

UNITÁRIUS KALENDÁRIUM
2017

Unitárius kalendárium 2017

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház
Kolozsvár
2016

Megjelent a Bethlen Gábor Alap támogatásával

A fedőlapon: a kolozsvár-belvárosi templom úrasztala
Az elő- és hátlap felvételeit *Molnár Lehel* készítette.

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház

Szerkesztette: *dr. Andorkó Júlia Eszter*

Havi fényképek: *Molnár Lehel*

A kalendárium tematikájának összeállítói: *dr. Andorkó Júlia Eszter,*
Márkó László

Jelentős évfordulók: *dr. Kovács Sándor*

Havi kertészkedési tanácsok: *Szilágyi Ágota*

Illusztrációk: *Magyar Néprajz. 2. kötet. Gazdálkodás.* Szerk. Paládi-
Kovács Attila, Budapest, 2001, Akadémiai Kiadó.

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára:

Szabó László és Márkó László

Rejtvények: *Forrai Tibor*

Műszaki szerkesztő: *Virág Péter*

Szövegkorrekció: *Kürti Miklós*

Borítóterv: *Idea Plus*

Nyomdai munkák: *Idea nyomda és kiadóvállalat, Kolozsvár*

ISSN 2285 – 987X

ISSN-L 2285 – 987X

ELŐSZÓ A 2017. ÉVI KALENDÁRIUMHOZ

Köszöntöm az Olvasót!

Örömmel tesszük az olvasó asztalára a 2017-es év Unitárius Kalendáriumát. A benne foglalt írások azzal a reménnyel készültek, hogy ebben a feszültségteljes világban segítsenek önmagunkra találni, az új év mindennapjaiban lelki útavalóként szolgáljanak.

Ötszáz évvel ezelőtt egy lánglelkű, Istenét kereső ember kilencvenöt tételben foglalta össze észrevételeit korának vallási, egyházi életéről, melyek alapvetően átirták a világ szellemi és vallási térképét, útnak indítva a Reformációt.

A nagy földrajzi felfedezések, a könyvnyomtatás, az anyanyelven megszólaló biblia arra kényszerítette a halandót, hogy újraértékelje Istennel, embertársával, a világgal való kapcsolatát, és az újra felfedezett evangélium szellemében határozza meg önmagát. A reformáció nem más, mint visszatérés az eredeti alaphoz, melyet a Názáreti Jézus tanított Istenről, emberről, világról. Számunkra ma is útmutató az Ő tanítása és felhívása: „Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt 5,48).

Ez a tanítás arra ösztönöz bennünket, hogy vizsgáljuk meg kapcsolatunkat Isten világával, a mellettünk élő embertárssal, és önmagunkkal őszintén szembenézve a megismert igazság mellett megmaradjunk: „A világos látáshoz néha elegendő a nézőpont megváltoztatása” – vallja Antoine de Saint-Exupéry. A látás isteni ajándék, a nézőpontokat mi, emberek alakítjuk ki.

Az apostol tanítása is szól hozzánk: „Újuljatok meg lelketekben és elmétekben, öltöztök magatokra az új embert, aki Isten hasonlóságára tiszta igazságban és szentségben alkotott teremtmény.” (Ef 4,23–24)

Ez esztendő kalendáriumában olvasható írások a szüntelen megújulás szellemiségéből születtek, és ezzel a tudattal ajánlom a kedves Olvasónak. Találjon benne olyan szellemi táplálékot, mely segíti testi-lelki egyensúlyát megtartani, hitét erősíteni és életét mások szolgálatába állítva Isten dicsőségét munkálni. Az egy Isten áldása adjon erőt, hogy Jézus hűségének tanítványai tudjunk maradni az új esztendőben is.

Bálint Benczédi Ferenc
püspök

1. **vasárnap** • Újév, Fruzsina
2. hétfő • Ábel, Ákos
3. kedd • Benjámin
4. szerda • Angéla, Titusz
5. csütörtök • Simon, Árpád ▮
6. péntek • Gáspár, Menyhért, Boldizsár
7. szombat • Attila, Artúr
8. **vasárnap** • Gyöngyvér, Virág
9. hétfő • Marcell, Etele
10. kedd • Melánia, Vilmos
11. szerda • Ágota, Barna
12. csütörtök • Ernő, Erna ●
13. **péntek** • **A vallásszabadság ünnepe**, Veronika, Csongor
14. szombat • Félix, Bódog, Edömér
15. **vasárnap** • Loránd, Aurél
16. hétfő • Gusztáv, Dániel
17. kedd • Antal, Antónia
18. szerda • Piroska
19. csütörtök • Sára, Sarolta
20. péntek • Sebestyén, Tímea ◀
21. szombat • Ágnes
22. **vasárnap** • Vince, Alfonz
23. hétfő • Aladár, Zelma
24. kedd • Erik, Erika, Hanga, Xénia
25. szerda • Pál, Henrik
26. csütörtök • Vanda, Aba, Paula
27. péntek • Zsolt, Angéla
28. szombat • Károly, Karola ○
29. **vasárnap** • Adél, Eta, Emőke
30. hétfő • Noémi, Gellért, Gerda
31. kedd • Marcella, Lujza

1782. január 1-jén Kolozsváron halt meg **Gejza József** lelkész, tanár, énekszerző, író. Nyomtatásban megjelent temetési beszédei, halotti versei nem mindennapi tehetségéről tesznek bizonyosságot. (1742-ben született Homoródalmáson.)

1883. január 2-án Bencédben született **Bencédi Pál** lelkész, teológiai tanár, író. (1966. június 9-én halt meg Kolozsváron.)

1601. január 3-án halt meg **Várfalvi Kósa János**, egyházunk 4. püspöke. (Várfalván született.)

1720. január 4-én Kolozsváron halt meg **Kolozsvári Dimjén Pál** iskolaigazgató, hittudós, orvos. (1655-ben született Kolozsváron.)

1946. január 7-én halt meg **Józan Miklós** író, műfordító, egyházunk 26. püspöke. (1869. december 6-án született Tordatúron.)

1636. január 13-án Kolozsváron halt meg **Thordai János** költő, az 1632-ben megjelent unitárius énekeskönyv szerkesztője. (1597-ben (?) született Tordán.)

1886. január 13-án Mészkön született **Gálffy Zsigmond** műfordító, igazgatótanár. (1958. december 26-án halt meg Kolozsváron.)

1885. január 15-én Torockón halt meg **Koronka Antal** unitárius lelkész, író. (1806-ban született Kövenden.)

1889. január 18-án Gyulafehérváron született **dr. Mikó Lőrinczné Zsakó Aranka**, az Unitárius Nőszövetség elnöke. (Kolozsváron halt meg 1968. május 19-én.)

1902. január 18-án Marosvásárhelyen született **Szent-Iványi Sándor** lelkész, író, politikus, a Kolozsvári Teológiai Akadémia tanára, a Polgári Demokrata Párt alapító tagja. (1983. október 16-án halt meg az A. E. Á.-ban, Lancasterben.)

1786. január 21-én halt meg **Agh István** író, természettudós, egyházunk 17. püspöke. (1709-ben született Sepsiszentkirályon.)

1721. január 21-én halt meg **Bíró Sámuel**, egyházunk első főgondnoka. (1665-ben született Homoródszentmártonban.)

1778. január 22-én Bágyonban halt meg **Uzoni-Fosztó István** lelkész, egyháztörténetíró. (1729-ben született.)

1899. január 22-én Székelyudvarhelyen született **Dobai István** lelkész, költő, a Tizenegyek egyik szerkesztője. (Meghalt 1938. szeptember 4-én Vargason.)

1. szerda • Ignác, Enikő, Kincső
2. csütörtök • Karolina, Apor
3. péntek • Balázs, Oszkár
4. szombat • Ráhel, Andrea, Csenge, Csengele ▮
- 5. vasárnap** • Ágota, Ingrid, Ibla

6. hétfő • Dorottya, Dóra,
7. kedd • Amanda, Tódor
8. szerda • Aranka, Salamon
9. csütörtök • Abigél, Csilla
10. péntek • Elvira, Gabriella
11. szombat • Elek, Dezső ●
- 12. vasárnap** • Lídia, Livia, Lilla

13. hétfő • Ella, Linda
14. kedd • Bálint
15. szerda • Kolos, Györgyi
16. csütörtök • Julianna, Samu
17. péntek • Donát, Emőd
18. szombat • Konrád, Ellák, Bernadett, Zenkő ◀
- 19. vasárnap** • Zsuzsanna, Ozsvát

20. hétfő • Aladár, Álmos
21. kedd • Eleonóra, Nóra
22. szerda • Gerzson
23. csütörtök • Tas, Alfréd, Lázár
24. péntek • Mátyás, Jázmin
25. szombat • Géza, Vanda
- 26. vasárnap** • Húsvét előtti 6. v., Edina, Izabella ○

27. hétfő • Ákos, Gábor
- 28. kedd** • Húshagyókedd, Elemér

1829. február 3-án Lengyelfalván született br. **Orbán Balázs** író, néprajzgyűjtő, történész, alapítványtevő. (1890. április 19-én halt meg Budapesten.)

1842. február 3-án halt meg Kolozsváron **Bölöni Farkas Sándor** útirajz- és naplóíró. (1795. január 15-én született Bölönben.)

1879. február 8-án Nyárádszentmártonban született **Pozsonyi Szentmártoni Kálmán** igazgató-tanár, népmesegyűjtő. (Kolozsváron halt meg 1968. július 11-én.)

1802. február 13-án Kolozsvárt halt meg **Pákei József**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tudós igazgatója, az egyház főjegyzője. (1759. november 10-én született Kolozsváron.)

1820. február 13-án Szentgericén született **Jakab Elek** történettudós, Kolozsvár történetírója, Dávid Ferenc egyházalapító püspökünk első monográfusa. (1897. július 22-én halt meg Budapesten, a Kerepesi temetőben pihent. 1900-ban exhumálták, és december 24-én a kolozsvári Házsongárdban temették el a város által adományozott, főút menti díszhelyre. Síremlékét 1901. szeptember 21-én avatták fel.)

1882. február 13-án Homoródjánosfalván született **Kiss Sándor** lelkész, író, fordító. (Kolozsváron halt meg 1973. december 3-án.)

1903. február 13-án Korondon született **Simén Dániel** lelkész, teológiai tanár, író. (1969. február 25-én halt meg Kolozsváron.)

1928. február 19-én halt meg **Ferencz József** lelkész, tanár, író, műfordító, egyházunk 23. püspöke. (1845. augusztus 9-én született Alparéten.)

1. szerda • Albin, Levente.....
2. csütörtök • Lujza, Dalma, Magor
3. péntek • Kornél, Kornélia
4. szombat • Kázmér, Adrienn.....
- 5. vasárnap • Húsvét előtti 5. v., Olivér, Adorján, Lehel ▴**

6. hétfő • Frigyes, Jenő.....
7. kedd • Tamás.....
8. szerda • Zoltán.....
9. csütörtök • Franciska, Fanni, Gerő
10. péntek • Ildikó, Elemér, Melissza
11. szombat • Aranka, Szilárd, Teréz.....
- 12. vasárnap • Húsvét előtti 4. v., Gergely, Ince ●**

13. hétfő • Krisztina, Ida.....
14. kedd • Matild, Pólika
- 15. szerda • Kristóf, Lukrécia**
16. csütörtök • Henriett, Henrik.....
17. péntek • Gertrúd, Irén
18. szombat • Sándor.....
- 19. vasárnap • Húsvét előtti 3. v., József**

20. hétfő • Hubert, Klaudia, Mór ◀
21. kedd • Benedek, Bence
22. szerda • Beáta, Kevend, Lea
23. csütörtök • Emőke, Botond, Emese
24. péntek • Gábor, Karin
25. szombat • Mária, Zsolt.....
- 26. vasárnap • Húsvét előtti 2. v., Emánuel, Bulcsú**

27. hétfő • Hajnalka, Alpár.....
28. kedd • Gedeon, Johanna, Koppány ○
29. szerda • Jónás, Márk.....
30. csütörtök • Hunor, Magor, Zalán
31. péntek • Árpád, Ákos.....

1853. március 1-jén Kolozsváron született **Pákei Lajos** építész-mérnök, Kolozsvár főépítésze. (1921. március 22-én halt meg Kolozsváron.)

1604. március 4-én Luslawicében halt meg **Socinus Faustus**, a lengyel anti-trinitarizmus legnagyobb teológusa. (1539. december 5-én született Sienában.)

1661. március 7-én halt meg **Beke Dániel**, egyházunk 8. püspöke.

1819. március 8-án Szentivánlavorfalván született **Berde Áron** természettudós, lapszerkesztő, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem rektora. (1892. június 25-én halt meg Kolozsváron.)

1913. március 9-én Bözödön született **Bözödi (Jakab) György** író, szociográfus, történész. (1989. november 25-én halt meg Budakeszin.)

1792. március 11-én halt meg **Suki László**. Végrendeletében minden vagyonát az Unitárius Egyházra hagyta. (1741-ben született.)

1571. március 14-én Gyulafehérváron halt meg **János Zsigmond**, Erdély első unitárius fejedelme. (1540. július 7-én született Budán.)

1888. március 14-én Homoródalmáson született **Zoltán Sándor** lelkész, író. (1979. június 24-én halt meg Budapesten.)

1882. március 20-án Fiafalván született **Kovács Lajos** lelkész, író, szerkesztő, fordító, Kovács Lajos püspök édesapja. (1942. október 20-án halt meg Brassóban.)

1724. március 23-án halt meg **Almási Gergely Mihály**, egyházunk 14. püspöke. (Homoródalmáson született 1654. január 11-én.)

1911. március 27-én Bánffyhunyadon született **Mikó Imre** jogász, műfordító, író, politikus, egyházunk főgondnoka. (Kolozsváron halt meg 1977. március 21-én.)

1888. március 28-án Nagymedeséren született **Kiss Elek** teológiai tanár, író, lapszerkesztő, egyházunk 27. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1971. december 7-én.)

1908. március 28-án Brassóban született **Szabó Sámuel** közíró, az egykori *Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet* titkára, a Kévekötés szerkesztője. (Brassóban halt meg 1993. szeptember 19-én.)

1839. március 29-én Felsőbencéden született **Benczédi Gergely**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgató-tanára, író. (Kolozsváron halt meg 1906. december 13-án.)

1758. március 30-án halt meg **Szentábrahámi Lombárd Mihály**, az unitáriusok „szeme, szíve, szája”, egyházunk 16. püspöke. (1683-ban született Városfalván.)

1. szombat • Szörény, Hugó.....
- 2. vasárnap • Húsvét előtti 1. v., Áron**

3. hétfő • Keresztély, Richárd ●.....
4. kedd • Csaba, Ambrus.....
5. szerda • Vince, Kocsárd.....
6. csütörtök • Bíborka, Edna.....
7. péntek • Livia, Orsolya
8. szombat • Dénes, Zselyke.....
- 9. vasárnap • Virágvasárnap, Géza, Dömötör**

10. hétfő • Zsolt, Ezékiel
11. kedd • Klotild, Leó ●
12. szerda • Gyula.....
- 13. csütörtök • Nagycsütörtök, Ida, Hermina.....**
- 14. péntek • Nagypéntek, Tibor, Gusztáv**
15. szombat • Emese, Tas.....
- 16. vasárnap • Húsvét 1. napja, Bánk, Győző**

- 17. hétfő • Húsvét 2. n., Rudolf, Előd**
- 18. kedd • Húsvét 3. n., Ilma, Andrea**
19. szerda • Emma ◐.....
20. csütörtök • Tivadar, Töhötöm.....
21. péntek • Zsombor.....
22. szombat • Noémi, Csilla
- 23. vasárnap • Béla**

24. hétfő • György, Györgyi.....
25. kedd • Márk, Csongor, Ajnácska
26. szerda • Boglárka, Ervin ○
27. csütörtök • Gyöngyi, Zita.....
28. péntek • Valéria
29. szombat • Tihamér
- 30. vasárnap • Ibolya, Kitti**

1781. április 8-án halt meg **Fejérvári Sámuel** nyelvtudós, lelkész, tanár. (1721-ben (?) született.)

1792. április 9-én Székelyszentmihályon született **Nagyernyei Kelemen Benő**, az erdélyi modern mezőgazdaság úttörője, a zsigó Wesselényi-uradalom gazdatisztje, alapítványtevő. (Szucságon halt meg 1885. június 3-án.)

1684. április 16-án halt meg **Nagysolymosi Koncz Boldizsár**, egyházunk 10. püspöke. (1624-ben született Nagysolymoson.)

1959. április 18-án halt meg **Szabédi (Székely) László** költő, író, újságíró, egyetemi tanár. (1907. május 7-án született Sáromberkén.)

1808. április 18-án Loughbourban született **John Paget** orvos, író, egyházunk lelkes támogatója, a kolozsvári *Angol Olvasókör* alapítója. (Meghalt Aranyosgyéresen 1892. április 10-én.)

1855. április 19-én Tordátfalván született **Boros György** teológiai tanár, író, egyházunk 24. püspöke. (1941. január 26-án halt meg Kolozsváron.)

1861. április 20-án Nagyajtán született **Nyiredy Géza** természettudós, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természetrajz- és kémiatanára, a természetrajzi és vegytani laboratórium szorgalmas gyarapítója. (1914. június 17-én halt meg Kolozsváron.)

1874. április 20-án Tarcsafalván született **Ürmösi Károly** lelkész-esperes, író. (Kolozsváron halt meg 1953. február 6-án.)

1903. április 22-én Kolozsváron halt meg **Mózes András** lelkész, író, tanár. (1837. augusztus 3-án született Ürmösön.)

1868. április 23-án Firtosmartonosban született **Vári Albert** lelkész, teológiai tanár, író, az *Unitárius Irodalmi Társaság* elnöke. (Kolozsváron halt meg 1953. szeptember 22-én.)

1648. április 25-én Kolozsváron halt meg **Dálnoki Nagy Mihály** lelkész, a kolozsvári unitárius iskola igazgatója. (1612-ben (?) született Dálnokon.)

1913. április 28-án Kézdivásárhelyen született **Erdő János**, egyházunk 29. püspöke. (1996. július 27-én halt meg Kolozsváron.)

1737. április 30-án halt meg **Várfalvi Pálfi Zsigmond**, egyházunk 14. püspöke. Halála napján kelt végrendeletében külföldi peregrinációja során vásárolt könyveit a Kolozsvári Unitárius Kollégiumra hagyta. (1724. június 17-én született.)

1. hétfő • Fülöp, Jakab.....
2. kedd • Zsigmond.....
3. szerda • Irma, Tímea ▴.....
4. csütörtök • Mónika, Flórián.....
5. péntek • Erna, Kocsárd.....
6. szombat • Eliz, Frida, Tamara, Evetke.....
7. **vasárnap** • Dalma, Tünde, Gizella.....

8. hétfő • Győző.....
9. kedd • Gergely, Beáta.....
10. szerda • Antónia, Jób, Míra ●.....
11. csütörtök • Albert, Irén.....
12. péntek • Pongrácz, Johanna.....
13. szombat • Szervác, Imola, Imelda.....
14. **vasárnap** • Bonifác, Julianna.....

15. hétfő • Zsófia, Izsák.....
16. kedd • Mózes, Botond.....
17. szerda • Andor, Ede.....
18. csütörtök • Erika, Erik, Hanga.....
19. péntek • Buda, Zoárd, Sára ◀.....
20. szombat • Bernát, Hanna, Réka.....
21. **vasárnap** • Konstantin, Szilárd.....

22. hétfő • Júlia, Renáta, Rita.....
23. kedd • Dezső, Vilmos.....
24. szerda • Eszter.....
25. **csütörtök** • **Áldozócsütörtök**, Orbán ○.....
26. péntek • Aladár, Gyöngyvér, Evelin.....
27. szombat • Nándor, Ágoston.....
28. **vasárnap** • Emil, Csanád.....

29. hétfő • Magdolna.....
30. kedd • Johanna, Janka, Zsanett.....
31. szerda • Marietta, Matild, Angyalka.....

1834. május 1-jén Hosszúaszóban született **Buzogány Áron** lelkész, kormánytanácsos. (Megg halt Budapesten 1888. február 25-én.)

1610. május 5-én született Memelben (Litvánia) **Valentin Baumgart**, a kolozsvári szász unitáriusok nagyhírű papja. (1672. január 13-án halt meg Kolozsváron.)

1907. május 7-én született Sáromberkén **Szabédi (Székely) László** költő, író, újságíró, egyetemi tanár. (Az állambiztonsági szervek zaklatása miatt 1959. április 18-án vonat elé vetette magát Kolozsváron.)

1689. május 12-én halt meg **Szentiványi Márkos Dániel**, egyházunk 11. püspöke. (1637-ben született Sepsiszentivánban.)

1829. május 14-én Kolozsváron halt meg **Sylveszter György**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (1786-ban született Tarcsafalván.)

1925. május 15-én halt meg Kolozsváron **Péterfi Dénes** lelkész, író, műfordító. (1851. augusztus 30-án született Középpajtán.)

1871. május 20-án Bölönben született **Tóth György** jogász, szakíró. (1942. február 19-én halt meg Budapesten.)

1937. május 22-én Tordán halt meg **Balázs Ferenc** lelkész, író. (Kolozsváron született 1901. október 24-én.)

1859. május 25-én Tordán született **Kanyaró Ferenc** irodalom- és egyháztörténész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Tordán halt meg 1910. március 21-én.)

1913. május 26-án Temesváron halt meg **Szentkatolnai Bálint Gábor** egyetemi tanár, nyelvész, utazó. (1844. március 13-án született Szentkatolnán.)

1892. május 29-én Marosvásárhelyen született **Tóth István** festőművész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium rajztanára. (1964. május 21-én halt meg Kolozsváron.)

1813. május 30-án Nyárádgálfalván született **Szentiváni Mihály** költő, író, politikus, szerkesztő. (Kolozsváron halt meg 1842. december 10-én.)

1. csütörtök • Tünde, Álmos ◐
2. péntek • Anita, Csilla
3. szombat • Klotild.....
- 4. vasárnap • Pünkösöd 1. napja**, Ildikó, Bulcsú

- 5. hétfő • Pünkösöd 2. n.**, Angéla, Ferdinánd
- 6. kedd • Pünkösöd 3. n.**, Délia, Norbert, Szabolcs.....
7. szerda • Róbert, Levente.....
8. csütörtök • Medárd
9. péntek • Félix, Előd, Annabella ●
10. szombat • Margit
- 11. vasárnap • Barnabás**, Barna

12. hétfő • János, Villő.....
13. kedd • Anett, Antal, Tóbiás
14. szerda • Alpár, Vazul
15. csütörtök • Jolán, Vid, Zója, Izolda
16. péntek • Juszтина.....
17. szombat • Laura, Teréz ◑
- 18. vasárnap • Arnold**, Márkus

19. hétfő • Gyárfás
20. kedd • Keve, Illés, Szilamér
21. szerda • Alajos, Dalma.....
22. csütörtök • Paulina, Krisztina.....
23. péntek • Zoltán, Szidónia
24. szombat • Iván, Avar, Kupán ○
- 25. vasárnap • Vilmos**

26. hétfő • János, Pál.....
27. kedd • László
28. szerda • Irén, Iringó, Leó
29. csütörtök • Péter, Pál.....
30. péntek • Tihamér.....

1661. június 2-án halt meg **Járai János**, egyházunk 9. püspöke.
1878. június 4-én Tarcsafalván született **Márkos Albert** tanár, tankönyvíró, műfordító. (Székelykeresztúron halt meg 1949. november 17-én.)
1863. június 11-én Tordátfalván született **Boros Sándor**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatója. (1900. június 28-án halt meg Kolozsváron.)
1704. június 14-én halt meg **Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina**, egyházunk jótevője. (1656-ban született.)
1797. június 15-én Torockószentgyörgyön született **Brassai Sámuel**, az utolsó erdélyi polihisztor. (Kolozsváron halt meg 1897. június 24-én.)
1914. június 17-én halt meg **Nyiredy Géza**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természetrajz- és kémiatanára. (1861. április 20-án született.)
1998. június 17-én Nagyváradon halt meg **László Gyula** régész, őstörténész, művészettörténész, képzőművész, egyetemi tanár. (1910. március 14-én született Köhalomban.)
1890. június 24-én Bágyonban halt meg **Kovács Dénes** lelkész, alapítványtevő. (Kövenden született 1830-ban.)
1879. június 25-én Szentábrahámon született **Fekete Lajos** lelkész, író, költő. (Brassóban halt meg 1945. április 23-án.)
1772. június 27-én Torockószentgyörgyön halt meg **Kénosi Tőzsér János**, a tor-dai iskola igazgatója, lelkész, egyháztörténétíró. (1708-ban született Kénosban.)
1811. június 28-án Nagyajtán született **Kriza János** író, költő, népköltési gyűjtő, egyházunk 22. püspöke. (1875. március 26-án halt meg Kolozsváron.)

1. szombat • Renáta, Előd
2. **vasárnap** • Ottó.....
3. hétfő • Kornél, Soma.....
4. kedd • Berta, Bíborka, Rajmund.....
5. szerda • Emese, Sarolta.....
6. csütörtök • Csaba, Zsolt, Ézsaiás.....
7. péntek • Donát, Evódia.....
8. szombat • Liza, Teréz.....
9. **vasárnap** • Ruth, Vera
10. hétfő • Amália, Melinda.....
11. kedd • Nóra, Lilla, Lili, Nella.....
12. szerda • Izabella, Dalma.....
13. csütörtök • Jenő.....
14. péntek • Örs, Ulrik.....
15. szombat • Henrik, Örkény.....
16. **vasárnap** • Enikő, Kármén
17. hétfő • Endre, Elek.....
18. kedd • Frigyes, Cecília.....
19. szerda • Emília, Emike, Alfréd.....
20. csütörtök • Illés.....
21. péntek • Dániel, Léna.....
22. szombat • Mária, Magdolna.....
23. **vasárnap** • Lenke
24. hétfő • Kinga, Krisztina, Kincső.....
25. kedd • Jakab, Kristóf.....
26. szerda • Anna, Anita, Panna.....
27. csütörtök • Olga.....
28. péntek • Szabolcs, Ince.....
29. szombat • Márta, Flóra.....
30. **vasárnap** • Judit, Jutta, Xénia
31. hétfő • Oszkár, Heléna.....

1592. július 6-án halt meg **Hunyadi Demeter**, egyházunk 2. püspöke.

1828. július 6-án Nyárádgálfalván született **Nagy Lajos** lelkész, tanár, egyházi főjegyző, a *Keresztény Magvető* egyik alapítója. (1910. május 19-én halt meg Kolozsváron.)

1869. július 16-án Kolozsváron született **Váradi Aurél** ügyvéd, hírlapíró, az Unitárius Teológiai Akadémia és a Kollégium felügyelő gondnoka. (1931. május 9-én halt meg Kolozsváron.)

1603. július 17-én a Brassó melletti csatában esett el **Székely Mózes**, Erdély második unitárius fejedelme. (1553-ban született Székelyudvarhelyen.)

1819. július 17-én Tordán született **Kőváry László**, Erdély történetírója. (1907. szeptember 25-én halt meg Kolozsváron.)

1866. július 20-án Felsőrákoson született **Ferenczy Géza** ügyvéd, lapszerkesztő, egyházunk főgondnoka. (Ürmösön halt meg 1935. március 11-én.)

1836. július 30-án Tarcsafalván született **Simén Domokos** teológiai tanár, író, műfordító. (1878. szeptember 9-én halt meg Kiskadácsban.)

1. kedd • Péter, Reményke, Boglárka
2. szerda • Lehel, Hajnal
3. csütörtök • Hermina, Kira
4. péntek • Domokos, Kriszta
5. szombat • Krisztina, Zita
- 6. vasárnap** • Berta
7. hétfő • Ibolya ●
8. kedd • László, Gusztáv
9. szerda • Emőd
10. csütörtök • Lőrinc, Blanka, Lóránt
11. péntek • Tibor, Zsuzsa
12. szombat • Klára
- 13. vasárnap** • Csongor, Gertrúd
14. hétfő • Özséb, Marcell
15. kedd • Mária ◐
16. szerda • Ábrahám, Aba
17. csütörtök • Jácint, Anasztáz
18. péntek • Ilona, Lenke
19. szombat • Huba
- 20. vasárnap** • István
21. hétfő • Sámuel ○
22. kedd • Menyhért
23. szerda • Farkas, Szidónia
24. csütörtök • Bertalan, Delinke
25. péntek • Lajos
26. szombat • Endre, Rita, Mónika
- 27. vasárnap** • Ellák, Gáspár
28. hétfő • Ágoston, Mózes
29. kedd • Beatrix, Erna ◑
30. szerda • Rózsa, Róza
31. csütörtök • Erika, Bella, Nimród

1691. augusztus 1-jén halt meg **Andreas Lachovius**, a kolozsvári lengyel unitárius menekültek papja. (A lengyelországi Mekarzowban született 1627-ben.)

1880. augusztus 4-én Benczéken született **Gyallay Pap Domokos** író, újságíró, szerkesztő, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Budapesten halt meg 1970. április 11-én.)

1915. augusztus 5-én Magyaroszováton született **Bodor András** történész, egyetemi tanár, a Kolozsvári Unitárius Kollégium államosítást megelőző utolsó igazgatója. (Kolozsváron halt meg 1999. október 4-én.)

1901. augusztus 7-én Alsójárán született **Ferenczi Sándor** természettudományi szakíró, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Sopronban halt meg 1945. március 29-én.)

1846. augusztus 8-án Fiafalván született **Kovács János** igazgató, tanár, utazó, a kolozsvári *Angol Társalgó Kör* alapítója és első elnöke. (1905-ben halt meg Kolozsváron.)

1574. augusztus 8-án halt meg **Johannes Sommer** humanista költő, a kolozsvári iskola tudós igazgatója. (A németországi Pirnában született 1542-ben.)

1862. augusztus 11-én Kolozsváron halt meg **Székely Mózes** püspökhelyettes, tanár, tankönyvíró. (1805-ben született.)

1836. augusztus 16-án Kolozsváron halt meg **Molnos Dávid** teológiai tanár. (Nagyajtán született 1778-ban.)

1882. augusztus 17-én Gyulafehérváron született **Zsakó István** elmeorvos, orvosi szakíró, az *Unitárius Irodalmi Társaság* alapító tagja. (Budapesten halt meg 1966. február 6-án.)

1632. augusztus 18-án halt meg **Radecki Bálint**, egyházunk 6. püspöke. (A lengyelországi Danzigban született 1550 körül.)

1885. augusztus 20-án Küküllődombón született **Ütő Lajos** lelkész, író, lapszerkesztő. (Székelykeresztúron halt meg 1977. július 1-jén.)

1778. augusztus 21-én Abrudbányán született **Gedő József** irodalompártoló, alapítványtevő. (Kolozsváron halt meg 1855. augusztus 29-én.)

1786. augusztus 26-án Tordán született **Székely Miklós**, egyházunk 20. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1843. október 9-én.)

1. péntek • Egyed, Egon.....
2. szombat • Rebeka, Dorina
3. **vasárnap** • Hilda, Annamária

4. hétfő • Rozália.....
5. kedd • Lőrinc, Szende.....
6. szerda • Ida, Zakariás, Csanád ●
7. csütörtök • Regina, Ivor, Rege
8. péntek • Mária, Adrienn
9. szombat • Ádám
10. **vasárnap** • Attila, Hunor, Nikoletta.....

11. hétfő • Árpád, Teodóra, Zsolna, Regő
12. kedd • Virág, Ibolya
13. szerda • Ludovika, Kornél ◐
14. csütörtök • Szeréna, Szerénke.....
15. péntek • Enikő, Tünde, Debóra
16. szombat • Edit.....
17. **vasárnap** • Zsófia, Gyula.....

18. hétfő • Tamás, Diána.....
19. kedd • Vilma
20. szerda • Melinda, Frida ○
21. csütörtök • Máté, Vadony, Ilka
22. péntek • Ottó, Móric
23. szombat • Etelka, Tekla, Polixéna.....
24. **vasárnap** • **Őszi hálaadás**, Gellért, Mercédesz

25. hétfő • Adorján, Kende.....
26. kedd • Jusztina
27. szerda • Albert
28. csütörtök • Vencel ◑
29. péntek • Mihály
30. szombat • Jeromos, Őrs

1797. szeptember 13-án született Székelykálban **Aranyosrákosi Székely Sándor** író, költő, egyházunk 21. püspöke. (Marosszentkirályon halt meg 1854. január 27-én.)

1763. szeptember 14-én Kissároson született **Körmöczy János**, egyházunk 19. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1836. december 13-án.)

1559. szeptember 15-én Gyulafehérváron halt meg **Izabella királyné**, János Zsigmond édesanyja. (Krakkóban született 1519. január 18-án.)

1912. szeptember 16-án Tarcsafalván született **Benczédi Sándor** szobrászművész. (Kolozsváron halt meg 1998. január 1-jén.)

1856. szeptember 22-én, százegy éves korában halt meg Nagyban **Abrudbányai Szabó Sámuel**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgató-tanára. (1756-ban született Abrudbányán.)

1893. szeptember 22-én Budapesten halt meg **Berde Mózsza**, az unitárius alapítványtevők fejedelme. (1815-ben született Laborfalván.)

1945. szeptember 26-án New Yorkban halt meg **Bartók Béla** zeneszerző, zongoraművész, népzene kutató. Felnőtt korában lett unitáriussá. (1881. március 25-én született Nagyszentmiklóson.)

1877. szeptember 30-án Marosvásárhelyen született **Kelemen Lajos** történész, levéltáros, egyházunk főgondnoka. (Kolozsváron halt meg 1963. július 29-én.)

2010. szeptember 30-án halt meg **Szabó Árpád** lelkész, teológiai tanár, egyházunk 30. püspöke. (Homoródszentpéteren született 1935. április 15-én.)

1. **vasárnap** • Malvin, Andrea
2. hétfő • Petra
3. kedd • Helga, Apor.....
4. szerda • Ferenc, Hajnalka.....
5. csütörtök • Aranka, Attila ●
6. **péntek** • Brunó, Renáta.....
7. szombat • Amália, Márk.....
8. **vasárnap** • Etelka, Gitta
9. hétfő • Dénes.....
10. kedd • Gedeon, Bendegúz.....
11. szerda • Gyöngyi, Brigitta
12. csütörtök • Miksa, Rezső ◀.....
13. péntek • Kálmán, Ede, Eduárd
14. szombat • Livia, Beatrix, Helén
15. **vasárnap** • Teréz.....
16. hétfő • Gál, Mónika.....
17. kedd • Hedvig, Rudolf
18. szerda • Lukács, Ambrus.....
19. csütörtök • Nándor, Ferdinánd ○.....
20. péntek • Irén, Artúr.....
21. szombat • Orsolya, Zsolt
22. **vasárnap** • Előd, Szörény.....
23. **hétfő** • Gyöngyvér.....
24. kedd • Salamon, Ráhel.....
25. szerda • Blanka, Vilma, Dália
26. csütörtök • Demeter.....
27. péntek • Szabina
28. szombat • Simon, Kevend ▶
29. **vasárnap** • Melinda, Szilárd
30. hétfő • Kolos, Keve
31. **kedd** • A reformáció ünnepe, Farkas, Kristóf.....

1692. október 2-án halt meg **Kövendi Nagy Mihály**, egyházunk 13. püspöke.
1798. október 3-án halt meg **Kozma Mihály** lelkész, egyháztörténetíró, a *Kénosi-Uzoni Históriajának* folytatója.
1811. október 7-én halt meg **Lázár István**, egyházunk 18. püspöke. (Torockón született 1742. szeptember 3-án.)
1837. október 7-én Kissolymosban halt meg **Augusztinovics Pál** alapítványtevő. (1763-ban született Szentábrahámmon.)
1886. október 17-én született **Csíkszentkirályi Bors Mihály** szindi földbirtokos, a huszadik század legnagyobb unitárius jótevője. (1937. január 8-án halt meg Szindén.)
1886. október 23-án Tordán született **Varga Béla** filozófus, író, egyházunk 25. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1942. április 10-én).
1901. október 24-én Kolozsváron született **Balázs Ferenc** lelkész, író, költő. (1937. május 22-én halt meg Tordán.)
1981. október 24-én Székelykeresztúron halt meg **Lőrinczi László** lelkész, szervezettszervező, mezőgazdasági szakíró. (Felsőrákoson született 1898. október 27-én.)
1553. október 27-én a Kálvin János vezette Genfben vallásos meggyőződéséért máglyán elégették **Szervét Mihály** spanyol orvost, teológust. (A spanyolországi Villanueva de Sijenában született 1511. szeptember 29-én.)
1821. október 29-én Szentgericén született **Jakab József** szabadságharcos, akadémista. (Száműzetésben, Görögországban halt meg 1855-ben.)

1. szerda • Marianna, Itala
2. csütörtök • Viktor, Ella
3. péntek • Győző, Szilvia, Ilka
4. szombat • Károly, Karola ●
- 5. vasárnap** • Imre

6. hétfő • Lénárd, Krisztina
7. kedd • Rezső, Lázár
8. szerda • Lehel, Zsombor
9. csütörtök • Tivadar, Tihamér
10. péntek • Réka, Delinke ◐
11. szombat • Márton
- 12. vasárnap** • Emília, Levente

13. hétfő • Szilvia, Bulcsú
14. kedd • Aliz, Albert
- 15. szerda • Dávid Ferenc halálának emléknapja, Lipót**
16. csütörtök • Ödön, Margit
17. péntek • Gergő, Hortenzia, Hilda
18. szombat • Jenő ○
- 19. vasárnap** • Erzsébet

20. hétfő • Jolán
21. kedd • Ilma, Olivér
22. szerda • Cecília, Csilla
23. csütörtök • Kelemen, Klementina
24. péntek • Emma, Flóra
25. szombat • Katalin, Karin, Edina, Kata
- 26. vasárnap • Advent 1. v., Csongor, Virág** ●

27. hétfő • Elemér, Leonárd
28. kedd • Kupán, Stefánia
29. szerda • Taksony, Szabolcs
30. csütörtök • András, Andor

1690. november 5-én halt meg **Bölöni Bedő Pál**, egyházunk 12. püspöke.
1699. november 6-án halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc**, az *Apologia Fratrum Unitariorum* szerzője.
1579. november 7-én a dévai várbörtönben vallásos meggyőződéséért mártírhálált halt **Dávid Ferenc**, egyházalapító püspökünk. (1520 körül született Kolozsváron.)
1873. november 11-én Várfalván született **Pálfi Márton** nyelvész, zenetanár, az új énekeskönyv szerkesztője. (1936. augusztus 11-én halt meg Kolozsváron.)
1909. november 13-án Kissolymosban született **Kovács Lajos** lelkész, teológiai tanár, író, egyházunk 28. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1994. október 2-án.)
1726. november 14-én Kolozsváron halt meg **Keresztúri Sámuel** lelkész, tanár. (1680-ban született.)
1845. november 17-én Nagyszebenben született **Gyergyai Árpád** orvostudományi szakíró. (1881. január 27-én halt meg Kolozsváron.)
1806. november 19-én Bölönben született **Mikó Lőrinc** ügyvéd, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (1872. március 10-én halt meg Kolozsváron.)
1804. november 21-én Dicsőszentmártonban halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc** főgondnok, a *Marosvásárhelyi Konzisztórium* megszervezője. (1731-ben született.)
1643. november 22-én halt meg **Járai Sámuel** kolozsvári lelkész. (1590-ben született Tordán.)
1886. november 23-án Torockón született **Borbély István** teológiai tanár, irodalomtörténész (1932. március 20-án halt meg Kolozsváron.)
1597. november 24-én halt meg **Enyedi György** tanár, teológus, író, egyházunk 3. püspöke. (1555-ben született Nagyenyeden.)
1845. november 25-én Tordán született **id. Rédiger Géza** lelkész, költő. (1905. június 7-én halt meg Marosvásárhelyen.)
1723. november 27-én szülőfalujában halt meg **Désfalvi Simon Mihály**, egyházunk első főgondnoka. (1653-ban született Désfalván.)

1. péntek • Elza
2. szombat • Aranka, Melinda
3. **vasárnap • Advent 2. v.,** Ferenc, Olívia ●
4. hétfő • Borbála, Boróka
5. kedd • Vilma, Ünige
6. szerda • Miklós
7. csütörtök • Ambrus, Ányos
8. péntek • Márta, Mária, Emőke
9. szombat • Györgyi, Leona
10. **vasárnap • Advent 3. v.,** Judit ◀
11. hétfő • Árpád, Dániel
12. kedd • Gabriella
13. szerda • Luca, Lúcia, Edda
14. csütörtök • Huba, Konrád
15. péntek • Dezső, Valér
16. szombat • Etelka, Aletta
17. **vasárnap • Advent 4. v.,** Lázár, Olimpia
18. hétfő • Álmos, Augusztá ○
19. kedd • Viola, Nemere
20. szerda • Apor, Otília
21. csütörtök • Tamás
22. péntek • Anikó, Márk
23. szombat • Viktória, Győző
24. **vasárnap •** Ádám, Éva
25. **hétfő • Karácsony 1. n.,**
26. **kedd • Karácsony 2. n.,** István ▶
27. **szerda • Karácsony 3. n.,** János
28. csütörtök • Kamilla, Apor
29. péntek • Tamás, Tamara
30. szombat • Dávid, Zoárd
31. **vasárnap •** Szilveszter

1636. december 2-án halt meg **Csanádi Pál** teológus-orvos, egyházunk 7. püspöke. (Kolozsváron született 1572-ben.)

1548. december 4-én Tordán született **Bogáti Fazekas Miklós** lelkész, zsoltárfordító, költő. (Kolozsváron halt meg a század utolsó évtizedében.)

1869. december 6-án Tordatúron született **Józán Miklós** író, költő, műfordító, egyházunk 26. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1946. január 7-én.)

1955. december 8-án Homoródszentpálon halt meg **Vári Domokos** lelkész-költő. (1886. augusztus 16-án született Siménfalván.)

1810. december 15-én Providence-ben (Rhode Island, A. E. Á.) született **Ann Richmond** alapítványtevő. (1881. január 25-én halt meg.)

1841. december 26-án született **Sándor János**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgató-tanára és jötevője.

1869. december 27-én Szentgericén született **Gál Kelemen**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgató-tanára, pedagógiai, filozófiai és történeti szakíró. (Tatabányán halt meg 1945. február 10-én.)

1890. december 27-én halt meg **Dersi János** alapítványtevő. (1831 augusztusában született Küküllővárt.)

1879. december 28-án Siménfalván született **Ürmösi József** lelkész, író, a szövetkezeti mozgalom elkötelezett híve és szervezője. (Kolozsváron halt meg 1953. január 22-én.)

1879. december 29-én Homoródjánosfalván halt meg **Jánosfalvi Sándor István** lelkész, könyvgyűjtő, író, az *Utazás a két Homoród mentén* szerzője. (1804-ben született Lókodban.)

1911. december 30-án Sófálván született **Lőrinczi Mihály** lelkész, teológiai tanár. (Budapesten halt meg 1991. február 24-én.)

1925. december 31-én Budapesten halt meg **Perczel Ferencné Kozma Flóra** író, a budapesti Dávid Ferenc Egylet alapító tagja. (1864-ben született Baracsán.)

Keresztnevek és névnapok az Unitárius Naptárban

A, Á

- Aba I. 26., VIII. 16.
Abigél II. 9.
Adél I. 29.
Adorján III. 5., IX. 25.
Adrienn III. 4., IX. 8.
Ajnácska IV. 25.
Aladár I. 23., II. 20., V. 26.
Alajos VI. 21.
Albert V. 11., IX. 27., XI. 14.
Albin III. 1
Aletta XII. 16.
Alfonz I. 22.
Alfréd II. 23., VII. 19.
Aliz XI. 14.
Alpár III. 27., VI. 14.
Amanda II. 6.
Amália VII. 10., X. 7.
Ambrus IV. 4., X. 18., XII. 7.
Anasztáz VIII. 17.
Andor V. 17., XI. 30.
András XI. 30.
Andrea II. 4., IV. 18., X. 1.
Anett VI. 13.
Angéla I. 4., I. 27., VI. 5.
Angyalka V. 31.
Anikó XII. 22.
Anita VI. 2., VII. 26.
Anna VII. 26.
Annabella VI. 9.
Annamária IX. 3.
Antal I. 17., VI. 13.
Antónia I. 17., V. 10.
Apor II. 2., X. 3., XII. 20., XII. 28.
Aranka II. 8., III. 11., X. 5., XII. 2.
Arnold VI. 18.
Artúr I. 7., X. 20.
Attila I. 7., IX. 10., X. 5.
Augusztá XII. 18.
Aurél I. 15.
Ábel I. 2.
Ábrahám VIII. 16.
Ádám IX. 9., XII. 24.
Ágnes I. 21.
Ágoston V. 27., VIII. 28.
Ágota I. 11., II. 5.
Ákos I. 2., II. 27., III. 31.
Álmos II. 20., VI. 1., XII. 18.
Ányos XII. 7.
Áron IV. 2.
Árpád I. 5., III. 31., IX. 11., XII. 11.
Avar VI. 24.

B

- Balázs II. 3.
Barna I. 11., VI. 11.
Barnabás VI. 11.
Bálint II. 14.
Bánk IV. 16.
Beatrix VIII. 29., X. 14.
Beáta III. 22., V. 9.
Bella VIII. 31.
Bence III. 21.
Bendegúz X. 10.
Benedek III. 21
Benjámin I. 3.
Bernadett II. 18.
Bernát V. 20.
Berta VII. 4., VIII. 6.
Bertalan VIII. 24.
Béla IV. 23.
Biborka IV. 6., VII. 4.

Blanka VIII. 10., X. 25.
Boglárka IV. 26., VIII. 1.
Boldizsár I. 6.
Bonifác V. 14.
Borbála XII. 4.
Boróka XII. 4.

Botond III. 23., V. 16.
Bódog I. 14.
Brigitta X. 11.
Brunó X. 6.
Buda V. 19.
Bulcsú III. 26., VI. 4., XI. 13.

C, Cs

Cecília VII. 18., XI. 22.
Csaba IV. 4., VII. 6.
Csanád V. 28., IX. 6.
Csenge II. 4.

Csengele II. 4.
Csilla II. 9., IV. 22., VI. 2., XI. 22.
Csongor I. 13., IV. 25., VIII. 13.,
XI. 26.

D

Dalma III. 2., V. 7., VI. 21., VII. 12.
Dália X. 25.
Dániel I. 16., VII. 21., XII. 11.
Dávid XII. 30.,
Debóra IX. 15.
Delinke VIII. 24., XI. 10.
Demeter X. 26.
Dezső II. 11., V. 23., XII. 15.
Délia VI. 6.

Dénes IV. 8., X. 9.
Diána IX. 18.
Domokos VIII. 4.
Donát II. 17., VII. 7.
Dorina II. 2.
Dorottya II. 6.
Dóra II. 6.
Dömötör IV. 9.

E, É

Edda XII. 13.
Ede V. 17., X. 13.
Edina II. 26., XI. 25.
Edit IX. 16.
Edna IV. 6.
Edömer I. 14.
Eduárd X. 13.
Egon IX. 1.
Egyed IX. 1.
Elek II. 11., VII. 17.
Elemér II. 28., III. 10., XI. 27.
Eleonóra II. 21.

Eliz V. 6.
Ella II. 13., XI. 2.
Ellák II. 18., VIII. 27.
Előd IV. 17., VI. 9., VII. 1., X. 22.
Elvira II. 10.
Elza XII. 1.
Emánuel III. 26.
Emese III. 23., IV. 15., VII. 5.
Emike VII. 19.
Emil V. 28.
Emília VII. 19., XI. 12.
Emma IV. 19., XI. 24.

Emőd II. 17., VIII. 9.
Emőke I. 29., III. 23., XII. 8.
Endre VII. 17., VIII. 26.
Enikő II. 1., VII. 16., IX. 15.
Erik I. 24., V. 18.
Erika I. 24., V. 18., VIII. 31.
Erna I. 12., V. 5., VIII. 29.
Ernő I. 12.
Ervin IV. 26.
Erzsébet XI. 19.

Eszter V. 24.
Eta I. 29.
Etele I. 9.
Etelka IX. 23., X. 8., XII. 16.
Evelin V. 26.
Evetke V. 6.
Evódia VII. 7.
Ezékiel IV. 10.
Éva XII. 24.
Ézsaiás VII. 6.

F

Farkas VIII. 23., X. 31.
Ferdinánd VI. 5., X. 19.
Ferenc X. 4., XII. 3.
Félix I. 14., VI. 9.
Flóra VII. 29., XI. 24.
Flórián V. 4.

Franciska III. 9.
Frida V. 6., IX. 20.
Frigyes III. 6., VII. 18.
Fruzsina I. 1.
Fülöp V. 1.

G, Gy

Gabriella II. 10., XII. 12.
Gábor II. 27., III. 24.
Gál X. 16.
Gáspár I. 6., VIII. 27.
Gedeon III. 28., X. 10.
Gellért I. 30., IX. 24.
Gerda I. 30.
Gergely III. 12., V. 9.
Gergő XI. 17.
Gerő III. 9.
Gertrúd III. 17., VIII. 13.
Gerzson II. 22.

Géza II. 25., IV. 9.
Gitta X. 8.
Gizella V. 7.
Gusztáv I. 16., IV. 14., VIII. 8.
Gyárfás VI. 19.
Gyöngyi IV. 27., X. 11.
Gyöngyvér I. 8., V. 26., X. 23.
György IV. 24.
Györgyi II. 15., IV. 24., XII. 9.
Győző IV. 16., V. 8., XI. 3., XII. 23.
Gyula IV. 12., IX. 17.

H

Hajnal VIII. 2.
Hajnalka III. 27., X. 4.
Hanga I. 24., V. 18.

Hanna V. 20.
Hedvig X. 17.
Helén X. 14.

Heléna VII. 31.
Helga X. 3.
Henriett III. 16.
Henrik I. 25., III. 16., VII. 15.
Hermina IV. 13., VIII. 3.
Hilda IX. 3., XI. 17.

Hortenzia XI. 17.
Huba VIII. 19., XII. 14.
Hubert III. 20.
Hugó IV. 1.
Hunor III. 30., IX. 10.

I

Ibla II. 5.
Ibolya IV. 30., VIII. 7., IX. 12.
Ida III. 13., IV. 13., IX. 6.
Ignác II. 1.
Ildikó III. 10., VI. 4.
Ilka IX. 21., XI. 3.
Illés VI. 20., VII. 20.
Ilma IV. 18., XI. 21.
Ilona VIII. 18.
Imelda V. 13.
Imola V. 13.
Imre XI. 5.

Ince III. 12., VII. 28.
Ingrid II. 5.
Iren III. 17., V. 11., VI. 28., X. 20.
Iringó VI. 28.
Irma V. 3.
István VIII. 20., XII. 26.
Itala XI. 1.
Iván VI. 24.
Ivor IX. 7.
Izabella II. 26., VII. 12.
Izolda VI. 15.
Izsák V. 15.

J

Jakab V. 1., VII. 25.
Janka V. 30.
Jácint VIII. 17.
János VI. 12., VI. 26., XII. 27.
Jázmin II. 24.
Jenő III. 6., VII. 13., XI. 18.
Jeromos IX. 30.
Johanna III. 28., V. 12., V. 30.
Jolán VI. 15., XI. 20.

Jób V. 10.
Jónás III. 29.
József III. 19.
Judit VII. 30., XII. 10.
Julianna II. 16., V. 14.
Jusztina VI. 16., IX. 26.
Jutta VII. 30.
Júlia V. 22.

K

Kamilla XII. 28.
Karin III. 24., XI. 25.
Karola I. 28., XI. 4.
Karolina II. 2.

Kata XI. 25.
Katalin XI. 25.
Kálmán X. 13.
Kármén VII. 16.

Károly I. 28., XI. 4.
 Kázmér III. 4.
 Kelemen XI. 23.
 Kende IX. 25.
 Keresztély IV. 3.
 Keve VI. 20., X. 30.
 Kevend X. 28.
 Kincső II. 1., VII. 24.
 Kinga VII. 24.
 Kira VIII. 3.
 Kitty IV. 30.
 Klaudia III. 20.
 Klára VIII. 12.
 Klementina XI. 23.

Klotild IV. 11., VI. 3.
 Kocsárd IV. 5., V. 5.
 Kolos II. 15., X. 30.
 Konrád II. 18., XII. 14.
 Konstantin V. 21.
 Koppány III. 28.
 Kornél III. 3., VII. 3., IX. 13.
 Kornélia III. 3.
 Kristóf III. 15., VII. 25., X. 31.
 Kriszta VIII. 4.
 Krisztina III. 13., VI. 22., VII. 24.,
 VIII. 5., XI. 6.
 Kupán VI. 24.

L

Lajos VIII. 25.
 Laura VI. 17.
 László VI. 27., VIII. 8.
 Lázár II. 23., XI. 7., XII. 17.
 Lea III. 22., VI. 28.
 Lehel III. 5., VIII. 2., XI. 8.
 Lenke VII. 22., VIII. 18.
 Leona XII. 9.
 Leonárd XI. 27.
 Leó IV. 11.
 Levente III. 1., VI. 7., XI. 12.
 Léna VII. 21.
 Lénárd XI. 6.
 Lili VII. 11.
 Lilla II. 12., VII. 11.

Linda II. 13.
 Lipót XI. 15.
 Liza VII. 8.
 Lídia II. 12.
 Lívia II. 12., IV. 7., X. 14.
 Loránd I. 15.
 Lóránt VIII. 10.
 Lőrinc VIII. 10., IX. 5.
 Luca XII. 13.
 Ludovika IX. 13.
 Lujza I. 31., III. 2.
 Lukács X. 18.
 Lukrécia III. 15.
 Lúcia XII. 13.

M

Magdolna V. 29., VII. 22.
 Magor III. 2., III. 30.
 Malvin X. 1.
 Marcell I. 9., VIII. 14.
 Marcella I. 31.
 Margit VI. 10., XI. 16.

Marianna XI. 1.
 Marietta V. 31.
 Matild III. 14., V. 31.
 Mária III. 25., VII. 22., VIII. 15.,
 IX. 8., XII. 8.
 Márk III. 29., IV. 25., X. 7., XII. 22.

Márkus VI. 18.
Márta VII. 29., XII. 8.
Márton XI. 11.
Máté IX. 21.
Mátyás II. 24.
Medárd VI. 8.
Melánia I. 10.
Melinda VII. 10., IX. 20., X. 29., XII. 2.
Melissza III. 10.
Menyhért I. 6., VIII. 22.

Mercédesz IX. 24.
Mihály IX. 29.
Miklós XII. 6.
Miksa X. 12.
Míra V. 10.
Mónika V. 4., VIII. 26., X. 16.
Mór III. 20.
Móric IX. 22.
Mózes V. 16., VIII. 28.

N

Nándor V. 27., X. 19.
Nella VII. 11.
Nemere XII. 19.
Nikoletta IX. 10.

Nimród VIII. 31.
Noémi I. 30., IV. 22.
Norbert VI. 6.
Nóra II. 21., VII. 11.

O, Ö

Olga VII. 27.
Olimpia XII. 17.
Olivér III. 5., XI. 21.
Olívia XII. 3.
Orbán V. 25.
Orsolya IV. 7., X. 21.
Oszkár II. 3., VII. 31.

Otília XII. 20.
Ottó VII. 2., IX. 22.
Ozsvát II. 19.
Ödön XI. 16.
Örkény VII. 15.
Örs VII. 14., IX. 30.
Özséb VIII. 14.

P

Panna VII. 26.
Paula I. 26.
Paulina VI. 22.
Pál I. 25., VI. 26., VI. 29.
Petra X. 2.

Péter VI. 29., VIII. 1.
Piroska I. 18.
Polixéna IX. 23.
Pongrácz V. 12.
Pólika III. 14.

R

Rajmund VII. 4.
Ráhel II. 4., X. 24.
Rebeka IX. 2.

Rege IX. 7.
Regina IX. 7.
Regő IX. 11.

Reményke VIII. 1.
Renáta V. 22., VII. 1., X. 6.
Rezső X. 12., XI. 7.
Réka V. 20., XI. 10.
Richárd IV. 3.
Rita V. 22., VIII. 26.

Rozália IX. 4.
Róbert VI. 7.
Róza VIII. 30.
Rózsa VIII. 30.
Rudolf IV. 17., X. 17.
Ruth VII. 9.

S, Sz

Salamon II. 8., X. 24.
Samu II. 16.
Sarolta I. 19., VII. 5.
Sámuel VIII. 21.
Sándor III. 18.
Sára I. 19., V. 19.
Sebestyén I. 20.
Simon I. 5., X. 28.
Soma VII. 3.
Stefánia XI. 28.
Szabina X. 27.

Szabolcs VI. 6., VII. 28., XI. 29.
Szende IX. 5.
Szeréna IX. 14.
Szerénke IX. 14.
Szervác V. 13.
Szidónia VI. 23., VIII. 23.
Szilamér VI. 20.
Szilárd III. 11., V. 21., X. 29.
Szilveszter XII. 31.
Szilvia XI. 3., XI. 13.
Szörény IV. 1., X. 22.

T

Taksony XI. 29.
Tamara V. 6., XII. 29.
Tamás III. 7., IX. 18., XII. 21., XII. 29.
Tas II. 23., IV. 15.
Tekla IX. 23.
Teodóra IX. 11.
Teréz III. 11., VI. 17., VII. 8., X. 15.
Tibor IV. 14., VIII. 11.

Tihamér IV. 29., VI. 30., XI. 9.
Titusz I. 4.
Tivadar IV. 20., XI. 9.
Tímea I. 20., V. 3.
Tóbiás VI. 13.
Tódor II. 7.
Töhötöm IV. 20.
Tünde V. 7., VI. 1., IX. 15.

U, Ű

Ulrik VII. 14.

Űnige XII. 5.

V

Vadony IX. 21.
Valér XII. 15.

Valéria IV. 28.
Vanda I. 26., II. 25.

Vazul VI. 14.
Vencel IX. 28.
Vera VII. 9.
Veronika I. 13.
Vid VI. 15.
Viktor XI. 2.
Viktória XII. 23.

Villő VI. 12.
Vilma IX. 19., X. 25., XII. 5.
Vilmos I. 10., V. 23., VI. 25.
Vince I. 22., IV. 5.
Viola XII. 19.
Virág I. 8., IX. 12., XI. 26.

X

Xénia VII. 31.

Z, Zs

Zakariás IX. 6.
Zalán III. 30.
Zelma I. 23.
Zenkő II. 18.
Zita IV. 27., VIII. 5.
Zoárd V. 19., XII. 30.
Zoltán III. 8., VI. 23.
Zója VI. 15.
Zsanett V. 30.

Zselyke IV. 8.
Zsigmond V. 2.
Zsolna IX. 11.
Zsolt I. 27., III. 25., IV. 10., VII. 6.,
X. 21.
Zsombor IV. 21., XI. 8.
Zsófia V. 15., IX. 17.
Zsuzsa VIII. 11.
Zsuzsanna II. 19.

Egyházi ünnepeink 2017-ben

január 13., péntek: *a vallásszabadság napja*
április 9., vasárnap: *virágvasárnap*
április 14., péntek: *nagypéntek*
április 16., vasárnap: *húsvét*
május 25., csütörtök: *áldozócsütörtök*
június 4., vasárnap: *pünkösöd*
szeptember 24., vasárnap: *ősz háláadás*
október 31., kedd: *a reformáció ünnepe*
november 15., szerda: *Dávid Ferenc halálának emléknapja*
december 3., vasárnap: *advent I. vasárnapja*
december 25., hétfő: *karácsony*

Nemzeti ünnepeink

március 15., szerda: *az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc emléknapja*
augusztus 20., vasárnap: *az államalapító Árpád-házi Szent István király emlékűnnep*
október 23., hétfő: *az 1956-os forradalom és szabadságharc emléknapja*

Húsvét időpontja a nyugati és a keleti szertartású egyházaknál (2017–2027)

2017. április 16. és szintén április 16.	2023. április 9. és április 16.
2018. április 1. és április 8.	2024. március 31. és május 5.
2019. április 21. és április 28.	2025. április 20. és szintén április 20.
2020. április 12. és április 19.	2026. április 5. és április 12.
2021. április 4. és május 2.	2027. március 28. és május 2.
2022. április 17. és április 24.	

Jelentős évfordulók 2017-ben

450 éve

- 1567-ben **János Zsigmond** fejedelem Dávid Ferenc rendelkezésére bocsátotta a gyulafehérvári nyomdát, hogy az unitárius reformációt terjeszthesse.

445 éve

- 1572. május 25–29. napjain került sor országgyűlésre Tordán, amely ugyan megerősítette a János Zsigmond korabeli vallási törvényeket, de **Báthori István** kezdeményezésére minden újabb vallási reformot megtiltott. Az innovációs törvényként ismertté vált határozat fontos szerepet játszott az unitárius egyház további sorsának alakulásában.

435 éve

- 1582-ben készítette el **Bogáti Fazakas Miklós** lelkész az összes zsol-tár fordítását.

425 éve

- 1592-ben választották püspökké **Enyedi György** teológust, prédikátort, tanárt. Őt tartjuk az unitárius hitelvek észszerű és tudományos alapon való értelmezése megalapítójának.
- 1592. július 6-án halt meg **Hunyadi Demeter**, egyházunk 2. püspöke.

420 éve

- 1597. november 24-én halt meg **Enyedi György** író, széphistória-szerző, 3. püspökünk.

395 éve

- 1622-ben született **Nagysolymosi Koncz Boldizsár**, egyházunk 10. püspöke.

385 éve

- 1632 augusztus 18-án halt meg **Radecke Bálint**, egyházunk 6. püspöke.

355 éve

- 1662. február 26-i rendeletével **Bánffy György** kormányzó visszaadta egyházunknak a háromszéki egyházközségek felügyeleti jogát, melyet 1622 óta a református püspökök gyakoroltak.
- 1662. november 6-án a szabédi zsinat **Almási Gergely Mihály** főiskolai tanárt választotta püspökké.

345 éve

- 1672. január 13-án halt meg **Valentin Baumgart**, a kolozsvári száz unitáriusok nagy hírű papja.

325 éve

- 1692. október 2-án halt meg **Kövendi Nagy Mihály** lelkész, egyházunk 13. püspöke.

320 éve

- 1697. május 6-án a kolozsvári pusztító tűzvész martalékaul esett a főiskola, a piaci nagytemplom, több más egyházi épület.

280 éve

- 1737. augusztus 24-én a kövendi zsinat **Szentábrahádi Lombard Mihály** rektort választotta püspökké.
- 1737. április 30-án halt meg **Várfalvi Pálfi Zsigmond**, egyházunk 14. püspöke.

250 éve

- 1767-ben kezdte el írni **Kénosi Tőzsér János** bágyoni lelkész az *Erdélyi Unitárius Egyház története* című munkáját.

245 éve

- 1772. június 27-én halt meg **Kénosi Tőzsér János** lelkész, egyháztörténész, a tordai iskola igazgatója.

230 éve

- 1787-ben jelent meg **Szentábrahádi Lombard Mihály** latin nyelvű hittana.

225 éve

- 1792-ben kezdte el építeni a kolozsvári egyházközség új templomát.
- 1792. március 11-én halt meg **Suki László**, aki az egyházra hagyta minden vagyonát.
- 1792. április 9-én született **Nagyernyei Kelemen Benő**, az erdélyi modern mezőgazdaság úttörője, a zsigó Wesselényi-uradalom gazdasztje, alapítványtevő.

220 éve

- 1797. szeptember 13-án született Székelykálban **Aranyosrákosi Székely Sándor**, egyházunk 21. püspöke, eposzíró.
- 1797. június 15-én született Torockószentgyörgyön **Brassai Sámuel** polihisztor.

215 éve

- 1802. február 13-án halt meg **Pákei József** főjegyző, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatója.

205 éve

- 1812. július 7-én a ravai zsinat **Körmöczy János** rektort püspöknek választotta.

185 éve

- 1832. augusztus 20-án választotta meg a nyárádszentlászlói zsinat **Augusztinovics Pált** főgondnoknak, aki vagyonát és könyvtárát az egyháznak hagyta.

180 éve

- 1837-ben **Brassai Sámuel** polihisztort főiskolai tanárnak választották.
- 1837-ben látott napvilágot az **Aranyosrákosi Székely Sándor** szerkesztette énekeskönyv.
- 1837. augusztus 3-án született **Mózes András** lelkész, író, tanár.
- 1837. október 7-én halt meg **Augusztinovics Pál** alapítványtevő, főgondnok, az erdélyi főszámvevőség gondnoka.

175 éve

- 1842. december 10-én halt meg Kolozsváron **Szentiványi Mihály** költő, politikus, a *Remény* zsebkönyv szerkesztője.

170 éve

- 1847-ben kezdődött a rendszeres unitárius lelkészképzés. Ez évben indul el az első kétéves teológiai tanfolyam, amelyre a bölcsészeti képzés elvégzése után jelentkezhetnek a hallgatók.

155 éve

- 1862-ben a Főtanács **Brassai Sámuel**t a kolozsvári főiskola felügyelő gondnokává választotta.
- 1862. augusztus 11-én Kolozsváron halt meg **Székely Mózes** tanár, püspökhelyettes, tankönyvíró.

145 éve

- 1872. január 14-én halt meg Kolozsváron **Kovács István**, az erdélyi magyar történetírás úttörője.
- 1872. március 10-én halt meg Kolozsváron **Mikó Lőrinc**, az egyházjog tanára, aki az egyházi szervezeti törvény kodifikálásán munkálkodott.

140 éve

- 1877. szeptember 30-án született **Kelemen Lajos** történettudós, levéltáros, egyházunk főgondnoka.
- 1877. november 27-én született Iklandon **György János**, előbb unitárius, majd református lelkész, végül felekezeten kívüli teológus, szociológus.

135 éve

- 1882. február 13-án született Homoródjánosfalván **Kiss Sándor** lelkész, író, fordító.
- 1882. március 20-án született Fiafalván **Kovács Lajos** lelkész, író, fordító, szerkesztő, Kovács Lajos püspök édesapja. 75 éve, 1942-ben halt meg Brassóban.
- 1882. augusztus 17-én Gyulafehérváron született **Zsakó István** elmeorvos, orvosi szakíró, az Unitárius Irodalmi Társaság alapító tagja.

125 éve

- 1892. január 25-én halt meg **Berde Áron** természettudós, lapszerkesztő, a Ferenc József Tudományegyetem első rektora.
- 1892. április 10-én halt meg **John Paget** angol unitárius író, mezőgazdász, orvos, egyházunk támogatója, a kolozsvári Angol Kör alapítója.
- 1892. május 29-én született **Tóth István** festőművész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium rajztanára.

120 éve

- 1897-ben halt meg **Brassai Sámuel**, aki minden vagyonát és könyvtárát az egyházra hagyta.

115 éve

- 1902-ben jelent meg **Ferencz József** püspök Hittan című munkája.
- 1902. január 18-án született Marosvásárhelyen **Szent-Iványi Sándor** lelkész, író, tanár, politikus.

110 éve

- 1907-ben jelent meg az **Unitárius Szószék** folyóirat, amelynek célja az egyházi beszédiródalom fejlesztése volt. A lapot Vári Albert, Deák Miklós és Balázs András lelkészek szerkesztették.
- 1907-ben jelenik meg *A tordai unitárius gimnázium története* **Varga Dénes** igazgató tollából.
- 1907. április 23-án született Tordán **Borbély Samu** gépészmérnök, matematikus.
- 1907. szeptember 25-én halt meg Kolozsváron **Kőváry László**, Erdély történetírója.

105 éve

- 1912. szeptember 16-án Tarcsafalván született **Benczédi Sándor** szobrászművész.

100 éve

- 1917. április 18-án született Sepsikőröspatakon **Imreh Lajos** pedagógus, a tordai iskola tanára.

95 éve

- 1922-ben választotta meg az aranyosrákosi egyházkör **Bors Mihály** jótévőt köri felügyelőgondnoknak.

90 éve

- 1927. szeptember 4-én Brassóban született **Sánta Ferenc** író.

85 éve

- 1932. március 20-án halt meg Kolozsváron **Borbély István** teológiai tanár, irodalomtörténész.

80 éve

- 1937. január 8-án önkezével vetett véget életének **Csíksszentkirályi Bors Mihály** szindi földbirtokos, aki végrendeletében egyházunkra hagyta minden vagyonát.
- 1937. május 22-én halt meg Tordán **Balázs Ferenc** mészköi lelkész, költő.

75 éve

- 1942-ben halt meg Brassóban **Kovács Lajos** lelkész, író.
- 1942. február 19-én halt meg **Tóth György** jogász, szakíró, az egyház jogügyi bizottságának tagja.
- 1942. április 10-én halt meg Kolozsváron **Varga Béla** filozófus, 25. püspökünk.
- 1942. május 7-én halt meg Torockón **Péterffy Gyula** tanító, színpadi író, költő, Péterffy Gyula zenetanár édesapja.

70 éve

- 1947. december 15-én született Kolozsváron Kovács István Sándor lelkész, teológiai tanár, egyházi szakíró. 10 éve, 2007. április 24-én halt meg Kolozsváron.

40 éve

- 1977. március 21-én halt meg **Mikó Imre** jogász, műfordító, író, politikus, egyházunk főgondnoka.
- 1977. július 1-jén halt meg Székelykeresztúron **Ütő Lajos** lelkész, író, lapszerkesztő.

Jobbágy Júlia**„AMI EGYSZER MEGTÖRTÉNT,
TÖBBÉ NEM BONTHATÓ FEL NINCCSÉ”**

A címbeli gondolat egy szabad idézet, parafrázis a Presser Gábor–Adamis Anna–Déry Tibor közös, generációkat meghatározó munkájából, melynek címe *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról*. Talán 2008-ban játszottuk először ezt a darabot. Nem azt mondom, hogy addig senki ehhez hasonlót soha, sehol nem valósított meg, de velünk, biztoson állíthatom, hogy ilyen mértékű munkát még senki sem bonyolított le. Első, igazán meghatározó élményem volt a kollégiumban. Ezt talán még a kedves Olvasók közül is többen láthatták.

Persze, itt nem ér véget a kollégiumi történetem. Áradozhatnék oldalakon keresztül, hogy mennyi mindenben volt részem, mennyi értékes pillanat csiszolt, hány kedves ember formált, mennyi örültség és hány bolond pillanat maradt velem, vagy hogy egyes dolgokat milyen szépen vagy éppen milyen nehezen, találegkonyan valósítottunk meg, de ehhez ott vannak az iskolám évkönyvei. Nyugodtan fel lehet lapozni őket, sokat elárul az egykori és a mostani diákságról, tanári karról, hangulatról, légkörről. Inkább arra térnék rá, ami ezekben az évkönyvekben nincs benne, egyetlen kép sem örökítette meg, de ott van mindannyiunkban, akik egyszer ebből az iskolából felemelt fejjel kiléptünk.

Itt térnék vissza egy kicsit az idézethez. Soha nem tartottam magam volt kollégistának. Ami egyszer volt, az többé nem bontható fel... Nem is mentem túl messze soha tőle, s mindig „belekontárokodtam” az életébe, így én még 7 év után is kollégistának tartom magam, és fogom is életem végéig.

Az ember egyszerűen nem rázhatja le önmagáról az életének egy részét, a barátságokat, szerelmeket, élményeket, mint port a köpenyéről. A négy év mindenestől belém, belénk ivódott, s részünkké vált. Így a kollégista lét és megnevezés nem csak egy négyéves státus, amit legtöbben büszkén viseltünk, hanem egy meghatározó állapot, amely mind a mai napig velünk, velünk maradt és kísér, és sosem mondanánk le róla, vagy tagadnánk meg. És ez így van jól! S csak azt remélem, hogy egyszer majd a gyermekeim is kollégisták lehetnek, s ilyen büszkék lesznek majd erre, mint én magam. Ehhez viszont a mindenkori kollégisták segítségére van szüksége a Kollégiumnak. Elnézve a mostani helyzetet, s a megannyi visszatérő, bármikor szó nélkül segítő társamat, ezzel sem lesz gond. Adja Isten, hogy ez maradhasson így!

JZSUK: EGYÜTTLÉT, PÖRGÉS, CSISZOLÓDÁS

János Zsigmond Unitárius Kollégium. Oktatás, család, együttlét, „csendes zaj”, pörgés, változás, épülés, alakulás, csiszolódás, gubanc, ölelés, figyelem, barátság, élmény, tapasztalat, tanulás, kapcsolatok, támogatás, lelkesedés, életre szóló leckék, felnőtté válás, munkahely, játszótér, szórakozás, kikapcsolódás, menedék, otthon, nosztalgia – és az asszociációk sora végtelen. Véleményem szerint épp ez a végtelen hosszú sor az, ami igazán különlegessé és egyedivé teszi a kollégiumot. Hogy kinek mit jelent iskolánk, azt mindenki egymaga választja meg. Mindenkinél teljesen más és egyedi képe van erről. Ez az a hely, ahol az iskola fogalma teljesen más értelmet nyer. Az a hely, ahol az iskola nem csupán az oktatásról szól (habár, meg kell hagyni, az is igen magas szinten folyik), hanem a közösségről, sőt a szórakozásról is. Ahol mi, diákok nem csak human vagy reál tantárgyakat tanulunk, hanem emberséget. Ahova egyesek már-már haza járnak.

A kollégium végzős diákja vagyok, és ha egészen őszinte akarok lenni, elég nagy zűrzavar van most a gondolataim közt. Az itt eltöltött (lassan) négy év alatt nagyon sok dolog történt. Rengeteg mindent kaptam, annál többet tanultam, és (remélem) fejlődtem. A kollégiumban a magas szintű oktatás mellett különböző tehetséggondozások, rendezvényszervezések, közösségi tevékenységek, fellépések folynak. Van egy bentlakásunk, rengeteg önkéntes diákunk, egy kórusunk, egy zenekarunk, egy iskolaújságunk és számos osztályközösségünk. Csupa olyan dolog, amely az óriási csapatot sok kicsi közösségre osztja, és én azon szerencsés helyzetben vagyok/voltam, hogy csaknem mindegyikbe belekóstolhattam, és nem bánom.

Az évek során rájöttem, hogy a középiskolás élet nem csak arról szól, hogy reggel kikészülök az ágyból, bemegyek suliba, délután leírom a házimat (természetesen lehetőleg minél gyorsabban, hogy ne teljen el az egész nap hiába), aztán kezdek valami felettébb értelmeset a szabadidőmmel (gondolok itt számítógépes játékokra, lustálkodásra vagy bármilyen magányos és rettenetesen hasznos dologra). Nem, ezek az évek nem erről szólnak. Igazából nem tudom, hogy milyenek lettek volna a

középiskolás éveim, ha másképp alakul a sorsom, és igazából teljesen felesleges ezen gondolkodni. Szerencsésnek érzem magam, hogy ebbe a közösségbe kerülhettem, hogy megtapasztalhattam a közösség, az együttlét, a munka, az önkéntesség és a barátság igazi erejét. Hiszem azt, hogy a középiskolai évek lényege az, hogy igazi barátságokat kössön az ember, hogy olyan élményekkel gazdagodjon, és olyan fogalmak jelentését tapasztalja meg, melyek nélkül (gondolom) nem működik az élet, az emberséges élet.

A kollégiumban eltöltött négy évem után úgy gondolom, hogy ezek megtanulására az esélyt mindannyian megkaptuk, az pedig, hogy elsajátítottuk-e, az egyéni döntés kérdése. Én, személyesen, mindenképp hálás vagyok az iskolának és a JZSUK-s közösségnek, hogy szerves részét képezte a jellemfejlődésemmek, hogy nevelt, hogy megtanított emberségre, barátságra, közösségben való munkára, tiszteletre és hálára. Ez nem egy vagy két ember munkájának köszönhető, hanem egy csapatnak, akik hivatásukat és örömeiket lelték ebben a nevelésben, és meggyőződésemm, hogy diákok/volt diákok százai próbálják ezt mai napig meghálálni, és én egy vagyok közülük.

MIÉRT KELLETT AZ UNITÁRIUS HITFELFOGÁSNAK KIFEJLŐDNI A REFORMÁCIÓVAL KAPCSOLATBAN?

Erre a kérdésre kielégítő feleletet csak akkor lehet adni, ha a kereszténység fejlődéstörténetét nagy vonásaiban áttekintjük.

Ott kell kezdenünk, hogy a keresztény vallás a Jézus vallásos gondolkodásán alapszik. Abból nőtt ki. Tehát azok az eszmék, gondolatok, törekvések alkotják lényegét, melyek Jézusnak a lelkét állandóan foglalkoztatták, s amelyek mellett ő halálával is bizonyosságot tett.

Abban a korban ismert más vallásos felfogásokkal összehasonlítva Jézusnak Istenről s az emberről való felfogása s általában egész hitvilága olyan új, természetes és mégis magasrendű volt, hogy méltán keltette fel többeknek az érdeklődését, és ejtett gondolkodóba sokakat.

[...]

Azonban akármennyire egyszerű és természetes legyen valami, azonnal nem nyeri meg mindenkinek a tetszését, s a legerősebb tanítást sem fogadja el mindenki az első hallásra. A Jézus korában is úgy volt, hogy aki pl. a zsidó vallásban nőtt fel, nehezen tudott a nemzeti korlátok közé szorított istenfogalmon túlmenni, s hiányoztak neki azok a ceremóniák, amelyek nevelésénél fogva életéhez hozzátartoztak. A pogány nem könnyen szakított az ő sok istenével, kikről meg volt győződve, hogy azok a természet és az élet minden vonatkozásában hatalmat jelentenek, s reá is gondviselésszerű befolyást gyakorolnak. A megszokott vallástól és vallásos gyakorlattól nem szívesen térnek el az emberek. S különösen nem azok, akik abból élnek.

Jézusnak azonban olyan volt a lénye, hogy a legtöbb emberre, akivel szóba állott, vagy közelébe került, lebilincselő, felszabadító hatással tudott lenni. Az illetőnek a lelkét, gondolkozó erejét, érzésvilágát ölelte magához, s így a jelentkező akadályok ellenére is mind többeket tett követőivé. Először is nagyobb számban az evangéliumok szerint az egy-

* Id. Kovács Lajos (1882–1942) unitárius lelkész Nagyajtán, majd Brassóban, egyházi író, műfordító. Ifjabb Kovács Lajos unitárius püspök apja.

szerű, de romlatlan lelkű emberek érdeklődését sikerült megnyernie, de sok könnyelmű, felületes gondolkodású és bűnös életű emberre is olyan hatást gyakorolt, hogy azok a jó útra tértek, s közülük sokan a hit, jellem, a meggyőződés példaadói vagy éppen hirdetői lettek. Sőt nem egy tanult és tudós vezetőben is felébredt a vágy, hogy közel menjen hozzá, és tanúja legyen lelke megnyilatkozásának.

Az érdeklődés fokozatosan növekedett iránta, s követőinek száma szaporodott. Megfeszítése után a tanítványai, az apostolok olyan lelkesedéssel beszéltek róla, olyan halált megvető bátorsággal tettek tanúbizonyságot mellette, hogy ahol megjelentek, eszméinek és gondolatvilágának a megismertetésével gyülekezeteket, egyházközösségeket alapítottak. Pedig egy ma alig elképzelhető elfogult, hitére a végletekig féltékeny és ellenséges világgal állottak szemben.

A Jézus letisztult hitvilága s ezzel a kereszténység eredeti szelleme mintegy három évszázadon át megmaradt. Mert ha az akkori idők kevésbé művelt tömegének gondolkozásából kifolyólag kisebb-nagyobb elhajlások [...] történtek is, de voltak mindig, akik az eszme igazságát felfogták, és azt hathatósan védelmezték. Ezek voltak az első keresztények unitáriusai, kiknek száma, ha a későbbi századok folyamán a nagy üldözések miatt megfogyatkozott is, de egészen soha el nem fogyott, legfeljebb az ajkak némultak el, de a lélek élt és beszélt. A későbbi elnevezést használva, a történelem a kereszténység történetében a három első századot unitárius századoknak nevezi. A Jézus hitvilágát mindezideig legtisztábban képviselő unitarizmus élete sohasem szakadt meg. Legfeljebb, amint Ferencz József püspök kifejezte, földalatti patakhhoz volt hasonló, amely egy ideig láthatatlanul folydogál, de bizonyos idő múlva újra napvilágra jó, s megbővült vízzel megy tovább a maga útján.

[...]

A keresztény vallás akkor indul téves útra, amikor a Jézus istenítésére irányuló törekvések megindulnak, s rendre túlzásba mennek, melynek következtében kifejlődik a megfoghatatlan értelmű Isten-emberről való tanítás, majd a kereszténység legnagyobb tévedése, a szentháromság. E [...] tan, melynek létrejövetelére a legfőbb politikai hatalom is befolyást gyakorolt, uralkodóvá lett többeknek az ellenkező álláspontja dacára a keresztény egyházban, s megvan ma is.

A negyedik századtól kezdve hosszú időre elhomályosította az Egy Isten hitének az igazságát, háttérbe szorította az Atyának mély értelmű fo-

galmát, amely Jézus legfelségebb kinyilatkoztatásának tekinthető. Aztán, amint tudjuk [...], következtek az ereklyék és képek imádása, a búcsújárások, a fülbe gyónás, a pápai hatalom világi uralomra törekvése, a zsinatok túlkapásai, a bűnbocsátó cédulák pénzért való árulása, az egyházi élet erkölcsi romlottsága stb. stb., melyek mind okul szolgáltak arra, hogy a reformáció létrejöjjön.

[...]

Az egyháznak már nem a Jézus tanításai képezték az alapját és lényegét, hanem azok a tanok és vallásos gyakorlatok, melyeket az egyház a maga hatalmának és tekintélyének az erősítésére önhatalmúlag alkotott meg.

A reformáció nagy dolog volt. Kétségtelenül fordulatot adott az egyházi életnek és vallásos gondolkodásnak. Kiemelte a hitéletet a téves tanítások tömkelegéből. Megmutatta az utat, amely az igazi Jézushoz, az isteni tulajdonságokat leginkább kifejezésre juttató emberhez visszavezet, s el is indította a kereszténységet azon, de a teljes reformáció, amely a kereszténységre mesterségesen reagált minden külsőségtől megszabadította volna a vallásos gondolkodást, nem jött létre. A hitújításnak világot átalakító mozgalma a Jézus tiszta szelleméig nem tudott eljutni, és azt a keresztény emberiségnek a maga eredetiségében visszaadni. Nagynevű vezéreinek fényes neve s így is korszakalkotó munkája fennmaradt a történelemben, de vagy bátorságuk vagy erejük vagy tisztánlátásuk hiányzott ahhoz, hogy Jézusnak érthető és természetes hitvilágát, a kereszténységnek az igazi alapját és lényegét visszaadják a világnak. A reformáció nem végzett egész munkát, megállott félúton. Abban az óriási küzdelemben és az eszmék forrongó harcában, amely a hitújításhoz fűződik, régen elfelejtett kezdetleges és téves tanok kerültek felszínre, melyeknek hol egyikét, hol másikat a reformátorok magukévá tették, s azt elfogultan, sokszor kegyetlenségig menő tettekkel védelmezték, megállítva ezáltal a megindult és természetes haladást, a vallásos gondolkodásnak a Jézus szellemében való teljes kifejlődését.

A gondolkozás szabadságát azonban többé nem lehetett megállítani vagy áttörhetetlen korlátok közé szorítani. A továbbhaladás vágyát nem lehetett a lelkekből kiölni. Az elégedetlenség állandóan forrongott egyesek lelkében, valami megmagyarázhatatlan szomjúság emésztette a ki nem elégített gondolkozást, a többre, a teljesebb után vágyó lelkeket. Az eszmék zavaros harcában nyugtalanító érzések ösztönözték a világosab-

ban látókat, hogy a tisztult vallásos gondolkozáshoz megmutassák az utat, s a Jézus tanításaihoz való bátor és őszinte visszatérést megvalósítsák.

Ezt cselekedte meg az a vallásos gondolkozás, amely hol észrevétlenül, hol fel-feltűnedezve, végre erőre kapva mindig élt legalább egyesekben a kereszténység történetében, s amely 400 esztendő óta unitárius nevet visel. Ez az eredmény Erdély földjén, a Dávid Ferenc lelki lobogója alatt ment teljesedésbe, mint a reformáció legmesszemenőbb haladását jelző hitfelfogás. Leghatalmasabb segítője lett a hit- és lelkiismereti szabadság törvénybe iktatásának és kihirdetésének, az egész világot megelőzve, Erdély földjén, amely Torda városának a nevét történelmivé avatta, s Dávid Ferencet a világreformátorok közé emelte, mindenestre Erdély legnagyobb magyar reformátorává tette.

Amikor tehát a reformáció terjedésével a vallásos eszmék Erdély földjén még hullámozgottak, s a lelkekben még elégedetlenség uralkodott, amikor az emberek vallásos gondolkozása nyugvóponton jutni nem tudott, mert valami után még mindig vágyott – a kielégítést, a megnyugvást, a tökéletesebb beteljesedést vallási tekintetben a Dávid Ferenc szelleme hozta meg. Az unitárius hitfelfogás sok tekintetben korát megelőzte, de mindezideig a legelőhaladottabb vallásos gondolkozást jelenti, s az élen van.

Azért kellett tehát az unitárius hitfelfogásnak kifejlődnie, vagy talán helyesebb, ha úgy mondjuk, hogy újból életre kelnie, hogy a kereszténység kebelében a reformáció dacára is még mindig nyugtalankodók szellemét megnyugtassa, s a haladásra vágyó vallásos gondolkozás erejét célhoz juttassa. Nem követeli magának azt az elismerést, hogy tökéletes volna. Mert halad és fejlődik állandóan. Története az újból való életre keléstől is immár 400 esztendőre tekint vissza. Az egyház sok üldözésen, elnyomáson, nyomorgattatáson s a megsemmisüléstől való félelem kétségein ment keresztül, de az eszme él és erősödik folyton, s mind többeknek válik lelki kincsévé, mert a Jézus szellemének leghűségesebb és legigazabb kifejezője.

(Megjelent az Unitárius Jövendőben 1939. szeptember 1-jén.)

Fekete Levente

KI BONTJA KI AZ UJJAKAT?

A követ, ha eldobják,
leesik.
A szót, ha kimondják,
elhangzik.
A virág a kasza nyomán a földre
hull.
A kéz ütni tud, ha ökölbe
szorul.

De ki dobja el a követ?
...
Ki mondja ki a szavakat?
...
Ki veszi kezébe a kaszát,
...
s az ökölbe szorult kézen
ki bontja ki az ujjakat?

ADJON ISTEN...

Adjon Isten minden jót
Ez új esztendőben:
Jobb üdőt, mint tavaly volt,
Ez új esztendőben;
Jó tavaszt, őszt, telet, nyárt,
Jó termést és jó vásárt
Ez új esztendőben!

Adjon Isten minden jót
Ez új esztendőben:
Zsíros esőt, kövér hót
Ez új esztendőben;
Bő aratást, szüretet,
Egészséget, jókedvet
Ez új esztendőben!

Adjon Isten minden jót
Ez új esztendőben:
Drága jó bort, olcsó sót
Ez új esztendőben;
Jó kenyeret, szalonnát
Tizenkét hónapon át
Ez új esztendőben!

Adjon Isten minden jót
Ez új esztendőben:
Vegye el mind a nem jót
Ez új esztendőben;
Mitől félünk, mentsen meg,
Amit várunk, legyen meg
Ez új esztendőben!

(Háromszéki népköltés)

AZ ÓRIÁS

*A wormsi birodalmi gyűlés
400 éves évfordulójára**

Lefojtott álmok, lenyűgözött vágyak,
Zöldből szürkébe halványult remény,
Kiábrándulás, te keserű füst:
Oltárok romján imbolyogva szálló,
Gyász, mely hamuban tépi önmagát.
Gyengeség, melyre egy világ zuhant,
Törpék mi mind, akiknek óriások álmát
Álmodni adta Isten:
Jertek ma velem.
Jertek, kapaszkodjunk az óriásba!

Ki hát az óriás?
Az, kinek homlokán
Ijesztőn tündököl a büszke bélyeg:
Ha kell: *egy világ ellen egyedül.*
Egyedül. Hallottátok ezt a szót?
Úgy hangzik ez a szó mint egy sirám.
De úgy is mint egy diadalkiáltás!
Nézzétek őt.
Ott áll a szörnyű körben,
Egy vas- és aranygyűrű közepén.
Sisakok, dárdák, kardok, koronák,
Zászlók veszik körül.
Egy embererdő, egy világvadon –
És azzal szemben ő.

* Luther Márton 1521. április 18-án ellenszegült V. Károly német-római császárnak (1519–1556 közt uralkodott), és megvédte tanait a Worms városába összehívott birodalmi gyűlésen. Ennek következtében a császár birodalmi átokkal sújtotta.

Egy lélek.
Milyen kicsi. – És milyen végtelen.
Ó, mert a lelkében az Isten él.
Valami, ami nála több,
Amit meglátott önmaga felett.
Amit nem lehet onnan kitörölni,
És amit letagadni nem lehet,
Ami tüzes korbáccsal kergeti
Irgalom nélkül végig a világon
És ösztökéli: *tégy vallomást rólam.*

S ő vallomást tesz: *Nem tehetek másképp.*
A vasmaroknak, amely kinyílt előtte,
Szívét odaveti:
Szorítsd hát, világ!
Állítsd el lassan minden dobbanását.
Vajon *amit* dobog: *azt is* megfojtod-e?

Istent dobogja – és az Isten él!
Igazságot dobog – s az eszme él.
Hitet dobog – s az nem hal meg soha.
Szabadságot – s a szabadság örök.

Látjátok nőni ezt az árva árnyat,
A barát árnyát egy világ fölét?
Hallotok döngő léptei nyomán
Recsegni korhadt birodalmakat?
Mert *ami korhadt, az a korhadásé!*

És *ami lélektől* lett: *megmarad.*

Lefojtott álmok, lenyügzött vágyak,
Zöldből szürkébe halványult remény,
Kiábrándulás, te keserű füst:
Oltárok romján imbolyogva szálló,
Gyász, mely hamuban tépi önmagát,
Gyengeség, melyre egy világ zuhant,

Törpék mi mind, akiknek óriások álmát
Álmodni adta Isten:
Jertek ma velem.
Jertek, kapaszkodjunk az óriásba!

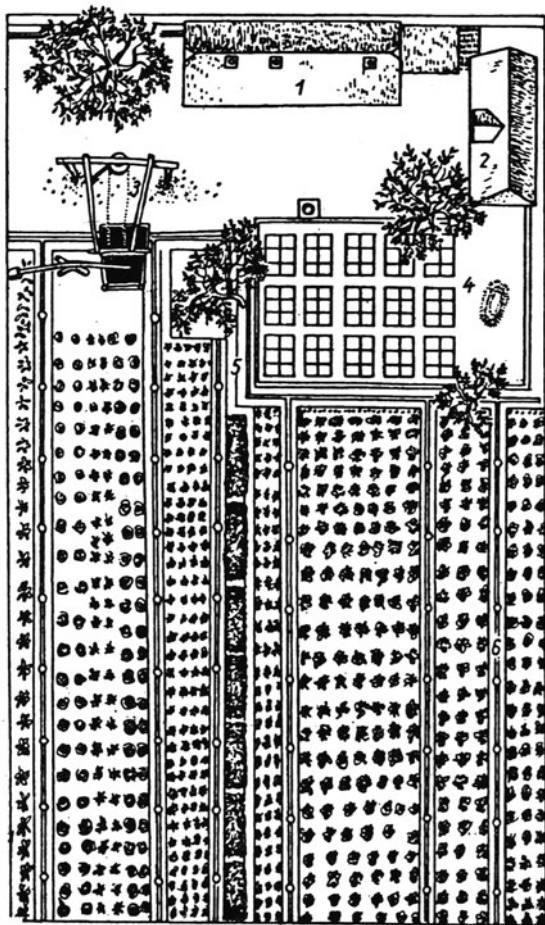
Martin Luther (Lucas Cranach, 1528, részlet)

LUTHER MÁRTON

	Spanyol autójel	Dolgát elrendez	Spanyol autómárka	Tele van ócska-sággal	Hirtelen tova-szaladás	Ideiglenes nyugta románul	Félszeg!	Newton, röviden		Tönkretevesz	Van ilyen palacsinta is	E napon	Határozott néveke
Luther szülő-városa									Itt is járt 1510-ben Atilla népe				
	... irányzat, magyar zsidó vallás Itt tanult							Balkáni körtánc Ókirályság-beli (román)					Itt tűzi ki a kapura 95 tételt
Szita-szövet							Forduló Becézett Boglárka					Watt, röviden Kémiai elem	
Szónok						Van ilyen tigris is Tundókö ... Tamási-árak							
Üres fezl			Fáj Valamint					Régész igéje Anglia fővárosa					
Urán vegyjele		Észak Falat újrafest		Nem mozog tovább Orosz zongorista						Intő közepe! Utóirat, röviden			
Tetejére csavarozó									Budapesti focicsapat Hóharmat				
A múlt idő egyik jele			Itéték Vonatkozó névmás			Amerikai bennszülött ... Pellea, ro-mán színész		Középen idéz! Titokban kivevő					
	Arab iro-dalmi műfaj 1521–1534-ben fordítja								Nemzeti Bajnokság röviden Dán város				
Petőfi tábornoka				Orvosi gyógynövény Az arzén is ez						Kérdőhang Az utolsó fegyverszent			
Orosz folyó				A kék is ez Katalin, becézve					Ogóróg törzs volt Belga autójel				
Buzáu megye autójel			Feszítő-eszköz Lenti helyre			Rangjelző szócika A tárgy ragja		Alban ... zenészerző Mongol ural-kozó cím					
Gabonát levág						Indok Asztácium vegyjele			Nota bene, röviden Üres tér!				Részben megdob!
Kézzel érint						Szerzetesek közössége Siemens, röviden							
Ausztria autójel		Ennek volt tagja Luther is											

KERTÜNK TÁJÁN

Amíg a természet a hó alatt pihen, addig a kertésznek januárban is akad tennivalója. Tervezzük meg a zöldséges kertünket, döntsük el, hogy milyen növényeket fogunk termeszteni, mekkora területen, állítsuk fel a területekre vonatkozó észszerű növényi sorrendet, vagyis a vetésforgót. Tisztázzuk, hogy milyen talajművelési és növényápolási módszereket fogunk alkalmazni.

Ez a hónap a legalkalmasabb arra, hogy a meghibásodott kertművelési eszközöket megjavítsuk.

Fontos tennivaló továbbá a vetőmagvak és növényvédelmi szerek minőségének és mennyiségének az ellenőrzése.

Egy kecskeméti zöldséges tanyájának és kertjének alaprajza az 1950-es években:

1. lakóház
2. istálló
3. kút
4. melegágyak
5. kert
6. öntözőcsatornák

Fekete Edda**BERDE-MESE**

A székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnázium életéről, mindennapjairól nem könnyű beszélni.

Arról mesélni, ahol folyamatos változás és újítás, ugyanakkor hagyományörzés, ápolás és megélés is észlelhető, nem egyszerű. Folytonos jókedv, tanulás és kalandvágy, tanítás és nevelés összhangja, szorgalmas és nyüzsgő diáksereg, segítő, megértő és következetes tanárok, családi és barátságos hangulat, és diákszemmel minden elképzelhető jó lakozik minálunk.

Egy olyan intézmény és életforma bemutatása, ahova sok-sok emlék fűz, úgy gondolom, hogy most a lehető legjobb forma, hogy kellőképpen bemutassam iskolámat, az itt töltött 9-12-es élményeimet, emlékeimet és tapasztalataimat, az iskola sajátos szellemiségét és úgy mond „magatartását”, amit képvisel, az iskola legrangosabb Kriza János-díját, egy iskolai életről szóló mese tudná a legjobban elmondani. Mert ki nem álmodott régen a mesevilág birodalmának varázsától egy olyan mesebeli helyről ahol egy különös és álomszép, tiszta, élvezhető, ugyanakkor néha megpróbáltatásokkal teli hely jelentette neki az élet egy apró állomását, ahova mindig is vágyott lelke? Evezzünk vissza a mély és rejtelmes lelkünk zegzugába, és tárjuk fel mesénk valós voltát.

A Gagy és a Fehér-Nyikó vizének a Nagy-Küküllőbe torkollása mentén található egy kis mezővároska, ahol fellelhető egy élettel teli épület, melynek sok-sok lakója van. Ez a ház amolyan „családi” otthon, ahol az emberek lelke mindég megpihen és felfrissül, az odajáró lakók szellemének tudástára bővül, testi tulajdonságai pedig a szellemi és lelki jólét hatására igencsak az egészség skálájának magas fokára rugózik. Ezt az in-

tézménynek titulált épületet iskolának nevezik, melynek jelmondata latinosan mondva „Musis et Virtutibus”, amely annyit jelent a maga tiszta formájában, hogy „Egy véka tudomány mellé, egy köből erkölcs”. Az első várva várt iskolai nap a nagy épületben az emlékezetem egyik legmélyebb bugyrába vert gyökeres helyet. Az a nap a megismerés és felismerés rejtelmait jelentette. Megismerkedni másokkal, új arcokkal, társakkal, jövődöbéli barátokkal vagy akár szerelmekkel, felismerni az új épületet és teljesen más környezet zezzugait. A labirintus szerű folyosók, hosszú és kopottas lépcsők és barátságos osztálytermek igencsak egy teljesen új kihívást jelentettek számomra és az ott „lakók” számára is. A nagybetűs ismeretlen nem volt elég, mi apró törpék és gólyák már az első napokban komoly próbatételeknek kellett eleget tennünk, mely próbák sora mutatta meg, hogy kik is vagyunk valójában, és mire is vagyunk képesek. Mint minden próbatételnek voltak és vannak győztesei, így ez a szokás itt sem alakult másképp. Mindenki összefogott, és megmutatta a lehető legtöbbet magából, együtt közösen megnyíltunk és kinyitottuk a hősöket. Aztán az emlékezetes próbatételek után az új ismeretekkel és tanulmányokkal kellett szembenéznünk, abban a bizonyos legelső 9. osztályos iskolai évünkben, ahol helyet kapott a jókedv és nevetés is egy dévai emlékzarándoklat által. Hosszú tél, virágzó tavasz és tudásvágy váltotta egymást, a meleg nyári szellőcskéekkel már éreztem, hogy valami új itt véget ért.

Nem telt el pár hónap, és újra együtt voltunk, most már a labirintusnak hitt épület nem volt ismeretlen hely számunkra, az emberkéik ismerték egymást, új tervekkel és célokkal vágtunk neki az iskolai tanévnek, ami szintén színesnek ígérkezett. A tanulást és a megszokást felváltotta a kikapcsolódás, mivel határokat és képzeleteket léptünk át a kincses Budapest megismerésével. A felszusszanást hamarosan ismét az év vége követte, ahol elváltunk egymástól egy kis időre, de tudtuk, hogy még van közös utunk és célunk. A vándormadarak repülésével és az iskola-csengő megszólalásával ismételten kinyitotta kapuit a kincses hely, mindannyian tudtuk hogy ez lesz az az év, ami még nem a nehézségekről és elválásról szól, hanem előkészítő küszöbe csupán a jövődöbéli búcsúzásnak. Ez az az év, ahol gondtalanság honol, viszont már tudatosan szembenéznünk az elkövetkező akadályokkal és tanulással. Ebben az évben sem maradt el a kiszakadás a mindennapi megszokott rutinosságból, és testvéri kapcsolatokat kialakítva Kolozsvár adott otthont Ne-

künk, hogy belátást nyerhessünk a nagyvárosi életbe is. Aztán teltek a napok, hónapok és évszakok, hamar elröppent ez az iskolai tanév is. Ismét egy évváró, újabb búcsúzás és utolsó meghitt iskolai díjkiosztó. Aztán jött a forró és programokkal teli élvezhető nyár, de ez már más volt. Másról szólt, mindannyian tudtuk, hogy ez a nyár jelenti az utolsó iskolásként megélt nyarunkat. Most még büszkén mondhattuk, hogy még iskolás fiúk és lányok vagyunk, Berdés diákok, akik az iskola barátságos, tudatos, erkölcsös, családias és toleráns magatartását mindég minden körülményben képviseltük. Mert tudniillik az iskola szellemisége mélyen beszivárgott elménkbe és ereinkbe, aztán mint hétköznapi hősök mindennapi megpróbáltatások útján is bennünk volt, majd már mi magunk voltunk a szellemiségek emberformába öntött alakjai.

Aztán ismét tovaszállt a nyár, elérkezett az a bizonyos utolsó szeptemberi utolsó tanévnnyitó, amikor már nem mi álltunk a többi osztállyal a megszokott helyünkön a sorban, hanem bevonultunk tartással és segítő kézzel büszkén bevezetve a kis álmodozókat a mesék és játékok labirintusába, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium világába. Azok az első és utolsó lépések összefonódása koronázta meg a lépések súlyát. Sok-sok tennivaló, program, tanulás és felkészülés jellemezte az utolsó évünket. A gólyabál ahol régebb mint hősök nyíltunk és tárulkoztunk ki, most már nagy és öntudatos befogadó gólyapárok voltunk, akik az ifjabb generációt bevezették a nekünk is régebb labirintusnak hitt ismeretlen világba, ahol otthont adva az ifjú bátraknak megmutattuk az utat. Azonban ez az utolsó utazás pihenő helyektől mentes utazás volt, ahol a pihenés maga volt az újabb ismeretlen állomás. A megállók rövidek voltak, gyorsan érkeztek, viszont egyediségük uralkodott. A mese útjának újabb szakaszában a felnőtté válás küszöbét hivatalosan is átlépve, maturandusokká nyilvánítva hófehér hercegnő és elegáns herceg ruhában megteremtve a varázslat mesebeli birodalmát ünnepeltük az újabb állomást. Készek voltunk az újabb kihívásokra, megpróbáltatásokkal teli megállókra, amiket tudtuk, hogy hamarosan következnek az út során. Készültünk, gyarapítottuk tudásunkat, tanáraink segítséget nyújtottak a cél eléréséhez, mert megtanultuk, ha van cél, vezet oda út is. Aztán ahogy teltek a napok, éreztük a végső állomás közeledtét és az utolsó lépések súlyát. A megszokottnak vélt iskolai ablakok másképp néztek ránk, az iskola kapuja másképp tárta ki mindennap kapuit, az ajtók nyitorkogása, a kilincs hidegsége megváltozott, már nem éreztük, iskola-

padjaink és székeink felettébb kényelmesnek tündek, osztálytermeink otthonossá váltak, a benne levő emberkéek pedig a családot jelentették mindannyiunk számára. A képek, a tábla, a naptár és óra érzékeltettek bennünket, hogy ránk vár még valami, nekünk menni kell tovább az Élet útján. A ballagás napja ébresztett mindannyiunkat rá arra a pontra, hogy ez tényleg a végállomás. Most valójában rólunk szól, értünk van, és mi vagyunk a főhősei e jeles alkalomnak. Iskolás társainkkal, tanárainkkal családtagjainkkal eltöltött percekben teljesedett ki az esemény, ahol már a megrendezett és jól begyakorolt lépések a valós lét igaz voltát igazolták. Eddig csak álmodtunk erről, most valóságos részesei voltunk, kik felkészülten, kik kevésbé felkészülten, de együtt álltunk a templom és iskola útja között eligazodva az ösvényeken, amelyeket 4 évig fedeztünk fel. A heti rendszerességgel megtartott hétfő délelőtti áhítatok, a családot jelentő iskolaközösség, a kialakított kapcsolatok, a megtanult ismeretek, leckék vezettek azzá és azokhoz az emberekhez akik ma Mi vagyunk. A történet itt azonban még korántsem ér véget.

Azon a bizonyos felfoghatatlan ballagáson ugyanis a történetünk egyik szereplője Kriza János-díjban részesült. Ez a díj a díjak díja, és nem túlzok, ha ezt jelentem ki, és ezzel skatulyázom be a Kriza János-díjat, ugyanis felfoghatatlan még ma is számomra. A történet végének méltó jutalmát ez a díj testesíti meg, amely egy végső és utolsó nagyszerű visszaigazolás, hogy az otthon jelentő iskola, a családot érzékelhető iskolai közösség, az iskola szellemisége, az itt eltöltött iskolai évek és én, aki mindennek részese, hálatelt szívvel emlékszik mindig vissza erre a bizonyos mezővárosi élettel teli helyre, amely belevészte magát a szívem egyik legmélyebb csücskébe.

A történet véget ért, de mint minden mese, ennek is van folytatása, amit már a nagybetűs ÉLET határoz meg, az egyik szemem sír, de a másik nevet, hát ez a történet vége, emberek!

VISSZAEMLÉKEZÉS A GIMNÁZIUMI ÉVEKRE

Egészen pontosan emlékszem arra a napra, amikor a székelykeresztúri Orbán Balázs Gimnázium nevét hallottam először életemben.

Látogatóba érkezett haza, Árkosra, édesanyám testvére, Dancs Lajos, az akkori énlaki lelkész, és amint az asztal körül ültek, egyszer csak nagybátyám azzal az ötlettel állt elő szüleimnek, hogy engedjenek engem iskolába, az akkor újrainduló székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumba. Szüleim, főleg édesapám, akinek fiú helyett fiú voltam a családban, megdöbbenve hallgatta az ajánlatot, és végül azt a választ adták nagybátyámnak, hogy gondolkodnak a felmerült lehetőségen.

Nem volt egyszerű a döntés, hiszen ott volt 3 kilométerre Árkostól a nagy város, két nagyon jó iskolával, a Székely Mikó Kollégiummal és a Mikes Kelemen Líceummal, ahol akkor én és két nővérem is tanultunk. Ott voltam minden nap szüleim és két nővérem mellett, és bár sokat dolgoztak a szüleim, de minden estére együtt volt a család. Édesapám esténként mesélte történeteit, édesanyám pedig ágyunk széléhez ült, és együtt imádkoztunk testvéreimmel a jó Istenhez.

De ahogyan ma sem közömbös egy unitárius lelkésznek az unitárius gimnáziumok sorsa, akkor is kötelességüknek érezték a lelkészek, hogy jó képességű diákokat irányítsanak az unitárius gimnáziumokba. Nagybátyám úgy tért vissza Énlakára, hogy szüleim megígérték neki, mindent megtesznek annak érdekében, hogy a 9. osztályt Székelykeresztúron tudjam kezdeni.

Emlékszem, sokat tanultam azért, hogy a felvételi vizsgám sikeres legyen. 28-an kezdtünk az induló 9. osztályban, válogatott tanárokkal és válogatott, jó képességű diákokkal Erdély 15 unitárius településéről. Érkeztünk Fiafalváról, Árkosról, Kadácsból, Datkról, Olthévízről, Kőhalomból, Csehétfalváról, Városfalváról, Recsenyédről, Siménfalváról, Barótról, Székelyudvarhelyről, Homoródszentmártonból, Medgyesről, Szentábrahámról és 12-en Székelykeresztúrról. Az első év után, sajnos, két fiú eltávozott az osztályból, és a negyedik év végén, azaz 1997-ben 26-an végeztünk a T osztályban.

Szerencsésnek mondhattuk magunkat, mert olyan tanáraink voltak, akik minden téren példát mutattak nekünk, akik az iskola jelszavának eleget téve egy véka tudomány mellé egy köböl erkölcsöt is nyújtottak. A teljesség igénye nélkül párat megemlítek a kedvenc tanáraink közül, akik barátságosságukkal, becsületességükkel, emberségükkel, példamutatósukkal és tudásukkal lopták be a szívembe magukat: a csendes matektanár Márton Péter, a romántanár Măcelaru Ludovic, Fekete János, a történelemtanár és iskolaigazgató, aki sokat tett annak érdekében, hogy 1993-ban az unitárius iskola újraindulhasson, a biológiatanár Pállfy Ákos, Czire Irma osztályfőnökünk és magyartanárnőnk, akivel kezdtük a 9. osztályt, a magyartanárnőnk, Ilyés Izabella, a kémia tanárnőnk, Larcher Mária Ibolya, az angoltanárnőnk, Nemes Enikő, valamint a későbbi osztályfőnökünk és tornatanárunk, Ütő László

Rengeteg csodás élményben volt részem a négy év alatt: a felejthetetlen karneválok, a Krónika elnevezésű bulik, melyet a bentlakók szerveztek, s mely a diákélet eseményeit is parodizálta, a cserkész táborok, a kolozsvári testvérosztálynál tett kirándulás, amikor először mehettünk operába, az osztálytársaknál tett hétvégi kirándulások, a tengerparti kirándulás, amit az osztály a karnevál jó megszervezéséért kapott jutalmul, a sok osztálybuli, na meg az első csók, első szerelem megélése és átélése.

Az 1997-es emlékkönyvet lapozgattam, és sok régi, diákkori emlék újraéledt bennem. Jó a múlton, az emlékek közt kalandozni, ugyanakkor kicsit szomorú is vagyok, mert az élet vihara messze sodort az akkori barátaimtól, azoktól, akikkel sok szép élményt élhettem meg.

Jó döntés volt szüleim és nagybátyám részéről, hogy életem útját a teológia, a vallás, a hit, az egyház felé terelték. Köszönök nekik minden fáradságot, áldozatot, munkát és a sok-sok szeretetet, mellyel életemet vigyázták és vigyázzák.

ÚJ TESTAMENTUM MAGYAR NYELVEN

MÁTÉ EVANGÉLIUMA V. RÉSZE

(részlet)

Mikoron kegyig látta volna Jézus a seregeket, felmene az hegyre, és mikoron letelepedett volna, járulának hozzá az ő tanítványai. És minekutána megnyitotta volna az ő száját, tanítja vala őket, mondván:

Bódogok az lelki szegények, mert övék mennyeknek országa.

Bódogok, azkik sírnak, mert vigasztalást vesznek.

Bódogok az kegyelmesek, mert ők bírják a földet.

Bódogok, azkik éhezik és szomjóhozzák az igazságot, mert ők megelégtetnek.

Bódogok az irgalmasok, mert őket irgalmasság követi.

Bódogok az tiszta szűvel kik vannak, mert ők látják Istent.

Bódogok a békességszerzők, mert ők Istennek fiainak hívattatnak.

Bódogok, azkik háboróságot szenvednek az igazságért, mert azoké mennyeknek országa.

Bódogok vagytok, mikoron gonoszokat mondnak nektek emberek és üldöznek titeket s mondnak minden gonosz beszédet ti ellenetek, és hamisan vádolnak az én nevemért.

Örüljetek és vigadjatok, mert az ti jutalmatok sok mennyországba.

Ezenképpen kergették az prófétákat is, kik ti előttetek voltak.

Ti vagytok az földnek só. Hogyha az só ízetlen leszen, mivel sóznak? Továbbá semmire nem jó, hanem hogy kivetessék és emberektől eltapodtassék.

* A katolikus neveltetésű Pesti (Mizsér) Gábor (nem tudni, mikor született, halála 1542 és 1550 közé tehető) négy evangéliumot tartalmazó fordítása 1536-ban látott napvilágot Bécsben. Ez a mű volt az első magyar nyelvű, nyomtatásban is megjelent evangéliumfordítás, amely a fordító humanista műveltségét és Erasmus bibliafordításának figyelembe vételét tükrözi.

Ti vagytok ez világnak világossága, el nem rejtethetik az váras, ki a hegyen vagyon.

Az szövétneket is nem azért gyójtják meg, hogy az kád alá tegyék, hanem hogy gyertyatartóba, hogy lássanak világánál, azokik házba vannak.

Azonképpen fényljék az ti világatok is emberek előtt, hogy lássák az ti jó cselekedeteket és dicsérjék ti Atyátokat, ki vagyon mennyekbe.

Ne alíjjátok, hogy jöttem az törvénynek elbontására, sőt jöttem, nem hogy elbontsam, de hogy beteljesítsem.

Bizony bizonynyal mondom tinektek, míglen elmúlik az föld, egy bötű kegyig avagy egy pontk el nem múlik addig az törvényből, még nem mindenek meglesznek.

Valaki azért megszegend egyet ez kicsiny parancsolatokba és tanítand úgy embereket, ez mennél kisebbnek hívatatik mennyeknek országába, valaki kegyig megtartja, ez tanítand, ez hívatatik nagynak mennyországba.

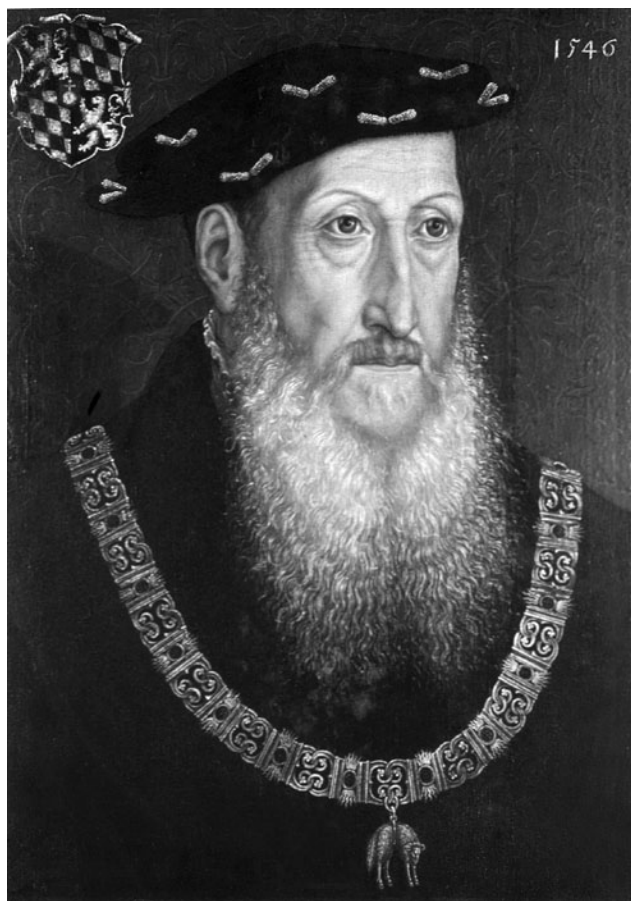
AZ MAGYAR NÍPNEK

(előszó az Újszövetség-fordításhoz)

Próféták által szólt rígen néked az isten,
Azkit ígért, ímé, végre megadta fiát.
Buzgó lélekvel szól most es néked ezáltal,
Kit hagyja hogy hallgass, kit hagyja hogy te kövess.
Néked azért ez lűn prófétád, doktorod ez lűn.
Mestered ez most es, melyet az isten ada.,
Ez próféta szavát hallgasd, mert tíged az isten
Elveszt, és nyomos itt nem lehet a te neved.
Itt ez írásban szól mostan es néked ezáltal,
Hitre hiú mind, hogy senki se mentse magát.
Azki zsidóul és görögül és vígre deákul
Szól vala rígen, szól néked az itt magyarul:
Minden nípnek az ű nyelvén, hogy minden az isten
Törvínynn íljen, minden imádja nevít.
Itt vagyon az rejték kincs, itt vagyon az kifolyó víz,
Itt vagyon az tudomány, mely örök íletet ad.
Lelki kenyér vagyon itt, melyben mikor íszel, örökké
Ílsz, melly az mennyből szálla, halálra mene.
Azki teremt tíged s megvált, örök íletet ess ad
Ez szent által: nincs több bizodalmad azírt.
Ennek azírt szolgálj mindenkor tiszta szüedvel,
Ennek mindenkor tígy igaz áldozatot.

* Sylvester János (1504 körül – 1551 után), a bécsi egyetem héber és görög nyelvet oktató tanára, a magyar nyelv tudatos művelője, 1541-ben fordította le a teljes Újszövetséget magyarra. Munkája humanista ihletettségű: a korabeli közkeletű latin Biblia, a Vulgata félrefordításai miatt az eredeti szövegeket használta, hogy minél pontosabb magyarázást készíthessen. Amellett, hogy a „szent nyelveket” (héber, görög, latin) ismerte, fordításával a magyar nyelv időmértékes verselésre való alkalmasságát is igazolta.

Tígedet ez hozzá viszen és nem hágy, mikor ígymond:
Bódogok eljövetek, vesszetek el, gonoszok.

II. Frigyes (Hans Besser, 1546, részlet)

II. BÖLCS FRIGYES

Helyezzék el a következő, ábécésorrendben lévő szavakat a mellékelt hálóban, ha jól dolgoztak, a kiemelt sorban Bölcs Frigyes apjának a neve, a kiemelt oszlopban pedig felesége neve. Utána másolják át a számozott négyzetekben lévő betűket az alsó kis hálóba, itt Frigyes egyik címe lesz olvasható.

2 betűsek: AK, EF, ÉP, HÓ, RE, TI, TS, UK

3 betűsek: FIU, FOE, GEO, KLI, KÖR, LÁZ, LEV, MÁL, MEZ, OLA, PAT, PAZ, PIE, POP, ROY, TAZ, TOR, TÚZ, UDO, ZÁR

4 betűsek: ANTI, ELÁS, ELEM, INDA, JOVI, LEVE, LÁZA, YAKA

5 betűsek: FOTEL, RÁLES, SÁVOZ, TELIK, TENTE, VIDIN, ZERGE

6 betűsek: ELIZÁR, EMELET, ÉTELIZ, KEVERT

7 betűsek: KONTRÁS, LEGYEZŐ, MOHOS TÓ

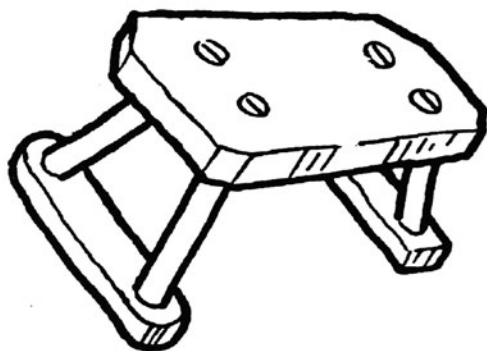
9 betűsek: KISGYEREK, RIHERONGY

13 betűsek: ELEKTROFIZIKA, HALÁL A SINEKEN, OH ÉLETEK
ÉLETE, OPERETTFIGURA, TÁVIRÓHIVATAL

KERTÜNK TÁJÁN

Februárban készítsük elő a melegágyakat, és vessük el a korai fogyasztásra szánt zöldségféléket, mint a korai paradicsomot vagy káposztát. A hónap vége fele, amikor a talaj felszikkad, elkészíthetők a sárgarépa, petrezselyem, spenót, borsó számára is az ágyások, és elkezdődhet ezen növények vetése.

Akik kedvelik az illatos virágokat, azok megpróbálhatnak fréziát ültetni. Ez a közkedvelt, afrikai eredetű virág ugyan elsősorban vágott virágként ismert, de nagyobb virágüzletekben beszerezhető már többféle fréziagumó. A nyáron virágzó fajtákat februárban érdemes cserépbe ültetni. Fontos, hogy a talaj laza szerkezetű legyen, a gumók között pedig legalább 4-5 cm távolság szükséges, hogy majd gond nélkül szétválaszthatók és kiültethetők legyenek tavasszal, április-május folyamán.

Kiskertben használatos
gyomlálószek, Kőrösjánosfalva

Szalay Zsuzsanna

BOLDOGSÁG KÉZNYÚJTÁSNYIRA

Pszichológusként középiskolában is dolgozom, és munkámnak egy szeretett részét képezi a tanítás és a tanulók pályaválasztásának a segítése. Sokat beszélgetünk arról, hogy mik a vágyaik, gyerekkori álmaik, milyen munkát választanának, ha történetesen egy olyan abszurd rendszer lépne életbe, hogy mindenki köteles napi nyolc órát dolgozni, de munkájáért nem jár sem pénz, sem előrelépés, sem cím, semmi. Az egyén szabadsága abban állna, hogy szabadon dönthet arról, milyen munkát választ. Meg kell mondanom, kicsit büszke voltam magamra, amikor eszembe jutott ez a teljesen lecsupaszított kérdés, ami annyira sarkítja a problémát, hogy ne jöhessenek be másodlagos, nem a szakma szeretetéről szóló elemek. Azért folyamodtam ehhez, mert már bosszantott, hogy diákjaim nagy többségét elvakítja az adott szakma presztízse, vélhetően a vele ömlő pénz, a pozíció, a hatalom. Menő volt ügyvédnek, közgazdásznak, orvosnak lenni, mert akkor sok pénzt kereshetsz, egyből főnök lehetsz, hiper-szuper autóban suhanhatsz. Boldog leszel. Az, hogy közben a matek nem az erőssége, konyhanyelven is alig dadog románul, vagy utálja a bioszt, az már mellékes volt, és az is, hogy lehet, hogy egy tehetséges zenész, táncos, ezeremester szerelő vagy született gyógypedagógus vész el benne, az nem volt fontos. A pénz, a hírnév, az anyagiak és ezzel járó lehetőségek, ez volt sokuknak a boldogság!

Ilyenkor adom fel házi feladatnak annak a kisfilmnek a megnézését, amely egy nagyon ritka, 75 évet felölelő kutatásról szól: a Harvard Egyetem kutatói végezték, Robert Waldinger pszichológus már a harmadik vezetője. 1938 óta két csoport életét követték nyomon, összesen 724 emberét, akiből 60 személy még mindig él, legtöbbjük 90 év feletti. Az

egyik csoportban a Harvard Egyetem hallgatói voltak, legtöbbször részt vett a második világháborúban; míg a másik csoport Boston legszegényebb rétegéből származó férfiakból állt. A kutatás elején kiterjedt vizsgálatoknak vetették alá az alanyokat, majd nyomon követték az életüket, ahogyan felnőttek, és teljesen különböző foglalkozású (orvosok, ügyvédek, gyári munkások, kőművesek stb.) emberekké váltak. A kérdőívezés mellett az orvosi dokumentációjukhoz is hozzáfértek a kutatók, valamint családjukat, környezetüket is mindig kikérdezték az alanyokról. Ennyi sok év kutakodás után a boldogság titkának keresői arra jutottak, hogy a boldogsághoz nem a pénz, nem a hírnév, még csak nem is a karrier vezet. Az eredmények szerint a jó emberi kapcsolatok járulnak hozzá leginkább egészségünk és boldogságunk megőrzéséhez.

Az egyik diákom nem mulasztotta el enyhe cinizmussal megtoldani:

– Nahát, feltalálták a spanyolviaszt!

Hát, igen, mintha, nem is lenne annyira nagy újdonság, érezzük ezt a lelkünk mélyén. Mégis a hétköznapi taposómalmában, a torz társadalmi elvárások mézesmadzagától elcsábulva, a mocsaras közvélemény hínárjába belegabalyodva tehetetlenül rabul esünk a felszínes, hamis ábrándoknak, délibáboknak, amelyek vezetnek, csálnak egyre élettelenebb sivatagok felé, miközben elszívják tőlünk, ami legértékesebb: életerőnket, időnket.

A kutatás több tanulságot fogalmaz meg, ezek közül az egyik az, hogy a közösségi kapcsolatok fenntartása, ápolása, megújítása nagyon jó hatással vannak az emberekre. Azok az emberek ugyanis, akiknek több emberi kapcsolatuk van (családi, baráti vagy más közösségi), általában boldogabbak, hosszabb ideig élnek és egészségesebbek is. Azok, akik magányosnak érzik magukat, sokkal boldogtalanabbak, és hamarabb romlik meg az egészségük.

Fontos itt megjegyezni, hogy nem a barátok száma, kapcsolatok mennyisége a fontos, sokkal inkább az, hogy ezek milyen minőségűek.

A másik nagy tanulság, hogy a kapcsolatok minősége még a fizikai fájdalmak eltűrésében is segít: a jó kapcsolatokkal rendelkezők ugyanolyan boldogok maradtak, még ha fájdalmakat is kellett kiállniuk, de a rossz kapcsolatokban ragadtaknál az érzelmi fájdalom tovább erősítette a szenvedést.

Nemrég ellátogatott hozzánk régi jó barátnőm, akivel a középiskolás éveket röhögtük át, elmeséltük egymásnak az első nagy szerelmeket,

csalódásokat, osztoztunk gyászban, sikerekben, vizsgák izgalmaiban, haragban, duzzogásban és sok-sok feledhetetlen beszélgetésben. Jelenleg külföldön él családjával, ritkán jönnek haza, emailben tartjuk a kapcsolatot. Csakhogy sem ő, sem én nem vagyunk nagy levelezős fajták, előfordul, hogy több mint fél év is eltelik két levélváltásunk között. Így történt ez most is, mielőtt betoppant volna. Izgultam kicsit, na, jó, nagyon, hogy vajon mit kezdünk most egymással, mi, akik 20 éve a legapróbb semmiséget is órákig tudtuk osztani és szorozni, ha valami érdekes történt velünk, égetett a vágy, hogy mielőbb elújságoljuk a másinak, és nyerítsünk ezen még legalább egy félórát. Vajon most honnan kezdjem? A kisfiamat még nem is ismeri. Kezdem a terhességtől, vagy beszéljek a munkámról, vagy arról, hogy rég nem buliztam egy jót? Most már tudom, hogy a legjobban attól félttem, nem találjuk meg az elejtett fonalat, az egymáshoz visszavezető ösvényt lehet, hogy benőtték az évek, a leveleink magvait lehet, hogy felcsipegették a felejtés madarai, és bármennyire ott ül majd mellettem, nem találjuk meg egymást. Annyira félttem ettől, hogy titkon azt kívántam, bár ne jönné össze ez a találkozás, maradjon minden az emlékek törékeny porcelánboltjában, érintetlenül. De szerencsére eljött, és megtaláltuk egymást olyan természetességgel, amely éveken keresztül jellemezte együttléteinket. Megbeszéltük, hogy kicsit izgultunk mindketten, de milyen jó, hogy ott folytatjuk, ahol abbahagytuk. Annak ellenére, hogy a hétköznapi felelősségei sok új szereppel láttak el, egymás szemében újra megláttuk azt a fruskát, aki semmit sem változott.

Boldog voltam, és ez az élmény mértékként kezdett működni elmémben, amelynek fényében lassan megvizsgáltam, átrostáltam meglévő kapcsolataimat. Ki az, akivel még hasonló bensőségességet meg tudok élni? Kik vagyunk mi egymásnak: ismerős, haver, haverina, kolléga, barát, cimbora, társ? A felszínen fecsegünk, vagy kinyitom neki a hetedik szobát is? El tudom-e mondani neki, anélkül, hogy félnék, hogy elveszítem, azt, hogy márpedig nem tetszik az az irány, amerre életét vezeti, mert veszélyesnek tartom? Önmagam vagyok-e, amikor vele vagyok, vagy valamelyik részemet el kell kendőzzem, meg kell csonkítsam személyiségetem, mert ki tudja, milyen arcot vágna, ha beszélnék féltelmeimről, kétségbeesésemről vagy sikereimről, boldogságomról? Panaszkozunk, szívjuk egymás életerejét, vagy együttlétünk töltekezés, egy trambulín, ahonnan nagyot lehet dobantani és szállni? A recepteken,

turkálótípeken, pletyón kívül tudunk-e beszélgetni Istenről, halálról, szabadságról, szenvedélyről, örökkévalóságról? Ha hasonló kérdésekkel mint röntgensugarakkal átvilágítod kapcsolataidat, kedves Olvasóm, lehet, hogy lehangoló, lehet, hogy megnyugtató lesz a vizsgálat, de mindenképp tiszta képet kaphatsz kapcsolataid minőségéről. A nagy átvilágítás előtt lehet, úgy gondolod, ó, hát nekem sok jó kapcsolatom van, de amikor a kérdések nyomán kirajzolódik a kapcsolat valódi természete, lehet, rájössz, hogy igazi barátságod egy vagy kettő van. És ez nem baj. Mert lehet több is, és az nagymértékben rajtunk áll. Ha szeretnénk mélyíteni kapcsolatainkat, akkor nem kell mást tennünk, mint nyissunk, ajándékozzunk időt, odafigyelést, törődést. Így megújíthatjuk a barátságot. Gyűjtsünk újra együtt élményeket, hogy ne csak a múlt tartson meg egymás emlékezetében, hanem töltsük fel újra együtt a jelen perceit.

A KIS BATUL ALMAFA KÉT MESÉJE

A volt férjemmel voltam a piacon, amikor megláttam a batulcsemetét. – Vegyük meg – kértem –, mert nagyon szeretem a batulalmát. De ő akkor is, mint mindig, sietett, nem ért rá. Bosszankodott, hogy még ezzel is kell foglalkoznia, aztán végül csak megvette. – Most ettől is búcsúzom – mondja az asszony, miközben a kis almafa mellett állunk a vásárnap reggeli fényekben – és abban reménykedem, hogy majd az, aki ide beköltözik, örülni fog a kertnek, és szereti a batulalmát. Idén terem először.

Rá öt percre megjelenik a volt férj, aki már nem lakik ott. Az asszony bemegy valamiért a házba, épp csak két percre, miközben mi tovább áll-dogálunk a vásárnap reggeli ránc zúduló fényözönben.

– Nézzétek ezt a kis batul almafát. Idén fog először teremni. Én vettem a piacon. Megláttam egy öregnél. Ide vele, öreg, mondom neki. Ezek a húlye EU-sok hoztak egy törvényt, ami szerint csak bizonyos almákat fogadnak el, a goldent, a jonatánt, ilyeneket. De nem a batult. Azt már nem is számítják almának. Ezért is vettem meg.

S ahogy az égből egyre csak ömlik ránk az áldás, talpam alatt pedig ébred az illatos, harmatos föld, hallgatom, nézem életeink regényét. Ezért nem írok, gondolom magamban, fölösleges, hiszen az életet nem olvassuk, hanem éljük (Hamvas nyomán szabadon, aki a versekről írta ugyanezt), de ezzel párhuzamosan megjelenik egy másik gondolat is, hogy erről igenis írni fogok, ha mást nem, ezt le fogom írni, a kis batul almafa két meséjét.

A negatív kötés erősebb, mint a pozitív, vagy legalábbis intenzívebben érzékeljük. Mert a negatív kötés megköt, a pozitív szabaddá tesz. A negatív gyengít, a pozitív erősít. A negatív bekeményít, a pozitív lággyá tesz. A negatív harcot jelent, a pozitív békét.

Hogyan látom én a negatív kötetést? Egy olyan dinamika, amely fel-emésztí azt, aki benne van. Leginkább a párkapcsolatban érzékeljük ezt kinagyítva, mivel az élet szempontjából ez a leglényegesebb kapcsolódás, hiszen az élet csak a polaritásból születhet újjá, ezáltal tud tovább áramolni. Ha kifulladás az egymás megváltoztatására irányuló harc, jön a

válás, szóban, tetteben és papíron, vagy csak lélekben. Jön az a fázis, amikor nem akarunk tudni a másiktól, nem akarjuk, hogy érdekeljen. Megpróbáljuk kizárni, kirekeszteni, letudni a fájdalmas múltat, valahogy túltenni magunkat a kudarcra, hogy új életet kezdhesünk. Azt hisszük, szeretetünk vallott kudarcot, pedig csak a kompromisszumok rúgtak vissza. Ha úgy teszünk, mintha nem tudnánk a másiktól, csak úgy viselkedünk, mint a macska, amely, ha behunyja a szemét, azt hiszi, mi sem látjuk őt. Minél inkább behunyjuk a szemünket a másik eltüntetése végett, az annál valóságosabbá válik. És visszaköszön minden utcasarkon. Meglátjuk azt az idegesítő másikat a gyermekeinkben, az aktuális társunkban, a munkatársunkban, a barátainkban stb. S a harc folytatódik, szüntelen. Csak egyszer lásd meg a másikat. Mindegy, hogy vele élsz vagy nélküle. Lásd meg őt úgy, ahogy van. Lásd, honnan jön. Ne csak évtizedeket, de évezredekkel láss mögötte. Lásd a szenvedésláncot, ahonnan mindannyian jövőnk, és lásd meg azt a keveset, akiknek sikerült a szenvedésláncot szeretetszárnnyá felszabadítani. Lásd meg őket, akiket nem csak a történelem és a történelmi egyházak hordoznak irataikban, hanem akiknek a tudatossága és szíve a te tudatosságod és szíved is. Válgon végre tanításuk a véreddé, a te személyes élettapasztalatoddá. Mit kér tőled Jézus, a te Jézusod? Elvárni nem vár el semmit, mert a szeretet nem ilyen gyarló. De ha elkezdted élni is, amiben gyermekkorod óta felnőtél, s nem csak szajkózod, jó tanuló módjára, akkor valami megváltozik benned. Könnyű egy közösséget szeretni, végül is, idegenek, könnyű a barátokat szeretni, bármikor lecserélheted őket, s amúgy is, te döntöd el, mikor van kedved hozzájuk, könnyű a gyermekeidet szeretni, véredből valók, de tudod-e a társadat úgy szeretni, mint saját magadat? Tudod-e vele kezdeni az agyonszajkózott jézusi tanítás mindennapi gyakorlati alkalmazását, a felebaráti szeretetet? Elismered-e, hogy az ő világa is rendben van úgy, ahogy van, pont úgy, ahogyan a te világod? Elismered-e, hogy az ő neme éppolyan értékes, mint a te ne nemed? Elismered-e, hogy ő is pont úgy szenved, mint te? Hogy neki is pont olyan szíve van, mint neked? Hogy ő is pont úgy Isten teremtménye, mint te? Idegenekkel ez könnyű, az égvilágon semmi kockázattal nem jár. Na de a társad? Mit tesz veled, ha elismered? Ha többé nem védekezel? Ha békén hagyod, legyen, aki, úgy, ahogy van? Mi lesz vele, ha többé nem akarod sem megmenteni, sem megjobbítani az életét? Ha nem avatkozol közbe, és nem ütöd az orrodát állandóan a dolgaiba? Ha látod,

hogy mindannak a MI-nek, ami ti ketten vagytok, pont fele te vagy és pont fele ő? Egy picivel se több, se kevesebb. Bizony, nagy kockázattal járnak ezek a felismerések. Körömszakadtáig védekezünk is ellenük, tartjuk a frontot. Mert még a végén sérülékennyé válunk. Kiszolgáltatottakká. Még a végén nem hibáztathatunk senkit. Még a végén tisztelnünk kell a másikat, és komolyan venni a másik sorsát. Még a végén véget ér a harc, és harc hiányában vajon kik vagyunk? Vajon mit érünk? Az is lehet, újra kell definiálnunk magunkat, és ha nincs az a másik, aki ellen folyton harcba vagyunk, vajon kihez, mihez viszonyítva határozhatom meg, hogy ki vagyok én? Miféle kapaszkodóm marad? Marad a lélek, marad a szeretet, marad a szabadon mozgó élet, a szívünkben égő Isten, marad az áldás, marad az elfogadás, marad az alázat. S mindaz, ami addig volt, hirtelen hoppon marad, mert kénytelen-kelletlen be kell látnunk, a másik is a végén, a legeslegvégén csak ennyi. Csak. Nagy CS-vel. És talán ekkor először látjuk meg egymást, a társunkat. S ha ez vele be tud következni, mindegy, hogy van-e vagy már/még nincs hivatalos neve a kapcsolatunknak, akkor beindul egy dinamika, ami hatással lesz minden emberi kapcsolatunk minőségére, felnőttek kezdenek el kapcsolódni egy többnyire még kamasz társadalomban. Akkor, ha *nemet* kell mondanod, *nemet* mondasz, mert a gondolat is, és a szó is és a tett is *nem*. És akkor ez a *nem* igaz, hisz őszinte, hiteles. Akkor ez egy felnőtt ember nemje, amiért vállalja a felelősséget, és vállalja a nyomából fakadó következményeket. Akkor a *nem* nem harc és dac, hanem végső soron *igen*, igen arra, ami van, igen az életünk által megnyilvánuló isteni misztériumra, bárhogyan is nyilvánuljon meg éppen a jelent pillanat fényében. Ha elismered, ami van, akkor a kis batul csemetét két felnőtt ember vásárolja meg, almafának az utánuk jövőknek.

Bornemisza Péter*

TRAGÉDIA MAGYAR NYELVEN,
A SZOPHOKLÉSZ ÉLEKTRÁJÁBÓL

(részlet)

SCENA QUARTA

Electra, Chorus, Clitemnestra.

ELECTRA.

Hatalmas Isten, könyörgök teneked, ez mai nap mutasd meg az én arám keze által, hogy te volnál röttenetes bosszúállója ez bűnnek, és csak te volnál az tebenned bízóknak kegyelmes szabadítója! Majd csuda dolgot hallasz, Chorus.

CHORUS.

Hová menének, édes asszonyom?

ELECTRA.

Megöli arám az gonosz asszonyt.

CHORUS.

Kit! Anyádat-e?

ELECTRA.

Ne mondd az förtelmest anyámnak. Az Clitemnestrát!

CHORUS.

Megöli?

* Bornemisza Péter (1535–1584), aki evangélikus lelkész volt, a bécsi egyetem görögfordító szemináriumának hallgatójaként 1558-ban magyarította Szophoklész *Élekt-ráját*. Az átdolgozás az ógörög dráma keresztény erkölcssteológiai olvasata: az antik hősök úgy szólnak meg, mint akik a keresztény értékrendet képviselik. Csak öt verse maradt fenn.

ELECTRA.

Meg.

CHORUS.

Orestes?

ELECTRA.

Bezzeg ő.

CHORUS.

Ó! Nagy Isten, hanem nagy csuda, ím az önnön szülőjét nem szánja.
De ezt én jól tudtam, hogy nem szenvedheti az sokat az Úristen, hanem
valamely későre kijelenti magát.

CLITEMNESTRA.

Tolvaj, tolvaj! Hol vattok? Lám, senki nincs az én szolgálimba! Jaj, jaj,
jaj!

ELECTRA.

Hallod-e, Chorus, hogy kiált valaki?

CHORUS.

Hallom, édes szívem, asszonyom, talán szinte most üté, mint
dobbana.

ELECTRA.

Hallgassza!

CLITEMNESTRA.

Jaj, mint veszek! Hol vagy, uram, Aegistus?

ELECTRA.

Ismég erősen kiálta.

CHORUS.

Jaj, szegín! Ez ám, hogy soha szót nem fogada, mint intettem, mint kértem az Istenért, térne már meg immár gonoszságából, soha semmit nem fogada, ám lássa immár, mit nyert vele.

CLITEMNESTRA.

Ó, fiam, fiam, Orestes, könyörülj rajtam!

ELECTRA.

Nem könyörölsz vala te sem énrajtam, sem szegín atyámon, mikor szegínt ártatlanul elvesztéd.

CLITEMNESTRA.

Orestes, az édes szülédet.

ELECTRA.

Jó-e neked most az halál? Ily nehéz volt az én atyámnak is.

CLITEMNESTRA.

Jaj, jaj!

ELECTRA.

Édes keserűvel jó, emészd meg immár az gyenge lakást.

CLITEMNESTRA.

Jaj, meghalok!

ELECTRA.

De csak halnál hamarébb!

CLITEMNESTRA.

Jaj!

ELECTRA.

No, azmint eszembe veszem, lakék ez, eztúl többet nem félek. Ihon jűnek immár. Mely véres az arám szablyája. No, mint járatok?

ORESTES.

Így jól, amint szinte kívánád. Nem parancsol immár többet.

ELECTRA.

Hála Istennek!

CHORUS.

Jaj, veszek, ahon jó az király is nagy örömmel, még ő semmit sem értett az királyné asszony halálába.

ELECTRA.

Orestes, Orestes, bújjatok el Aegistus elől, mert ihon jó! Ingyen eszébe se vegyen bennetek, de mihent az ajtón belépik, sarkaljátok meg! Ilyenkor nem szokása, hogy sok nép menjen utána. Szaladjatok hamar be, én addig itt kinn leszek, szép szót mutatok hozzá. Most örömében könnyen elhiszi.

[...]

Az játék után való hálaadás és intés

Tikigyelmeteknek mind fejenként nagy hálákat adunk, hogy ez mi mulatságunkat meg nem útáltátok, de nagy csendességgel meghallgattátok. Azért hiszem, hogy meg is tanulta kigyelmetek ez históriának játékaiból, hogy az Úristen még az pogányok közt is szerencsébe teszi azokat, kik tökéletes jámborságba élnek, és viszontag, kik az gonoszságba telhetetlenek, azokat harmad- és negyedíziglen megveri. Nekünk azért, kik keresztyéneknek valljuk magunkat, naggyal inkább illik tisztaságban, igazságban és szentségben élnünk. Mert nemcsak ez világi jóban akarunk részesek lenni, de az örökkévaló boldogságban is kívánjuk öfelségével együtt lakoznunk. De jóllehet idvösségnek fundamentomát nem insett, hanem másból kell megtanulnunk, mindazonáltal ez mulatságot is engedje öfelsége, hogy legyen az ő neve dicséretire, és kigyelmeteknek idvességökre. Az Úristen vigye kigyelmeteket haza nagy békességgel. És tartsa meg kigyelmeteket nagy sok esztendeig jó életben, örökkévaló idvességetekre.

Bornemisza Péter

**AZ ÍTÉLETRŐL. AZ KONKOLYOS BÚZA
PÉLDÁZATJÁNAK MAGYARÁZATJÁBÓL**

Ad notam: Mikor Isten ez világot teremté

(részlet)

Hallgasshatsza ember ez igéket,
Úristenről híven szerzettek,
Szent írásból bölcsen kiszedtek,
És versekben béhelyheztettek.

Okossággal ez versek tanyítnak,
Úristennek nagy dolgáról szólnak,
Embereket az bűnből kihívnak,
Lelki jókra, életre indítanak.
[...]

Ám beírták Evangéliomban,
Mert Úristen az ő országában,
Hasonlatos ő titkos dolgában,
Egy emberhöz ki él ez világban.

Mely embernek vala széles háza,
Nagy udvara és sok jó szolgálja,
Nagy hatalma és nagy urasága,
Ő házában sok tiszta buzája.

Az ő földe mezője nagy vala,
Mező földét megszántotta vala,
Tiszta búzát ő bévetett vala,
Hogy felnőne tisztán várja vala.

Ezt ellenség hogy meglátta vala,
Ő házából kit kiűzött vala,
És immáran búdosásban vala,
Feljül belé konkolt hintett vala.

[...]

De az nagy úr mondá: ne szedjétek,
Mert ne talám ti nagy kárt tennétek,
Minden konkolt ha most kiszednétek,
Az búzát is véle kinyűnétek.

[...]

Rútját, szépét hogy learattatá,
Az tarlóból szérőre hordatá,
Megcsépleté és megválasztatá,
Az búzáját házába hordatá.

Az konkolyát az úr kihánytatá,
Az polyváját verembe tolytatá,
Szalmáját is mind reá hanytatá,
Sebes tűzzel őtet felgyújtatá.

[...]

Tiszteletes lelki nagy jószága,
Ez példának ímez tanúsága,
Mert az ember, Isten önnön maga,
Kinek széles háza és udvara.
Háza néki mennyeknek országa,

[...]

Oh mely széles az ő szántófölde,
Mert ez világ mind ő mezőfölde,
Hegye, völgye, erdője, mezője,
Hol mi benne, mind ő öröksége.

ULRICH ZWINGLI

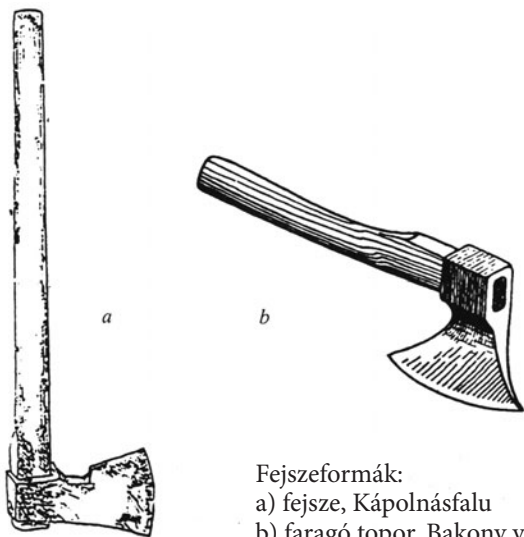
	Tonna, röviden	Kiöntő (folyó)	Buzogá- nyos ma- gyar hős	...int, figyelmeztet	Autós csillagtúra	Sziget- lakó nép	Liter	Köszméte	Folyto- nossági hiány	Nem bell	Valamint	Rettene- tes	Svájci város, itt volt lelkész
Ez volt Zwingli Itt Gyula pápa zsoltárában													
	Bogár						Szabó eszköze						
Ez ellen jelent meg első írta						Bajt okozó							
Tartomány a Dél-afrikai Köztársasá- gban					Kofa igéje						Silbak		
					Vízparti növény						Mexikói nép volt		
Az állam- nak fizet- jük			Csillagkép	Jóízűen alszik					Orosz hármás	Sapkadisz is lehet			
Baj, nehézség				Pál utcai vezér	Koreai autómárka			...tan, anatómia	Édes- burgonya				
Ipszilon	Lakk- feleség						Vékony pamuszálak összessége	Fekvés					
	Tromf												
Rag, a-be párja		Becézett Mária	Kedves megszólítás			Kontyba teszik	Üres gyomor teszt						Itt született
Vizenyő					...vág, felez	Seben képződik						Wolfram vegyjele	
Cselgáncs, eredeti helyes- írással				Mely helyre?	Vanini (Stendhal)				Kálium és bizmut vegyjele	Névmás			
Tesla, röviden	Elnáspán- goltató	Szinültig								False	A nagy varázsló		
	Temes- partok!	Itt is tanult	Ogórög piactér	Földről felvesz					Csomót lazít	Sémi nép			
Bemázol					Egész része!	Könnyezik		Mutató névmás	Opus, röviden			Magyar autójel	Ellen- szegülés
Alsó tagozatos							Gléda			Adat lényege!	Nedv		
			Ritka női név	Gramm				Csendes- óceáni szil- getállam	Kén vegyjele				
Norvégia autójele		Svájci vá- ros, itt is volt lelkész							BERS				

KERTÜNK TÁJÁN

Márciusban megkezdhetjük a tavaszi nagytakarításokat a kertekben. A lombhullató növények és a fából készült kerti alkalmatosságok lemosó permetezése is ekkorra időzíthető. Erre a célra kénnel vegyített bordói levet használhatunk 1%-os töménységben, amely a gombás betegségek megelőzését szolgálja, viszont veszélytelen az emberi és állati szervezetre, valamint a növényekre.

Az első feladatok közé soroljuk a gyümölcsfák, rózsatövek, díszfák- és bokrok ültetését. Vigyázzunk ezeknek a növényeknek a vízellátására a gyökeresedés érdekében.

A hónap második felében vessük a zöldborsó, a sárgarépa, a petrezselyem magját. Ezek a növények elviselik a hőmérséklet átmeneti lehűlését. Ekkor ültetjük a dughagymát is.

Fejszeformák:

a) fejsze, Kápolnásfalu

b) faragó topor, Bakony vidéke

Molnár Imola

KIRAKÓS

Mindig is szerettem a kirakós játékokat. A puzzle-t pedig, minél több darabja volt, annál szórakoztatóbb és izgalmasabb játéknak találtam (bár ha az ember belegondol, látszólag semmi érdekfeszítő nincs abban, hogy valaki ücsörög egy nagy rakás apró műtyür mellett, és egyenként forgatva a darabokat próbál kirakni valamit egy kartonlapra, amin egyelőre csak idomtalan és kép-telen foszlányok hevernek arasznnyira egymástól).

Ebből semmi sem lesz... – üzeni a kirakás folyamatát szemlélő ember tekintete.

Ebből bármi lehet... – jöhetne a frappáns replika. De nem jön, mert az, aki a rengeteg darabka között épp azt az egyet keresi, amelyik következik, most nem figyel a kétkedőre. Számára fontosabb a megtalálendő, a következő, az az egy, amely kell a továbblépéshez. Az az egy, amely nélkül benne ragad a most formátlanságában.

Keresi, aztán vagy megtalálja, vagy nem. Vagy tovább tud haladni, vagy még napokig, hetekig forgatja, illesztgeti a darabokat, s várja, reméli, hogy a következő lesz a jó, a teljességhez továbbvivő. Mert végül is ebben a játékban nem lehet másképp, csak szépen apránként, egyiket a másik után...

Van sok kis összekevert darabka, van egy kéz vagy inkább szándék, mely nem szenved a széthulltságot, és van egy végső, letisztult kép, maga a vágyott teljesség.

Ilyen a kirakós játék, és ilyenek vagyunk mi is, az életünk is. Apránként raktuk össze magunkat, míg azzá nem váltunk, akik ma vagyunk,

darabonként illesztettük egymáshoz életünk alkotóelemeit, míg teljessé (?) nem vált.

Viszont vannak napok, amikor az ember, végiggondolva az összképet, rádöbben, hogy valami javíthatatlanul elromlott, folytathatatlan, a kirakós elemeire hullt szét. És újra kellene kezdeni. De hogyan? – ez a nagy kérdés. Hogyan?

Önmagunkat újra összerakni nagyobb kihívás bármilyen játéknál, sokkal nehezebb. Pótalkotórészt nem rendelhetünk Kínából, a könyvesboltokban porosodó *Stratégiák újrakezdőknek* típusú könyvek valahogyan mindenki másra vonatkoznak, csak éppen ránk nem, és az internet keresője kevés forrást ad ki az „*Én, XY, mit kezdjek most magammal?*” kérdésre. Hát nem könnyű, de nem is reménytelen. Hisz valójában az újrakezdéskor nem a külső, idegennek is nevezhető források az elsődlegesek, de épp ellenkezőleg, saját, belső erőforrásaink. Képességeink, tudásunk, tapasztalataink, amelyekkel tisztában vagyunk, sőt olyan erőforrásaink is, amelyekről még nem is tudunk (Milton Erickson pszichológus írta: „*Léteznek dolgok, amiket tudtok, de nem tudjátok, hogy tudjátok. Amikor tudni fogjátok azt, amit nem tudtok: meg fogtok változni.*”)

Az újrakezdés kulcsa tehát lelki erőforrásaink felfrissítése. De a „*hogyan?*” kérdése most sem marad el.

Először is bennünk, emberekben többek között azt is rendkívül csodálatra méltónak találom, hogy akkor is van erőnk feltölteni saját erőforrásainkat, amikor úgy érezzük, hogy minden forrásunk kiapadt, s az egykori étellel telt bensőnk most csak egy kopár sivatag, melyben az üresség kergeti a maga ördögszekereit agyunktól a szívünkig.

A rejtett, eddig nem ismert és nem tapasztalt erőnket felfedezni és feltárni pedig nem feltétlenül tragédia, de nagy kaland és nagy ajándék is lehet. Leásni eddig ismeretlen rétegekig magával hozza az „*ez is én vagyok, ez is bennem van*” örömét az „*ez már nem én vagyok, ez már nincs bennem*” fájdalma után.

A kirakóshoz kell a kéz, a mozgató. Az újrakezdéshez pedig kell a szándék, az elindító, a döntés, hogy nem nyugszunk bele a jelenbe, a hiányosságba, kiégettségbe. Ekkor elkezdhetjük egyenként végignézni, hogy mik az erőforrásaink. A baráti kapcsolat, párkapcsolat, család, szakmai kapcsolat mind forrásai lehetnek erőnknek. Hozzásegíthetnek az érvényesüléshez, háztartás vezetéséhez, munkahelyi gondok megoldásához stb. – de vajon ezek a kapcsolatok mennyiben járulnak hozzá

lelkünk feltöltéséhez? Időnként felül kell vizsgálni kapcsolatainkat, és ha kiderül, hogy már semmit nem nyújtanak, csak tartjuk őket (talán már nem is tudjuk, miért) akkor jobb, ha lehet, átalakítani, és ha kell, megszakítani őket. Kahlil Gibran *Ne élj fél életet* című versében írja, hogy „*Ne szeresd a félig szeretőket, Ne szórakoztasd a fél barátokat*”. Talán valóban csak azon kapcsolatainkat érdemes megtartani és odaadással ápolni, amelyek mindkét részről teljességet kérnek, és teljességet nyújtanak. Ezeket kell megkeresni, és ilyen újakat kell életre hívni, különben mit érnek?...

És persze ott vagyunk mi, a magunk egyszerűségében vagy összetettségében. Tudjuk, hogy mik a főbb jellemvonásaink, hogy hogyan szoktunk reagálni bizonyos helyzetekben, mik a határaink, mi tölt fel, mi nyugtat meg... Legalábbis tudjuk, hogy mik voltak eddig. Most viszont épp arról van szó, hogy miből töltekezünk ezután, hogy miből áll az újonnan kirakott önmagunk. Hit, szeretet, bátorság, empátia, türelem, lelkesedés, nyitottság, gyengédség, alázat, megértés, szenvedély, kedves-ség, őszinteség, kreativitás, bizalom, elhatározás, tisztelet, értékeink, érzéseink, tudásunk, tapasztalataink mind-mind erőforrásként vannak bennünk, és még sok-sok hever belőlük abban a nagy kupacban, amelyből egyenként vesszük a darabokat, és szépen egymáshoz illesztve egy erősebb, színesebb, sokoldalúbb, árnyaltabb, teljesebb önmagunkat szeretnénk és tudjuk összerakni. A kupacban ott van a kedvenc regényünk is, és a föld legfinomabb süteménye, és a bakancslistánk, és a mindig vágyott, de soha be nem vállalt dolgaink, a szemetes a kidobandó dolgainknak, Ő, akinek bármit, bármikor elmondhatunk, és az idő, amit magunkra szánunk, és a bátorság, hogy végre magunkkal foglalkozzunk...

Az újramegzés azzal kezdődik, hogy magunkkal foglalkozunk, azzal, ami nekünk jó, azzal, ami nekünk kell, azzal, ami épít. Ettől még nem válunk önzőkké. Újragondoljuk és kiegészítjük az eddigi kirakást, továbblépünk a most formátlanságából, kép-telenségéből, az egymástól arasznnyira heverő én-foszlányok között felderengő önmagunk felé...

**BELSŐ ERŐFORRÁSOK FELFRÍSSÍTÉSE:
MEGÚJULT, HITELES ÉLET**

A természet időnként átalakul: meghal és újjászületik, a két változás mindig követi egymást. Kríziseink, csalódásaink és fájdalmaink súlya alatt időnként mi is „meghalunk”, de nem mindig sikerül újjászületnünk. Vannak életek, amik túl hamar borongós őszbe burkolóznak, és téli dermedtségben vegetálnak. A tavasz életpezsgése, a nyár heve, az ős spiritualitása és a tél csendje nem mindenki számára ismert.

Sok mindenre figyelünk az életben, de jó lenne a rendszerességet és igényességet önmagunkkal is állandóan fenntartani. Még az élettelen tárgyakat is karbantartjuk: a kerékpárunkat, a kocsinkat, a házunkat. A könyveinket leporoljuk, a szétdobottakat összeszedjük, és polcra rakjuk. Vannak kedvencek, fontosak, elfeledtek és porfogók, amik haszontalanná váltak, ezért kidobjuk, vagy elajándékozuk őket. Mivel környezetünk hat ránk, ezért szeretjük, ha rend van és tisztaság körülöttünk. De mi van bennünk? Milyen a rend és a tisztaság? Milyen az a belső világ, ami valódi énünket, életünket jelenti?

Születünk egy adott személyiségstruktúrával és genetikával, de mennyire tudatosan követjük azt, hogy mivé válunk? És képesek vagyunk látni, hogy milyenek is vagyunk valójában? Mert miközben egyre divatosabb a téma, és sokan nagyon komolyan is veszik az önmagukon és önmagukkal végzett munkát, mégis túl sok megdöbbentő dologgal találkozunk kelkigondozóként az emberek magatartásában: terheltség, létbizonytalanság vagy túlzott kényelem, önteltség vagy épp igénytelenység, nagyon sok boldogtalan és önemésztő élet. Én az egyensúly tudatát hiányolom (hogy a mélységet követheti a magasság), vagy épp egyfajta stagnálást tapasztalok (amikor az embert már nem érdekli, hogy tovább kellene lépni, fejlődni, jobb lenni). Spirituális létünk révén, az Istennel való folyamatos kapcsolat által képesek vagyunk átlépni bármin, és képesek vagyunk többek lenni, erőforrásainkat frissítve és gazdagítva. Nemrég szakmai körökben beszéltünk arról, hogy a másokat alakító, segítő személynek is mennyire szüksége van arra, hogy valaki őt is irányítsa, és emberként kezelje. A szakirodalomban ez már rég nem kérdés,

a valóságban előfordul, hogy az. Az önismereti munka vállalásához bátorságra és alázatra van szükség. És el kell fogadnunk azt is, hogy az önismeret és az ezáltal örökké jobbá levés nem szakkérdés, hanem mindannyiunk számára létfeladat.

Ezt a munkát nem végezhetem csak magamra. Mert szükségem van az Istennel való kapcsolat megélésére, aminek része a beszélgetés és a megtapasztalás. Szükségem van a környezetem jelzéseinek mérlegelésére. És igen hasznos lenne, ha időnként vállalnám azt, hogy megbízva valakiben, akit szakmailag, emberileg tisztetek, hagynám, hogy „szét-szedjen”, és aztán az újra összerakásomban újjászülessek. Nem a lelkipogozóknak akarok több munkát, hiszen jól látható a fokozódó igénybevétel, hanem még jobb lelkipogozókat és vezetőket szeretnék a nagy szükségben. Kivétel nélkül mindenkinek meg kell tapasztalnia, hogy valaki beszélő tükröt tartson az orra elé, amiben megláthatja valódi énjét, egoja hogylétét, spiritualitása minőségét.

A vizsgálat hármas síkon történik: viszonyom önmagammal, Istennel, embertársaimmal. Egyiket sem lehet kihagyni. Komoly munka és erőteljes hit kell ahhoz, hogy az ember el tudjon jutni arra a szintre, amikor képes nevelni magát, és képes elfogadni a környezete tükeit, hogy aztán belső és külső erőforrásait jól működtesse és képes legyen egy ki-egyensúlyozott életre.

Nem lehet nem észrevenni, hogy a hiteles segítők egyre keresettebbek, és nem könnyű az a feladat, ami rájuk vár. Segíteni az embereket belső harcaikban és mozgósítani azokat az erőforrásokat, amik elengedhetetlenek az újjászületésben és a hármas egyensúly megtalálásában: harmónia önmagammal, Istennel és környezetemmel. Mert nagyon sok a lelkiileg egészségtelen, a túlterhelt ember: túl sok a stressz, a frusztráció, a szorongás, a feldolgozatlan trauma, a boldogtalan kapcsolat, az emberek jó része elmagányosodott. Ez utóbbi csoporthoz tartozók élhetnek párkapcsolatban is (!), családban vagy egyedül és magányosan. A lelkében magányos embernek – éljen családban vagy bármilyen közösségben – nincsen önbecsülése, nincsenek céljai, képe a világról és önmagáról hamis, nála szinte minden tényező hiányzik ahhoz, hogy lelkében, így testében is ép legyen. „Megfigyelhető, hogy a magányos emberek nagyobb valószínűséggel betegednek meg” – írja Matolcsi-Papp Zoltán. Ugyancsak ő írja, hogy szerinte a lelkiileg egészséges embert a következő dolgok jellemzik:

- képes a hétköznapi kihívásaival megbirkózni
- egészséges az önértékelése
- tud nevetni és sírni
- képes a társadalom szabályai szerint élni anélkül, hogy ezzel gátolva érezné magát mindennapi életében
- képes felelősséget vállalni cselekedeteiért.

Ha ezek a képességek nincsenek jelen egy emberben – mondja –, azonnal jelentkeznek a lelki tünetek, amelyek azután szinte mindig testi tüneteket is produkálhatnak.

Popper Péter szerint a lelki egészségnek három kritériuma van:

- tud-e valaki képességeinek megfelelően teljesíteni tanulásban, munkában, sportban? Szinkronban vannak képességei a teljesítményével?
- van-e képessége az életörömré?
- tud-e úgy élni más emberek között, hogy nem teszi tönkre azok életét?

Újra kell tanulnunk élni! Meg kell tanulni önmagunkat megmenteni, újjászülni! Jó lenne most elkezdni. Mert senkire nem ruházhatjuk ezt a felelősséget, hisz ez egyéni munka, és senkit nem hibáztathatunk elrontott életünkért. A követendő emberi példák tanulságosak, de ne akarjuk mások életét élni. Erre mondja Steve Jobs: „Az idő véges, úgyhogy ne vesztegesd arra, hogy valaki más életét éled!” Jöhetne a nagytakarítás, számvetés és élettervezés. Merjük megkérdezni magunktól, hogy: „mi dolgom itt a földön?” „Istennek milyen terve van velem?” És hagyjunk fel a hamis vágyakkal és illúziókkal. Hagyjuk, hogy a belső hang megerősödjön és megszólaljon. „Évekbe telik, amíg az ember rájön, hogy tulajdonképpen mi is a vágya, évekbe telik, amíg kibogozza az igazságot az elvárások, a programok, az utánpótlások tömegei közül. Teréz anya mondta, hogy a legjobb ima, ha az ember a szíve csendjére hallgat” – írja Feldmár András.

Hogy vigyáznunk kell testünkre, egészségünkre, ezek már nagyon ismertek. Hogy spirituális emberként spirituális életet kell élnünk, ez is ismerős. De erősíthetem önmagamban a tudatot, hogy mit is jelent számomra unitáriusnak lenni, és vizsgálhatom, hogy unitárius vallásosságom mennyire van jelen magatartásomban. Ezek után pedig arra a nagytakarításra szeretném felhívni a figyelmet, amikor a fenti tudatos élet mellett tudatosan kitenném azokat a dolgokat az életemből, maga-

tartásomból, amikre nincs szükségem, amik csak visszahúznak, megterhelnek és megakadályoznak engem, hogy valódi önmagam legyek, és hitelen éljem önmagam, Istennek tetsző élethivatásom. Ehhez érdemes lenne megvizsgálnunk gondolatainkat, érzéseinket és imáinkat, mert ezek jellemzik belső életünket. Hogy gondolatainknak és érzéseinknek milyen ereje és hatása van, azt már jó ideje sikerült bizonyítani Masaru Emoto japán kutatónak, aki kísérletében különböző vízmintákból vett egy cseppet, azt megfagyasztotta és mikroszkóp alatt lefényképezte a kialakult kristályokat. A vízkristály formái teljesen változók voltak: nagyon szépek vagy széthullottak voltak annak függvényében, hogy a vízminta jelenlétében pozitív, szép dolgok vagy pedig negatív, támadó dolgok hangzottak el. Majd külön megvizsgálták azt a kristályt, amit egy buddhista szerzetes imájának hatása váltott ki a víz szerkezetében. Ez a kísérlet nagyon jelentős volt emberiségünk történetében, falakat döntött, tévhiteket döntött meg, és azt bizonyította be, hogy a gondolat, a szó és az alapérzés, amiben ezek létrejöttek, milyen hatást gyakorol a víz molekuláira. És elgondolkodtat minket, hogy ha szervezetünk 70%-a víz, akkor hogyan alakul át ez bennünk, saját szervezetünkben gondolataink és érzéseink hatására. Az egy dolog, hogy ami bennünk van, az mennyire sugárzik kifelé, és ez is tagadhatatlan. De gondolataink, érzéseink nemcsak minket mint személyiséget határoznak meg, hanem hatnak saját egészségünkre. Ezért végig kellene gondolnunk, hogy mit is engedünk meg magunkban megszületni. Szükségünk van ezekre a terhekre? Vigyázunk belső rendünkre, egészségünkre?

A tudatos nagytakarítás, érzéseink és gondolataink karbantartása mellett egy másik fontos tényezőt szeretnék kiemelni: az állandó pörögést. Ez nemcsak állandó stresszben tart minket, hanem megakadályoz az elmélyülésben, ami feltétele az önmagammal, Istennel és környezetemmel való találkozásnak. Miért fontos mindig valamit csinálni, pörögni és fontosnak tűnni? Tudjuk, hogy a munkamánia társadalmilag elfogadott erény. Tudjuk, hogy a folyamatosan mozgásban levő emberek fontosnak tűnnek, és tisztelik őket. De aki képtelen időnként megállni, megpihenni és szemlélődni, az nem fogja észrevenni a teremtet világ számtalan szépségét, nem fogja megtapasztalni a Gondviselés csodáját és lemarad arról az élményről, hogy eljusson önmagáig és másokig.

PONCIÁNUS CSÁSZÁR HISTÓRIÁJA

(részlet)

Vala régenten egy római császár, kinek Ponciánus vala neve, eszes és bölcs ember. És ez vőn feleséget magának, egy római királynak leányát, egy igen szép szömélyt, kit igen szeret vala. Ez terhőbe esvén, fiat szüle, kit nevezének Diocleciánusnak. Ez felnevekedék és szép iffiú lőn, kit igen kedvelnek vala az emberek. Mikoron kedig hét esztendő s lőtt volna, megbetegüle az ő anyja, az császárné. És mikoron megérzené, hogy halálos volna az ő betegsége, elhivatá az urát, a császárt. Mikoron hozzája jutott volna, szóla neki, mondván:

– Szívem, szerelmes uram, ugyan jól érzem, hogy ez betegágyból fel nem támadok, hanem meghalok. Ennek okáért alázatosan könyörögek tefelségednek, hogy könyörgésemet meghallgassad.

Felelé:

– Szerelmes galambom, kérj tőlem, valamit akarsz, és ha lehetséges léssen, megművelem és megadom.

És mondá az császárné:

– Érzem immár, hogy életemnek az vége elérkezett. Tudom pedig, hogy minekutána meghalok, felséged más asszonyi állatot veszen magának feleségül. Könyörögek ez okáért tefelségednek, hogy ne hagyjad az én édes fiamat annak keze és birtoka alatt, hanem tefelséged elküldje őtet messze tőled, hogy jámborok és eszes népek kezett lakván, bölcsességet és jó erkölcsöket tanulhasson, és nemes tudományokat. Mert ha felséged azt megműveli, tehát igen hasznos dolgot cselekeszik, és nagy bánat- és keserűségtől megmenekedik tefelséged, és az én fiamnak igen hasznos

* Heltai Gáspár (feltételezhetően a szászföldi Nagydisznódon született, talán 1510-ben, meghalt Kolozsváron, talán 1574-ben) német nyelvű változatból fordította a történetet, amely igen ősi eredetű (perzsa, indiai változatai a hét bölcs tanítóról szólnak), s amely aztán latinra fordítva terjedt el Európában. A Ponciánus császár históriája 1572 körül jelent meg Kolozsváron Heltai nyomdájában

lészen, és megmented őtet az haláltól. De ha tefelséged őtet az mostoha-
anyja birtoka alá adja, nyilván halálnak lészen fia.

Felelé az császár:

– Bizonyos légy erről, hogy ekképpen cselekeszem.

És mihelt meghallotta volna ezt az császárné, az fal felé fordula, és
kimúlék ez világból. És az császár nagy bánatba esék miatta, és sok üdeig
gyászlá őtet, minekutána nagy tisztességgel eltemettötte volna őtet. És
sok üdeig marada özvegyül annak utána.

Mikoron pedig némelykor éjjel az ő ágyában fekennek, az ő fiáról
kezde szorgalmason gondolkodni. És mondá ő magában:

– Nincsen több fiam ennél, ki örökesem lönné. Nekem tetszenék,
hogy jó volna, hogy még gyermekkorában tanulna nemes tudományo-
kat és bölcsességet, hogy halálom után bírhasa az császári birodalmot
tisztességére.

Mikoron ez okáéit megvirradott volna, és az császár felkölt volna,
elhívatá az urakat és az ő tanácsit, és eleikbe adván az ő gondolatit,
megkéváná tőlek érteni, micsoda tanácsot adnának néki. Felelének
azok:

– Felséges urunk! Vagynak Rómába hét bölcs mesterek, kiknek má-
sok nincsen mind ez széles világon, és nincs senki, ki őket meghaladná
bölcsességgel és nemes tudományokkal. Azoknak között egyiknek
ajánlja felséged az tefelségednek fiát, hogy tanítsa, oktassa és az nemes
tudományokban felnevelje.

Mikoron meghallotta volna ezt a császár, mindjárást követeket
bocsáta el, hogy hozzája hínák azokat az bölcs mestereket. És parancsolá,
hogy minden késedelem nélkül eljönnének. Mikoron az bölcs mesterek
megértötték volna az követséget, mindjárást eljövének az császárhoz. És
az császár nagy tisztességgel fogadá őket, és nékik szólván, mondá:

– Híres, neves és tisztelendő mesterek, tudjátok-é, miért hivattunk
tüteket?

Felelének azok:

– Felséges urunk, nem tudjuk, miért hívatatott münket tefelséged.

Mondá az császár:

– Ím, megmondom. Egyetlen egy fiam vagyon, kinek az anyja meg-
holt; és azt akarnám, hogy halálom után az lönné örökes az én császári
birodalmomban. Ez okáért ezt akarnám egyiteknek ajánlani. Hogy fel-

nevelné őtet, és tanítaná nemes tudományokra és bölcsességre, hogy halálom után méltó lönne az császárságnak bírására.

Szóla először az egyik bölcs mester, Bancillás nevű, és mondá az császárnak:

– Felséges császár! Nékem ajánlja felséged az te fiadat. És ha hét esztendeig taníthatom őtet, oly bölccsé tészem, mint én magamot, és szinte ennyit tud majd, mint szinte önmagam, avagy mint az én hat társaim.

Szóla annak utána ez második bölcs mester, Lentulus nevű, és mondá:

– Felséges császár! Sok üdeig szolgáltam felségedet, és semmi jutalmot nem vettem. Nem is kívánok semmit, csak felséged adja énnekem az te fiadat. Ha hat esztendeig taníthatom, oly bölccsé tészem, mint önmagam vagyok, hogy szinte ennyit tud, mint önmagam, avagy imez hat társaim.

Szóla ennek utána az harmadik bölcs mester, kinek Cato vala neve, és mondá:

– Felséges császár! Tudja felséged, hogy gyakorta voltam felségeddel nagy veszedelmekbe és nagy nyomorúságokat szenvedtem melletted, kinek mindedig is semmi jutalmát nem vöttem, nem is kívánok semmit, csak hogy felséged nékem ajánlja az te fiadat. Ha öt esztendeig taníthatom, oly tudóssá tészem szinte, mint önmagam vagyok, avagy imez hat társaim.

Szóla azután a negyedik bölcs mester, kinek Waldach vala neve, és mondá:

– Felséges uram! Emléközzék felséged róla, mely híven szolgáltunk, mind én, mind az én eleim tefelségednek, és mindedig semmi jutalmat nem vettünk, sem kívánunk, hogy vegyünk, csak hogy nékem ajánljad fiadat. Ha taníthatom négy esztendeig, oly tudóssá tészem, hogy ennyit ért és bölcs leszen, mint önmagam, avagy mint ezek az én társaim.

Szóla annak utána az ötödik bölcs mester, Josephus nevű, és mondá az császárnak:

– Felséges uram! Koros vagyok immár, és mindenkor tanácsod voltam, és mindéltig szolgáltam tefelségedet, és nem vettem nagy jutalmát az én szolgálatomnak, sem kívánok semmit; hanem csak hogy tefelséged nékem ajánlja az te fiadat. Ha három esztendeig taníthatom, oly tudóssá és bölcsé tészem, mint önnenmagam, avagy mint ezek az én társaim.

Szóla azután az hatodik bölcs mester, Cleophas nevű, és mondá az császárnak:

– Felséges, kegyelmes uram! Vén ember vagyok immár, és sok időtől fogva voltam foglalatlan a tefelségednek tanácsába, és híven szolgáltam tefelségednek. Egyéb jutalmot nem kívánok, hanem csak hogy tefelséged nekem ajánlja az ő fiát. Ha taníthatom őtet két esztendeig, oly tudóssá tészem őtet, mint önnenmagam, avagy mint ezek az én társaim.

Szóla azután az hetedik bölcs mester, Joákim nevű, és mondá az császárnak:

– Felséges császár! Nyilván vagyok mindeneknél, hogy én híven szolgáltam tefelségedet, és sok nyomorúságokat szenvedtem melletted. Legyen ez jutalmam: hogy ajánljad nekem az te fiadat. Ha egy esztendőig taníthatom, oly tudóssá és bölccsé tészem, mint önmagam, avagy ezek az én társaim.

Mikoron az hét bölcs mesterek elvégezték volna ekképpen az ő beszédekét, felele nekik Poncius császár és mondá:

– Igen jó néven vészem tőtőletek és igen köszönem tünéktek, hogy oly jó akarattal vagytok az én fiamhoz, és hogy oly igen kívánjátok őt tanítani. Ha pedig ezt művelném, hogy egyiknek közületek ajánlanám őtet tanításra: tehát az többiek nehezen vennék ezt. Ez okáért ezt művelem, hogy mindnyájan tünéktek ajánlom őtet, hogy hüven tanítsátok és neveljétek őtet.

Hallván ezt az hét bölcs mesterek, térdet és főt hajtának az császárnak, és megköszönik őfelségének; annak utána hozzájuk vevék az császár fiát, és elvivék Rómába.

Midőn pedig az úton mennének, mondá az bölcs mester Cato az ő társainak:

– Jó uraim és tisztelendő mesterek, vegyétek eszetekbe az én tanácsomat. Ha a császár gyermekét bevisszük Rómába, hogy ott neveljük: nem lesz en jó. Mert az község reá fut csodára, és kárt tesznek az gyermeknek tanulásában. Ez okáért ha tetszenék tünéktek, Rómán kívül, Szentmártonnál vagyok egy szép kert, ott épütsünk egy boltos házat, hol megtanítsuk őtet. Miért hogy az az hely majd két mérföld legyen Rómához, nem tódul annyira oda az község.

Hallván ezt az többi bölcs mesterek, mindnyájan dicsérik ezt az tanácsot. És mindjárt kőműveseket fogadának, és megépíték ott az boltos házat, és az háznak falaira köreskörül megírák az hét nemes tudományokat. És az háznak közepire helyheztek az császár fiának az ágyat, hogy arról eltekéntvén, mindenkor. megláthatná, mint egy könyvben, az

nemes tudományokat. És az mesterek nagy szorgalmatossággal oktaták őtet és szünetlen taníták vala őtet az bölcs és nemes tudományokban hét esztendeig.

És minekutána elmúlt volna az hét esztendő, mondának az bölcs mesterek egymásnak:

– Jó volna, ha megkésértenők az ifjat, hogy meglátnók, mit tanolt volna tőlünk ez elmúlt hét esztendőbe.

Felelé az bölcs mester Boncillás:

– Hogyhogy kellene megkésértenünk őtet?

Felelé az bölcs mester, Cato:

– Mikoron aluszik, tegyük az nyoszolyának minden lába alá egy borostyalevelet, és annak utána vigyázzunk reá, mikoron felkél. Akkoron megérthetjük beszédéből, mint vagyon dolga.

Mikoron ez okáért felserkent volna, felnéze az boltra, és csodálni kezdé ő magában. Látván ezt az mesterek, megkérdezik őtet, miért nézne fel az boltra, és mit csodálkoznék?

Felelé az császár fia:

– Nem ok nélkül művelem; mert vagy alábbszállott az bolt, vagy az föld feljebb emelkedett. Mert azelőtt magasb vala az bolt.

Hallván ezt az mesterek, mondának egymásnak:

– Ha ez iffiú élhet, bizony jeles ember leszen benne, és az nemes tudományokba fő-mester leszen.

CANTIO OPTIMA

Nóta: Mindönök meghallják, és jól megtanulják...

Siralmas énnéköm tetűled megváltom,
Áldott Magyarország, tőled eltávoznom;
Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Az Fölföldet bírják az kevély nímötök,
Szerémségöt bírják az fene törökök.
Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Engömet kergetnek az kevély némötök,
Engöm környülvettek az pogán törökök.
Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Engöm eluntattak az magyari urak,
Kiízték közölök az egy igaz Istent.
Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Legyön Isten hozzád, áldott Magyarország,
Mert nincsen tebenned semmi nagy uraság.
Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Ez éneköt szörzék jó Husztnak várában,
Bornemisza Pétör az ő víg kedvében,
Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom!

(1557?)

KÁLVIN JÁNOS

	Fluor vegyjele	Rock and ..., tánc	Gabonát vágó	Dal	Vízi jármű, régiesen	Aroma	Ausztria autójele	Csúcs	Pazar	Ismeret- részl	Hargita megyei község lakója	Baranya megyei falu	Svájci vá- ros, itt is tevékeny- kedett
Kálvin szülő- házaja													
	Nagy szlovén nép itt tanult teológiát						Egyedül élő ember Az átmérő jele						
Fennsik						Katedrális Önellátó			Tudomá- nyos tétel Sztintén nem				
Személyén keresztül							Gyerek- altató Kártyajáték					Francia autójele Hagyaté- kozók	
Ezer!		Nulla Aszalt szőlő		Horony Iskolai bútor				Ébredő Vadász- kutyája					Ebben a templomban tartott előadásokat
Lám			Kis folyóvíz Oroszlán- név					A vörös bolygó Kén vegyjele					
Magyar- országi település										Szűk kis utca Megszólí- tás			
Almát, virágot gyűjt					Tüzesen táncol Becsapó				Angol Miki Van ilyen sas is				
	Ásványi fűszer Kálvin szü- tővárosa			Ilyen miretű Napszakkal kapcsolatos							Izomkötő Van ilyen bútor is		
Angol tagadás			Kés része Névelő			Kálum vegyjele Pince- lejárát		Tűz utáni szag Férfi fehérmű					
Béke- jelkép							Innivaló Jelentése: bőr					Portugália autójele Finnugor nép	
Nyak közepe!			...való, szeretetre mélkő ... Maria. ének							Az orrához Könnycső fém, bizalmasan			
Origó		Amper, röviden Sort közepel		Erzőpálya Részben ráfog!					Amely tárgyat Úrmanó				
Újító								Már előre Dehogya!					
	A Kálvin által ala- pított egy- ház											A sugár jele a mértanban	

KERTÜNK TÁJÁN

Áprilisban megsokszorozódik a kerti munkálatok száma. Igazi vetési hónap, hiszen sok zöldségnövényünket ekkor ültetjük. Folytatódik a korai káposztafélék kiültetése, vethető az uborka, palántáljuk a hagymát. Ha március végéig nem ültettük el a krumplit, akkor azt tegyük meg.

Kezdenek megjelenni a gyomnövények, így megkezdődik a növényápolási munka is. A gyomnövények vizet és tápanyagot vonnak el a növényektől, és kedvező életteret biztosítanak a kártevőknek, valamint betegségeknek. Ezért fontos az ellenük való védelem, a vetemény gyommentesen tartása.

A virágos kertben is akad tennivaló szerivel. Ekkor még kiültethetők a földlabdás rózsák. Az erős fagyok elmúltával kitakarhatjuk a rózsatöveket, távolítsuk el a sérült és elöregedett növényrészeket. A hagymás virágok elvirágzása után, mikor a levelek és száruk elszáradtak, vágjuk le ezeket a növényrészeket, ekkorra minden fontos tápanyag visszahúzódik a hagymákba. A hónap közepétől kiültethetők a kardvirág- és a dáliagumók. Fontos odafigyelni a gumók minőségére, mivel csak az egészséges gumókból fejlődnek szép virágok.

Rétművelési eszközök: a) irtókapa; b) talajgereblye

„Mindennek rendelt ideje van...” (Préd 3,1)

Sánta Edit

AHOL MÉG A MADÁR SEM JÁR

(Veszteségeink ajándéka)

Csodálatosak a fák, ahogy évszakonként változnak, ahogy átengedik magukat az időjárás adta lehetőségeknek, a nagy egység rendjének. És ebben a rendben van idő a rügybontáshoz, a virágzáshoz, a gyümölcserléshez, a levélhulláshoz, a pihenéshez, és aztán az újjászületéshez.

Életünk is az örök változás rendjét követi. Úton levőkként sok ajándékot kapunk, és sok veszteséget is átélünk. Elveszíthetjük egészségünket, társunkat, a bizalmat, a munkahelyünket, egy célt, a fiatalságunkat, szeretett embereket, kedvenc állatkánkat és sok más számunkra fontos és értékes dolgot.

Kübler Ross svájci pszichoterapeuta szerint ezek mind életünk apró vagy nagyobb „halálesetei”, melyek akár útjelzőkként is figyelmeztetnek bennünket az igazán lényeges dolgokra.

Sok esetben eleget teszünk az ismert, de téves útbaigazításoknak, elvárásoknak: *Állj talpra! Az élet megy tovább! Túl kell lépned rajta! Erősnek kell lenned!* – és aztán olyanokká válunk, mint az a fa, amelyik szeretné megúszni a telet, ragaszkodik az elsárgult leveleihez, erősnek szeretne mutatkozni, akár gyümölcsöt teremni vagy zöldülni a közelgő tél dacára.

Látszólag túltettük magunkat a veszteségen, de nem éltük meg a veszteség fájdalmát. Nem néztünk szembe azzal, amit elveszítettünk, azzal, akivé a veszteség révén váltunk. Nem küzdünk meg az akadályokkal

(mert, bizony, nehéz a szembesülés), nem engedünk időt a veszteség feldolgozására. Így nem csoda, ha egyszer csak arra fogunk feleszmélni, hogy csökken a vitalitásunk, a spontaneitásunk, kreatív erőink nem jutnak felszínre. Aztán a belső rendezetlenség szomatikus betegségekből nyilvánulhat meg, szenvedélybetegségekből (alkoholbetegségekből, munkamániában) depresszióban stb.

A természet bölcs tanítását követve látszik, hogy ideje van a befele fordulásnak, a lélek mély rétegeiben való munkának, és aztán az erőforrásainkból táplálkozva az újjászületésnek. Van, mikor ezek saját erőből is működnek, de az a jelenség is ismert, amikor olyan nehéz veszteséget élünk át, hogy beleragadunk a kátyúba, és a saját erőnk nem elég a továbbjutáshoz.

Különös az élet rendje, mert vannak olyan életakadályok, életfeladatok, melyekkel egyedül nem boldogulunk, szükségünk van segítő társra. Merünk ilyenkor segítséget kérni, vagy bízunk a saját mindenhatóságunkban?

Tanulságos lehet számunkra a mesehősök példája is, akik, hogy megszerezzék az élet vizét, mertek segítséget kérni, aztán olyan mélységeket jártak be, ahol még a madár sem járt.

Ezek a vándorlások, küzdelmek megmutathatják, hogy valójában mi az, ami értékes, „ami a szemnek láthatatlan”, és így a veszteség átminősülhet ajándékká, és az élet rendjében ideje lesz az újjászületésnek.

ÍMATERÁPIA

Pünkösöd előtt és után is az első tanítványok legfőbb közös foglalkozása az imádság volt. Ez erősítette őket a félelem idején, és ez adott számukra erőt az öntudatra ébredéshez. Ugyancsak az imádság által kapott erő tette lehetővé számukra, hogy levetkőzve minden addigi félelmüket, kétségüket vagy éppen bátortalanságukat kilépjenek egy akkori világváros és kereskedelmi csomópont főterére, és bátran Jézus követőinek vallják magukat.

Az imádság kezdetben a tragédia okozta sokk feldolgozásához kínált erőt. Aztán elfogadhatóvá tette azt, amit mi, emberek, amúgy sem tudunk megváltoztatni. Lassan érlelte a tanítványokban az öntudatra való ébredést, valamint beültette lelkükbe a megnyilatkozás képességét.

Csodálom ma is azokat az idős embereket, akik érzik az ima megtartó erejét. Imádkoznak magányban, közösségben, örömben, megpróbáltatásban. Imádkoznak, hogy imádkozhassanak. Mert érzik azt, hogy nincsenek egyedül. Imáik mindig válaszra találnak. Ez a csendes megnyilatkozás ama belső szobában, a csendben szárnyalni engedi a lelket az Élet Ura felé. A megvallott nehézség, a kimondott bánat, a megosztott öröm erőt és kitartást kínál.

Így imádkoztak egykor a tanítványok. Így imádkoztak és imádkoznak nagyapák és nagyanyák. Az őszinte megnyilatkozás Isten felé, leveszi vállainkról a terhet. Egy megbízható társat biztosít, aki titkainkat nem fecsegi el, nem használ ki, nem él vissza. Az ima terápiás hatással bír. Nincs kockázat, sem mellékhatás. Gyerekek, idősek, szívbetegek, kismamák is egyaránt használhatják. És a gyógyulás szemmel látható!

Te próbáltad már?

TERÁPIA

Az Élet úgy szép és jó, ahogy van?... Tudom, sokan vitába szállnának ezzel a kijelentéssel. Régebben én is többet pereltem magammal, de lassan-lassan beláttam: ha néha úgy is tűnik, hogy pofonegyszerű, és olykor csattan is, meg, ahogy szoktuk mondani, hideg zuhany, halálkanyar, és szakad a mart, és ami örületet még elképzelhetsz, később mindig kiderül: titokzatos és csodálatos. Bármennyi gubanc is legyen benne, általában nehéz lenne róla lemondani. A poén az, hogy többnyire művészi ellentmondásos. Mint maga az ember. Elvégre bennünk is az Élet alakul. Vagy mi alakítjuk az Életet?... Egyezzünk ki. A nyilvánvaló tények mögött sokszor ott lapul millió titok, a lélek ezernyi rezdülése, számtalan elfojtott indulat, amelyek jobban eltakarják a lényegét, mint káposztalevelek a torzsát. Sokszor csak csodálkozni lehet. De hát ettől annyira egyedi és bámulatra méltó minden élet. Megismerni az igazságot?... Hogy megtaláljuk a szövevényből kivezető utat? Na, ez aztán a kihívás. Talán... az alázatnak egyfajta visszatérő próbája?

Minden történet gerince, legyünk nagyvonalúak, képletekből és tételekből áll. Néha olyan szoros közöttük a kapcsolat, hogy a határok sokszor elmosódnak, esetleg kölcsönösen átminősülnek. Meg osztódnak. Mert például ha két fiatal egybekel, az egy képlet. Izgalmas láncreakció a családfa. Aztán a különböző élethelyzetek csak amúgy termelik a tételeket. Elhatározzák, hogy hazaköltöznek. Amiből aztán megint lehet több másfajta képlet. Ilyenkor röviden és egyszerűen csak annyit kérünk: na, mi az ábra?

Gergő és Emma már öt éve házasságban. Némi kis kitéréssel végül is visszatértek a szülőfaluba. Mindketten szerencsét próbáltak városban is, közelebb és távolabb, és a sors egyszer csak szépen összehozta őket. Aztán úgy döntöttek, otthon képzelik el a közös jövőt. Még mielőtt hazatértek volna, jegyben jártak. Úgy repültek haza, mint két gyűrűs galamb. Az igazság az, hogy mindkét részről örültek a szülők. Megbecsült, szorgalmas embereknek ismerte őket a világ, s ez a házasság sikerét tekintve egyfajta garanciának is számított. Miért is gurulna messze az alma a fájától? Az összespórolt pénzzel és szülői segítséggel sikerült megvenni

egy eléggé szélesnek mondható telket, rajta egy öregebb, de egészséges házzal. Ígéretes hely egy reménykedő ifjú párnak. Az udvarteret csűr zárja, mellette tágas pajta, hátul jó nagy kert. Gergő választotta ezt a telket, miután megnézték néhányat, mert itt gazdálkodhat. De tény, hogy egy kis időt felvett, amíg Emma megpuhult. Az apósék ugyanis éppen a harmadik szomszédban laknak. Ráadásul a kertek szomszédosak. Alighogy lecsengett az esküvő, nagy lendülettel beindult a komoly élet. Az otthont csinosítgatni kezdték. Gergő gazdálkodott, fát termelt ki, és egyre többet kezdett gondolkodni egy kisebb fűrésztelepen. Emma vezette a háztartást, s a frissen rakott jókora kemencében kenyeret, kalácsot és egyéb illatos péksüteményt sültött gyarapodó tételben eladásra, ami úgy elfogyott a faluban, mint a harmat. Büszke is volt rá módfelett. A pénzt ügyesen beosztották. Emma volt a pénztáros, de a kiadásokat közösen tárgyalták meg. A lakás is egyre kényelmesebbé, otthonosabbá vált. Csupa mosoly az élet. Megszületett Gábor, az első trónörökös. Tervezgették a testvért. Lepergett egy esztendő. Gyarapodott a lábas jószág is, s a következő év derekán beindult a fűrésztelep. Aztán...

Nemcsak a mezőnek van szeme, s az erdőnek füle, de a házak falai is üvegből vannak. Elterjedt a hír a faluban, hogy rossz a hangulat Gergőéknél. Már nem nagyon beszélgetnek. Zajlik az élet szó nélkül. Kerülik az apósékat. Emma özvegy anyjának is megmondták, hogy ne mind jöjjön. Gergő, mi tagadás, egyre többet jár a kocsmába. Emma otthon. Végzi a dolgát. A faluba éppen csak kisurran, ha nagyon muszáj. Aztán azt is beszélük, hogy tulajdonképpen a sógornőjével van nagy gondja, aki nemcsak hogy az apóséknál lakik a férjével, de a nyelve is módfelett éles. Meg köztudott az is, hogy Gergő nagyon jóban van a sógorral. Tulajdonképpen együtt gazdálkodnak, erdőlnek. A sógor komolyan besegít a fatelepen is, s a kocsmában is bizony gyakran lazítanak együtt. Sőt mi több, Gergő szívesen látott vendég sógoréknál a terített asztal mellett. Emmát is szívesen látnák, azt mondják, de ő egy idő után mindig kibúvót keres. És nyílt titok az is, hogy Emma a városban kenyérboltot tervez. Hogy felmérje a piacot, hetente egyszer viszi is a sok finomságot egy fiatalember kisautóval, általában, úgy hírlík, amikor Gergő éppen nincs otthon.

Néha megtörténik, hogy a saját életünk szekere az önerőlködés mocsarába szépen belesüllyed. Gergő és Emma között egyre csak nőtt a csend. Látszólag működött a történet a megszokott kerékvágásban. A

fűrésztelep virágzott. Emmának is ígéretesen beindult a kenyérboltja városon. Mindenki végezte a maga dolgát hajnalhasadáستól napestig, de egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy ez így már sokáig nem nagyon fog menni. A képlet túl negatív. Ilyenkor kel el a külső segítség. De ez sem veszélytelen. Bombabiztos igazság: a pokol felé vezető út a jóindulat köveivel van kikövezve. A szülők jobbnak látták mindkét részről inkább nem beleszólni, mondván, hogy ki amit főzött, egye meg. De azért ették magukat rendesen. Először az anyatársak kezdtek lassan-lassan egymástól elhidegülni, s mire a hetedik házassági évforduló is elérkezett, Gergő apja búskomorságba esett. A témát mindenki félve kerülte. Gergő és Emma csupa ideg. Hiába az augusztus végi, itt maradt nyári meleg, a nagy rokonságra rázuhant a fagyos tél.

Az élet zajlik minden szinten. A falu gyülekezete új lelkészt kapott. Hamar kiderült, szereti, amit csinál. Kedvesen szóba állt mindenkivel, a zsebében mindig ott lapult néhány szem cukor a gyerkőcöknek, lelkesen szervezett, őszintén nevetett, meleg hangon beszélt. Ha néha hibázott, elismerte. A pap is emberből van, mondogatta szelíd mosollyal. Szóval elnyerte az emberek bizalmát. Aztán kitudódott valahogy az is, hogy több helyen tanult, és még könyvet is írt. Az elrontott családi kapcsolatok helyreállításáról. Na, ez már több mint érdekes. Veszélyes terület. Somolyogtak. Aknamezőn virágot gyűjteni. De azért itt is, ott is szóba került.

Egy nyirkos, szemerkélő, november végi délutáni órában, amikor az ember a nyilallós vállát és fázós bokáját inkább otthon a melegben tartaná, a lelkész is az irodában ült, és dolgozott. Nagyon belemélyedhetett, mert halk kopogás után, mire szólt volna, már nyílt is az ajtó. Gergő és Emma léptek be rajta. Valószínű meglepődött, mert Emma rögtön megszólalt, míg Gergő csendesen betette az ajtót mögötte.

– Megzavartuk tiszteletes. Ilyen alkalmatlan órában.

Toporogtak az ajtó előtt.

– Nem, dehogy. Jó, hogy jöttek. Isten hozta. Vegyük le a kabátot, helyezték kényelembe magukat.

Nézett rájuk mosolyogva, felállt a székről, a szokásos Isten áldjával kezét fogtak, majd hellyel kínálta őket a körülőn. Na, erre nem gondoltam, villant át rajta. De itt az ideje.

Amíg levették a kabátot, elhelyezkedtek, ő is visszaült a székre, papírja fölé hajolt, aztán rájuk nézett.

– Csak éppen fordítottam. Szívességet teszek egy kedves ismerősömnek. Nem gond. Ráér. Amúgy a végénél tartok.

– Milyen kedves a tiszteletes – mondta komolykodva Emma. Segít mindenkin – tette hamar hozzá. Kényelmesen hátradőlt férjével együtt.

Öröm villant át a lelkészen e nem várt jó jelzés után. Fogunk tudni együtt dolgozni.

– Tudja, kedves Emma, az egyház azért van, hogy segítsen. Én hiszek ebben. Majd rögtön kiegészítette kedvesen, és mindkettőjükre nézett. Mi hiszünk ebben. Örülök, hogy látom magukat. – nézett rájuk szelíden. – Csendesedjünk el. Mondjunk el magunkban egy imádságot.

Szinte érezni lehetett, mintha valaki megsimogatta volna a szíveket. Rögtön Gergőhöz fordult.

– Gergő... – szólította meg bátorítóan, mosolyogva a férfit. Egy pillanatra találkozott a tekintetük. Gergő nyugodtan, csendesen nézett rá. Megelégedetten bámészkodott, mint aki először van valahol, és szemügyre veszi a terepet. Kíváncsian, de ráérősen. Aha... – kezdett kattogni a lelkésznel a helyzetértékelés. Gergő látszólag jól érzi magát a felesége mellett, nemcsak egy idegen helyen, hanem a lelkészénél. Emma is a férje mellett. És ők nagyon jól tudták, hogy miért jöttek. Van egy kis feszélyezettség. Talán az első ilyen találkozás miatt is. De több mint valószínű, hogy pusztá szóbeszéd, és Emmának csak üzleti köze van a kenyérfuvaros fiatalemberhez. Falu szája. De valami nagy gond mégis csak van... Valami azt súgta, hogy Gergő nem nagyon ellenkezett a látogatás miatt. Ez viszont jó. Persze, benne van a pakliban a tévedés, de nagyon úgy néz, ki, hogy bánja is ő, menjenek el a paphoz, ha Emma akarja. Aztán még valami jó is kisülhet a dologból, ami nem is lenne rossz. Ha így áll a dolog, Gergő ragaszkodik Emmához. De a kezdeményező mindenképp Emma volt. Az is nagyon látszott, hogy itt Emma akarja vinni majd a szót. Gergő, ha nem muszáj, végig meg se szólal. Valamit takargatna?... Nem akar konfliktust?... Vagy egyszerűen megszokta: kevés beszéd, sok munka. És gyanúsan lógott a levegőben már egy néhány mondat után is, hogy inkább Emma az, akinek valamiféle határozott elvárása van a lelkésszel szemben. Segítséget vár. Amit, ha megkapnak, Gergő simán elfogad. De miben lehet segíteni?... Majd kiderül.

– Emma, hogy van az édesanyjának a lába? Mikor is esett el?

Így kérdezett rá a szülőkre. Először Emma anyjára. Aztán Gergő szüleire. Nem általánosságban, mert az veszélyes pálya. Könnyen elcsúszhat

az ember ezer irányban. Konkrét dolgokra utalt. Gergő apjánál szándékosan arra, hogy tudja, a falu egyik legkeresettebb kőműves mestere volt. Szándékosan került a betegségét. Felkészült hogy még nem nagyon fog lényeges dolgokat hallani. Mert ami fontos, arra most úgyse szabad sor kerüljön. Vagy mégis?... Szükség volt erre. Gondolta, még nem kérdez rá a fatelepre, a gazdaságra, a kenyérboltra. Könnyen sebet téphet fel. Többet árt, mint használ. Gyógyulni jöttek ide. De várta az elszólást, az utalásokat. Kereste a nyomógombot. Így nevezik azt, amitől kipattan a lényeg. Gergő apja nagyon érzékeny kérdés volt. És veszélyes. Gergő el is komorodott. Elakadt a szava. Maga elé nézett. Emma hallgatott. Egy pillanatra megfagyott a levegő. Hamar a cseperedő Gáborkát kellett szóba hozni, a kis gézengúzt. Fel is oldódtak. Inkább Emma mesélt, Gergő rá-rá bólintott, hogy aranyos, kis gazember. Látszott rajta, hogy imádja. Rá is nézett Emmára. Nagyon látszott, hogy hálával. A tekintetük találkozott. Emma megszólalt.

– Tiszteletes, mi azért jöttünk... – elakadt a hangja, majd újból összenéztek, megint ránézett a lelkészre és folytatta. – Nem is tudom, hogy mondjam – újból elhallgatott. Szinte tapintani lehetett a feszültséget. Aztán a lelkész hirtelen arra gondolt, talán oldhatná a hangulatot. Felteszek egy kis kellemes zenét. Gondolom, nem lesz baj. És be is mondta:

– Ha lazítani akarok, kellemes zenét hallgatok.

Szándékosan tette. Mert tudta, segít, ha megszabunk egy helyes gondolati irányt. Majd rájuk nézett és elővett egy illatos gyertyát.

– Nagyon szép a gyertyaláng. Engem megnyugtat – mondta csendesén. – No lám, ki lobbantja életre? Itt a gyufa – és letette eléjük. Mit hozhatok? Kávét, teát, egy pohár borocskát... Tudta, hogy váratlanul fogja őket érni a két kérdés. De kíváncsi volt, hogy egymásra néznek-e. Apró trükk, de hasznos. Valamelyiknél csak meg kell tegyék. És hogyan? És amikor egymásra néztek, látta, ragaszkodnak egymáshoz. Csak olyan tanácstalanok, mint két magára hagyott gyermek.

Mire visszajött tálcán az italokkal, halk zeneszó mellett csendesén nézték a lobogó gyertyalángot szótlanul, Gergő karja az Emma vállán pihent.

A lelkész viccet mondott. Egyiket a másik után. Kacagtak. Egymásra néztek, és nevettek és nevettek. Közben koccintottak. A lelkész mesélt egy mulatságos történetet, amiben ő egy kicsit pórul járt. Aztán vala-

hogy sikerült kihozni Gergőből is egy mulatságos esetet. Megint nevettek. Rájuk nézett mosolyogva.

– Drága Emma és Gergő. Olyan édesek.

Emma szólalt meg. Ránézett Gergőre.

– Milyen jó itt. Ugye, Gergő? Látod, ha nem szólna állandóan belé a húgod...

A lelkészbe mint a villám hasított belé. Hát mégiscsak igaz. A sógornő. Ő a nagy gond, az intrikus. Ráadásul nincsenek eleget együtt örömben, lazán, vidáman. Csak a munka. Kimerült a közös öröm élményének a kapcsolatot életben tartó készlete. Itt a nyomógomb. Rögtön bekattant, és magában folytatta, amit elkezdett Emma: ...otthon is jó lehetne, és mindig. Kigyúlt a vészjelző. Nem kell belebonyolódni a sógornő okozta galibába. Éppen most nem. Ez hiba volna. Finoman bele szólt.

– Emma, bocsásson meg, szeret táncolni? Ez a zene annyira szép, és az élet csodás. Gergő... Nézett rá kérően.

Intett mosolyogva és biztatóan a férfinak, s a kellemes tánczenére lassan táncolni kezdtek. Szépen, andalogva.

– Egy kicsit átmegyek a parókiára, megnézem a tüzet. A feleségem a gyerekekkel épp elutazott. Rögtön jövök. Érezzék jól magukat, fogyaszsanak. Valamit oda szeretnék adni.

Azzal kiment. Kint megnézte az órát. Gondolta, elég lesz 20-25 perc. Ez most annyira kell. Mire visszatért, még mindig táncoltak, beszélgettek. Szépen, csendesen. Ahogy belépett, megálltak, ránéztek, azzal a nézéssel, mint amikor az ember nagyon elégedett. Gergő szólalt meg.

– Mi mennénk haza, tiszteletes. Ne haragudjon, hogy megzavartuk, de olyan jól éreztük magunkat.

– Erről van szó. Ez a legfontosabb. Nagyon örülök, hogy itt voltak. Dehogy haragszom – legyintett kedvesen nevetgélve, és átadott nekik egy kis adathordozót. Van ezen egy jópofa, vidám film. Nézzék meg. Csak maguk. És kérném, hozzák vissza ezt a kis kütyüt. Szükségem van rá.

A kapuban Emma szólalt meg.

– Jó volt itt lenni. Jöhetünk máskor is ugye?

– Várom szeretettel bármikor. És kérem, ne felejtsek. Ha kérjük, Ő mindig segít. Jó éjt. Viszontlátásra!

A hosszan tartó néma kézfogás több volt, mint köszönet. Odamentek az autójukhoz, Gergő kinyitotta Emmának az ajtót. Ő is beült. Elhajtottak. A lelkész hosszan nézett utánuk a megelégedettség jóleső érzésével. Feltekintett a csillagos égre. Köszönöm, Mester. Na, így már jobb az ábra... Elkezdődött. A sógornó jutott eszébe. Hm... az igazság az, hogy Emma egy kellemes, szép nő. Ráadásul sikeres vállalkozó is. Szóval ezért irigy a sógornő. Akkor náluk akad egy-két komoly gond. Aztán hirtelen a fejéhez kapott: A tyúkok! A tegnap a róka a harmadik szomszédból hatot vitt el. És úgy szaladt a gazdasági udvar felé tyúkot menteni, mintha ez lett volna életének legfontosabb feladata.

SZAVAK

Épkézláb szavak seregébe
egy-két bénát, csonkát csempészni:
szót, mi hörög, mi nemcsak képe
a szenvedésnek, szót, merészt, mi

vonaglik, mint egy szív, halódik,
mint egy beteg, fáj, mint a seb,
egy-két szót, ami nem íródik,
hanem kipattan, s él, s liheg,

szót, mit most zárt ajkaimon
mosolyogva rágok halottá,
míg hírleni tudná kínom,

s mire kimondom, úgy jut hozzá,
akit megatni indítom,
mint öngúny: fölényes, finom.

* Szabédi (Székely) László (1907–1959) unitárius költő, egyetemi tanár, műfordító, nyelvész.

A TE NAGY NEVEDÉRT...

54. zsoltár

(Deus per nomen tuum serva me...)

A Te nagy nevedért tarts meg, én Istenem,
Győzhetetlen erőddel állj bosszút értem,
Hallgasd meg már sok imádságimat, Uram, nekem,
Ne feledkezzél teljességgel így el énfelőlem,
Bizonyos reménységem,
Segélj, most ideje, légy jelen nekem.

Énreám mert nagy sokan most feltámadtak,
Olyanok kik Veled semmit nem gondolnak,
Sürgetik lelkemet, mert szörnyű halálomra járnak,
Én pedig segítségül csak téged egyedül várlak,
Ím, majd elfogyatnak,
Ha elhagysz és torkukba vetsz azoknak.
Én életemet, Uram, Te támogatod,
Búval borult lelkemet megvigasztalod,
Ellenségimnek a kölcsönt Te bőven megadod,
Igazságoddal az álnok szíveket is megrontod,
S nyilván megbizonyítod,
Hogy segéli a hű embert jobb karod.
Teneked akkor hálát adok örömmel,
Áldozom szívem szerint szép dicsérettel,
A Te felséges nagy nevedet áldván tisztelettel,
Mint te-teremtetted ember, ha járhatok bátor szívvel
Dicsérlek énekkel,
Hogy veszteket láthattam két szememmel.

* Balassi Bálint (1554–1594) nemesi származású költő, katona, korának humanista műveltségű poeta doctusa, aki volt a lutheránus, majd a zwingliánus reformáció híve is, de valószínűleg peres ügyei miatt katolizált.

MÜNZER TAMÁS

Helyezzék el a következő, ábécésorrendben lévő szavakat a mellékelt hálóban, ha jól dolgoztak, a kiemelt oszlopban kialakul a kivégzés neve, amelyre Münzert ítélték. Utána másolják át a számozott négyzetekben lévő betűket az alsó kis hálóba, itt olvasható lesz Münzer foglalkozása.

2 betűsek: ÁS, ED, FÁ, KÁ, KI, OL, SI, TL, ÚR

3 betűsek: ALE, DÉS, GÉN, IFA, KÁR, KÉK, KÉZ, KIL, KIT, LÁM, MÁK, RÉN, RÉT, RON, SÁL, SÓZ, SÜL, TAR, TIZ

4 betűsek: ÁSIT, DOKI, IDEI, INAL, IVEL, IZEL, LESZ, MISA, RÓNA, ZSIL

5 betűsek: KITÜR, LIZOL, RABOL

6 betűsek: DÉTÁRI, FELTÉT, KAMARA, MASZKA, ÓRABÉR, SI-KÁLÓ

7 betűsek: KITELIK, LETEPER

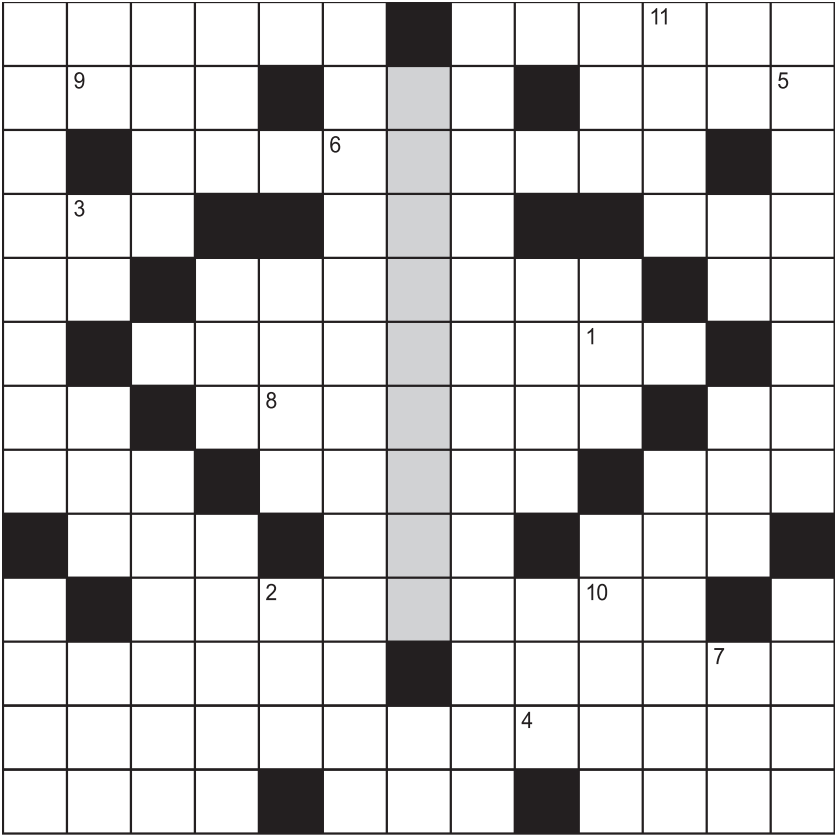
8 betűsek: ATOMIZÁL, FIASTYÚK

9 betűsek: KIVAJAZÁS, MAGASODIK, SZENEGÁLI

13 betűsek: KORONAKISÜLÉS, MEGALAPOZÓDIK, TANITA
TIKARAM

*Münzer Tamás portréja
(ismeretlen, 1720, részlet)*

1	2	3	4	5	3	6	—	7	8	6	9	10
		4	11	8	7	11	8	5	8	4		

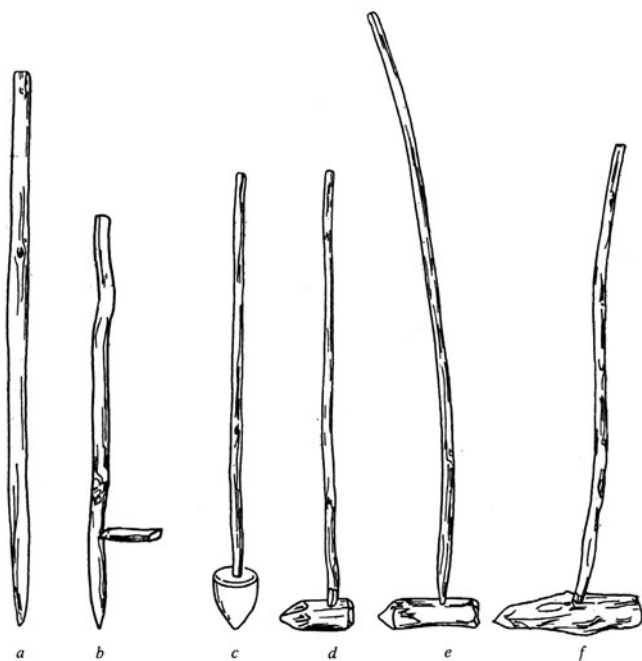
KERTÜNK TÁJÁN

Májusban, a fagyosszentek elmúltával kiültethetjük a paradicsom-, paprika-, kelkáposzta- és a zellerpalántákat. De vethethünk tököt, uborkát is, esetleg majoránnát és bazsalikomot is.

Figyeljünk oda a növényvédelemre, betegség vagy kártevők felbukkanása esetén védekezzünk a megfelelő módszerrel. Példának okáért az egyébként védett vakondot elűzhetjük kertünkéből nagy sárfű nevű, a kutyatejfélék közé tartozó növény ültetésével, mivel ennek a gyökere olyan anyagokat választ ki, amit a vakond nem kedvel.

Tartsuk gyommentesen a növényállományunkat, ezért kapáljunk és gyomláljunk, ahányszor csak szükség van rá. A túl sűrű magvetést ritkítsuk, különösen fontos ez a sárgarépa, petrezselyem, a hónapos retek, a saláta, a hagyma esetében.

Csapadékhiány esetén öntözéssel pótoljuk a vizet, mivel a vízhiány következtében a növények növekedése leáll.

Ültetőfák:
a) palánta-
luggaló
b) pedálos
ültetőfa
c) bökődő
d-f) juggaló

Farkas Dénes**NYIKORGÓS TÚRÓSPULISZKA**

Azt hiszem, hogy a családban, felnőttek, gyermekek társaságában egyik leggyakrabban elhangzó kérdés – minden időben s a mában is – az, hogy: „mit eszünk?”

Ez a kérdés jelen van reggel, délben, este s az étvágyunk függvényében bármikor, napközben is. Nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért eszünk, hogy éljünk – állapította meg az okoskodó filozófia. Filozófia ide vagy oda, az étkezés az élet egyik – lehet, hogy az első helyen lévő – tartozéka.

Ha ez a kalendárium a reformáció jegyében készült, akkor a mindenkor reformálódni akarás, a mindig megújulás (*semper reformanda*) szemszögéből lépünk be a székely paraszti konyhába, s nézzünk szét, s kérdezzük meg a ház asszonyát, hogy mit ettünk egykoron, s mit eszünk mostanság?

Mielőtt „befordulnánk a konyhába” (Petőfi), hadd jegyezzem meg, hogy a reformáció szót kisajátította a vallás világa, ugyanis e szó fedi le azt a hatalmas társadalmi-vallási jelenséget, melyet a XVI. század elindított, s melynek természetes következménye lett az unitárius vallás megalkulása is.

A mai világban is legtöbbünknek a reformáció kifejezés vallási vonatkozású ugyan – de ugyanazt a dolgot fedi le, mint a GPS oly gyakran hangzó mondata, hogy ÚJRATERVEZÉS.

Írtam, hogy a ház asszonyával lesz társalkodásunk, hiszen a „gazdasz-szony” kifejezés a székely ház és annak rendtartásában a étkek elkészítésével foglalatосkodó asszonynépre vonatkozott. Ők sütöttek, főztek, terítettek, abroszt tettek, mosogattak s gyermekként nekik – az Édes-

anyáknak, Nagyanyáknak kellett, illet megköszönni azt, amit élénk tettek.

A családban a valamikori konyha volt az élet központi tere. Ott készült a napi éték, és ott is ültek asztal köré falatozni. A konyha viszonylag tágas volt, mert legtöbb esetben teret kellett biztosítson a háromgenerációs családoknak az együttélésre. Itt történt a családi társalkodás, a generációk összesimulása, értékátadás s minden jó és szép, mely ott lengte megtartó jótékonyágát a megterített asztal felett.

Az új világ, a megélhetés körülményeinek a romlása szétverte a falusi világot, s ez vezetett a régi paraszti családok rendtartásának a szétszabdásához.

A tömbházak világa elhatalmasodott, s valósággá vált a falanszteri állapotokat magán viselő építkezés, melyet valaki találóan a XX. század nyomortanyáinak nevezett. Generációk távolodtak el egymástól, a konyhák összezsugorodtak, s a családi asztalok már patológiusan megcsinosodtak, s képtelenek maguk köré vonni a valamikori családokat. Ma már – ha élne Petőfi – esetleg azt írhatná, hogy beszuszukálódtam a konyhába.

Maradjunk még a régi konyha körül, s vegyük észre a vaskályha lerölötti részén az ércfazekat, melyben naponta egyszer megfőtt a puliszka, ami a székely paraszti családokban kenyérpótló eledelként szolgált. Ették a puliszkát szívesen az öregek, kik fogproblémával küszködtek, de ette a család többi tagja is, hiszen ez a réceaprólékkal, kolbászos tojásrántottával, oldalassal, tokányos ételekkel, túróval s sok más egyébbel nem volt egy elutasítandó eledel. A kövéres vacsorát még egy kis szilvaízzel is illett „elnyomtatni”. Persze, olyasmire is emlékszem, hogy Nagyapám szidta a majort (a juhászt), aki készítette a sajtot, mert szerinte lefölozte a tejet, s olyan sovány terméket adott, hogy „a puliszkában nyikorog a túró, szaporodik meg az ember szájában, s nem jön a nyelési inger” – retusáltam én a Nagyapám morgolódását.

A puliszkafőzés kapcsán inkább vacsorás ételeket említettem, de ha tovább társalkodnék a gazdasszonnyal, akkor elmondaná nekem, hogy esetenként reggelire is meg-megfőzte a puliszkát, s hideg forralt tejjel s némi „rántalékkal” indította háza népét a mezőre, annak a függvényében, hogy kapálás, aratás, szénacsínálás vagy milyen munkának volt a szezonja.

Mielőtt valaki azt hinné, hogy kizárólagosan puliszkán éltünk, s belegázolna székely önérzetünkbe, megjegyzem, hogy a ház asszonya hente sültöt négy-öt pityókás kenyeret, melyet abrosz alatt, hűvös helyen tároltak, s ez kitartott egy héten át.

A családban a három főétkezés, melyet ma a rádió is reklámoz, természetes dolog volt. Ezt még kiegészítette az uzsonna, melyet gyakran a mezőn fogyasztottunk a tarisznyából, mely időre kevéske pihenés gyanánt is felfüggesztettük a kapálást, aratást. Ez az eledel legtöbbször szalonna, sajt, túró volt zöldhagyma, uborka, paprika, paradicsom kíséretében a szerint, hogy minek volt a szezonja. Gyermekekül, emlékszem, hogy délelőtt is kaptunk egy-egy karéj szilvaízes kenyeret, melyet a mosdatás követett, mielőtt rászáradt volna a lekvár a képünkre.

Említettem, hogy azt ettünk, aminek a szezonja volt. A jó háziasszonynak a fantáziája határtalan volt. A paradicsom levestől a zöldfuszulykáig, a szabógallér levestől a lucskos káposztáig se szeri, se száma annak a sokféle ételnek, melyeket most a gazdasszony elmesélhetne – ha már befordultunk a régi konyhára. Megjegyzendő, hogy a jó gazdaszszony beosztotta a tartósított dolgokat, úgy hogy „eltevésai” révén télen sem volt fennakadás a konyhában, s ebben nagyot lendített a disznóölés és a majorságtartás is. Gyakorlatilag önellátó volt a múlt századi paraszti életvitel.

Ebben a kis értekezésben nem célom, hogy ételreceptekkel töltssem az időmet s az olvasóét sem, mert Bornemissza Anna szakácskönyvétől a máig ezt sokan megtették. Azt, hogy anyáink miként főzték a húsleves, vagy csinálták a töltött káposztát, azt egy étel-receptes könyv kapcsán tartanám elképzelhetőnek. Nem tisztzem, hogy gasztronómiai érdekességek irányában mozduljak, csupán csak azt szeretném érzékeltetni, hogy a konyha méretével párhuzamosan miként reformálódtak étkezéseink, szokásaink és annak tárgya, a tulajdonképpeni eledelünk.

Ha a nemzettudatban, a vallási sokszínűség világában a reformációt hasznos hozadéka kapcsán emlegetjük, úgy a gasztronómiában az új kor reformálódása megölte azt, ami régi, egészséges és jóízű volt.

Azt leszámítva, hogy megcsökött a családi asztal – sajnos, ha megkérdezi a gyermek a klasszikus kérdést, amivel indítottam, hogy „mit eszünk”, akkor az a válasz jön, hogy „nesze 10 lej, s vegyél magadnak valamit”.

Ha visszagondolok a vajízű vajra vagy a paradicsomízű paradicsomra, s asztalomra teszem ma az újratervezett szőlőgerezdet, a viaszhajú almát, erősen elszomorodom, s visszasírom a nyikorgós túróspuliszkát öntött salátával s keseregve kérdem, hogy vajon jó e tárgyban a reformálódás, s mi lesz az ára.

A HAGYOMÁNYOS ÉS A REFORMKONYHA

Egészségesen, változatosan, finomat!

A reformkonyha a jobb életminőséghez vezető út egyik eszköze. Ez egy összefoglaló név, és az összes olyan étrendet tartalmazza, amelyben a hangsúly a teljes értékű táplálkozáson, és a megfelelő arányokon van. A reformkonyha alapja, hogy étkezzünk változatosan, ne ragadjunk le néhány ételnél, ismerkedjünk meg új és új élelmiszerekkel, ízekkel. Napjainkban egyre többet foglalkozunk ezzel a témával, időhiány miatt egyszerűbben szeretünk főzni, ugyanakkor változatosan, és finomat próbálunk rövid idő alatt „összedobni”.

Ahány ház, annyi szokás – mondja a közmondás is, örökölt, otthonról hozott főzőtudományunkat, szokásainkat próbáljuk a konyhában is megreformálni kisebb-nagyobb sikerrel, amit természetesen sok minden meghatároz. Hétköznapi falusi háziasszonyként úgy látom, hogy meghatározó tényezők a tájegység, a kultúra, a társadalmi szint, anyagi lehetőség, egyéni nyitottság, a korral való haladás igénye, és még sorolhatnám. Nem szeretnék a nagy, rohamosan fejlődő reformkonyha elméleti és gyakorlati dolgairól, tanácsairól írni, mert egyrészt nem vagyok szakember ebben a témában, másrészt falun élő háziasszonyként a hagyományos és a reform ételek közt kavargatok a konyhámban.

Hozzám hasonlóan biztosan vagyunk még jó páran, akik szeretjük a hagyományos ételeket, de az újítást is bevállaljuk leginkább szűk családi körön belül. Megpróbáljuk, működik, és elcsodálkozunk, hogy beépíthető étrendünkbe az új, az egészségesebb a változatosabb. Jól belefűzhető, belesűthető a régibe az új, és fordítva, az új pedig rohamosan hódít. És ez így van jól. A médiának köszönhetően sok új főzési technikát, receptet, tanácsot, javaslatot ismerünk meg, ami akarva-akaratlanul ránk ragad.

A reformkonyha legegyszerűbb tanácsai:

- Napi 4-5 alkalmi étkezés, kisebb adagokban.
- Fehér kenyér helyett barna kenyeret fogyasszunk.
- Teljes kiőrlésű lisztet használjunk fehér liszt helyett.

• A tészták közül inkább a durumlisztből* vagy tönkölybúzából készítettet helyezzük előtérbe a tojásossal szemben.

• Cukor helyett használjunk juharszirupot vagy mézet.

• Zsírmentesen vagy csak kevés zsírral főzzünk.

• Zöldségek, gyümölcsök nyers fogyasztása a vitaminforrások teljes kihasználása érdekében.

Alapelvként tartsuk szem előtt: lehetőség szerint minél tisztább, nem vegyszerezett, nem génkezelt, nem túlzottan tartósított stb. alapanyagot használjunk. Törekedjünk az egyensúlyra, a reformkonyha nem mondja, hogy csak húst vagy csak növényi táplálékot kell fogyasztani. Mindenki a korának, egészségi állapotának megfelelően próbáljon újítani.

Napjainkban már a falusi ember is modernül süt, főz, tartósít, viszonyítva nagyanyáink módszereihez. Ha gyermekkorunkra visszagondolok, nem tudom, Te hogy vagy vele, kedves Olvasó, de én még az ételek illatát is érzem, amit nannyoék főztek, sütöttek. Azt nem lehet elfelejteni, a lapiban sült cipó, a kemence alján sült lepény, a minden reggel kiborított puliszka, az asztalfiókban a szótt kendőben eltett kalács – mind ezt nem lehet vagy nem tudjuk úgy csinálni, vagy csak néha, a kedves emlékek hozzák ki belőlünk a hiányérzetet, hogy ma már semmi sem olyan.

Nem, nem olyan, még a receptes füzetek, szakácskönyvek megsárgult lapjait forgatva is keressük a múltat. A kézzel írt receptek már nagyon ritkák, nincs rá időnk, nincs rá igény. Azonban ha kezünkbe akad egy-egy múlt századi kézírás, az elmosódott betűk valami különös érzést ébresztenek bennünk, és nem tudjuk letenni, amíg végig nem lapozzuk. Ilyenre akadtam nemrég, egy 1896–1915 között írt, kemény borítású tésztás füzetre. Írója Székely Mózesné, szül. Kiss Vilma (1873–1943), Felsőrákos egyik leggazdagabb családjának háziasszonya volt. A füzet

* A mediterrán vidékeken termő durumbúza sajátossága a – sima búzaliszthez képest – magasabb fehérjetartalom. Ennek köszönhetően glikémiás indexe alacsonyabb, fogyasztása során nem emeli meg olyan hirtelen a vércukorszintet, így a durumliszt inzulinproblémák esetén, valamint a fogyni vágyók számára is ajánlható. Mivel a durum-búza magbelsője sárgás alapszínű, őrlménye is sárgább árnyalatú, ezért elhagyható mellőle a tojás. Íze nem igazán különbözik a sima búzalisztétől, így azok számára ajánlott a használata, akik nehezen viselik a teljes kiőrlésű tésztafélék sajátos ízvilágát, valamint keményebb állagát.

első fele tészta-, torta-, kalács-, fánk-, béles-, perecrecepteket tartalmaz, míg a második fele húsos ételeket, pácolási módokat, tartósítást és hasznos tanácsokat ír le.

A sok jó recept közül párat kiválasztottam:

Kürtőskalács: 3 font^{**} lisztet egy font vajjal porhanyóvá dörzsölünk, 12 tojássárgáját hozzáadva 10 krajcárra élesztőt és annyi tejet, amennyi szükség, jó kalácsrésztát készítünk. Ha megkelt, fára tesszük, habbal bekenjük, és cukros mandulával meghintve megsütjük.

Csokoládétorta: 8 lat^{***} reszelt csokoládét 12 lat cukorral, annyi lisztet és írósvajat, 2 egész tojás és 3 tojássárgájával jól eldörzsölünk, és tortasütőben kisütjük. Fel lehet cifrázni a következőképpen: 8 lat szitált cukrot keverjünk 2 tojásfehérjével egy negyed óráig. Tegyük bele egy kis citromlevet, meg lehet festeni feketére csokoládéval, pirosra alkörmösselel^{****} és zöldre spenóttal.

Csirke becsinált: A csirkét feldarabolva, megsózva zsírba tesszük fűszer nélkül, ha szép piros, kiszedjük, és a zsírba karikára vágott veteményt teszünk, amikor az is megpirult, vízzel feltölteni, kevés rántást, petrezselyemlevelet és szerecsendió-virágot teszünk, és a pergelt veteményt a megsült hússal együtt, amikor egy párszor fellobbant, a levest átszűrjük, tojással és tejfellel felelresztjük.

Ugyancsak egy ilyen füzetre akadtam Borbély Böskénél, amelyet édesanyja, Borbély Elekné, szül. Tamás Erzsébet (1910–1996) írt. Ebből a gyűjteményből is nehéz választani a sok jó recept közül, de kettőt megosztok:

Kuglóf kávéhoz: 5 tojásnak a sárgáját el kell verni, egy fertály^{*****} tejfelt vagy tejszínt, 4 lejre élesztőt hozzá kell adni, egy font lisztet, fél fertály vajat vagy libazsírt, ezeket együtt jól el kell verni, formába vagy tep-sibe tenni, megkeletni, és megsütni.

^{**} 1 magyar (úgynevezett bécsi) font = 0,56 kg

^{***} 1 magyar (vagy bécsi) lat = 0,17 kg

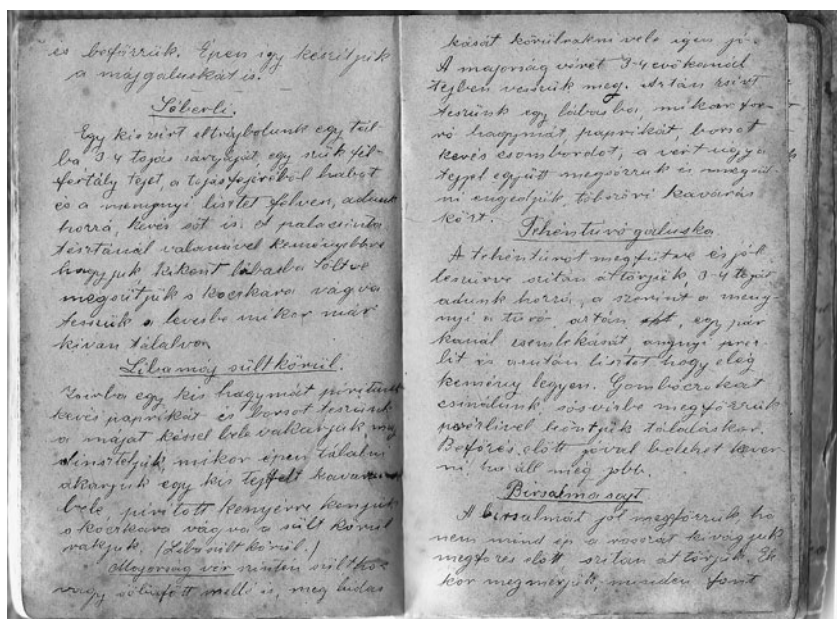
^{****} Piros színű likőr

^{*****} 1 fertály = 1 negyed

Szaloncukorka: ¼ kl. cukor, 2 evőkanál málnaszirup, 2 kanál tej, 10–15 percig főzzük, azután kihűlésig folyton kavarni, üveglapra vagy lapos porcelántálra önteni, felvágni.

Hasznos jegyzék: Minden tortához – a linczit nem számítva ide – prézlit kell tenni, finomra törve és átszitálva, a piskóta tortához is, egy evőkanállal elég, az nem engedi, hogy összeessék. Szépen feltartja.

Császárkényér: Tégy egy tálba fél font cukrot, fertály font lisztet és 6 tojást, keverd fényesre fél óráig, s czifra kasztróba***** süsd meg.

Nagyon sokat lehetne írni még ezekről a füzetekről, s mindemellett még nem beszéltünk a falusi lakodalmak, keresztelők ünnepi menüiről, no meg a disznótorokról, és a mindennapi étkezésről nagyanyáink konyhájából. De mindez a múlt, jó emlékezni, tanulni a fennmaradt füzetekből, emlékekből, de halad az idő.

***** Tűzálló edény, sütésre szolgáló tál

Hogy ne legyen hiányos a receptközlés, a reformételek közül is ismerjünk meg egy-két receptet, amelyekhez nem kell a bioboltba menni hozzávalókért.

Reformsaláta

Hozzávalók: 1 kígyóuborka, 3 zöldpaprika, 2 sárgarépa, 3 paradicsom, 20 dkg zöldborsó, 2 dl tejföl, 1 evőkanál tökmagolaj, 2 evőkanál lenmag, 1 evőkanál szezámmag, só, petrezselyemzöld, 1 lila hagyma. A zöldborsót megpároljuk, az uborkát és a többi zöldséget vékonyra szeleteljük vagy lereszeljük. Lecsöpögtetjük a zöldborsót és a nyers zöldségekkel összekavarjuk. A tejfölt elkavarjuk az olajjal, magokkal, sóval, és a salátára öntjük.

Sonkás, gombás rakott tészta

Hozzávalók: 25 dkg gluténmentes tészta, 25 dkg főtt füstölt tarja, 25 dkg csiperkegomba, 3 szál újhagyma, 2,5 dl zsírszegény tejszín, 15 dkg reszelt sajt, pici só. A tarját apróra vágva serpenyőben zsírjára sütjük, hozzájön a szeletelt csiperke, összepirítjuk, rádobjuk a felaprított újhagymát, átforgatjuk, felöntjük a tejszínnel, felrottyantjuk, levesszük a tűzről. Ha szükség, sózzuk. A sós, lobogó vízben kifőtt tésztát tűzálló táliba tesszük, ráöntjük a tarjas ragut, összekeverjük, megszórjuk a reszelt sajttal, és előmelegített sütőben 10 perc alatt készre sütjük. Forrón kínáljuk.

Narancsos, mézes csirke

Hozzávalók: 80 dkg filézett csirkemell csíkokra vágva, 2 narancs leve és reszelt héja, 4 evőkanál méz, 4 evőkanál olívaolaj, só, bors, szezámmag, snidling vagy újhagyma zöldje. Köret: rizs. Tálaláshoz: snidling. A megmosott narancsok héját lereszeljük, majd levüket kifacsarjuk. A szezámmagot egy tiszta serpenyőben kicsit megpirítjuk. A csíkokra vágott csirkemellfilét sózzuk, borsozzuk, majd jól elkeverjük a mézzel, 1-2 evőkanál narancslével és olajjal. Egyenletesen elterítjük egy kisebb tepsiben, majd alufóliával lefedve 160 fokra előmelegített sütőbe tesszük. A húst sülés közben még 2-3 kanál narancslével meglocsoljuk, átmozgatjuk, ha átpirult, a fóliát levesszük, és rózsaszínűre sütjük. A megsült húst kivesszük a tepsiből, a levét lábasba öntjük, és elkeverjük a maradék narancslével, beletesszük a reszelt narancshéjat is. Összefőzzük, ha kissé besűrűsödött, ráöntjük a húsrá, és megszórjuk a pirított szezámmaggal. A narancsos csirkét párolt rizszel és snidlinggel megszórva tálaljuk.

Remélem, ízleni fog mindenkinek, aki kipróbálja, nem bonyolultak, még kezdő főzőcskézőknek is hamar megy. E téma iránt érdeklődőknek hasznos olvasnivaló lehet dr. Oláh Andor, Kállai Klára és Vadnai Zsolt könyve, a *Reformkonyha*. Megtalálható benne a téma elmélete és gyakorlata. Böngészhetnek a www.reformkonyha.com honlapon, és még nagyon sok internetes oldalon. Sok egészséges ételhez szükséges terméket találunk a bioboltokban, natúrboltokban, és akinek van, az otthoni zöldségeskertben.

Azt tartják, hogy aki finomat főz, szívét-lelkét beleadja az ételbe. Próbáljuk meg mi is, őrizzük meg hagyományos ételeinket, de ne féljünk újítani, kóstoljunk bele a holnap konyhájába.

PÜNKÖSDI CSODA

Pünkösdkor csoda történt. Nem az alászálló tüzes lángnyelvekre gondolok, sem pedig arra, hogy a tanítványok különböző nyelveken kezdtek beszélni Jeruzsálem főterén. Mindkettő allegória, és a keresztény egyház születésének mitikus ábrázolásán túl nem sok jelentőséggel bír számomra. Nem hiszem, hogy a tanítványok „megtáltosodtak” volna, és ha mégis, milyen jelentősége, avagy következménye volt annak, hogy különböző népek – és nem a szeretet – nyelvein kezdtek el beszélni? Semmilyen!

A pünkösdi csodát számomra nem az *Apostolok Cselekedetei* szerzőjének élénk fantáziája által mesés elemekkel megtűzdelt történet jelenti, hanem az, hogy Jeruzsálemben egy olyan közösség jöhetett létre, amelynek tagjai közt valósággá vált a képmutatástól, haszonleséstől mentes, embert és életet szolgáló szeretet és jószág, a mindenkori ember lelki testi egyensúlyban maradása, egészsége szempontjából oly fontos szeretetközösség. („*És foglalatossak valának az apostolok tudományában és a közösségben, a kenyérnek megtörésében és könyörgésekben.*” ApCsel 2,42)

Ez az emberséges magatartás számomra az igazi csoda, és ezt a csodát kellene újból és újból megtapasztalni azokban a közösségekben, amelyek az egyes egyházakhoz tartozónak nevezik magukat. Mindez természetesen nem varázsszóra történik, ahogy szeretnénk. A szeretet csodája csak ott válik valósággá, csak ott tapasztalható meg, ahol az emberi szív, lélek képes az örök megújulásra. Ahol mindez elmarad, ott egy másik csoda válik valósággá – az olcsó képmutatás, kapzsi haszonlesés és ostoba kicsinyesség világának csodálatos, pazar kavalkádja. Ma mintha ez utóbbi világban vegetálnánk. Lesz-e az idén pünkösdi csoda közösségeinkben, egyházainkban, vagy ez is el fog maradni, mint a legutóbbi világvége...?

AJÁNLÓLEVÉL AZ OPPENHEIMI BIBLIÁHOZ

(részlet)

Mivelhogy az egyedül igaz Istennec esmereti az öröc élet: két könyvet adott Isten ő felsége az emberek eleibe, mellyekből ötet megesmérjék, és öröc életet legyen. Az első könyv az egész világ, és az menyec s' földnec ékes épületi: mellyben az elő Isten az ő öröc mindenhatóságának, bölcseségének, igassaganac és jótévő kegyes vóltánac sokféle diczsőség jegeit és bizonságít óltotta és nyomta bé: és az ő teremtett allatiban magát ugyan kiirta és kiabrázolta hogy tudniillic ő legyen minden teremtett allatknac, kivaltképpen az embereknek atyai gondviselője. Ez két széles levelő nagy könyvnek azért, annyi szantalan soc bötüi vadnak, mennyi az sok külömbkülömb teremtett állat az égen és e földön. Mert az egec hirdetic az Istennec diczsőségét, és az ő kezeinek munkáját hirdeti amaz kiterjesztett erősség (Joh. 17.3, Ps. 19.2). [...] Az másic könyv, mellyben az Isten sockal világosban tanit minket az ő idvösséges esmeretire, az egész szent Irás, melly egy szóval Görögül mondati Biblianac...

* Szenczi Molnár Albert (1574–1634) református lelkész és zsoldárfordító, európai rangú nyelvtudós, a heidelbergi káté magyarítója, aki magyar nyelvkönyvet, magyar–latin szótárat állított össze. Zsoldárfordításai a német és francia fordítások dallamait vették figyelembe, így a szerző új strófatípusokat honosított meg a magyar nyelvben. 1612-ben adta ki a *Hanauai Biblia* néven ismertté vált bibliafordítást. Az *Oppenheimeri Biblia* felettebb népszerű volt, mivel a nyomdai költségek csökkentésével elérhetőbbé vált mindenki számára. Ez a fordítás a Károli-féle stilisztikai átdolgozása volt, az apokrif könyveket pedig elkülönítve, a két szövetség közé ékelve adta közre.

55. ZSOLTÁR

Mikoron Dávid nagy busultában
Baráti miatt volna bánatban,
Panaszolkodván nagy haragjában,
Ilyen könyörgést kezde ő magában.

Istenem, uram! kérlek tégedet,
Fordítsad reám szent szemeidet,
Nagy szükségemben ne hagyj engemet,
Mert megemészti nagy bánat szívemet.

Csak rívok-sívok nagy nyavalyámban,
Elfogyatkoztam gondolatimban,
Megkeseredtem nagy búsultomban,
Ellenségemre való haragomban.

Hogyha énnékem szárnyam lett volna
Mint az galamb elrepültem volna,
hogyha az Isten engedte volna,
Ennét én régen elfutottam volna.

Akarok inkább pusztában laknom,
Vadon erdőben széllel bujdosnom:
Hogynemmint azok között lakoznom,
Kik igazságot nem hagynak szóllanom.

* Kecskemétiről, a protestáns zsoltárfordítóról vajmi kevés adat maradt fenn, feltételezhetőleg Krakkóban tanult, talán Kecskemét főbírája is volt, aki a kőtemplom használatának ügyében egyezséget szerzett a katolikusok és a protestánsok között. E fordítása a korabeli fordítások közül szövegűségével és erőteljes képi világával tűnik ki. A versfők a fordító nevét rejtik.

Éjjel és nappal azon forgódnak,
Engem mi módon megfoghassanak,
Beszédem miatt vádolhassanak,
Hogy fogságomon ők vigadhassanak.

Látod jól Uram álnok szíveket,
Csak szemben való szép beszédeket,
De zabolázd meg az ő nyelvöket,
Ne tapodják le híremet nevemet.

Ugyan szemmel jól látom őket,
Én reám való gyűlölségeket,
Fülemmel hallok káromlásokat,
Igazság ellen feltámadásokat.

Egész ez város rakva haraggal,
Egymásra való nagy bosszúsággal,
Elhíresedett az gazdagsággal,
Hozzá fogható minden álnoksággal.

Gyakorta köztök gyűlések vagynak,
Özvegyek, árvák nagy bosszút valnak,
Isten szavával ők nem gondolnak,
Mert jószágokban felfuvalkodtanak.

Keserűségem ennyi nem volna,
Ha ellenségtől nyavalyám volna,
Bizony könnyebben szenvedtem volna,
Magamat attul megóhattam volna.

Én barátomnak az kit vélek volt,
Nagy nyájasságom kivel együtt volt,
Jó hírem nevem, tisztességem volt,
Fő ellenségem most látom hogy az volt.

Csuda szerelmét én hozzám láttam,
Kivel sokáig mind együtt laktam,
Az istent véle együtt szolgáltam,
Ily álnokságát soha nem gondoltam.

Keserű halál szálljon fejére,
Ellenségemnek ítéletére,
Álnokságának büntetésére,
Hitetlenségnek kijelentésére.

Én pedig uram hozzád kiáltok,
Reggel és délbe, estve könyörgök,
Megszabadulást tetőled várok,
Az ellenségtől mert igen félek.

Megszegték ezek esküvéseket,
Régen elhagyták az ő hűtöket,
Nem hiszem immár egy beszédeket,
Mert megpróbáltam hitetlenségeket.

Ezeknek szájok zsírosb a vajnál,
Síkossb ajakok az faolajnál,
Élesb az nyelvek az éles kardnál,
Szájokban nincsen egyéb álnokságnál.

Te azért lelkem gondolatodat,
Istenben vessed bizodalmaidat,
Rólad elvészi minden terhedet,
És meghallgatja te könyörgésedet.

Igaz vagy uram ítéletedben,
Az vérszopókat ő idejekben
Te meg nem áldod szerencséjekben,
Hosszú életek nem leszen ez földön.

Az igazakat te mind megtartod,
Az kegyeseket megoltalmazod,
Az szegényeket felmagasztalod,
Az kevélyeket alá hajigálsz.

Ha egy kevéssé megkeserítöd,
Az égő tűzben el-bétaszítod
Nagy hamarsággal onnét kivonszod,
Nagy tisztességre ismét felemeled.

Szent Dávid írta az zsoltárkönyvben,
Ötvenötödik dicsíretiben.
Melyből az hívek keserűségben
Vigasztalásért szörzék így versekben.

(1560 körül keletkezett zsoltárparafrázis)

PHILIPP MELANCHTHON

Vízszintes: 1. Patás állat. **3. Ebbe a városba ment Melanchthon, hogy egy értekezleten védje a protestantizmust.** 14. Hároméves gyerekek pedagógusa. 15. Tétel. 16. ... muri, Móricz Zsigmond műve. 17. Kecskébak. 19. Hegyképző. 20. Statisztikai. 21. Jegyzetel. 22. Fór, előny. 23. Fejbe üt. 26. Áruház lánc. 27. Forrón fogyasztott szeszes ital. 30. Magyaros kabát. 31. Régiség. 33. Szőlőtámasz. **34. Írt egy ilyen nyelvű nyelvtant is Melanchthon.** 36. Idegen női név. 38. Kályha sütője. 39. Német sörmárka. 40. Személyes csomag, amit zsákban, tarisznyában visznek. 41. Új csillag. 45. Ruhatisztító eszköz. 47. Nem érdekli a dolog. 48. Helyre pakolás. 50. Szándékozik. 51. Rosszhírű, hazudozó. 52. Épületszárny. 53. Higany vegyjele. 54. Megtörtént dolog. 55. Szemmel való érzékelés. 58. Parlag. 61. Vajdasági magyar rendező, színész volt (Lajos). 63. A papírhajtogatás művészete.

Függőleges: **1. Melanchthon fontos munkája: ... Rerum ...** 2. Település régi része. 3. Görög betű. 4. A Hirosimát megbombázó amerikai repülőgép neve. **5. Ennek a nyelvnek a tanára is volt.** 6. Angol diákváros. 7. 240 perc. 8. Ülőbútor. 9. Kéttagú algebrai kifejezés. 10. United States of America, röviden. 11. Hosszabb bot. 12. Verne egyik kapitánya. **13. Ebben a városban működött Melanchthon tanárként.** 18. Törvényes ügy. 24. Shakespeare királya. 25. Kézzel jelez. 28. A Keleti-Kárpátok része: ...-havasok. 29. Hálóban a labda. 32. Bajt okoz. 33. Étélizésítő márka. 34. A föld felé. 35. Kiad, középen! 37. Anyagállapot. 39. 10 gramm. 42. Szabó Magda regénye. 43. Van ilyen komédia is. 44. Marosvásárhely focicsapata. 45. Szibériai folyam. 46. Egyfajta égéstermék. 48. Attila másképp. 49. Szerencsejáték. 55. ... Dagover, filmsztár. 56. Kerti szerző. 57. Így, latinul. 59. Nagy felhajtás. 60. Verscsengő. 62. Költői indulatszó. 63. Középen lógó.

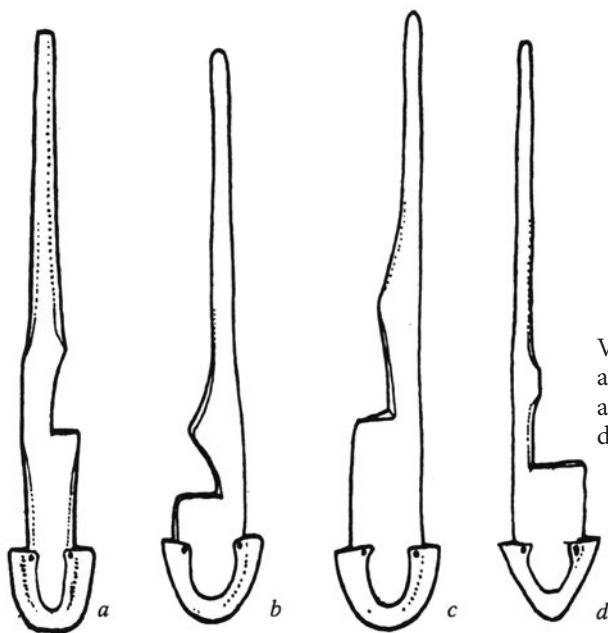
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14					15					16		
17		18	19						20			
21		22					23		24	25		
26				27	28		29	30				
31		32		33				34			35	
36	37						38			39		
40					41	42	43	44	45		46	
47		48	49						50			
51								52			53	
54				55	56			57	58	59		60
61	62					63						
												

KERTÜNK TÁJÁN

Június a nyár első hónapja. Folytatjuk a gyomok elleni védekezést a kertünkben, vízhiány esetén öntözzük szükség szerint. Folytatódik a kártevők és betegségek elleni védekezés is.

A növénytetű ellen kiváló a csalán leve, amit rövid ideig vízben erjedni hagyunk, majd az ázattal permetezhetjük a kártevők által megtámadott növényeinket.

E hónap közepéig vethetjük még a céklát, amelyet ajánlott ritkítani, ha már 2-3 levele van a kikelt palántának. A karalábét is elvethetjük még, de vigyázzunk, hogy kellő nedvességhez jusson, másként megfásodik. A szárazság utáni nagy mennyiségű nedvességpótlás miatt azonban megrepedhet, ezért érdemes minden nap öntözni ezt a növényt. E hónapban a fűszernövények közül érdemes a kaprot elvetni.

Vasapucsos faások
a 19. század végéről:
a-c) Magyarvalkó
d) Bánffyhunyad

Andorkó Orsolya M.

EGÉSZSÉGRŐL...

Az egészség értelmezése nem is olyan egyszerű, ugyanis nemcsak azt jelenti, hogy *nem vagyunk betegek*, hanem egy *összetett fogalomról* van szó. Az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) az egészséget a következőképpen definiálta 1948-ban: „Az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota, és nem csupán a betegség hiánya”. Ilyen értelmezésben az egészségnek több dimenziója van:

- biológiai egészség – a testi működéseink zavartalanok
- mentális egészség – a következetes gondolkodásra való képességünk
- lelki egészség – „jól vagyunk magunkkal”
- érzelmi egészség – az érzések felismerésének és kifejezésének képessége

- szociális egészség – a kapcsolatteremtő képesség megfelelő volta.

Az ókori római mondás – *mens sana in corpore sano* – remekül összegzi mindezt: ép testben ép lélek. A fentiek ismeretében az egészséges életmód gyakorlatilag az életünk minden területén jelen kell hogy legyen – nem csak diétából és testmozgásból áll.

Manapság sok útmutatást kaphatunk, hogy mit kell tennünk egészségünk megőrzése érdekében, mind az életvitelünket, mind a táplálkozási szokásainkat illetően. Ugyanígy a mai, modern életstílus egészségromboló voltát ellensúlyozandó, rengeteg tanáccsal látnak el a folyóiratok, weboldalak, a barátok, szomszédok, háziorvos, pszichológus – gyakorlatilag bárki. Azt tudnunk kell, hogy az emberi test, mint az élővilág része, alkalmazkodik a változó életkörülményekhez a biológiai folyamatok finom összehangolása révén. Ennek tartós, hosszú távú példája a fekete rassz, amely a sötét bőrszínével tökéletesen alkalmazkodott a ma-

gas ultraibolya-sugárzáshoz: nem szenvednek napégést, mert bőrük felső rétege „elnyeli” az UV-sugárzást. Egy fehér bőrű ember, ha lebar-
nult a napozás során, szintén a biológiai alkalmazkodást példázza. A
napfény hatására aktiválódnak a melanocitának nevezett sejtek (a bőr
barna színét a melanin adja), így a káros UV-sugárzást valamelyest ki-
védi. Mivel az UV-sugarak hosszú időn át károsítják a sejtek genetikai
anyagát, a DNS-t, így degeneratív vagy akár rákos folyamatok indulhat-
nak el. Viszont a napsugarak előli elbújás sem tanácsos, mert így nem
fog D-vitamin termelődni a testünkben, amely csonttritkuláshoz, rákos
megbetegedésekhez és kisgyerekeknél angolkórt, a csontok súlyos de-
formitását okozza. A megoldás az arany középútban rejlik.

A táplálkozást véve alapul: tulajdonképpen *„azért eszünk, hogy éljünk
és nem azért élünk, hogy együnk”*. Talán épp ezért a táplálkozásra vonat-
kozóan találunk a legtöbb útmutatást – ezek persze nem mindig tudo-
mányos megalapozottságúak (pl. vércsoportdiéta, szindiéta és más szél-
sőséges táplálkozási irányzatok). Az egészséges táplálkozás alapeleme a
megfelelő folyadékbevitel, a változatosság, a mértékletesség, a túlfino-
mított, feldolgozott, tartósítószerrel készült ételek mellőzése a lehető-
ségek szerint. Nem ajánlott a teljes nyers és vegán étrend sem, ugyanis
sok tápanyag hőkezelve tud hasznosulni: pl. a gabonafélék vagy hüvelye-
sek nyersen mérgezőek. A hőkezelés által sok fertőzőestől is megvédhet-
jük magunkat, ugyanakkor az emésztés is könnyebb.

Az ember táplálkozása, hasonlóan az életkörülményekhez, változáso-
kon ment keresztül, és ezek sajnos nem mindig kedvezőek. Ez a folya-
mat az iparosodással vette kezdetét, és folytatódik a mai globalizált vilá-
gunkban. Az őskori táplálékszerzés a vadászat, halászat és a gyűjtögetés
révén valósult meg, tehát átalakítás, feldolgozás nélkül kerültek az em-
beri szervezetbe (teljes növények, növényi részek – levelek, gyökerek,
termések, gyümölcsök –, vadászott állatok húsa) a tápanyagok. Geneti-
kailag még ma is ez a táplálkozási mód tekinthető természetesnek:
vagyis emésztésünk ugyanúgy működik, mint az ősemberé. A tűzhasz-
nálat elterjedésével a természetes táplálékok átalakításának korszaka
kezdődött meg, ugyanakkor az ember minőségi és jobban hasznosuló
fehérjékhez jutott – ez egyértelműen előnyös az idegrendszer és az im-
munrendszer szempontjából.

A genetikai állományunk alkalmazkodása egy gyökeresen új táplál-
kozáshoz, életvitelhez és tápanyag-összetételhez nem ment végbe telje-

sen. Másfelől téves dolog azt hinni, hogy ma is ugyanúgy és ugyanazt kell ennünk, mint pl. 200 évvel ezelőtt. Az iparosodás korszaka során, a nagyvárosok megjelenésével párhuzamosan az egyre csökkenő termőterületeken ugyanannyi vagy több élelmiszernövényt kellett termeszteni, amely a termőföldek minőségi romlásához vezetett. A gyengülő termőföldek hozamának fokozására először természetes, majd műtrágyát és más vegyszereket használtak. A termelés és fogyasztás folyamatos növekedése, valamint a globalizáció magával hozta napjainkban a minél inkább feldolgozott, átalakított élelmiszereket – ezáltal a drágábban eladható élelmiszerek előállítására és kereskedelmére egy igen nyereséges üzlet. A globalizáció jelenti még azt is, hogy távoli területek élelmiszerei is megjelennek a világ valamennyi területén. Ez csak úgy lehetséges, ha az illető gyümölcsöt éretlenül szedik le, vegyszerekkel kezelik, hogy ne romoljon el a hosszú hajóút alatt. Ilyen értelemben „tisztább”, jobb a hazai, pincében tárolt, kissé ráncos almánk.

Az ember és a körülmények változnak – manapság lehetetlen fél napot eltölteni a konyhában, hogy mindig friss, egészséges és ízletes ételek kerüljenek az asztalra, napi 8-10-12 óra munka mellett. A túlfinomított, tartósított, feldolgozott, más égővről importált élelmiszerek látszatmegoldások. A gyorséttermi ételek egészségkárosító hatásáról több tanulmány született. A ma emberének az a kihívás, hogy megtalálja az egyensúlyt a rohanó életvitele, munkája és családja mellett.

Az egészséges életmód fontos eleme a napi testmozgás. Ennek hiányában sok betegség alakul ki. Nem kell versenysportot űzni, a rendszeres, heti 4-5 alkalommal végzett testedzés, mint futás, úszás, torna, vagy napi szinten 1-2 óra tempósabb séta is megteszi. Ha ezek mellé a házimunkát beszámítjuk, ez elégséges a szív-érrendszer karbantartásához. Városban javasolt a felvonó mellőzése, vagy ha nagyobb távolságra megyünk busszal, szálljunk le pl. 2 megállóval hamarabb. Nagyobb városokban – és nemcsak! – megfigyelhető az ún. csúcsforgalmi idő, amikor paradox módon a zsúfolt autósforgalom miatt gyalog hamarabb célba érhetünk. Aki ilyenkor autót vezet, nagy stressznek van kitéve, nem is beszélve, ha a munkahelyen a főnök is letol a késés miatt. Itt figyelembe kell venni a légszennyezettséget is, ugyanis a szmog hosszú távon káros az egészségünkre.

Ha rászánjuk magunkat, a séta vagy gyaloglás pozitív hatásai hamarosan jelentkeznek. A ma embere egyik székbeül a másikba ül: a fotel-

autó–munkahelyi szék–autó útvonalat követve estére mégis elfárad. Ez inkább az idegrendszer részéről érkező jelzés – a napi stresszt ne borozással, sörözéssel, hanem egy esti sétával vagy tornával vezessük le. Ezzel a mentális egészségünket is óvjuk, ugyanis manapság a stressz talaján alakul ki egy sor szorongás, majd a pszichoszomatikus betegségek.

EGÉSZSÉG A REFLEXOLÓGUS SZEMÉVEL

Manapság igen sokat használt fogalom az egészség. Valószínűleg ez azért van így, mert ha magunkénak tudjuk, ha a miénk, akkor úgy érezzük, minden rendben van: akkor boldognak, kiegyensúlyozottnak, békésnek, derűsnek érezzük magunkat. Amikor megjelenik egy betegség, akkor erős hiányérzetet tapasztalunk, mintha valamit elveszítettünk volna, felborult az egyensúly, nincs béke és harmónia. Ugye, gyakran halljuk a „ha van egészségem”, „ha lesz egészség” kifejezéseket? Éppen ezért a mai kor embere megpróbál mindent megtenni az egészsége megőrzéséért, az egészségtudatos életért, a betegség megelőzésért.

Összességében elmondható, hogy *szervezetünk kiegyensúlyozott működése* szükséges ahhoz, hogy egészségesen éljünk. A kiegyensúlyozottság fenntartásához nagyon fontos, hogy tiszteletben tartsuk a *természet törvényeit*, ezek közül a *táplálkozásra*, az *életritmusra* és *pihenésre* vonatkozókat, valamint a *lelki életre* vonatkozó törvényt emelném ki. Dr. M. O. Bircher-Benner svájci orvos kilenc rendszabályt fogalmazott meg az alábbiak szerint:

1. A táplálék szerkezeti törvénye: a növényi friss táplálék tartalmazza számunkra a szükséges energiát, főleg eredeti állapotban.

2. A táplálkozás-egyensúly törvénye: az ételeinket úgy kell összeválogatnunk, hogy minden fontos faktor szerepeljen bennük; ha nem így van, a szervezet a hiányt sok évvel akarja pótolni.

3. A gazdaságossági törvény: pontosan annyi táplálékot kell bevinni a szervezetbe, amennyire szüksége van.

4. A száj törvény: az előemésztésnek el kell kezdődnie a szájban, tehát a táplálék megemésztéséhez lassú, alapos rágásra van szükség.

5. A bőr szerveinek rendtörvénye: óvjuk bőrünket, mivel védelmet jelent számunkra, felfogja a napfényt, leadja a salakanyagok egy részét.

6. A tüdő rendtörvénye: védjük környezetünket, sokat sétáljunk erdőben, hogy minél többször jó, friss levegőt tudjunk belélegezni.

7. A nehézségi erővel való kapcsolat rendtörvénye: a túlhajszolt, megfeszített izommunka éppen olyan ártalmas, mint a mozgásszegénység, rendszeres, kiegyensúlyozott mozgásra van szükségünk.

8. Az életritmus rendtörvénye: az élet minden mozzanatában fontos a rendszeresség, az összevisszaság, rendszertelenség, túlhajszolt élet megbontja a test harmonikus működését.

9. A lelki élet rendtörvénye: Tulajdonképpen azt jelenti, hogy az élet törvényeit képesek vagyunk-e örömmel és boldogan követni. A törvények egymásra épülnek, és egymástól függenek, úgy, ahogy testi funkcióink, sőt testünk és lelkünk is, hiszen egyik sem tud a másik nélkül működni, szoros kapcsolatban állnak egymással.

Az alternatív gyógyászat az embert holisztikus, teljes, egységes lényként fogja fel, biológiai, pszichológiai adottságaival, szociális helyzetével, ökológiai megterheltségével együtt, az egészségre testi-lelki szempontból tekint. A reflexológia vagy talpmasszázs az alternatív gyógymódok gyűjtőkörébe tartozik, az ún. „kézzel fogható módszerek” közé. Csak egy párat említve, idetartozik még, a fitoterápia vagy gyógynövény-terápia, az akupunktúra, akupressúra (a hagyományos kínai orvoslás gyógymódjai), az alternatív mozgás és masszázssterápia.

A holisztika a talpmasszázs vonatkozásában a következőt jelenti: a gyógykezelések során mindig a teljes személyiség értékelése a legfontosabb, minden állapot a személy életerejétől függően jött létre, egy folyamat eredményeként, éppen ezért az egyensúlyi állapot helyreállítása a legfontosabb. A reflexológia számára fontos, hogy felhívja az emberek figyelmét saját egészségük más módon való megközelítésére, a stressztűrő képességük növelésére, pozitív gondolkodás kialakítására.

A reflexológia egy tapasztalatokon alapuló módszer, a legrégebbi kezelési módok egyike. Kedvenc idézetem reflexológus tanítómestereimtől származik, számomra ez a mondat adja meg a leginkább a talpmasszázs lényegét: „A reflexológia művészet, a tudatos érintés csodálatos művészete.” (Dr. Csikai Erzsébet – Nagyné Halász Anna) A talpmasszázs legfontosabb feladata a szervezet egyensúlyi állapotának a helyreállítása, a természetes, öngyógyító folyamatok elősegítése. A masszázs nem egyéb, mint az egészségünket megtartó életerők tudatos, célirányos serkentése ujjnyomással szervezetünk legnagyobb kiterjedésű reflexterületén, a talpon. Ez a technika kortól függetlenül alkalmazható orvosi kezelések kiegészítéseként, megelőzőként, valamint rehabilitáció esetén is hatékony. Megfelelő hozzáértéssel állapotfelmérésre is alkalmas.

A talpmasszázs gyökerei az ókorra vezethetők vissza, megközelítőleg 5000 éves gyógy mód, mely empirikusan, gyakorló szakemberek tapasztalatai által fejlődött ki, és fejlődik mind a mai napig. Az egyiptomi Óbirodalomból maradt fenn a legrégebbi falfestmény, amely a láb- és kézreflexológia alkalmazását ábrázolja.

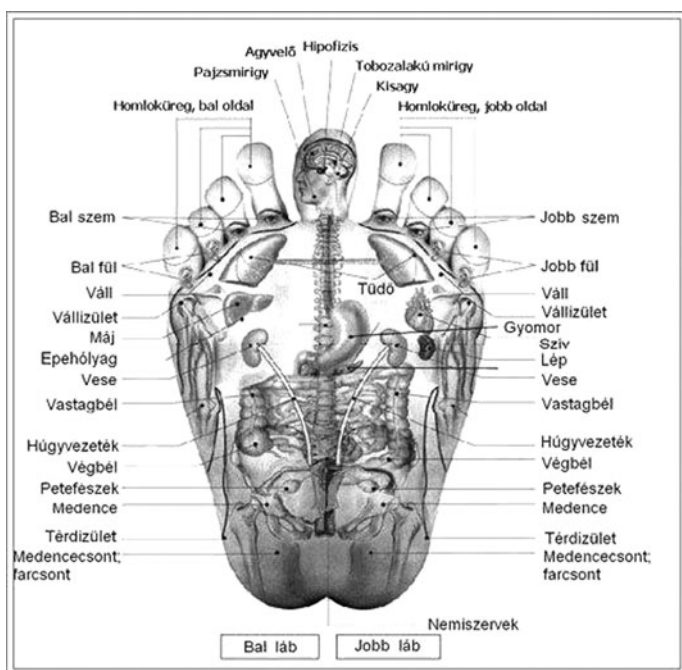

Az ábra felirata a következő:

„Úgy végezd a kezelést, ahogyan az én közérzetem érdekében szükséges, és ügyelj arra, hogy ne okozz fájdalmat nekem!”

Sok indián törzs ősidők óta ismert olyan gyógy módokat, amelyekkel nem közvetlenül a megbetegedett szervet kezelik, hanem más testrész, például a láb masszírozásával érték el a gyógyulást. A reflexológia történetében nagy mérföldkőnek számít dr. William H. Fitzgerald amerikai fül-orr-gégész megfigyelései, amelyeket ezen indián törzsek gyógyítási szokásai alapján tett. Orvosi munkája gyakorlása során rájött arra, hogy a test egyes pontjainak vagy zónáinak masszírozásával bizonyok szervek állapota javítható, a fájdalmak csillapíthatók, függetlenül attól, hogy milyen távol helyezkedik el az adott szervtől. Az ő nevéhez fűződik a szervezet hosszanti és vízszintes zónákra (övezetekre) való osztása, az ún. zónaterápia megalkotása. Ennek az a lényege, hogy az egyes zónákon el-

helyezkedő szerveket a kéz és a láb bizonyos területeivel hozta összefüggésbe. A XX. század elejétől kezdve rohamos fejlődésnek indult a szakma Európában is, 1930-ban a Fitzgerald-féle módszer alapelveit követte Eunice Ingham, aki a zónafelosztást kiterjesztette a talpra is. 1938-ban bemutatta a lábreflexzóna-masszázst mint diagnosztikai és terápiás módszert, valamint reflexológusképző iskolát is nyitott. Tanítványa, Hanne Marguart tette igazán népszerűvé Európában a talpmasszázst, Svájcban pedig Hedy Masafret honosította meg. Magyarországon Szabó Lajos atya, dr. Oláh Andor, Bánszky Judit, dr. Tamasi József, dr. Mótusz János neve említendő.

A talpmasszázs lényege az, hogy mivel testünk szervei összeköttetésben állnak a talpunk bizonyos pontjaival, ezeknek a zónáknak a masszírozásával közvetlenül tudunk hatni az adott szervre a talpon elhelyezkedő idegvégződéseken keresztül. Ezeken a pontokon keresztül érzékelhető, ha valahol felborult az egyensúly a szervezetben, és masszírozásukkal helyreállítható a zavar. A talp azon területek közé tartozik, amelyen a szerve-

zet teljes leképezése megtalálható, ilyen mikroterület még a kéz, a fül és az írisz. Ez azt jelenti, hogy a talpon elhelyezkedő zónák visszatükrözik a szervek működési állapotát, az anatómiai rendellenességeket, a szervezet egyensúlyát. Megállapítható az is, hogy minél távolabb van egy mikroterület a fejtől, annál, szembetűnőbb az elváltozás, felrakódás, így van ez a talpon is, itt észlelhető legintenzívebben az egyes szervek állapota. Úgy képzeljük el a *talpat*, mintha az *egész szervezet* állna előttünk, *holografikus leképezésben, anatómiai felépítésünknek megfelelően*: tetőtől talpig minden szervnek megtalálható a reflexzónája, fejtől a lábakig, nagylábujjtól a sarokig, sőt még a bokától négy harántujjnyira is található terápiás terület.

Gyakorló reflexológusként megállapíthatom, hogy rendkívül sokrétű hatása van a talpmasszázsoknak. A legáltalánosabb hatások közé sorolhatók a nyugtató, lazító, feszültségoldó, harmonizáló, kiegyensúlyozó hatás, a leglátványosabb hatást a méregtelenítő funkciójával érhetünk el, hiszen anyagcserefokozó, kiválasztást serkentő hatása az egyik legfontosabb az egészség fenntartása szempontjából. Élettanilag hasonlóan fontos hatása van az idegrendszerre is, hiszen a talppon elhelyezkedő idegvégződések stimulálásával érhetők el változások a hozzátartozó szervben. Fontos még a fájdalomcsillapítás, valamint a vérkeringést és nyirokkeringést fokozó hatás is, hiszen ezáltal stimulálható az immunrendszer állapota is. Talpmasszázsnál befolyásolni tudjuk még a belső elválasztású mirigyek harmonikus működését. Egyszóval: a reflexológiával a *szervezet összes életműködésére tudunk hatni*.

Számomra a *talpmassázs az önmagunkkal való aktív foglalkozás* egyik legkézenfekvőbb módja, hiszen a lábunk mindig „kéznél van”. A gyógyító talpmassázs által közelebb kerülhetünk egyik legőszintébb testrészünkhöz, a lábunkhoz, a talpunkhoz, általa megérthetjük a testünkben, lelkünkben zajló folyamatokat, fokozhatjuk életerőnket, talpra állíthatjuk egészségünket.

Az önmagunkkal való törődést mindig meghálálja a szervezet!

ZSÍR

Ha olyan könnyű lenne szeretni és békességben élni, nyilván mindenki azt csinálná. Ha olyan egyszerű lenne helyesen táplálkozni, nyilván mindenki fitt és friss lenne.

Mégis, mi olyan nehéz az egészséges életmódban, morfondírozok fennhangon, miközben még csak odapislogni sem merek a nagytükörre, nehogy szembesüljek magammal. Még jobban elővett a lelkiismeret-furdalás, merthogy elolvastam egy tanulmányt, melyből kiderült, hogy sokkal többet költ a világ gazdagabb fele fogyókúrák szerekre, mint amennyiből fel lehetne számolni az éhezést a világban. Mert kell a koffeinentes kávé, a zsírmentes tej, a mozgásmentes fogyókúra.

Ezek szerint nem csak a vízbe, de a zsírba is bele lehet fulladni. Ahogy lassan magam testesítem meg a bőség jelképét alkatommal, lélekben mégis hiányokkal küszködöm. Merthogy itt ez a lelkiismeret-furdalás... hiszen a gazdagabbik feléhez tartozom a világnak, van torta a gyerek születésnapján.

Jaj, de jó a habos sütemény... énekelte valamikor Kiss Manyi, vágyott rá, ahogy én is a tortára... nekem elérhető közelségben volt, látszik is rajtam. Ezek szerint mégis van összefüggés a lelki táplálék és a testi táplálkozás között. Étkezési kultúrának lehet nevezni, mely a sejtek szintjére juttatja a mindenkori isteni üzenetet.

Mire eljutottam eddig a lelkiismeret-furdalással, felhív a mindig aktív, remek üzleti érzékkel megáldott barátnőm.

– Szuper új pályát találtam: észrevetted, mennyi a túlsúlyos ember manapság?

Gyomorszájon talált.

– Persze – suttoztam.

– Szóval, most csodapirulákkal dolgozom, fogyasztással foglalkozom.

– Ember vagy pénztárca? – kérdeztem

– Ó, hát mindkettő, ez benne a zsír.

Leesett nekem is a tantusz, hisz lassan mindannyian zsírban utazunk.

Néha (rendszeresen) a lelkünket is zsírtalanítani szükséges, elégetni belőle a fölös terheket.

HUNGÁRIA

(részlet)

Ez Magyarország királyainak királyi székhelye, teljes egészében egy elég magasra kiemelkedő sziklára építették, és északról dél felé húzódva déli homlokzatán fellegvár áll, melyet nem nagy távolság választ el a várostól, remekül fel van szerelve mindenfajta erődítéssel, hozzá figyelemre méltó épületektől, művészi boltozatoktól, arany és színesre festett mennyezetes termektől elbűvölően ragyogó. Fekvésén és a királyi székhely épületein kívül figyelemre méltó volt egyrészt Alamizsnás Szent János ereklyéje miatt, másrészt csodálatra méltó Corvin Mátyás király könyvtára révén. Amerre az út a belső könyvtár oldalától a Szent Jánoskápolnához átfúrt fülkéhez vezet, ahonnan a király misét szokott hallgatni, két boltíves terem találunk; az egyik görög könyvekkel volt tele, melyeket részben Görögország szívéből, részben más keleti vidékekről hordatott össze a király nem kis gonddal és fáradsággal. A másik belső terem őrizte a teljes latinság kódexeit az elemi dolgoktól kezdve egészen a tudományok csúcsáig, könyvtartó dobozokban és állványokon a maguk rendje szerint megkülönböztetve. Mindegyiket selyemborítás fedte, színes és aranyos díszítésű, rajta volt a tudományág és tudományszak jelzése, ezek szerint voltak a könyvek osztályozva. A könyvek legnagyobb része selyemmel összefűzött pergamenlapokból készült, sarkaik és csatjaik aranyozott ezüsttől ragyogtak. Hallottam az idősebbektől, hogy Mátyás király, amíg élt, mindig tartott vagy harminc festéshez értő íródeák szolgát, ezek legtöbbjét az ő halála után én még ismertem. Csaknem az összes másolt görög és latin kódex az ő munkájuk volt. Felügyelőjük, a dalmát Raguzai Félix* – magát is ismertem már öreg korában, nemcsak görögül és latinul, de szírül és arabul is tudott, ezenkívül ma-

* Oláh Miklós (1493, Nagyszeben – 1568, Pozsony) tudós humanista, képzett politikus. *Hungária* című traktátusát 1536-ban írta Mária királynő udvarában, Brüsszelben: a Mohács előtti idők elevenednek meg művében.

gában a festészetben is volt gyakorlata – szorgosan figyelte, nehogy hiba történjék a könyvek másolásában. Volt ezenkívül még két egyéb könyvtár is másutt a fellegvárbán, bár az előbbieknél csekélyebb jelentőségűek. Mindezeket a török, Lajos király Mohács-mezei halálát követően, mely 1526. augusztus 29-én következett be, s miután Budát a következő szeptember 8-án elfoglalta, részint szétszaggatta, részint, miután más célokra az ezüstöt letépte, széthajigálta.

Kelet felé Buda a város tövét mosó Dunára tekint, annak túlsó oldalán pedig Pest mezőváros vidékének távolba vesző síkságára, mely minden irányban háromnál is több hazai mérföldre terjed. Ennek a síkságnak kezdetét, amely csaknem a városfalakba kapaszkodik, Rákosnak hívják, ez a mező van kijelölve ősi szokás szerint honfitársaink országgyűlésére, Magyarország királyainak és nádorainak választására. Ugyanis a mi szokásunk szerint mindkettőjüket itt választják, és más közgyűléseinket is itt tartjuk. Délről egy igen-igen magas és meredek szirt mered vele szembe, melyet azért szenteltek Szent Gellértnek, mert innen taszították le bizonyos magyarok kordéra kötve a mélységbe.

[...]

Erdélyt mindenfelől roppant havasok övezik, ott leginkább, ahol a havasalföldiektől választják el, s csupán azon az oldalon, amerre észak és a moldvaiak felé tekint, van neki szélesebb bejárata. Magyarország felől három út vezet belé, mégpedig nehezen járhatóak és kátyúsak. Az egyiket Meszes útjának nevezik, amerre a Szamos folyik; a másikat a Körös folyásának mentében Keresnek; a harmadikat Vaskapunak, amerre a Maros halad. Havasalföldről egy szűk és meredek hágó vezet belé. Ezért a törökökre, akik innen törtek be Erdélybe, gyakran kicsiny csapat is nagy vereséget mért. Erdélyből, mely mintegy harminc magyar mérföld hosszában, és ugyanannyi vagy valamivel kevesebb széltében, könnyebben legyőzheted egész Magyarországot, mint Magyarországból Erdélyt. Utait ugyanis kivágott fatörzsekkel könnyen el lehet torlaszolni.

Lakossága mindehhez jó kötésű, harcos, van fegyverzete, és el van látva erős, jó lovakkal. Az egész vidék változatos, hol sík, hol erdős hegy; s folyóelágazásokkal meg kanyarulatokkal van tagolva, ahogy ezt majd kissé alább elmondjuk. Földje termékeny, bortermő, tele van arany, ezüst, vas és más fémek bányáival, ezenkívül sóval, fölöttébb bővelkedik

marhában, vadban, medvében, halban; nem vádolhatod a természetet, hogy ne halmozta volna az élet minden kincsét e vidékre. Négy különböző eredetű nemzet él benne: magyarok, székelyek, szászok, oláhok; közülük hadra alkalmatlanabbaknak a szászokat tartják. A magyaroknak és a székelyeknek ugyanaz a nyelve, azzal a különbséggel, hogy a székelyeknek vannak saját, nemzetükre jellemző szavaik, ezekről művünk végén majd bővebben beszélünk. A szászokról azt mondják, hogy a németországi szászok közül Nagy Károly által áttelepített kolóniák, s hogy ez igaz, bizonyítja a két nép összecsengő nyelve. Az oláhokról a hagyomány azt tartja, hogy a rómaiak telepítései. Erre bizonyíték az, hogy sok közös vonást mutatnak a rómaiak nyelvével, s ennek a népnek számos pénzdarabját találják e területen, ez kétségtelenül nagy bizonyíték a római birodalom itteni múltjára és annak régiségére.

I. ZSOLTÁR

C. M.

*Ez zsoltár tanít, hogy azok bódogok,
kik megvetvén az istenteleneknek erkölcsöket és tanácsokat,
az Isten törvényének értelmében
és megtartásában gyönyörködnek;
és hogy bódogtalanok, azkik különben cselekesznek.*

1

Azki nem jár hitlenek tanácsán,
És meg nem áll az bűnösök után,
Az csúfolóknak nem ül ő székökben:
De gyönyörködik az Úr törvényében,
És arra gondja mind éjjel-nappal,
Ez illy ember nagy bódog bizonynal.

2

Mert ő olyan, mint az jó termőfa,
Melly az víz mellett vagyon plántálva,
Ő idejében meghozza gyümölcsét,
És el nem szokta hullatni levelét,
Ekképpen azmit ez ember végez,
Minden dolgában megyen jó véghez.

3

De nem így vadnak az gonoszak,
Hanem mint az apró por és polyvák,
Mellyek az szélről széjjelragadtatnak,
Így az ítéletben meg nem állhatnak
Az gonoszak, és kik bűnben élnek,
Az igazak közt helyet nem lelnek.

4

Mert az Isten esmeri utokat
Az igazaknak érti dolgokat,
Azért mindörökké ők megmaradnak:
De azok csak az gonoszságban járnak,
Azoknak nyilván mind elvész utok,
Mert Istennek nem kell az ő dolgok.

VIII. HENRIK

Helyezzék el a következő, ábécésorrendben lévő szavakat a mellékelt hálóban, ha jól dolgoztak, a kiemelt oszlopban kialakul VIII. Henrik egyik, lefejeztetett feleségének a neve. Utána másolják át a számozott négyzetekben lévő betűket az alsó kis hálóba, itt a pápa által VIII. Henriknek adományozott cím lesz olvasható.

2 betűsek: ÁS, EK, ET, IZ, LA, NS, OK, OL, OV, RA, TA, TI, TR, VA, ZO, ZZ

3 betűsek: APA, ARA, A TÓ, BIR, CID, JÓS, KÓC, KOS, SAV, SÁR, TAR, ZAB

4 betűsek: ADÁS, ELIR, ETET, FEST, IKON, LÁVA, LIRA, MEGA, NESS, NÉHA, OKIT, ORAN

5 betűsek: AVAGY, HABOG, KIRJE, KOSÁR, LAKIS, LEKAT, LEWIS, NIGER, SILÓZ, VASAT

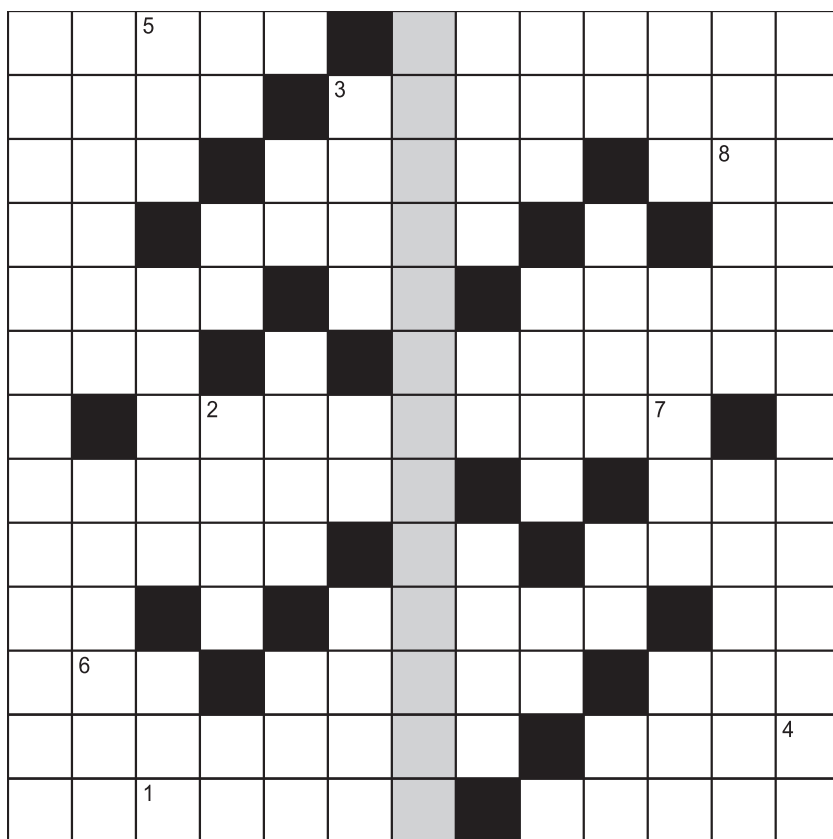
6 betűsek: ÁTITAT, ODALÉP, OSZTAG, RITOLA

7 betűsek: DRÁGITÓ, EROTIKA, HOKIZÁS, RADOVAN

8 betűsek: ALIZARIN, FOKOZATI

9 betűs: BELEKAVAR

13 betűsek: KATONAZENEKAR, SIRATÓASSZONY

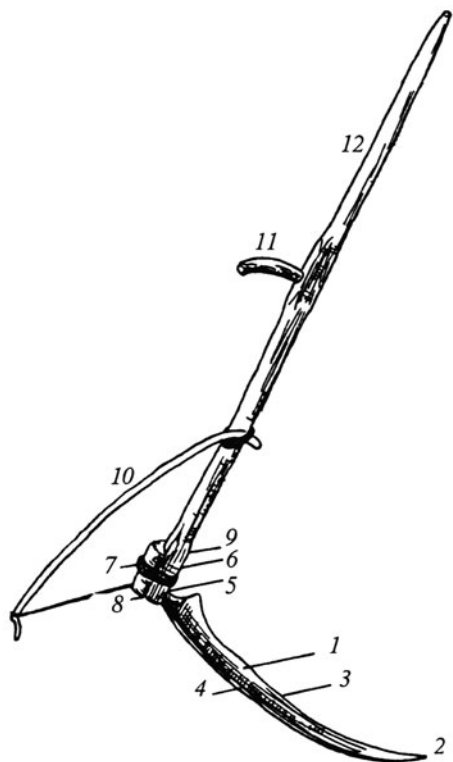
1	2	3	2	4	5	6	7	3	8	1	2	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

KERTÜNK TÁJÁN

Július igazi nyári hónap lévén, figyeljünk a víz pótlására. Ebben az időszakban a gyomlálás és a kapálás is az elengedhetetlen feladatok közé tartozik. Figyeljünk a növények egészségi állapotára, a beteg növényi részeket távolítsuk el, és szükség esetén permetezéssel védekezzünk. Figyeljünk a zöldségnövényeink tápanyag-utánpótlására is!

A letermett növények helyére vethető az uborka, a vajbab, a saláta, a spenót. Ültethetünk még rövid tenyészidejű karalábéfajtát.

A dísnövényeinkről távolítsuk el az elhervadt virágokat, ezáltal serkentjük az újabbak kialakulását, így hosszabban tartó virágzást érünk el.

Csapóval felszerelt kasza.

Részei:

1. támla
2. hegye
3. éle
4. ormója
5. sarka
6. füle
7. karika
8. szeg
9. makk
10. csapó
11. kocs
12. nyél

Györgyilyés Izolda

MEGÚJULÁS FOLYAMATBAN

Ha egy elcsendesedett pillanatunkban a természetet figyeljük a maga tökéletes pompájában tündököelve, akkor észrevevesszük, hogy ez a világ, amelyben otthonra találtunk, magában rejt a megújulás művészetét. De valójában mi, emberek is, akik ennek a világnak a részei vagyunk, bennünk is ott rejlik ez a megújulásra, a fejlődésre való képesség. A megújulás pedig nem egyetlen lépésből elérhető cél, hanem hosszú út, amely az átalakuláson, megváltozáson, a régi és rossz dolgok elhagyásán, viszont a nemes érzések, értékek, eszmék felvállalásán és a mellettük való megmaradáson keresztül vezet.

Az ember önmaga megújulásával maga után vonja azoknak a közösségeknek a fejlődését is, amelyeknek ő maga is része. Azonban a megújulás, fejlődés akkor jöhet létre, ha az ember lelkében ott tombol a változás, a tanulás és tenni akarás vágya, amely arra indítja, hogy egyéni életének fenntartásán túllépve részt vállaljon a közösségek életében, elköteleződjön számára fontos eszmék mellett. Ha ott él benne a vágy, hogy gondolataival, érzéseivel és cselekedeteivel gazdagítsa a világot, környezetét, akkor ezzel közösségében a megújulást, előrehaladást munkálja.

Egyházunk is megalakulása óta sokat változott az idők és az ember változásával, s hiszem, hogy folyamatosan megújul, mindig a jelen emberének arcára és hasonlatosságára formálódva. Mert az intézmény megújulása az őt alkotó lelkes, lángoló emberek lelkében rejtett, és rejtőzik a mai napig. S a hosszú idők során számtalan lelkes, eszmékért, értékekért, egyházért küzdeni akaró ember, férfiak és nők rótták fel nevüket történelmünk ódon lapjaira, akikben ott égett a tenni akarás vágya, akik

nem elégedtek meg azzal a minimummal, amit az ember küzdelem nélkül kényelmesen megkaphat, hanem többet és jobbat akartak. Olyan emberek ők, akik közösséget vállaltak, akik sokat tettek, sokat dolgoztak, talán koruk lehetőségeit felülmúlva, erejükön felül vállalva, az elégendő határa fölé emelkedve cselekedtek, éreztek, gondolkodtak, akik nem csak önmagukért éltek, hanem a közösségért, az egyházért és jövőért munkálkodtak.

Egyházunk történelmét lapozva láthatjuk, hogy több férfinév maradt fenn, mint női, ami az adott kor társadalmi körülményeinek köszönhető. De természetesen egyházunkban mindig is voltak kiemelkedő női alakok, akik helyet kaptak egyháztörténelmünkben azáltal, hogy felül-emelkedtek az elvárásokon, előírásokon bátorságukkal, törekvéseikkel, az egyházuk önzetlen támogatásával, s ezzel részt vállalva egyházunk fejlődésében, folyamatos megújulásában, megerősödésében.

Az egyháztörténet nehéz időszakaiban a nők sokféleképpen ki tudták fejezni a támogatásukat, hűségüket, az egyház és vallás melletti kiállásukat. Sokféle módon tudták munkálni az egyház fejlődését, a folyamatos megújulást, az életben maradását. A kellő lépést mindig a történelmi helyzet, a szükség mutatta meg, és azok a nők váltak naggyá, akik a lehetőségeket megragadva önzetlenül, bátran cselekedtek és gondolkodtak, a közösség és egyház fenntartását, megújítását szem előtt tartva. Volt idő, amikor azzal írták be magukat a köztudatba, és azzal segítették az unitárius eszmék tovább éltetését, hogy nem hátráltak meg, bátran kiálltak hitük, vallásuk és eszméik mellett. Ilyen magatartással emelkedik ki a névtelenség ködéből *Thoroczkai Anna*, Thoroczkai Máté püspök lánya. Rákóczi György fejedelem azon igyekezett, hogy egész Erdély népe a kálvinizmust tekintse vallásának. Ezt kihasználva Szörös Mátyás az unitáriusokat újítással vádolta be a fejedelemnél, aki 1638. június 1-jére, Désre egy bizottságot hívott össze, és azokat az unitáriusokat, akik az unitárius hiten szilárdan megmaradtak, keményen megbüntette. Ezek között volt Thoroczkai Anna, akit szombatossággal vádoltak meg és Kolozsvár főterén 1638. július 25-én pellengérre állítottak. Anna bátor lélekkel vállalta és szenvedte el büntetését, méltóságteljesen viselte a megaláztatásokat, és ez a magatartása másokat is a vallás melletti bátor kiállásra indított.

Nők között az ilyen bátor kiállás nem volt mindennapi, mert a kor, a társadalom közfelfogása szerint a nők helye nem a közéletben volt. Így

az adományozás vált a nők legnagyobb lehetőségévé, amely által kifejezhették tenni akarásukat, ahol ők is előremozdíthatták az egyház ügyét. *Wilhelm Krisztinára* az egyház egyik nagy jótevőjeként emlékeznek a történetírók, aki felismerte a nyomtatás fontosságát, annak szerepét az egyházi életben, ugyanis, amikor az 1692. július 24-én tartott országgyűlés jóváhagyta az unitárius egyháznak a saját könyvnyomda felállítását, Kmita András özvegye, Wilhelm Krisztina, anyagi támogatásával tette lehetővé a nyomda megvásárlását. Mindemellett támogatta a szegény unitárius tanulókat is.

Az unitárius történetírók a 18. és 19. századból nagyon sok hitéhez ragaszkodó, nemes lelkű asszonyról számolnak be, akik mindent megtettek azért, hogy szeretett egyházuk fennmaradjon. Nincs szándékomban név szerint kiemelni őket, mert jelen írás terjedelme nem lenne elegendő valamennyi megemlézésére, hiszen valamennyi adománya, önfeláldozása egyformán fontos, mert mindezt egy olyan történelmi korszakban vállalták fel, amikor az ellenreformáció következtében az unitárius közösségeket komoly veszteségek érték. Ők mégis rendíthetetlenül kiálltak a nehéz helyzetbe került egyházuk mellett, igyekeztek életben maradásáért munkálni, és mindezek mellett nem szüntek meg a jövőről sem gondoskodni. Hiszen ezek a jótevő asszonyok a jó magaviseletű és kiváló tanulmányi eredményeket elérő ifjakban látták az egyház jövőjét, ezért fontosnak tartották, hogy vagyoniukat az unitárius ifjak taníttatására fordítsák. Azáltal, hogy a jövő generáció kinevelését támogatták, akadémiták nevelésébe fektettek, gondoskodtak az egyház megújulásáról, fejlődéséről és előrehaladásáról, gondoskodtak arról, hogy ma mi unitáriusok lehessünk, hogy ma nekünk is legyen egy olyan egyházunk, amelyben jól érezhetjük magunkat, legyen olyan vallásunk, amit a sajátunknak érezhetünk, amit érdemesnek tartunk a továbbadásra és a továbbéltetésre.

A 19. század második felében a hozzánk is beszivárgó emancipáció által kezdett felengedni az a társadalmi nyomás, amely a nőket, asszonyokat a családi otthonok falai közé szorította. Az egyház keretén belül megalakult Dávid Ferenc Egylet lehetőséget nyújtott a nők számára az egyházi életbe való aktív bekapcsolódásra. Az Egylet első alapszabályzata kimondta, hogy az egylet tagjai nők is lehetnek, valamint a szervezet egyik alelnöke kötelezően nő kellett, hogy legyen. Ezt a lehetőséget kihasználva 1899-től már az egylet tagjainak felét nők tették ki. Raffai

Irma kezdeményezésére (és munkatársai, Kozma Flóra, Gyújtó Izabella segítségével) az Unitárius Közlönyben külön rovat jelent meg, a Nők Világa címen, és ettől kezdve a nők már írásaikkal, gondolataikkal, cselekedeteikkel is munkálták az egyházunk megújulását, fejlődését, megerősödését.

Ebben a rövid áttekintésben olyan nőkről emlékeztem meg, akik szívükön viselték az egyház sorsát, akik bátorságukkal, támogatásaikkal, gondolataikkal és az önmagukban rejlő tenni akarás, vágyával átfűtve gondoskodtak egyházunk fejlődéséről, növekedéséről. Gondoskodtak arról, hogy egyházunk ne vegetáljon a semmittevés, belenyugvás fogságában, hanem a folyamatos megújulás útját járja. Éppen ezért hiszem, hogy tőlük kell példát vegyünk, a bátorságról, kitartásról, a vallás és egyház melletti megmaradásról, tudatosítva azt, hogy egyházunk további fejlődése, megújulása és megerősödése most már a mi kezünkben és lelkünkben rejtőzik, mert annyival lesz több közösségünk, amennyivel többet hozzáadunk magunkból, hogy a jövő nemzedéknek is egyháza és vallása maradhasson.

**A REFORMÁCIÓTÓL A REZILIENCIÁIG,
A SZEMÉLYES VALLOMÁSTÓL AZ ÁLTALÁNOSIG**

Sok olyan rendezvényen vettem részt, ahol a nők helyzetéről, életéről, lehetőségeiről szóltak az előadások. Sokszor találkoztam olyan kijelentésekkel, hogy aki nőként karriert akar kiépíteni magának, az nem gondolkodhat családban. Annak választania kell, nincs kompromisszum. Ezt valahogy sosem értettem. Miért látják a nők olyan tragikusnak, ha néhány év megszakítással később, akár a negyvenes éveikben folytatják a megszakított karrier felé vezető utat? Azt sem értettem soha, hogy miért kell pálcát törni azok fölött, akik a családalapítást és a gyermekek érkezését kicsit későbbi időpontra tervezik, nem úgy, ahogyan mi szűkebb hazánkban megszoktuk. Negyven évesen vajon túl öregnek érzi magát valaki, hogy az életét átkeretezze? Hogy újból tanuljon, és pályát, munkahelyet változtasson? Egy előadás alkalmával megkérdeztek tőlem, hogy tapasztalatból beszélek? Akkor arra gondoltam, hogy ezután csak akkor beszélhetek a negyven vagy ötven év feletti tanulásról, csak akkor lehetek hiteles, ha kipróbálom, milyen Erdélyben az én koromban újból egyetemre járni. Amikor Kolozsváron beléptem a Babeş–Bolyai Tudományegyetem kapuján, elbizonytalanodtam. A fiatalok tisztelettudóan köszöntek, azt hitték, tanítani fogom őket. Meglepődtek, amikor kiderült, hogy velük együtt fogok tanulni. Úgy telt el az első hétvége, hogy százszor is feltettem a kérdést, tulajdonképpen mit is keresek itt? Aztán lassan elindult bennem az átkeretezés, és viszonylag korán jöttek a sikerélmények. Nem csak az én érdemem, hogy nagyon hamar eltűnt az úgynevezett generációs szakadék, és nem éreztem, hogy nagymamaként ülök a huszonévesekkel egy iskolai padban. És ez nem azt jelentette, hogy megpróbáltam huszonévesként viselkedni, öltözködni vagy netán érezni. Próbáltam úgy alkalmazkodni a helyzethez, hogy önazonosságomat megőrizhessem. Talán ezért volt lehetséges, hogy a negatív megtapasztalásokból, küzdelmes helyzetekből is sikerült pozitívan töltekezni.

Gyakran hallani, hogy baj van. Nagy baj. Felcserélődtek, összemósdtak a szerepek. A nők mindenhol jelen vannak, lassan már a férfiember is elnőiesedik. Nem jó ez így, vissza kellene térni ahhoz a rendhez,

ami kétezer évig mindenkinek megfelelt, mert lám, azért olyan a világ, amilyen, mert az asszonyok nem azzal foglalkoznak, ami az ő dolguk. Ilyenkor minden igyekezetem ellenére kezdem elveszíteni alkalmazkodó képességem szelídségét. Mielőtt azonban valami jóvátehetetlen hibát követnék el, segítségül szoktam hívni Cserey Farkast,* az ő magyar és székely asszonyoknak írt jogtárával. Később erre még visszatérek, de előtte tisztázni szeretném a címben szereplő két fogalom kapcsolatát.

Ha a fogalmak jelentésére rákérünk a magyar értelmező szótárban, azt olvashatjuk, hogy a reformáció újítást, míg a reziliencia rugalmas ellenállási képességet jelent. Mégis mit keres ez a két szó együtt egy címben? A reformáció kifejezés hallatán ösztönösen Luther Mártonra és a reformátorokra gondolunk. Ez rendjén is van, de jelen esetben nem a hitújításról szeretnék szólni, hanem a nők hétköznapijainak, a mi saját életünknek a megreformálási lehetőségeiről. A lehetőség mindenkinek egyformán adva van. Hogy felismerjük-e, és hogy élünk-e vele, ez már elsősorban tőlem, a személytől függ. A megújulás, az újítás lehetőségei kihívásnak számítanak, mert változást hoznak életünkbe. A kihívások pedig megküzdést, idő- és energiaráfordítást igényelnek. Hogy milyen lesz a megújulással járó megküzdésem, az pedig elsősorban a rezilienciaképességtől függ. Vagy beletörök, vagy kellőképpen rugalmas vagyok, alkalmazkodni tudok, vagyis sikeresen átértelmezem a dolgaimat. McEwen** és munkatársai szerint a reziliencia olyan tanult képességünk, aminek az alapjai gyermekkorunkban alakulnak ki, és olyan képességünk, aminek segítségével rugalmasan tudunk viszonyulni a kihívásokhoz, épülni tudunk a negatív megtapasztalásokból. A körülmények is hozzájárulnak, de elsősorban a rezilienciaképességünk határozza meg, hogy a megpróbáló, nehéz élethelyzetekből hogyan kerülünk ki. Van, aki a megpróbáltatásokból felépül, győztesen kerül ki, és van, aki belerokkan, a szervezete nem bírja hosszú távon az erőltetett igénybevételt. A rezilienciaképességünk nem egyforma, de tanulható. Mások példájából, az otthonról hozott mintákból sokat tanulhatunk. Még azt is, hogy hogyan tudjuk szervezetünket a megújuláson, az átalakuláson ke-

* Cserey Farkas (1719–1782), bölcslelettudor, Mária Terézia udvari tanácsosa.

** Bruce McEwen a New York-i Rockefeller egyetem neuroendokrinológiai laboratóriumának vezető professzora.

resztül visszaállítani eredeti állapotába. Ha a reformációt, megújulást, átalakulást női szempontok szerint próbáljuk kicsit elemezni, nem kerülhetjük ki az emancipáció, a feminizmus kifejezések használatát sem.

Vajon valóban elnökösednek olyan szakmák, ahol a férfiak szívesebben láttak, mint a nők? Vajon a gyenge női nemnek világformáló ereje van? Vajon mi, a mindenhol jelen lenni akarásunk törekvéseivel adunk fegyvert az ártatlan életüket kioltók kezébe? Vajon azért indult el kelet nyugat felé, mert mi, nők, tanulni és dolgozni akarunk, hogy emberi méltóságunk egyenrangú legyen a férfiakéval? És tovább tehetjük fel a kérdéseket, de értelmetlen lenne. Ezekhez a kérdésekhez nincs köze a női emancipációnak. Az emancipáció nem is új keletű kifejezés, és nem is csak a nőkről szól, hanem minden elnyomott rétegről, akinek nincsenek a többséggel egyenlő jogai. Női vonatkozása agyonfilozofálnak is mondható. Most mégis úgy érzem, hozzátartozik a témához.

Valószínű, kevesen tudják, hogy Luther, korát meghaladva, vagyonát nem a gyermekeire, hanem az özvegyére hagyta. *„Ezt tudatosan tette, ha tetszik, a női emancipáció jegyében, hogy az özvegy ne kényszerüljön alimizsnára, hanem később ő adhassa tovább belátása szerint gyerekeinek a javakat. Ezzel is formabontó gondolkodásról tett tanúbizonyságot.”*^{***} A végrendelet 474 évvel ezelőtt látott napvilágot. A nőknek nőkért indított mozgalmat viszont igazán csak 1776-tól tartják számon, amikor Abigail Adams férjének, John Adamsnak^{****} írt levelében arra kéri férjét, hogy a törvények megalkotásakor ne feledkezzenek meg a nőkről. Abigailt a történelem férje legfőbb tanácsadójaként tartja számon. Számunkra ez elsősorban azért fontos, mert unitáriusok voltak mindketten. Az Adams házaspár több mint 1100 levelet váltott egymással. Szinte naponta írtak egymásnak, pedig akkor még nem volt elektronikus posta. Amíg a férj a politikai ügyek intézésében jeleskedett, otthon a feleség a gazdasági ügyekért és 6 gyermek neveléséért vállalta a felelősséget. Megreformálták, átkevertezték az életüket, és megtalálták a módját, hogy az életük ne

^{***} 2016. április 25-én Luther Márton vagyonára, családjára vonatkozó „magánvégrendeletét” és Julius Ludwig Grimm felfújható földgömbjét mutatta be a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Fabiny Tamás, az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöke ekkor elhangzott beszédéből származik az idézet.

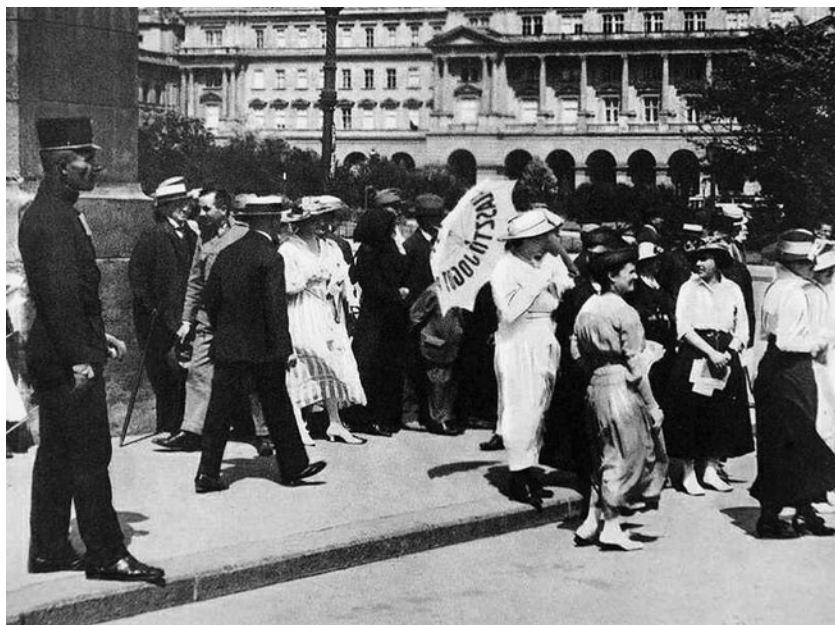
^{****} John Adams (1797–1801) az Amerikai Egyesült Államok első alelnöke és második elnöke

panaszkodás, önsajnálkozás, hanem az öröm és megelégedés érzésével töltődjön fel még a megpróbáltatások idején is. A napi levelezés adta az erőt az egészséges, mindennapi kommunikációhoz. Ha belegondolunk, azt is mondhatjuk, hogy sokkal minőségibb volt, mint ma a villámgyors kommunikációs lehetőség: a mobiltelefon. De mit is akart ez a férjét támogató, gazdálkodó, gyermekeit nevelő, talpraesett asszony? Csak annyit, hogy a férfiak által alkotott törvényekben az asszonyaik hangja is hallható legyen, és, hogy a nők is képviselve legyenek a törvényben. Választójogot kért a nőknek.

Nem tudom, Erdélyben mennyire voltak amerikai ügyekben tájékozottak a honatyák, de Cserey Farkas mintha tudomást szerzett volna Abigail Adams törekvéseiről, vagy pusztán csak véletlen egybeesés, hogy ez időben írta meg *A magyar és székely asszonyok törvénye* című könyvét. Cserey Farkasról tudni kell, hogy kora egyik legműveltebb férfiere, és Mária Teréziának erdélyi ügyekben legbizalmasabb tanácsadója volt. A könyvben a nőknek járó jogokat a tisztelet és a méltatás hangján indokolja. *„Nincs mivel dicsekedjék az emberi Természet Asszony nélkül; ahol Anya nincs, Apa sincs ott...”* Továbbá: *„Akárki mit tartson közönségesen az Asszonyokról, Mi Magyarok dicsekedhetünk az-
zal, hogy Asszonyaink becsületünkre voltak sok dolgokban. Ha Tisztaságot, ha erős, ha bátor szívet, ha Hűséget, ha emberséget, ha állhatatosságot kell valahol keresni, az Asszonyokban fel lehet találni mindezeket, s több főjóságos erkölcsöket a Magyar Asszonyoknál. Ki irigyelheti hát nekik azokat a sok szép engedelmeiket, melyek rendelve vannak számokra Törvényinkben?”*

Milyen szép méltatás a 18. század végéről! Rá is szolgált az asszony-nép, hiszen a férfiak, ha harcba mentek, a gazdaság és a család, ami abban az időben általában népes volt, minden gondjával az asszony nyakába szakadt. És helytálltak tisztességgel. Jól körülhatárolt volt mindenki szerepe, mégis, ha váltani kellett, az átkeretezéssel is sikerült megküzdeni, pedig az asszonynak „férfimunkát” kellett végeznie. Ez ilyen helyzetben, ugye, természetes volt.

A magyar asszonyoknak a döntéshozatalba 1919 után volt lehetőségük beleszólni, de még akkor is megkülönböztetéssel. Ma azonban mindenhez ugyanolyan jogunk van, mint férfitestvéreinknek. Ott lehetünk mindenhol. Mégis vannak olyan sztereotípiák az életünkben, amiket még mi, nők sem tudunk rugalmasan kezelni, még akkor sem, ha rólunk

Női választójogi tüntetés Budapesten a Parlament előtt 1912-ben (nokert.hu)

van szó. Ez nem más, mint a saját korunk. Mindig van valami bajunk a korunkkal. Ha huszonéves vagy, azt mondjuk, nincs elég élettapasztalattod. Ha pedig az ötvenes éveidben jársz, azt mondjuk, dolgoztál már eleget, add át a helyedet. Ez utóbbiból kiindulva teszem fel a kérdést: vajon képesek vagyunk megreformálni, átkeretezni az életünket? Ha a testünk, az életünk öregedésében, a ráncainkban nem az elmúlást, hanem életünk szépségét, az örömteli történeteket olvassuk, akkor elkísér a boldogság érzése az utolsó pillanatig. Ha a fiatalokat nem az irigység, a kritizálás szemüvegén keresztül látjuk, sokkal megelégedettebbek lesznek a mindennapjaink. Tulajdonképpen mi neveltük őket! Vagy nem?

A végtelenségig semmi nem a miénk. Csak egy időre kapjuk meg úgy a gyermekeinket, mint az életünket, a szerelmünket, még életünk párját, a másik felünket is. És minden tárgyat, anyagi jót, legyen az sok vagy kevés, amihez görcsösen ragaszkodunk. Még az a két négyzetméternyi földdarab is, ahová az örök élet reménységében visszatérünk, még az is csak egy ideig a miénk. De minden örömben, boldogságban megélt pil-

lanat a miénk. Erőt adhat és feltölthet, még akkor is, amikor már nem érinthetjük meg a tárgyat vagy személyt, ami vagy aki valamikor az örömünk forrása volt. Ha az életünk úgy alakul, hogy el kell, és el tudjuk engedni a tárgyakat, a másik embert, a gyermekünket, az életünk párját, akkor öregségünkben is kellemes társaság leszünk, és talán kevesebb gyógyszer kell majd szedjünk.

Luther Mártonnak ötszáz évvel ezelőtt, amikor a 95 tételét Wittenbergben közzétette, nem volt szándékában megreformálni az egész világot. Csak a szívének és a józan megítéléseinek a hangját követte, és adta mások tudtára. Kedves nőtestvéreim, még mi vagyunk a híd a jövő és múlt között, mert mi szüljük és neveljük gyermekeinket, a tulajdonképeni jövőt. Ezt a szerepet, ha úgy tudjuk betölteni, hogy nem törünk meg, és nem ragaszkodunk görcsösen ahhoz, ami nem a miénk, akkor rugalmasnak és megújulásra képesnek maradunk meg, még ötven felett is. A lehetőség adva van, és tőlünk függ, hogy felismerjük-e. Ami nem a miénk, azt el kell engedjünk, de amit most még magunkénak vélünk, az életünk, azt folyamatosan fejleszteni, reformálni kell. Mi, nők, erre képesek vagyunk és talán épp ezért élünk kicsivel többet a statisztikai mutatók szerint. Bár mindenhol jelen vagyunk, a világkormányzást még nem vettük ki férfaink kezéből. Nincs miért aggódni. Emancipálódásunkkal ennyire még nem reformáltuk meg ezt a világot. Az unitárius egyházban talán épp ezért ilyen nagy a békesség, a szeretet, az egyetértés és az emberi méltóságot megtartó tisztelet, mert bár jelen vagyunk mi, nők is, a döntéseket azért nem mi hozzuk.

Nem számít, hogy mások mit gondolnak. „Merj, élni merj, föld gyermeke,/.../Porköntösöd ha földre ránt,/Szárnyad van, bontsd ki, és ne bánd.” (255. ének, Unitárius énekeskönyv)

**LÁNYOK-ASSZONYOK A NEGYVENNYOLCAS
ÖNVÉDELMI HARCBAN**

A szabadságharc 2016. évi évfordulóján, március 15-én az ökumenikus ünnepi istentiszteletre előadóként kaptam meghívást a közhalmi unitárius gyülekezetbe. A gyakorló hírlapíróként egy csokorba gyűjtött mondanókomban a háromszéki önvédelmi harc egy különös színfoltját villantottam fel, s szeretettel nyújtom át kalendáriumunk Olvasóinak.

A magyar lányok és asszonyok Erdélyben és a Székelyföldön, az ellenség elfoglalta területeken, a szabadságharc első napjaitól fogva cselekvő résztvevői voltak az egész nemzetet lelkesítő heroikus küzdelemnek. A nők mindvégig a férfiak mellett küzdöttek, a sebesülteket ápolták, egy percig magukra nem hagyták őket, igazi őrangyalokká változtak. Voltak, akik tépést készítettek (csepűt), mások salétromot, lőszert gyártottak, cinedényeket, óranehezékeket gyűjtöttek az ágyúk öntéséhez. Így például feljegyezték, hogy a sepsiszentgyörgyi lányok naponta 100 000 töltényt készítettek, sokan fegyveresen harcoltak, részt vettek a magyar huszárság elsöprő roamaiban, vagy a hírszerzés tagjaiként az ellenség soraiban felderítő tevékenységet folytattak, rettenthetetlen bátorsággal szolgálták a szabadságküzdelem szent ügyét. Nagy szolgálat volt ez, mert személyesen kellett mindent lebonyolítani, nem volt mobiltelefon-juk, amivel kapcsolatot tudtak volna teremteni, mint mi ma.

Velcsuj Jusztina (1814–1874), Gábor Áron hitvese, „a székelyek Varga Katalinja” mindig az önvédelmi harc hőse mellett állt, nem egy alkalommal a legnagyobb ütközetek idején is. Jókai Mór szerint román asszony volt, de Egyed Ákos akadémikus kimutatta, hogy moldvai katolikus magyar csángóként látta meg a napvilágot, akit Gábor Áron akkor ismerhetett meg, amikor moldvai bojárok udvaraiban gépészként dolgozott. Segített az ágyúöntésben, a csatákba elkísérte férjét, adogatta a lőszert, ott volt 1848 decemberében a köpeczi keresztúti harcok alatt, látta-hallotta Köpec felégetését. Jelen volt férje halálakor és temetésén is. Gábor Áron halála után Jusztina Bereckben halt el, második férje után özvegy Istók Andrásné néven. Szívélyes és kedves asszonyként írtak róla, s fennma-

radt, hogy fél évtizedig a kedves-megnyerő asszonyokat „Jusztina-lelkűnek” nevezték Háromszéken. Ez azonban már nem volt elég ahhoz, hogy síremlékét gondolzza-megtartsa Bereck faluközössége vagy római katolikus egyháza.

Az elnyomatás korának honleánya volt Benkő Rafaelné Lázár Rozália (1808–1896), Lázár Mihály negyvennyolcas honvédszázados testvére. A százados Aldobolyban telepedett le, ott voltak birtokai, s annyira ismert személy volt, hogy nevét máig is őrzi Aldoboly egyik településrésze, Lázárfalva. Rozália asszony férje árkosi származású, feltételezhetően unitárius jogász és jeles ügyvéd volt. Nevét a sepsiszentgyörgyi Oltmező nevű, ma már beépített terület, az egykori Rafajrét, népi nevén Rufarét is őrzi (*Rafaj-rét 1650 előtt, Rofaj-rétje 1747-ben stb.*). Benkőné több nő-társával szerepet vállalt Háromszék önvédelmében, később pedig főszerepet az 1854-es Makk-féle mozgalomban, ismertebb itthoni nevén a Váradi-féle összeesküvés szervezésében, kapcsolatrendszerének kialakításában. Zoltáni kúriájában rejtegette a mozgalom háromszéki vezetőjét, a később mártírhalt Váradi Józsefet és hűséges társát, sepsikőröspataki Bálint Áront. Az összeesküvés felgöngyölítésekor, 1853-ban, a Háromszéken hírhedt, csíki származású Kovács kapitány Dálnokban Benkőné is letartóztatta. Kézdivásárhelyen tartották fogva, majd bűnrészességért 3 évre elítélték. Több Váradi-ballada főszereplője. Szabadulása után legtöbbet testvére, Lázár Mihály dálnoki és aldobolyi birtokán tartózkodott. 1861-ben mint „honleány”, a Rikán belőli Honvéd Segélyező Egylet részére gyűjtést szervez Oltfej községeiben. Aldobolyban hunyt el, de hazaszállították Zoltánba, és a családi sírba, férje mellé helyezték örök nyugalomra.

Az unitárius sepsiszentgyörgyi Márk Istvánné, született árkosi Mihály Anna minden szabadságharcos segítőasszonya volt, s a református vallású, szintén árkosi Benkő Györgyné is ugyanezt tette a legnehezebb időkben – emlékezett utóbbira az öregek elmondása alapján néhai Imreh Domokos árkosi unitárius énekvezér, tanár.

A szotyori illetőségű Nagy Tamásné, született Pávai Vajna Terézia (1805–1884) kúriája pincéjében leltek menedékhelyre az üldözött és csellengő negyvennyolcasok. De Kovács kapitánynak őt is elárulták, aki letartóztatta és betegen jött haza nagyszebeni hosszas tömlöc után. A szotyori régi Nagy-kúriát, melynek pincéjéről szólunk, ebben az évben újította fel a család fiatal egyeneságú leszármazottja, ifj. Nagy Tamás.

*Szotyori Nagy
Tamásné Pávai
Vajna Terézia*

Vajna Terézia nevét pedig felvette a falu iskolája, s az épületen bronzdomborműves emléktábla őrzi emlékét. Porai a szotyori Nagy-sírboltban nyugszanak, ahol minden év március 15-én elhelyezik az emlékezés koszorúit.

Vajna Terézia közeli rokona volt rétyi Antos Józsefné született Pávai Vajna Anna (1797–1864), aki hasonló jólelkű asszonyként viselkedett. Két fia és férje harcolt a szabadságharcban, a nagyasszonynak gondja

*Rétyi Antos Józsefné
Pávai Vajna Anna*

volt az üldözöttekre. Kilyéni Szilágyi ezredesné házában szabadon találkozhattak, tanácskozhattak a keresett-üldözött katonák, tisztek, amiért keményen meglakolt. Kriptájuk ma is áll a kilyéni református temetőben.

Hasonló kiváló asszonyként működött Oltfejen a szabadságharc idején a málnási Semsey Tamásné, született Imreh Honoráta, akinek férje a szépmezői harcokban küzdött, felesége a nehéz időkben élelmezte a bujdosókat. Semsey Tamás Kossuth Lajos iskolatársa volt, és tüzérszázados a háromszéki önvédelmi harcok színterein. Felesége halála után szülőföldjére, Szabadkára telepedett, ott hunyt el 101 éves korában. Nagyasszony feleségének málnási síremléke gondozatlan a református temetőben.

Voltak olyan személyek is Háromszéken, akik együtt éreztek az igaz ügyért való küzdelemmel. Báró Szentkereszti Zsigmondné Haller Anna (1814–1886) az elhunyt egykori gróf Kálnoky György özvegye, sokat szenvedett második férje Szentkereszti Zsigmond (1817–1891) huszárezredesi százados, majd a szabadságharc honvéd hadnagya miatt, aki nem féltve árkosi vagyonát, báróként is „az igazak mellé állott”, amiért halálra

*Szentkereszti Zsigmondné
Haller Anna*

ítélték, és csak tekintélyes apósa, gróf Haller László királyi táblai ülnök közbenjárására részesült a kivégzés helyett két évi fogságban. Feleségével az árkosi Szentkereszti-kastély udvarán álló katolikus sírkápolnában nyugszanak.

Bár Miskolcon ringatták bölcsőjét, de édesapja, az unitárius Benke József Kálnokon született – Benke Judit alias Laborfalvi Róza (1817–1886), Jókai Mór első felesége, a negyvennyolcas eszmék szimpatizánsa volt, és Laborfalva nevét művésznévként használta egy életen át. Férjével több alkalommal bejárták Háromszék híres negyvennyolcas történelmi emlékhelyeit. 1848. március 15-én Budapesten tartott ünnepi műsor részeként Katona József Bánk bánjának előadásán találkozott a nála nyolc évvel fiatalabb Jókai Mórral, amikor is új nemzetiszín kokárdát tűzött a férfi kabátjának hajtókájára. Ezzel kezdődött szerelmük, s augusztus végén már össze is házasodtak. Laborfalvi Róza iránt való tiszteletből nevét felvette a Szentivánlaborfalvi kultúrotthon.

Emlékezzünk még egy olyan nagyasszonyra, aki, bár nem közvetlen módon, de kapcsolódik az önvédelmi harc történetéhez. Nagyajtai Cserei Jánosné Zathureczky Emília (1824–1905), a Székely Nemzeti Mú-

Cserei Jánosné Zathureczky Emília

zeum alapgyűjteményének megteremtője és alapítója ezt megérdemli. Gyűjtője volt a szabadságharc emléktárgyainak. A dicső múltnak emlékei, ereklyéi fenn kell maradjanak – hangoztatta: összegyűjtessenek, megmentessenek a jövő nemzedékek számára. Ez eszmét a múzeumalapító asszony pendítette meg, ő valósította meg! Egy korabeli erdélyi székegy asszony kijelentette: *„Férfi szeretnék lenni, hazámat védeni, és ha szükséges, hazámért meghalni, mert ez a világon a legdicsőbb halál.”* Csányi László hadbiztos pedig azt mondta: *„A haza nem várhatja el a fegyveres szolgálatot a nőktől, és támogatásukra csak a hagyományos asszonyi teendőkben számítunk.”* Mégis számos nő katonaruhába öltözött, férfinév alatt harcolt – hiszen a honvédséghez hivatalosan nem csatlakozhattak. A nőknek az a törekvése, hogy a fegyveres harcban is részt vállaljanak, a történelmi Magyarország egész területén megnyilvánult.

A zoltáni Benkő-Zágoni-udvarház

II. LAJOS MAGYAR KIRÁLY LEVELE V. KÁROLY NÉMET-RÓMAI CSÁSZÁRHOZ^{*}

(részlet, fordította Kulcsár Péter)

„...Személyem holnap inkább a kétségbeesés, semmint az orvosolhatóság reménykedése küldi a csatába... Tizenkét méltósága vesztett főpap (számítván a prépostokat is) van kíséretünkben, akik most eljöttek, hogy együtt haljanak meg velünk, hogy – úgy, ahogy társaink lesznek a vértanúságban – vezetőink legyenek üdvösségünk felé is, jó halálunk (nuestro buen morir) fejében. [...] Léven pedig ez az írás az utolsó bötü, amit még Felségednek írhatok, azt terveztem, hogy számot adhatok benne e török ellenségünk túlságos erejéről, hanem útjába áll e szándéknak a holnap, amire várakozunk, s meg nem tűri a mai, amit ebben a nyomorúságban töltünk. De egy dologra még felhívom azért Felséged figyelmét: Ha nem sietsz a segítségére annak, ami most majd (sc. a csata: Magyarország romlása után) még megmarad, úgy (végtére) semmi sem fog fennmaradni a Római Városból, amit el ne ragadna ez a vérengző farkas, mert bizonyosra mondom: ha holnap, a mi halálunk árán, győzelmet arat, seregeit Olaszország telt zsákjaira reményli majd uszíthatni, fegyveres hadát Velence meg Szicília szigeteire. Ha hiszünk is abban, hogy Urunk, az Isten föl fogja tartóztatni lépéseit, s meg fogja zavarni kártékony terveiben, mégis csupán akkor, ha Tefölséged is megkísérel ellenállani annak, amire (különben) ember aligha elégséges. Hivatkozással a levélre, amit a mi nagyon tisztelendő infánsunk (Ferdinánd) követének küldöttünk, már nem könyörgök tovább ezért a lélekért, amely ebből a mi testünkből kiszállni törekszik, s éltükért azoknak, akik ebben a veszedelemben leledzenek. Növelje a mi Urunk Fölséged állását a hitetlenek fölötti győzelemmel. A mohácsi táborból, 1526. augusztus 27-én.”

^{*} II. Lajos király (1506–1526) a Jagelló-ház utolsó uralkodója Magyarország trónján, hat nyelven (magyarul, latinul, csehül, lengyelül, németül és franciául) beszélt folyékonyan, de értett olaszul is. Az ifjú király nagy bátorságról tett tanúbizonyságot a mohácsi ütközet vállalásával, noha Európa részéről vajmi kevés támogatást kapott.

PERCEK

Van perc, oly könnyű, mint a név,
mit egy sírkövön olvasol;
míg mondod is, csak szádon él,
kit megnevez, már nincs sehol.

S van perc, mély, mint a felirat
ugyanazon a sírkövön,
amelyből évekig sír az
elárvult, gyászravált öröm.

Van perc, amelybe belefér
minden perc, mely utána jó,
perc, amely több, mint egy ledér
perc, – amely maga az idő.

Michael Servetus (Christian Fritsch, 18. század, részlet)

SZERVÉT MIHÁLY

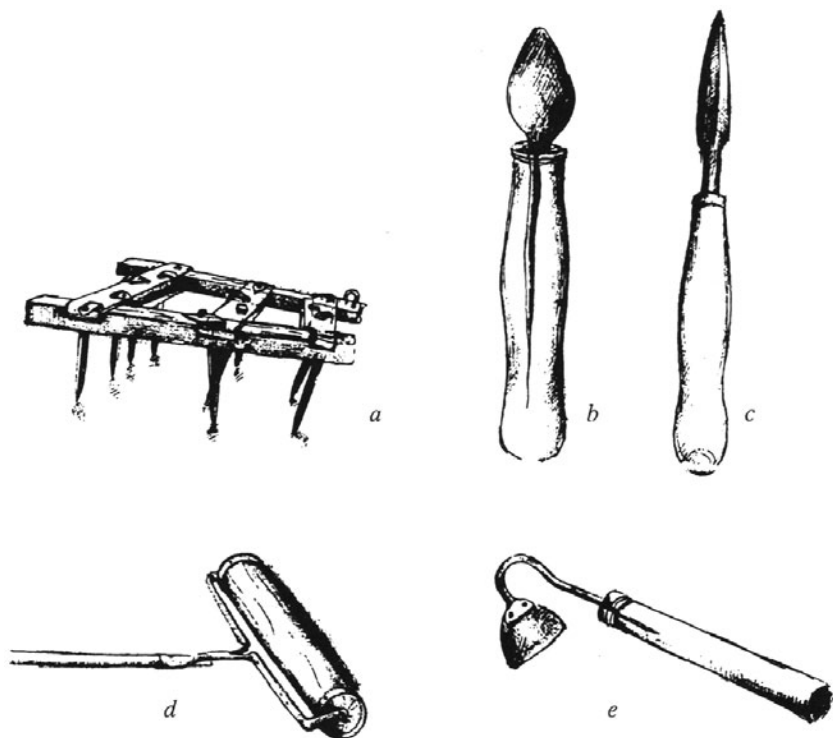
	Kén vegyjele	Vízlabda	Los ... amerikai atomváros	Vízi tündér	... király, Lalo operája	Földviasz	Liter	Fogó közepe!	Disznó „becéze”	Fábn perceg	Rövid, zsinóros kabát	Transz- formálás	Ezt a nyelvet is tanulta
Szervét szülő- házaja													
	Itáliai						Ez hajtotta Watt gépet						
Kenő- anyag				Indok			Garasos						
Kora középkori (művészet)				Napszak			Vöröses- barna			Női név becéze			
Volt, röviden		Arra a hely- re pottyano						Olasz autójele			Gally		
Holland város		Tartósító folyadék		Papír- szék!		Asztalt előkészít		Bosszús szó			Muszkli		Így lette halálát
Ásványi fűszer			Házat készít		Diszes	Bosszul	Termés- átlag						
	Függőzárral lezár		Gabonát vág				Legyőző	O ... mio, olasz dal					
Pénzért használ	Itt is dolgozott				Református röviden			Növény lesz belőle					
Orvosnál mondjuk		Cicero pénz volt		Fenyő „virága”	Tehén adja			Zorro jele		Végtelen kép!			
Német betű		Nem mögött!		Vesztett					Mely ideig		Elvág		
Tova			Lószin	Kézimunka- feleség		Magányo- san elő			Méter				
Történyben van		Latin előjáró (-ért)			Tengeri halfajta	Trombita- hang				Szájat nagyra nyit			
Ögörgő tudós, földrajzi munkáit Szervét adta ki Francia- országban	Kikötői munkás	Foszfor vegyjele			Fél szem!		Alig	Római egyed					Svéd- ország autójele

KERTÜNK TÁJÁN

Augusztusban is ugyanolyan fontosságú feladat a növények ápolása: gyomláljuk, kapáljuk az ágyásainkat, és ne feledkezzünk meg a víz pótlásáról sem.

Ebben az időszakban gondoskodjunk a paradicsom, az uborka, a zeller, a késői káposztafélék tápanyag-utánpótlásáról, ugyancsak fontos a növények védelme a kórokozókkal és kártevőkkel szemben.

Augusztusban újravethetjük az őszi fogyasztásra szánt borsót, fejessalátát, vethetünk még spenótot.

Makói hagymások eszközei: a) favázás, kézi kisfogas b) régi típusú hagymaásó c) az 1950-es években elterjedt hagymaásó d) henger e) apróhagyma-kaparó

Rezi Elek

REFORMÁCIÓI ISMERETIDÉZÉS

Minden év októberében lelkiismereti kötelességünk emlékezni a reformációra, egyrészt, mert önazonosság-tudatunknak tartalmat és célt ad, másrészt, mert múltidézésünk olyan erő, amely a mában a jövőnek szolgál. A reformáció a szellemnek, a léleknek a felszabadulását jelentette a középkori skolasztika dogmái és az egyházi tekintély alól.

Ennek a felszabadulásnak két irányulása volt: egyik a jövőbe, a másik a múltba tekintett. A jövőbe tekintés követelte a lélek számára a szabadságot, a türelmet, a haladást, a lelkiismerettel összhangban álló vallásos életet, a múltba tekintés kereste azt a szilárd alapot, amelyre támaszkodni akart: visszatekintett egészen a Bibliáig. Ezek figyelembevételével megállapíthatjuk, hogy az intézményes egyház „némely külső kisiklásai” csupán alkalmi okokat szolgáltattak a reformációnak. Az igazi lényeg a mélyben létezett, s amelynek felszínre törése elengedhetetlen volt.

A reformáció elindulásának okairól, kibontakozási körülményeiről, jelentőségéről, hatásáról, irányzatairól, a reformátorokról könyvtárakra menő értékelések születtek. Célunk most nem az értékelések számbavétele, hanem egyszerű ismeretidézés, azaz röviden végigjárni a reformáció elindulásának és részben kiteljesedésének útjait. Az utak képzeletbeli jelzőtábláin ezeket olvashatjuk: lutheri reformáció, zürichi reformáció, kálvini reformáció, radikális vagy Dávid Ferenc-i reformáció.

A lutheri reformáció

1517. október 31-én Luther Márton a wittenbergi templom kapujára kissegezte 95 tételét, amellyel kezdetét vette a keresztény egyház megújulási mozgalma. Az elindulás számai tulajdonképpen 1512-ig vezetnek

vissza, amikor Luther a wittenbergi egyetemen doktori fokozatot szerzett, és ugyanott a bibliai tanszék előadója lett. Kezdetben bibliamagyarázatait a középkori skolasztikus írásmagyarázat hatja át, de lassan-lassan körvonalazódnak a reformátori írásmagyarázat fő jellemvonásai is. A döntő fordulat az 1515–1516-os tanévben következett be, amikor a Rómaiakhoz írt levelet magyarázta hallgatóinak. Különösen megragadta a Róm 1,17 üzenete: „Az igaz ember pedig hitből él.” Luther úgy értelmezte, hogy az evangélium Isten igazságát jelenti ki, megmutatja, hogyan lehet valaki igaz Isten előtt, egyedül Isten ígéretére támaszkodva a hit által.

A levél magyarázata során bírálta kora egyházi viszonyait is, de ez a bírálat nem lépte túl az egyház által felállított kereteket. Nem akart szembefordulni az egyházi renddel, a skolasztikus műveltsége és egyéni valóságossága alapján ellene volt minden „eretnekségnek”, egyházszakadásnak.

A bűnbocsánatról szóló egyházi tanítást nemcsak hogy nem fogadta el, hanem azzal egyenesen szembehelyezkedett. Élesen bírálta a bűnbocsátó szelvények árusítását, azaz azt a gyakorlatot, hogy pénzért meg lehetett vásárolni a bűnbocsánatot. Ezen visszaélések ellen kívánt fellépni 95 tételével. Luther igazi törekvése az egyház tekintélyének a védelmezése volt, a tévedések, a túlkapások megszüntetése, de a bűcsú és a bűcsúval való visszaélések feletti viták fokozatos eltávolodást eredményeztek.

1519-ben Johannes Eck római katolikus teológus Luthert nyilvános vitára kényszerítette. A vita a lipcsei egyetemen zajlott le. Luther megvédelmezte a bűnbocsánattal kapcsolatos álláspontját. Johannes Eck azonban a vitát kiterjesztette a pápai hatalom kérdéseire, és Luthert állásfoglalásra készítette. Luther kijelentette, hogy a Zsinat a pápa fölött áll, a pápa nem csalogozható. Úgyszintén Husz János egyes tanításait is igazolta. Eck eretnekséggel és huszitizmussal vádolta őt.

A lipcsei vita után a szakadás bekövetkezése elkerülhetetlennek látszott, egyrészt azért, mert Luther nyíltan állást foglalt a hivatalos egyház ellen, másrészt, mert megszületett az átokkal fenyegető pápai bulla 1520 júniusában, majd az a bulla, amely 1521 januárjában átkot mondott Lutherre és tanításaira (*Decet Romanum Pontificem* – Tetszett a római főpápnak...). A pápai kiközösítés kimondása után Luther sorsa attól függött, hogy a német birodalmi gyűlés milyen határozatot hoz. Időközben

támogatóra talált Bölcs Frigyes szász választófejedelem személyében. V. Károly, a buzgó katolikus császár 1521-ben tartotta a birodalmi gyűlést Wormsban, Luthert is meghívták, aki a császári védlevél oltalma alatt meg is jelent, hogy védelmezze tanait és személyét a pápai átok után. Itt mondotta el híres nyilatkozatát: „Amíg engem szentírásbeli bizonyságokkal vagy máshonnan merített tiszta okokkal meg nem győznek, addig én a szent iratokkal vagyok meggyőzve. Itt állok, másként nem tehetek, Isten legyen segítségemre.”

A birodalmi rendek, Luther és az őt támogató rendek távozása után, a pápai rendelkezés alapján kimondták személyére és követőire a birodalmi kiközösítést. A tényleges hatalom azonban nem a császár, hanem a fejedelmek és a tartományi urak kezében volt. Luthert Bölcs Frigyes fejedelem Wartburg várába vitette, és így nem következett be az üldözés, amely a birodalmi kiközösítés után várható lett volna. Ugyanakkor a császár erejét lekötötte a Franciaország elleni hosszas háború, ezért csak 1529-től kezdve igyekezett érvényt szerezni a határozatnak, de időközben a reformáció jelentős tartományokat hódított meg.

Luther felismerte, hogy az evangélium szerinti vallásos élet elengedhetetlen tartozéka a Biblia megismertetése, ezért fő törekvése lett nemzeti nyelvre lefordítani a Bibliát. Munkásságát kiegészítette egyházi énekköltészete is, amelyről így írt: „Kényszerítettem zsoltárokat írni a nép számára, azaz lelki énekeket, hogy Isten igéje az éneklés által is megtartassék az emberek között.” Énekei közül legismertebb a 46. zsoltár alapján írt *Erős várunk nekünk az Isten kezdetű* zsoltár, amely énekeskönyvünkben is megtalálható (113. sz. egyházi ének).

Reformjainak folyamatos kibontakozását megtörte az 1525-ös német parasztháború. Kezdetben az evangélium hirdetését tartotta fontosnak, és utána az egyházi reformokat, de a parasztháború után következő szászországi vizitációja nyomán az egyház intézményes kereteinek a kiépítését sürgette fejedelmi segítséggel azért, hogy biztosítva legyen az evangélium hirdetése. Szászországi vizitációi alkalmával fogalmazódott meg benne egy káté kiadásának a szükségessége. 1529-ben megjelentette *Kis és Nagy Kátéját*, s ezzel megalapozta a reformáció korának kátéirodalmát.

A zürichi reformáció

A reformáció mozgalmán belül rövidesen felfogásbeli különbségek, teológiai ellentétek jelentkeztek, amelyek különböző irányzatok megszületéséhez vezettek. Az első súlyos ellentét a wittenbergi (szászországi), valamint a svájci és dél-német reformátorok között alakult ki. Az éles teológiai vita az ágostai hitvallású és a helvét (svájci) hitvallású keresztény felekezetek önállósulását eredményezte.

A zürichi reformáció vezéregyénisége Zwingli Ulrich (1484–1522) reformátor volt, aki következetesen, karddal a kezében is küzdött a svájci reformáció fennmaradásáért. A katolikus kantonok csapatai ellen felvonuló zürichi seregben maga Zwingli is harcolt. A kapelli csatában a kis számú zürichi sereg vereséget szenvedett, a csatában Zwingli hősi halált halt. Sírfelirata megörökítette a csatában tett utolsó kijelentését: „A testet megölhetitek, de a lelket nem!”

A kálvini reformáció

A reformáció történetében jelentős helyet foglal el Kálvin János (1509–1535) reformatori munkássága, aki a *Keresztény Vallás Rendszere* (*Institutio Religionis Christianae*) című jelentős munkájával egy új reformációi irányzat alapjait rakja le, amelynek eredményeképpen megalakul a kálvinista vagy református keresztény egyház. Kálvin élete végéig dolgozott művén, s kisebb javításokat nem számítva három alkalommal lényegesebben átdolgozta és bővítette. Kálvin egyik méltatója megállapította: „Kálvin teológiai munkássága 1536 és 1564 között, 28 éven át az európai reformáció munkásainak, védelmezőinek irányítója volt; tanítása hitvalló hűségre és egységre indított, s így hozzájárult ahhoz, hogy sok országban a még csak mozgalomként élő reformtörekvés egyházzá formálódjon.” A kálvini reformáció egyik maradandó szellemi öröksége a Heidelbergi Káté, amely 1563-ban jelent meg, és napjainkban is használatban van a református közösségekben.

Radikális reformáció

A reformáció egyik sajátos irányulása a radikális reformációban öltött testet, amelynek gyümölcseként jött létre az unitarizmus. Az erdélyi unitárius reformáció lánglelkű apostola Dávid Ferenc volt, aki legfőbb törekvésének tekintette azt, hogy az evangéliumok szellemében, Jézus tanításainak és életpéldáinak követésében – és nem személyének imádá-

sában – vizsgálja felül a keresztény vallás fontosabb tételeit. Vizsgálódását így summázta: „Nincs az egész Szentírásban világosabb és nyilvánvalóbb tudomány, mint az egy Istenről szóló tudomány. Istent az Írás mindenkor a mi Urunk, Jézus Krisztus Atyjának mondja, aki mindennek teremtője.” Erre az alapra épített, amikor fokozatosan kifejtette az unitárius reformáció teológiai, vallási, erkölcsi és szervezeti összevőinek fontosabb alapelveit.

Dávid Ferenc életében és szolgálatában a lelkiismereti szabadság és a vallási türelem konkrét formát öltött az 1568. évi tordai országgyűlés vallási határozatában. Ettől kezdve az egyistenhiten alapuló egyház egyik ismérve volt évszázadokon át – és az ma is –, a lelkiismereti szabadság és a vallási türelem iránti elkötelezettség.

Az unitárius vallás cselekvő vallásosságra készítet. Ennek megélése érdekében ma is időszerűek Dávid Ferenc tanításai, felhívásai. A történelmi hűség kedvéért idézzünk néhány dávidi figyelmeztetést: „A hit olyan legyen, hogy szeretet által cselekedjék”; „Hitünket jó cselekedetekkel mutassuk meg”; „Cselekedetünkben a jó emberség és igazság látható legyen”.

A reformációi ismeretidézésünk egyúttal tiszteletre készítet. Szellemi, lelki örökségeink előtt a köszönet szavát rebegjük el Istennek. A 21. században úgy véljük, hogy a reformáció versenyhelyezeteiben kialakult különböző keresztény felekezetek egymás iránt kölcsönös tisztelettel kell viszonyuljanak. Mindnyájan Jézus tanítványai vagyunk, aki így üzen a kereszténység nagy családjá minden egyes tagjának: „Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást. Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.” (Jn 13,34–35).

REFORMÁCIÓS KLISÉROMBOLÁS

1517. október 31-én Luther Márton kifüggesztette a wittenbergi vártemplom kapujára a 95 tételt, és ezzel kezdetét vette a reformáció. – Ezt a mondatot minden vallásórás gyerek megtanulta. Hajlamosak vagyunk úgy gondolni a reformációra, mint pontszerű eseményre, és a reformáció egyházait is gyakran úgy fogjuk fel, mint öt évszázada alig változó közösségeket. (Néhányan megbotránkoznak példának okáért azon, hogy az orgonát 250 éve kezdték használni a protestáns gyülekezetek, és furcsállják azt is, hogy 300 éve még reszponzórius liturgia volt közösségeinkben.)

Pedig a reformációhoz hosszú út vezetett, és a történelmi értelemben vett reformáció is hosszú, csaknem a teljes 16. századon átívelő folyamat. A továbbiakban ezzel a folyamattal kapcsolatos néhány kérdést szeretnénk tisztázni az újabb kutatások fényében.

Reformáció vagy innováció?

Az elején tisztáznunk kell a reformáció fogalmát. A politikai közbeszédben a reform kifejezést a változtatás, esetenként a jobbítás szinonimájaként használják. A reformáció egyházaitól pedig ezek a körök hasonló reformokat várnak el. A reformátorok mindegyike kiválóan ismerte a latin nyelvet, és tudta, hogy a reform, reformáció szó visszaalakítást jelent. Ők nem újíteni akartak, hanem az ő-, illetve ókeresztény közösségek értékeit akarták rehabilitálni koruk elvilágiasodott egyház-társadalmában, visszatéríteni ez egyházat a Biblia kijelölte alapokra. Ezért nem a legmegfelelőbb a hitújítás kifejezés használata a reformáció szinonimájaként.

Miért éppen Luther?

Az egyháztörténetírás beszél ún. előreformatori mozgalmakról, amelyek – Lutherhez hasonlóan – az egyház belső életének megújítását, a visszaélések megszüntetését tűzték ki célul. Pierre Valdes, Girolamo Savonarola, John Wiclif és Jan Hus a 12–15. század valamely időszakában Európa különböző vidékein próbálták érvényre juttatni reformtörekvé-

seiket. Gyakorlatilag mindenik mozgalom elbukott, az előreformátorok száműzetésben vagy máglyán végezték. (Néhány valdens közösség az olaszországi Alpokba menekült, ott vészelték át az üldöztetést, kb. 20 000 főt számláló közösségük érdekes színfoltja Európa vallási palettájának.)

Luther reformmozgalma – a kezdeti megfélemlítések és üldözések ellenére – jóval szélesebb körben elterjedt, és nagyon hamar „polgárjogot” nyert az európai társadalomban, jóllehet ő is ugyanazt tanította, mint az előreformátorok. Az új egyház hitvallását 1530-ban az augsburgi birodalmi gyűlés is elfogadta. Miért lehetett ő „sikeres”, ha elődei elbuktak? Valószínűleg azért, mert jóval szélesebb tömeget tudott megszólítani.

A Husz és Luther között eltelt évszázadban jelentősen átalakult az európai vallásosság. A reformáció kapcsán gyakran elhangzik „a velejéig romlott egyház” klisé. Ez csak részben igaz. Az egyházi vezetés, sok esetben a papság és a szerzetesség erkölcsi élete valóban történelmi mélyponton volt. Ezzel szemben vagy éppen ennek ellenpontosaképp a gyülekezetek lelki igénye jóval nagyobb volt. A 15. század folyamán soha nem látott mértékben nőtt meg a kegyes adományok (liturgikus edények, oltárok stb.), illetve egyházi alapítványok száma. Ezek az Istent kereső közösségek egyre kritikusabban viszonyultak lelki vezetőikhez. (Szép példája ennek a nyugat-magyarországi Körmenden 1517–1518-ban zajlott kolostorper: a város polgárai a szerzetesek erkölcsi kihágásait panaszolták be Bakócz Tamás esztergomi érseknél.)

Ebben a közhangulatban Luther, majd a többi reformátor tanítása nagyon hamar széles társadalmi visszhangra talált.

A közhangulat másik eleme: a halálfélelem

A késő középkor emberének a mindennapjait átszötte a halálfélelem. (Luther a tottenhami erdőben halálközeli élmény hatására fogadta meg Istennek, hogy a jogi pálya helyett szerzetesi fogadalmat tesz.) Elsősorban nem a halál tényétől, még csak nem is a kárhozattól féltek, hanem a tisztítótűztől. A korabeli képzet szerint a halálból az üdvösség felé a tisztítótűzön keresztül vezet az út. A tisztítótűzben töltött idő pedig az elkövetett bűnök nagyságához mérten hosszabb vagy rövidebb. Eszerint egyedül a szentek jutottak azonnal üdvösségre, sőt „fölös” jó cselekedeteik másokat is kiszabadíthatnak a tisztítótűzből, vagy megrövidíthetik az ott töltött időt. Ezekkel a jócselekedetekkel kizárólag a hivatalos egyház rendelkezett. Így jött létre a búcsúcédulák intézménye: bizonyos összeg

ellenében bárki vásárolhatott ezekből a jó cselekedetekből, és megrövidíthette saját vagy hozzátartozói lelkének tisztítótűzben töltendő idejét.

Éppen az általános halálfélelem vezetett oda, hogy az emberek megtakarított pénzüket búcsú- vagy bűnbocsátócédulákra költötték. A jelenség olyan méreteket öltött, hogy egyes északnémet tartományok gazdasági válság szélére sodródtak.

Miért éppen 1517. október 31.?

Luther visszaemlékezéseiben 1515-re keltezi személyes reformációját. Ekkor Pál apostolnak a rómabeliekhez írott levelét magyarázta a wittenbergi egyetem diákjainak. Előadásaira készülve döbrent rá arra, hogy sem az önmarcangolás, sem a vezeklés, sem bűnbocsátó cédulák nem visznek közelebb az üdvösséghez. Azt kegyelemből adja Isten, és a kegyelmet csak hittel fogadhatjuk el.

Amikor 1517 őszén Wittenberg környékén Johann Tetzel domonkos-rendi szerzetes búcsúcédulákat kezdett árusítani, Luther úgy döntött, hogy akadémiai körökben vitát kezdeményez a megigazulásról, a bűnbocsánatról és a tisztítótűzről. Így fogalmazta meg 95 vitatételét, és ki függesztette azt a wittenbergi udvari templom (ném. Schlosskirche – a magyar köztudatba a hibás „vártemplom” megnevezés került be) egyetemi hirdetőtáblaként használt északi kapujára. Nem reformációt hirdetett, csupán vitatéziseket fogalmazott meg. A középkori egyetemeken heti rendszerességgel folytak ilyen disputák.

A vita – éppen a búcsúcédulák társadalmi és gazdasági hatása okán – nagyon hamar túllépte az egyetem falait, és tartományi, majd alig egy év múlva a teljes Német-Római Birodalmat foglalkoztató kérdéssé vált.

Az 1517-es dátum tehát a reformáció egyik alapkérdésének, a megigazulástannak a nyilvánosságra kerülését jelzi. Ha úgy tetszik, ez volt a szikra. Luther ekkor még nem szakított a hivatalos egyházzal. Három éven keresztül próbálta meggyőzni elöljáróit tételeinek biblikus igazságáról.

1520-ra kiderült, hogy a hivatalos egyház nem nyitott reformtörekvéseire: a pápa kiátkozta. Miután ugyanazon év december 10-én Luthernek kézbesítették a kiátkozó bullát, diákjaival Wittenberg várfala mellett egy tölgyfa tövében elégette azt. Ez volt a nyilvános szakítása a római egyházzal. Sok történész úgy véli, hogy inkább ezt a dátumot kellene a reformáció kezdetének tekinteni.

EGRI CSILLAGOK

(részlet)

És feltörte a pecsétet. Kibontotta a levelet.

– Az – szólt a levélbe belehunyorítva –, a barát írása. Tiszta, mint a nyomtatás, de igen apró. Én ugyan el nem olvasom.

A zarándok beljebb ült a diófának az árnyékában.

– Bizonyosan jól írt pedig – mondotta. – Mert nem noszított, hogy siessenek. Mikor nagy pöcsétes levelet küld, mindig sietnem kell. Ez csak olyan kis pöcsétes; nem ország dolga.

S hogy ily bölcsen megkülönböztette a leveleket, elégedett arccal húzott egyet az eléje tett boros fazékból.

Az asszony is a kezébe vette a levelet. Nézte alul, felül, s nézte a szét-töredezett pecsétet. A zarándokhoz fordult:

– Egészséges a Gyuri bácsi?

A zarándok sajtot evett. Nagyot nyelt.

– Nem beteg az soha.

Egy bikafejű, vállas és erős, vén pap fordult be a kapun. A jövevény felállott, és kezet akart neki csókolni.

– Pápista vagy, vagy újhítű? – kérdezte a pap.

És mellközépig érő fehér szakállát simogatta, hogy a zarándok kezet ne csókolhasson.

– Pápista vagyok – felelte a zarándok.

A pap akkor elfogadta a kézcsókot.

Bementek a szobába. Ott a pap az ablakhoz állott, és magyarul olvasta a deák levelet:

– *Kedves sógorom...*

* Gárdonyi Géza (1823–1922) regénye Eger várának viadalát örökíti meg, miközben bepillantást enged a korabeli Magyarország vallási villongásokkal, parázs hitvitákkal teli világába.

Különös, tompa hangja volt a papnak. A mássalhangzókat csak sejtetni lehetett a beszédében. De azért akik megszokták, értették a beszédét.

Folytatta:

– és kedves Juliska! Istentől jó egészséget és zavartalan életet kívánok mindnyájatoknak. Továbbá arról értesültem, hogy ott a ti vidékteken napról napra dúl hol Móré, hol a török, és hogy már csak a földhöz tapadt jobbágyság marad meg a helyén: aki teheti, fut, ki a Felvidékre, ki pediglen által a némethez. Hát ti, ha még életben vagytok, szerelmesim, és ha még ott vagytok Keresztesen, ti is mentsétek magatokat. Beszéltem öfelségével, hogy térítse meg a károtokat.

– Ne olvasd tovább – pattant fel Cecey –, ebnek kell eb kegyelme!

– Csöndesen, kedvesem – csillapította az asszony. – György okos, György tudja, hogy mi Zápolyától nem fogadunk el semmit: hallgassa végig kegyelmed a levelet.

A pap összeráncolta bozontos szemöldökét, és tovább olvasott:

– A király ugyan nem adhatja vissza Sásodot, de van egy falu Nagyvárad közelében...

– Hagyd abba, hagyd abba, Bálint! – szólt Cecey a haragtól kitüzesedve.

– Már más következik – felelt a pap.

És olvasott tovább:

– De ha már úgy beléd csontosodott volna az iránta való gyűlölség...

– Belém, belém – kiáltotta az asztalra csapva Cecey –, sem ezen, sem a másvilágon! Vagy ha ottan, hát ott is csak fegyverrel!

A pap tovább olvasott:

– Itt Budán az én kis házam üresen áll, és mi nemsokára Nagyváradra költözünk. Csak egy íjgyártó lakik benne az alsóházban. A felházi három szoba üres.

– Nem kell! – kiáltott Cecey fölkelve. – A Zápolya pénzén vetted, barát! Dűljön össze, ha belemegyek!

– Tudod is te, hogy azon vette! – szólt a pap bosszúsan. – Hátha örökség?

De Cecey már nem hallgatott rájuk. Dühösen kiektetett-baktatott a szobából, és végigkopogott a tornácon.

A zarándok ott falatozott a tornác végén, a diófa alatt. Megállott előtte haragos peckesen.

– Mondd meg a barátoknak, hogy tisztelem: amit írt, annyi, mintha nem írt volna semmit se.

– Hát nem viszek levelet?

– Nem.

Azzal tovább-baktatott, ki a szérűre. Föl és alá topogott a napon. Olykor jobbra-balra csapkodott a botjával a levegőben, és haragosan morgta:

– A fejem még nem fa!

A parasztok buzgóbban nyírták a birkát.

A kutyák is távolabb húzódtak. Még a ház is mintha lejjebb csúszott volna a parton.

Az asszony a pappal a tornácon állott. A pap a vállát vonogatta.

– És ha nem örökség is – mondotta –, munkájából való szerzeménye a barátoknak. Annak adja, akinek akarja. Hát Péternek adja. Akkor aztán Cecey-ház, és nem parancsol benne a király se.

Dobó kilépett a szobából. Az asszony bemutatta őt a papnak. Cecey is visszatért, és ráhörkent a papra:

– Te pap, te megfordultál! Te még utóbb beszegődsz Jánoshoz zászló-tartónak.

– Te meg vénségedre leteszed a magyar nevet! – mordult vissza a pap.

– Te beállsz hóhérrak! – rikácsolt Cecey

– Te meg németnek! – böszült fel a pap.

– Hóhér!

– Német!

– Sintér!

– Hazaáruló!

A két ősz ember szinte kék volt már a dühtől, ahogy egymásra ordított. Dobó csak azt várta már, hogy mikor kell őket széjjelválasztania.

– Ne veszekedjenek, az Isten áldja meg kegyelmeteket – mondotta nyugtalanul –, vagy inkább vesszenek össze a törökkel.

– Nem érted te ezt, öcsém – felelt Cecey a székre zötytyenve –, ennek a papnak a nyelvét vágatta le Szapolyai, nekem meg a jobb kezemet. Hát nem bolond ez, hogy a maradék nyelvével Szapolyait védi?

– Ha csak az én ellenségem volna – felelt a pap is megcsöndesült hangon –, régen megbocsátottam volna neki. De azért még így is azt mondom, hogy inkább ő legyen az ura a magyaroknak, hogysé a német.

– De biz inkább a német, mintsem hogy a török! – kiáltott ismét Cecey.

Dobó közbeszólt, hogy a két ember megint össze ne horgoljon:

– Jónak egyik se jó, az igaz. Várnunk kell valameddig, hogy állít-e a német erőt a török ellen. Meg hogy csakugyan el akarja-e János adni az országot a töröknek.

– Eladta az már, öcsém, régen!

– Nem hiszem – felelte Dobó –, neki sohase kellett a török, neki csak a korona kellett.

Az asszony egy tál rántott csirkét tett az asztalra. Az illatos, piros sült csirke láttára eltűnt a mérgező vörössége a két öreg arcáról.

Átment Ceceyékhez.

– Édesanyám – mondotta az asszonynak –, én csak azért jöttem, hogy meghíreljem a török veszedelmet. Most már visszatérek.

Az asszony az ablaknál ült, és aranycérnával valami gyolcsot szegett. A nők akkoriban aranyozott inggallért viseltek. A leányának varrta.

– Hová sietnél? – felelte. – Hiszen még nem is beszélgettünk. Az uram nincs itthon. Ő is akar talán szólni veled. Hát Bálint úrnál voltál-e már?

– Nem – felelte a diák –, nem is megyek hozzá. Csak úgy ugrottam el hazulról, hogy nem is mondtam, hová megyek.

– Hát az öreg papunkkal nem akarsz beszélni?

– Hol lakik?

– Itt velünk. Hol lakna másutt? De most ő sincs itthon. Temet.

– Még mindig civakodnak?

– Most még többet, mint azelőtt. Most ő a Ferdinánd-párti, az uram meg a János-párti.

– Mondja meg neki *kegyelmed*, hogy tisztelem.

Szándékosan nem szólította *anyámnak*.

Az asszony egyet fordított a varráson, és csak egy-két percnyi hallgatás után válaszolt:

– Hát akkor nem tartóztatlak, Gergely fiam. Csak éppen egy kis ebéddel kínállak meg. Félretettem neked. Nem akartalak zavarni a nyugvásodban.

Gergely lehajtotta a fejét. Bizonyára azon gondolkozott, hogy elfogadja-e az ebédet. Végre is arra gondolt, hogy hátha megbántja őket: elfogadta.

Az asszony sárga bőrabroszt vetett az asztalra, és hideg sültet tett rá, meg bort is melléje.

Eközben Bálint pap is hazaérkezett. Máskor csak az est vetette haza az irgalmasság munkájából, aznap korábban tért haza, mert a hőség és a munka elfárasztotta.

A nyomában baktatott be Cecey.

Gergely kezét csókolt a papnak. Aztán, hogy az visszatolta az asztalhoz, evés közben felelgetett a kérdéseire.

– Hogy megnőttél! – bámuldozott a pap. – Embernyi ember vagy. Pedig mintha csak tegnap szakadtál volna el tőlünk!

És körülpillantott.

– Vica hol van?

– A palotában – felelte Cecey.

A pap tekintete magyarázatot kért. Cecey mentegetődzve felelte:

– A királyné igen megszerette. Nem ereszti.

– Mióta?

– Egynehány napja.

– Csak nem a *gyerek* mellett van? – hörkent föl a pap.

– Mellette van – felelte Cecey. – Csak nem gondolod, hogy pesztonka! Van ott pesztonka elég. Vica csak épp hogy ott van, no.

– A te leányod a Szapolyai fia mellett?! – kiáltotta a pap a színéből kikelve.

Cecey nyugtalanul baktatott végig a szobán.

– Hát mi van abban? – felelte megfordulva. – Nem te mondtad-e, hogy inkább a magyar, ha kutya is, mint a német, ha angyal is?

– De hogy a te leányod ringatja a Szapolyai fiát! – szólt a pap a haragtól kivörösödve. – S hirtelen felcsattant. Éktelen dühvel ordított Ceceyre:

– Hát így meglágyul az ember esze, ha megvénül! Hát elfelejtetted-e, hogy annak a gyereknek az apja hóhér volt?! Elfelejtetted-e, hogy velem együtt ettél a Dózsa György húsából?!

S úgy vágta a széket a földhöz, hogy darabokra reccsent.

Gergely szájából kiesett a falat. Lefutott a lépcsőn, és elővezette a lovát. Elrohant anélkül, hogy búcsúzott volna.

ŐSZI HÁLAADÁS

Azt mondják, vasárnap van ma.
Mindegy, menjünk ki a mezőre, a hegyoldalba
bolyongani, mint tegnap s tegnapelőtt.

Látod, milyen szép a falunk így messziről?
Kis tarkaság a zöld mezőben,
magas, fehér tornyából idefújja a szél a harangszót.

Őszi hálaadás van. Újkenyértörés napja,
úrvacsorára mennek ott lent az emberek.
Ők is munkájukkal szentelték meg a búzaszemet,
s a templomba mennek szentelt kenyéréért.

Nézd, itt a tarlón egy búzakarász,
kihullott a kévéből s ittfeledték.
Kibontom apró, barna szemeit,
lehántom héját, nézd, kezemben a drága fehér mag,
hálaadásnak napja van ma:
legyünk mi is egyszerűek s hívők,
jer, vegyünk tenyeremből úrvacsorát.

* Bözödi György, családi nevén Jakab (1913–1989) unitárius író, szociográfus, történész. Kolozsváron teológiát, jogot és bölcsészetet hallgatott, több lap munkatársa volt (Pásztortűz, Ellenzék, Erdélyi Helikon, Korunk, Székely Szó).

ANTOINE DE LA ROCHE CHANDIEU

Helyezzék el a következő, ábécésorrendben lévő szavakat a mellékelt hálóban, ha jól dolgoztak, a felső kiemelt oszlopban kialakul a francia város neve, ahol Chandieu jogot tanul, az alatta lévőben pedig a svájci város neve, ahol elhunyt. Utána másolják át a számozott négyzetekben lévő betűket az alsó kis hálóba, itt egy, a francia vallásháborúk idején lezajlott esemény neve lesz olvasható, ezen esemény miatt menekült Chandieu Svájcba.

2 betűsek: AP, FŐ, IL, LÁ, NA, NÁ, ÓV, OK, ŐK, ÖL, RÁ, SZ, TI, ZL

3 betűsek: ALL, EKA, ETA, GSM, IVA, IZÉ, KFT, LAR, LÁT, LUR, MAN, NOS, TAT, VAK, VAN, ZET

4 betűsek: ELIT, ETET, FRIZ, IKES, KIÖL, KOOS, MAMA, ÖNÖZ, SÜNI, TÉMA, TOVA, VERS

5 betűsek: BRÉMA, IRAKI, IVELŐ, JELES, ROVAT, SUMÉR

6 betűsek: ELÉVÜL, EZUTÁN, ROMAIN, VAKARÓ

7 betűsek: KIKUTAT, KILOPÁS, SZANÁLÓ

9 betűsek: BELESEPER, ELLENKEZŐ, EPRES TETŐ

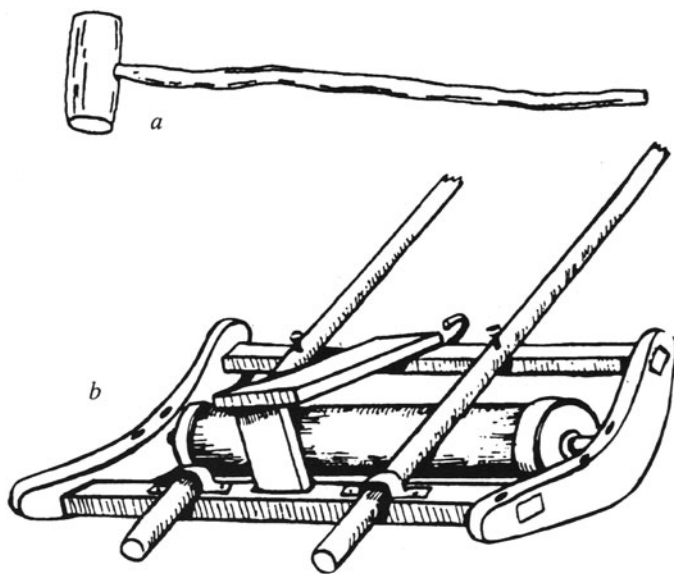
13 betűsek: FEKETE TENGERI, FŐTISZTVISELŐ, IVARTALANITÁS

KERTÜNK TÁJÁN

Szeptember a szüret vagy betakarítás hava. A termést hozó zöldségnövényeket már ne öntözzük és tápoldatozzuk tovább, hogy a termések beérhessenek. A szüretre ért terméseket folyamatosan szedjük, és tároljuk a megfelelő módon. A már felszabadult ágyásokat tisztítsuk meg a gyomoktól és a növényi maradványoktól.

Ha meg szeretnénk őrizni kedvenc növényeinket, gyűjtsünk magot jövőre. Vigyázzunk, hogy csak egészséges növény magját vagy termését gyűjtsük be. A magokat papír- vagy vászontasakban tároljuk száraz, hűvös helyen.

Áttelepíthetjük vagy tőosztással szaporíthatjuk az elvirágzott évelőket.

a) hanttörő (általános forma); b) sima fahenger, kettős rúddal, hajtóállással

Rácz Norbert

VÉRITÉ OBLIGE,
AVAGY AZ IGAZSÁG NEMES KÖTELESSÉGE

Mit jelent unitáriusnak lenni? Egyszerű és elcsépett kérdés, amit bármelyik konfirmált fiatal meg tudna válaszolni – vágathatnánk rá szinte azonnal, s idézhetnénk a hitvallásunkat: egyetlen Istenben hinni, Jézust emberként és tanítóként tisztelni, hinni az ember veleszületett jóságában, a szabad akaratban és így tovább.

Bizony, mind helyes válaszok, igaz szavak, ám ha mégsem hessegetjük el magunktól ily egyszerűen a felvetett kérdést, és hagyjuk, hogy velünk maradjon, akkor okvetlenül egy sor újabb, s talán nehezebben megválaszolható problémával szembesülünk. Például idén, a reformáció évében, többek között azzal, hogy vajon a Szentháromság tanának bibliai hiánya miért nem tűnt fel mindazoknak a nagy felkészültségű, tudós és bátor embernek, akik a protestáns egyházmegújulást elindították. Vajon a lánglelkű Luther, a precízen pontos Kálvin, a hatalmas tudású Melanchton vagy a bátor Zwingli miért nem foglalkozik ezzel a kulcskérdéssel? Tudvalevő ugyanis, hogy a keresztény többség egyik sarkalatos tanítása Isten hármasegysége és Krisztus kettős – emberi és isteni – természete. Hogyan lehetséges, hogy csupán néhány – gyorsan tegyük hozzá – mindenki által üldözött és eretneknek minősített személy jutott erre a felismerésre? Talán nem mertek ennyire mélyre ásni, vagy a már meglevő épület alapjait féltették? Lehet, hogy a kérdés körüljárása segít majd abban, hogy jobban megértsük azt, kik is vagyunk mi magunk!

A Szentháromság körüli kutakodásunk az első keresztény évszázadokhoz fog elvezetni, amikor a kereszténység még nem a ma ismert stabil és konszolidált vallásként létezett, hanem új jelenségként, azért küz-

dött, hogy a világ szellemi térképén a maga számára találjon talpalatnyi helyet. E zsidó ihletettségű, alapítású és gondolkodású vallás a Római Birodalom görögös környezetébe került. Abba a zajos és színes világba, amelyben kultúrák és vallások, önjelölt és gyakran tömegeket mozgó próféták, isteni címmel felruházott császárok éltek és mozogtak. Így nem csoda, hogy az új követők körében Jézus személye és tevékenysége kezdett mitikussá válni, emberi vonásai mindinkább kezdtek elmosódni, s isteni, emberfeletti tulajdonságokat kezdtek neki tulajdonítani. Mindebben nincs semmi rendkívüli, hiszen tucatnyi olyan személyt lehetne felsorolni, akiket, a nekik járó tisztelet jeleként, már életükben hasonló jellegzetességgel ruháztak fel. A zsidó gondolkozástól teljesen idegen istenember képzeete kezdett egyre markánsabban megjelenni a keresztények között is. Aztán, ahogy az idő telt, s egyre többen fogadták el e tanigazságait, a művelt pogány elit figyelmét is felkeltették az egzotikusan ható gondolatok, és e figyelemmel együtt egy sor kérdés merült fel, amit a keresztény hitvédőknek kellett megválaszolniuk. Adott volt mindenkelelőtt az a sajátosan zsidó gondolat, hogy Istent szigorúan egyként lehet csak felfogni, ám mellette, a kultusz középpontjában ott állt már egy csodákat megtenni képes, a halált legyőző, a mennybe menő emberfeletti személy, Jézus Krisztus, a Megváltó képzeete. Ilyen körülmények között Krisztus megváltó, üdvözítői szerepe viszont vitát szült pogányok és keresztények között. Mert ha Krisztus teljesen ember volt – érveltek a kereszténység ellenzői – akkor a megváltás emberi mű, ha meg isten ő, akkor itt két istennel (az Atyával és Krisztussal) kell számolni. A keresztények számára egyik opció sem volt elfogadható, így aztán a niceai és az azt követő egyetemes zsinatok elhatározták azt, hogy Krisztus egylényegű az Atyával, aki teljes mértékben Isten és teljes mértékben ember, azaz benne a két természet teljes és titokzatos összhangban fér meg. Így e vitából a kereszténység győztesen léphetett tovább, ugyanis a megváltást a kettős természetű Krisztus valósította meg, s a rosszindulatú ellenfelek vádaskodását elhallgattatták. Látnunk kell tehát, hogy a Szentháromság tanának megfogalmazása a késő ókor szellemi és társadalmi körülményei között született. Nem tudós emberek csendes kutatása közben, hanem vitától hangos, önvédelmi harc eredményeként fogalmazódott meg a hellenizmus fogalomkészletét használva. Éppen ezért e tant csupán a keletkezése korszakának társadalmi és kulturális körülményei között érthetjük meg igazán.

Telt-múlt az idő, s az egyház első zsinatainak tételei, az első századok határozatai és hitvallásai olyan nagy tekintélyre tettek szert, hogy azoknak a megbolygatása egyet jelentett az eretnekséggel. A Biblia gyakran nehezen értelmezhető passzusait ugyanis könnyen meg lehetett fejteni ezen a hitvallási szemüvegen keresztül szemlélve, továbbá a buján szerteágazó emberi gondolkodást meg lehetett zabolázni, és ki lehetett védeni azokat a törekvéseket, amelyek a biztosnak tartott dogmatikai rendszert veszélyeztették. Így történhetett, hogy a középkor nagy rendszerezője, Aquinói Tamás, aki egyébként igen hideg elmével és a logika szabályait mindig igen komolyan szem előtt tartva alkotta meg a sok szempontból ma is helytálló művét, *A teológia foglalatát*, a Szentháromság dogmáját az értelem feletti övezetébe utalta, mint olyan kérdést, amely felette áll a ráció és logika szabályainak, mindazonáltal igaznak kell elfogadni. E kérdés, valamint több ehhez hasonló a különleges kijelentés kategóriájába került, szemben az értelem által is megállapítható, kikövetkeztethető igazságokkal.

Aquinói eljárása arra világít rá, hogy bár eltűnt a külső veszély, hiszen nem volt már keresztényellenes hangulat és védekezési kényszer, sőt még a társadalmi és gondolkodási viszonyok és hangsúlyok is megváltoztak, a megállapított tan – még akkor is, ha az kevésbé volt érthető, vagy értelmezhető – a keresztény identitás meghatározó sajátosságává vált.

A középkor eseményekben szegényebb időszaka után az európai szellem első komoly lázadása a keresztény világértelmezéssel szemben a reneszánsz idején bontakozott ki. A reneszánsz ember születése arra a korra tehető, amikor a művelt európaiak, szembesülve a keresztény egyház erkölcstelenségével, a vezetők kapzsiságával, politikai ambícióival, pénzsóvárságával és fényűző életmódjával, a már csak nyomaiban felsejlő ókori értékek felé fordultak. Mai ésszel szinte felfoghatatlan lehetett az ókori görögség és latinság értékeinek a felfedezése. Cicero, Seneca vagy Platón írásai, amelyek érthető módon beszéltek erkölcscről, politikáról, életről és halálról, de nem ismerték a kereszténység vagy pápaság fogalmát, földrengésként rázták meg az amúgy e korszakra ellaposodó szellemi talajt. Az európai ember felfedezte önnön méltóságát, a vele született értékességet, s ebből kifolyólag önbizalmat nyert arra, hogy szellemi képességeinek fényénél felkutassa a vágyott igazságot, életének értelmet adjon.

Tárgyunk szempontjából a reneszánsz „ad fontes” (a forrásokhoz) jel-szava lényeges, ugyanis ezt zászlójukra tűzve láttak neki a kor gondolkodói ahhoz, hogy minél alaposabban, minél mélyebbre ássanak, kikutas-sák minden jelenlegi állapotnak a gyökerét, megkeressék az eredeti szövegeket, s így, a múltból kiindulva értelmezzék a jelent. Továbbá e jel-szó egyben azt is jelentette, hogy az örökölt, megdönthetetlennek vélt gondolati épületeket és rendszereket is elemezni kell minél alaposabban annak érdekében, hogy megértsék, megismerjék, és csak az elfogadhatót őrizzék meg belőlük.

A reneszánsz általános légkörében, részben ezzel versengve, függesztette ki Luther Márton híres tételeit a wittenbergi vártemplom kapujára, elindítva ezáltal a protestáns reformációt. Luther nem kedvelte a reneszánsz szellemiségét. Az ő gondolkozása jobban harmonizált a korábbi, középkori eszmékkel, kora humanizmusát és emberbe vetett bizalmát túlzottnak, vallástalannak és indokolatlannak tartotta. Ő maga az egyházi élet túlkapásait, méltánytalanságait kívánta letörölni, illetve a „tisztának” és eredetinek tartott keresztény tanítást és életformát visszaállítani. Konkrétabban: az egyház szerepét kívánta helyreállítani az üdvözülés kérdésében. Előtte ugyanis az egyház jelentette az üdvözülés egyedüli lehetőségét. E tekintetben az adományoknak, bűcsúknak vagy bűnbocsátó céduláknak a vásárlása egyet jelentett az üdvözülés előmozdításával. Luther ehelyett, a páli gondolkodás alapján állva, a hitet tette meg az üdvözülés egyedüli lehetséges módjává, amely a Szentírás olvasása és tanulmányozása révén ébred fel az emberben. Luther teljes mértékben egyetértett az első századok végzéseivel, azokat megváltoztatni vagy reformálni nem akarta, mert azokat igazaknak fogadta el. Reformációjának tárgyát nem ez a dogmatikai rendszer képezte, ugyanis számára ez képezte alapját az általa mélyen megélt és hitt krisztusi helyettes elégtételnek és végső soron az üdvözülésnek.

Am nyomdokain járva a reneszánsz eszméivel és módszereivel rokonszenvező igen művelt gondolkodók egy csoportja nem rettent vissza attól, hogy az üdvözülés tisztább módját a dogmatikai rendszer „megtisztításában” keresse. Az ő véleményük szerint a Szentírásból fakadó hitnek összhangban kell állnia a Biblián alapuló tudással, még akkor is, ha ez a tudás ellentmond évezredes tanoknak. Végső soron e gondolkodók a lutheri *sola Scriptura* (egyedül az Írás) vezéreszméjét alkalmazták igen következetesen a keresztény tanításra. A reneszánsz és a lutheri re-

formáció sajátos elegyedéséből született meg az a szellemi környezet, ami lehetővé tette, hogy egyes gondolkodók kimondják: a Szentháromság tana vagy Krisztus kettős (isteni és emberi) természetének dogmája nincs benne a Bibliában, ami azt jelenti, hogy azt nem kell hinni. Öntudatosságuk pedig megkapó és káprázatos. Dávid Ferenc és munkatársai például már az 1560-as évekre tisztában voltak azzal, hogy ők következetesen viszik tovább a Luther, Zwingli, Kálvin és Melancthon által megkezdett, de be nem fejezett munkát. E korai időszakban már úgy vélték, és erősen hitték, hogy csupán idő kérdése, míg mindenki elfogadja meglátásaikat, s belátja, hogy nekik igazuk van.

Válaszolva ez írás második bekezdésében felvetett kérdésre, arra, hogy az első nagy reformátorok miért nem vállalták a Szentháromság bibliai hiányából szükségszerűen folyó következtetés levonását, elmondhatjuk, hogy azért, mert az ő törekvésük e dogmatikai rendszer megreformálására nem terjedt ki. Luther és követői az üdvözlés kérdésében kívántak újat mondani, a többi hittani tételt nem akarták érinteni, még akkor sem, ha az adott tan már semmilyen értelmezési lehetőséggel nem rendelkezett.

E nagyívű történelmi kitérő után ideje rátérni arra, hogy ebből mit tanulhatunk meg unitarizmusunkkal kapcsolatban. Mindenekelőtt arra hívnám fel a figyelmet, hogy unitáriusnak lenni épp azt jelenti, hogy csak azt fogadjuk el igaznak, ami életünk tekintélyalapjával is, azaz a Bibliával és a józan értelemmel is összhangban van. A lényegében és személyében egy Isten gondolata következmény, ami abból a felismerésből fakad, hogy mást sem a Bibliában nem találunk, s a józan ésszel sem lehet könnyen összhangba hozni. A logika szigorú szabályait és azoknak a betartását, amit sem Aquinói Tamás, sem Luther Márton nem mertek következetesen érvényesíteni, megtette Dávid Ferenc, Giorgio Biandrata, Heltai Gáspár, Socinus Faustus, Enyedi György és munkatársaik.

A metaforáink életéről, valamint a hozzájuk való ragaszkodásról beszélhetünk itt. A metaforák összevont hasonlatok, amelyek azáltal, hogy két, egymástól különböző tárgyat összekapcsolnak, valami újat sejtetnek a megfejtendő kérdéssel kapcsolatosan. Például, amikor William Shakespeare azt írja, hogy a világ egy színpad, akkor ezt semmiképp nem úgy kell érteni, hogy a társadalmunk egy deszkaemelvény, amit el lehet függönyözni, hanem sokkal inkább arra, hogy minden emberi kapcsolat játék, vagy arra, hogy az emberi élet minden helyzete drámai feszültséget,

művészi lehetőséget hordoz, amit ki lehet bontani. Vagy – ha szabad e példát John Dominic Crossan neves bibliatudóstól kölcsönözni – amikor a kereszténység azt mondja, hogy Jézus Isten báránya, akkor senki sem gondol arra, hogy a Jézus nevű élőlény egy bundás kérődző, hanem arra, hogy egy adott gondolati környezetben Jézus áldozati bárány. A metafora azáltal mond el többet az adott tárgyról, hogy bizonyos értelmezési kód szerint hozzáad egy elhallgatott árnyalatot a központi témához. Ám ezeknek a formáknak csak addig van létjogosultságuk, amíg az értelmezési kód él. Amikor már senki sem tudja megfejteni, vagy nem képes megérteni a társítást, a metafora meghal. Anthony DeMello neves jezsuita szerzetes és író fogalmazza meg azt a történetet, amikor Afrika forró égővi lakói számára próbálták visszaadni a hófehér fogalmat, ami számukra, akik havat sose láttak, semmit sem mondott, ám annál többet fejezett ki a kókuszdió belsejének a fehérsége. E példa jól szemlélteti a metaforák szerepét. Nekünk a hófehér szikrázó tisztaságot, makulátlanságot jelent, ám a forró égővi lakos számára ugyanezt a kókusz bele adja vissza.

A teológia, mint szellemtudomány, lényegében a metaforák értelmezésének és egymásra épülésének a tudománya. Minden, amit Istenről, az üdvözülésről, hitről stb. mondunk, mind metafora, átvitt értelmű gondolat, ami az elhallgatással ad hozzá mondanivalót a tárgyhöz. A Szentháromság is metafora! Ám a késő ókor társadalmának és kultúrájának alkonya után már senki sem tudta tisztán érteni például a *hiposztatikus egység* fogalmát. A kulcs elveszett, de a metafora, értelmezhetetlen tárgyként, de megmaradt...

A fentebb leírtak viszont további következményekkel is járnak. Tételesem azzal a meggyőződéssel, hogy azt, amit felismer a körültekintő emberi gondolkodás, igaznak kell elfogadni még akkor is, ha régi, dédelgett vagy megszokott tételeknek mond ellent. Így, ha a tudományos kutatás bebizonyítja, hogy nem a Föld az Univerzum középpontja, hanem bolygónk a Nap körüli pályáján kering, akkor az évezredek hagyománnyal és egyházi tanítással szemben a megalapozott és kimutatott tényt kell elfogadni, vagy ha a testi feltámadást a biológia kizártnak, a természeti törvénnyel ellentétesnek fogja fel, akkor meg kell válni tőle. E felismerés pedig alázatot szül, mert megtanítja az embernek, hogy sohasincs birtokában a teljes igazságnak, hanem nyitottnak kell maradnia annak érdekében, hogy a jobbat, a többet, az igazabbat befogadhassa. Látva viszont azokat a szellemi képességeket, amelyek a birtokunkban

vannak, amelyeknek segítségével mindezt megtehetjük, valamint azt a bonyolult, de mégis összefüggő világegyetemet, melyben élünk, hála és csodálat ébred bennünk Isten iránt, aki mindezeket a tulajdonságokat nekünk ajándékozta.

Mit jelent tehát unitáriusnak lenni? Nyitottságot, alázatot, csodálatot, életörömet és tudásszomjat jelent. Az unitárius ember nem betanult és átörökölt dogmák mentén, hanem a Szentírás, a történelem és a tudomány felé hajolva próbálja a mindig aktuális mában fellebbteneni a fátylat a rejtélyekről. Nemcsak azért hisz és fogad el valamit, mert egy külső tekintély azt diktálja, hanem éberen szemléli az ezerarcú, színekavalkádban és gazdagságban pompázó világot, hogy a legértékesebb árnyalatokat visszasugározza emberi életén keresztül – így valósítja meg saját életében a folytonos megújulás elvét, mely a reformáció jelmondata is volt.

Nyilván, a stabilan álló, sokak által elfogadott igazságokkal nehéz hadakozni. Talán veszélyes is, mert a megszokás és a külső tekintélyekre való hivatkozás igen nagy úr. Hányszor hallhatjuk vagy tapasztalhatjuk, amint egyesek hagyományra, Bibliára vagy törvényre, sőt igen sokszor Istenre hivatkozva kötelezik el magukat olyan szövegek mellett, amelyekről, ha egy kicsit közelebről vesszük szemügyre őket, hamar kiderül, hogy bizony alap nélküli vagy tisztavirág életű, halvány megérzések, a társadalmi legkisebb közös többszörös langymelegének a kifejezői, de nem a lehető legtöbb és legjobb, amit az emberi öntudat meg tudna fogalmazni. Látva ezeket, unitárius vallásunk alapjellege arra kötelez, hogy a közmegérzés vagy a szokásjog ellenére kifejezzük azt, amit igaznak, jobbnak tartunk. „Itt állok, másként nem tehetek!” mondta hajdanán Luther Márton, ki életét veszélyeztetve lépett a birodalmi gyűlés elé. Ugyanezeket a szavakat mondta tetteivel Kolozsvár lánglelkű prédikátora, Dávid Ferenc, de ugyanezt élte meg Giordano Bruno, Galileo Galilei vagy a hozzánk időben közelebbi Martin Luther King és Mahatma Gandhi is. Az ő bátorságuk, kiállásuk az unitarizmus alaptapasztalata, ami meghatároz és kötelez mindnyájunkat.

A reformáció évfordulója alkalmával csodálattal és tisztelettel rójuk le kegyeletünket azok előtt, akik úttörőkként irányt adtak mindnyájunk számára, s akik nem féltek akár saját életüket kockáztatni vagy feláldozni a nemes igazságért. Egyben kérjük Atyánkat, hogy adjon nekünk tiszta unitárius belátást és bátorságot, hogy tudjunk törekedni a mindig igazabbra.

BOROTVAÉLEN

Félezer évvel ezelőtt, 1517-ben robbant ki az az eszmei forradalom, melyet a római egyház teljhatalmát és tekintélyét aláásó szekuláris ihletettségű humanizmus készítette elő, és amelyet ma is reformációként említünk. Azóta a nyugati világ keresztényei gyakorlatilag két félre oszlottak, egyrészt maradt a római egyház szigorúan hierarchikus rendszerével, másrészt pedig kialakultak az ún. protestáns egyházak, melyek közé büszkén soroljuk be az erdélyi unitarizmust intézményi formában képviselő egyházunkat is. 2017-ben azonban már túlhaladott vallásunkat protestánsnak tekinteni, ugyanis rég kinőttünk a lutheri és kálvini hagyomány árnyékából. A nagy megújulás szülte vallásunkat viszont nagyon is értjük és látjuk – mert hát mi is megtapasztaltuk – hogy bár a reformáció a vallásos-spirituális élet elnyomóitól akarta megszabadítani a kereszténységet, mégis létrehozta a saját, immár „megreformált” és kifinomultabb elnyomó rendszereit.

Az eretneknek bélyegzett gondolkodók és reformerek ezreit a római egyház a hagyomány, az egyházatyák tanításai, a zsinati döntések során szentesített hitvallások megsértése ürügyén gyilkoltatta le, később a Szentírás tévedhetetlenségét megkérdőjelezőket a korai protestáns egyházak éppen a Biblia és Isten tekintélyének védelmében üldözték. Luther és követői kíméletlenül elítélték Kopernikusz heliocentrikus világképét, az európai keményvonalas és már hatalommal bíró katolikus és protestáns teológusok ünneplik Szervét szörnyű halálát, az erdélyi vallásszabadság törvényének kihirdetése után alig egy emberöltő ideje után a zseniális misztikus, a határtalan világot teremtő, végtelen Istent hirdető Giordano Brunót máglyán elégeti a római egyház, miután a lutheránus és a kálvini egyházak is kiátkozzák. Lehetett-e volna másként? Megtörténhetett volna-e az, hogy az olasz és németalföldi szabadelvűek oly mértékben megerősödjenek, hogy megakadályozzák az esztelen, az ortodoxia nevében elkövetett erőszakot? Hogy a lengyel és az erdélyi unitarizmus domináns vallási kultúrává váljon szülőhazájukban, és Kelet-Közép-Európa türelmesen és békében szemlélte volna az egymásnak szembeeszlő egyházak vitáinak parádéját? Tény az, hogy ami bekövet-

kezett, évszázadokon át fékezője volt az eszmék szabad áramlásának, és ha a tudományos gondolkodás módszerét Galilei munkássága nem alapozza meg, civilizációnk fejlődése lassabban haladt volna. Mindaz, amit ma természetesnek tartunk, ami mindennapi gondolkodásmódunkat is befolyásolja, pl. hogy az ötleteket és elméleteket megfigyeléssel és kísérletezéssel igazoljuk, hogy ne olyan elméletekre építsünk, amelyek nem állták ki az idő próbáját, és hogy el kell vetni mindazt, ami tévesnek bizonyult, hogy követni a bizonyítékokat kell, nem pedig a véleményeket, hogy mindenre rá kell kérdezni – mind-mind a tudományos gondolkodás (leegyszerűsített) szabályai, amelyek fölülírnak minden mást, a régi szerzők véleményét vagy akár a Biblia és a szent iratok kijelentéseinek igazát arról például, hogy hogyan történt a teremtés vagy hogy mennyire lapos is a Föld.

Unitárius szellemiségünk tükrözi az őszinte és dogmák által nem védett igazság keresését, az őszinte kutakodást, azt az alapállást, hogy előre igazán a fogós és kényelmetlen kérdések feszültsége visz, nem pedig a kész válaszok. Csakhogy az évszázadok során történelmünkben többnyire nem lehettünk azok, vagy nem merhettünk olyanokká válni, mint amilyenek az elnyomás és fenyegetés, erőszakos vagy burkolt térítések nélkül válhattunk volna. Vajon megérte-e a sok kompromisszum, amit az idők során kötöttünk? Vagy éppen annyira hasonultunk volt üldözöinkhez, hogy már csak elméletileg maradt néhány morzsa, amiért érdemes lenni, áldozatot hozni, és ehhez a vallásossághoz tartozni?

Talán a refomáció túl van értékelve, és talán nem kellett volna megállnunk unitárius útkereséseinkben akkor sem, amikor óvatosságra intettek Blandrata doktortól kezdve mindazok, akik ismerték a politikai játszmák természetét. Az ironia a dologban az, hogy amennyiben az Unitárius Egyház maradéktalanul betöltötte volna hivatását történelme folyamán, már rég megszűnt volna létezni. Mai létünket nem csupán a prófétai lelkületnek és szenvedélyes igazságkeresésnek köszönhetjük, hanem a megalkuvásnak is, nemcsak híveink áldozatkészségének, hanem közönyének is. A történelmünk árnyaltabb és fájdalmasabb annál, hogy felhőtlenül leboruljunk hitbeli elődeink emléke előtt.

Ma viszont, a '89 után született fiatal férfiak és nők egy olyan egyházban akarnak élni, amely a saját útját járja, bátran, sőt merészen, sokszor éppen protestáns társaink ellenében, akikkel sok közös vonásra aligha találunk már. Radikális és törhetetlen igazságkeresésünk olyan utakra

vezet lassan, amelyek túlmutatnak a kereszténységen, és egy egyeteme-sebb és emberibb világ- és életszemlélet megtestesítőiként társadalmunk szabadelvű és a másságot elfogadó értékeit hirdetjük. De vajon hirdet-jük-e? Nem elsősorban a szószékről elmondott prédikációkra gondolok, hanem a társadalmi kérdésekben felvállalt vagy nem vállalt álláspontja-inkra.

Érdekes és izgalmas kísérletnek tartom azt, amikor például erdélyi és észak-amerikai unitáriusok találkozásakor a társadalmainkat érintő leg-fogósabb problémáikat osztjuk meg egymással. Van valami lendület és lelkesedés, nagyot akaró életszemlélet a nyugatabbra élő társainkban, amit Erdélyben igencsak hiányolok. Vajon mi az, ami lelassít, óvatossá tesz? Állásfoglalásainkban nagyon körültekintően fogalmazunk, szinte bocsánatkérően. Úgy gondolom, hogy a nyakunkra akasztott malomkő, ami egyben keresztünk és büszkségünk is, traumatikus történelmünk, mely során a sok bántás és kiközösítés közepette szívünkbe lopódzott a kétely és a kísértés: talán jobb volna a „nagyokhoz” tartozni, talán nem érdemes a mindenkori kulturális és társadalmi normák, a bevett szoká-sok és meg nem kérdőjelezett álgazságok védőernyője alól kibújni a szabadba, ahol nem tudhatjuk, hogy utunk hová vezet. „Elégedj meg az-zal, ami van!” – szól az ősi, bölcs tanács, ami aztán fokozatos, észrevét-lenül a „nem szabad kilógni a sorból” és a „miért nem lehetsz olyan, mint mások”, sajátunkká és belsővé tett irányadó elvvé vált egyházi éle-tünkben is. Mert voltak korok, amelyeket túl kellett élni, voltak évek, amikor látszólag meg kellett tagadni önmagunkat, és hódolni kényszer-ültünk az éppen érvényben lévő kor trendjének. Sarkítva nézve, Egyhá-zunk első árulása az alapítójával való szembefordulás volt. Dávid Feren-cet saját egyháza, annak vezetői és lelkészei tagadták meg – talán ez volt a túlélés ára. A prófétát meg kellett állítani, mert túl messzire merészke-dett. Számptalan más árulás is van egyháztörténelmünkben, elég csak a legutóbbiakra, a két világháborúra gondolni: unitárius körökben is fel-bukkant a háborús célok támogatása, az erőszak szentesítése (a törté-nelmi igazság nevében), az idegen- és zsidógyűlölet a 30-as és 40-es években, a kommunizmus kényszerből, időnként meggyőződésből való kiszolgálása. Sok sebet kaptunk, és sok terhet hordunk.

A 20. században sok egyedi és vissza nem hozható lehetőségeket sza-lasztattunk el. Lehattunk volna társadalmunk lelkiismerete, a méltány-talanul szenvedők, igazságtalansággal súlytottak bajnoka. Lehattunk

volna a kisebbségek jogainak védői, beleértve a szexuális kisebbségeket, a romákat stb. Lehattunk volna egy minimális bürokráciával működő szervezet egy balkáni jellegű korrupcióval terhelt, túlméretezett intézményekben gondolkodó társadalomban. Lehattunk volna az evangélium megtestesítői, és több, mint egy nagy múltú, magyarajkú protestáns egyház. A „megújulás” és a „reformáció” ismételtetésével nem kerültünk közelebb ahhoz a lelkülethez amely fáradhatatlanul és kíváncsian, örömmel és alázattal kutakodik a lelki élet mélyebb igazságai iránt, amely kompromisszum nélkül elutasítja hagyományainak idejétmúlt, babonás félelemmel őrzött részét. Éneskeskönyvünkben legfeljebb 15 olyan ének van, amelynek a szövege megfelel az unitárius lelkiületnek. Unitárius Káténk jó példája annak, amikor egy elmúlt kor gondolkodásmódját erekyeként őrzünk, és élő, nevelő, megvilágosító hatást tulajdonítunk 19. századi sorainak. Mintha más egyház volnánk, mint amelyet szerettünk volna. Mintha elfelejtettük volna önmagunk előtt is felvállani értékeinket, mintha annyira félnénk a jövő és az új bizonytalanságától, a mainstream konzervatív rögeszméitől való eltéréstől, hogy inkább bedőlünk a provinciális prokrusztész-ágyba.

A modern kor nem annyira racionális, mint inkább racionalizáló unitarizmusa után épp ideje visszatérni a tiszta forráshoz, ahhoz, ami Erdélyt egyedivé tette a 16 században, és ami világszerte elindította az egyetemességet felölelő unitárius eszme nagy kalandját. És a biztató jelek egyre inkább sokasodnak. Énekkultúránk dalos tutajai lassan hajóvá nővik ki magukat, az unitárius Ösvény tovább hív egy végtelen, ismeretlen, csapdákkal és csodákkal gazdag útra.

Emberi és egyházi magatartásunk a nagy nyugati keresztény megújulás után 500 évvel arra kell vezessen, hogy az emberi méltóság, a feltétel nélküli isteni szeretet, a mások és másság elfogadása által nem annyira a „merjünk nagyok lenni” szlogen zászlónkra tűzése által, hanem lelki-spirituális életünk, szociális érzékenységünk zabolátlan érvényesítése révén lehessünk újra azok, akik koruk értékeinek borotvaélén egyensúlyoznak, időnként igencsak kényelmetlen helyzetben.

Egyházunk az egyetlen intézmény a világ e részén, melyben egyformán értékes és értékelt tagként az (úrvacsorai) asztalhoz ülhet vagy járulhat a hívő és a hit nélküli, az isteni jelenlétet sejtő és megélő misztikus, a kíváncsi és kutakodó agnosztikus, a csalódott vagy büszke ateista, az elvált, az özvegy, az árva, a meleg és a hetero, a faluját soha el nem ha-

gyó és a világvárosból világvárosba utazó, a magát konzervatívnak tartó és az ultraliberális, a magukban a csend szentségét hordozók és az örök nyughatatlanok.

Borotvaélen, merészen, és kicsit otthontalanul ebben a társadalomban és keresztény társaink között, ötszáz évvel az új kezdet után, mint az a „gyermek, akit idegenben löknek, vernek”, lassan észrevevesszük, hogy felnőtté érésünk szabadsága hazavezet az örök forráshoz, felhatalmaz és megszentel, hogy a múlt „gazdag szenvedése” után újrakezdjük a reformációt, magunkon magunkért és másokkal mindenkiért.

A MEGÚJULÁS SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

Úgy látom, a megújulás benne van egyházi valóságunkban. Akár tudomást veszünk róla, akár nem. Akár megéljük, és tudatosítjuk magunkban, akár nem. Fúj a megújulás szele, mint a tavaszi szél. Árasztja egyházi vizeinket.

Egyre több ember érzi, hogy változtatni kell egyházi jelenünkön. Ezek viszont valahogy a többségi passzívak, akik kimaradtak a döntéshozatali fórumokból.

Vannak olyanok is, néhányan, akik kezdeni próbáltak valamit a változás iránti igénnyel, és valahogyan ki is fogták a szeleket, intézményi kultúrateremtésben gondolkodtak, gyakorlatiasabbak akartak lenni, az egyházi valóságot akarták figyelembe venni. Készült egy Alaptörvény például. A valamikor szétszakított egyházrészeink egyesültek egyetlen Magyar Unitárius Egyházban. Úgy tűnik azonban, hogy olyanok ezek a változtatások, mint egy papírhajó. A szoba biztonságos vitrinében jól néz ki, de a tengerre rátenni, hogy ússzon, nem való.

Unitárius teológiai gondolkodásunkban is történtek változások. Teológiai gondolkodásunkat jelentősen befolyásolja az utóbbi másfél évtizedben meghonosodott egyháztörténelmi szemléletváltás. Vagyis megváltozott az a látásmód, szemszög, ha úgy tetszik, amivel saját egyházunk történelmét vizsgáljuk. Egyfajta egyháztörténelmi mítosztalanítás indult el. Ma már kimondjuk, hogy nem Erdély az egyetlen és kizárólagos bölcsője a szabadelvűségnek. Elismerjük, hogy nagyon sok kultúrában a domináns egyházi tanítás mellett mindig volt egy csoport, egy kisebbség, amely másképpen gondolkodott. Amíg a domináns egyházi tanítás homogén volt, addig ennek a kisebbségnek az istenről alkotott felfogása sokszínű, befogadó, megengedő volt. Ezek voltak a vallási kisebbségek, amelyek a kitaszítottakkal, az ellenszegülőkkel szimpatizáltak. Természetesen ez semmit nem vesz el abból, hogy azért nálunk, Tordán foglalták először országgyűlési határozatba a szabad vallásgyakorlást. Ez ma is olyan nagy dolog kellene legyen, mint annak idején. Az egyháztörténelmünkhöz való ragaszkodást én úgy értelmezem, hogy – mivel mindig is kisebbségi egyház voltunk és vagyunk – szükségünk van arra, hogy a

nagyok előtt állandóan bizonyítsuk régiségünket. Nálunk még mindig él egy olyan felfogás, hogy ami régi, az jó is, s ahhoz nem szabad hozzányúlni. Meg kell tartani eredeti állapotában. Ezzel a régiség-tudatunkkal, felekezetieskedő történelemértelmezésünkkel ezidáig a történelmi egyházfelekezetek is figyelembe vettek. Ismétlem, ezidáig.

Saját egyházunk története erdélyi létünk történetén belül sokszor jó tanítómesternek bizonyult. Teológiai gondolkodásunkat is párszor megleckéztette ez az erdélyi unitárius történelem. Ennek egyik következménye, hogy egyházunk hivatalos nyelve, leglényegesebb kommunikációs eszköze, a liturgia, tiszta lett és egyszerű. Megjegyzendő, hogy sokszor éppen ez az egyszerűség öntette ki a mosdóvízzel a gyermeket is. Bár vannak időnként egyéni vallomások, személyes hangvételű hitvallások, ezek többnyire az esetlegesség szintjén maradnak. Ez nem baj. A szabadelvű vallásosságnak mindig is volt egy olyan jellegzetessége, hogy az egyéni hitvallás nagyon fontos. A személyes vallomás nagyon fontos, a személyes istenélmény valóságossá teheti hitéletünket. A bizonyágtétevés minél személyesebb, annál egyénibb. A változás szelének a kifogása éppen itt van: egyensúlyozni a személyes vallomás, érdek, és a közösségi akarat között. Ez egy általánosabb megfogalmazásban a zsinat-presbiteri elvben tükröződik vissza. Ez az elv azt jelenti, hogy az egyházat mint intézményt egyrészt a legfőbb irányítói szerv, a zsinat, másrészt a világi képviselők, a presbiterek döntései irányítják. Például az egyházközség szintjén ez a lelkész és a gondnok szerepében mutatkozik meg. Úgy látom, nincs egyensúly a presbiteri és a zsinati oldal között, mint ahogy nincs egyensúly az egyéni, csoportérdek és a nagyobb egyházi érdek között. Olvasom az egyházi képviselő tanácsi döntésekben például, hogy egy napirendről ugyanazon ülésen kétszer is szavaznak. Addig szavaznak, amíg úgy lesz, ahogy az előre el volt döntve. Vagyis egy csoport addig használ mindenféle egyházzsogi bravúrt, amíg átmegy a döntéshozatalon az, amit ők akarnak.

Másrészt egyházi kereteink nagyon rugalmasak. Mondhatnám azt is, hogy kiforratlanok. Az intézményi kultúrateremtés éppen a keretek meghúzásával kezdődik. Bebizonyosodott az elmúlt nyolc évben, hogy képlékeny keretekre képlékeny tartalmat építettünk. A stratégiai terv is kiment garanciából, és elmaradtak a lényeges megvalósulások. Vannak eredmények, természetesen vannak eredmények. A már említett egyházrészek egyesítése, az Alaptörvény preambuluma elfogadtatása,

lefordítása román nyelvre, az új lelkészi fizetésrendszer kidolgozása, az egyházi alkalmaztatások megváltozása. Ezeknek az eredményeknek a tartalmi oldalával van a gond. A preambulum le van fordítva, de a Szervezeti és Működési Szabályzat nincs. Ez azt jelenti, hogy belső használatra jó esetleg az Alaptörvényünk, de ahogy kiléptük szűkös egyházi kereteinkből, komoly gondok vannak. Papírhajó... És így lehetne sorolni a többi változtatás tartalmi gondjait is.

Végeredményben, azt hiszem, arról van szó, hogy a változtatás és változás nem egy befejezett dolog. Nem valakik ellen szól, aminthogy nem valakik mulasztásainak felsorolása történik most. Csupán a változási folyamat észlelése, tudatosítása, megragadása történik, egy szabadelvű egyházban, mint amilyen a miénk. Szubjektív, egyéni szempontból.

És akkor folytatom tovább. A teológia megújítása is az egyház tartalmi oldalához tartozik, éppen oda, ahová a történelemszemléletünk is. A teológiai tartalmak demitizálása is nehéz dolog. Ahogy az egyháztörténelem demitologizálását is föl vállalták, úgy ezt is föl kell vállalni. Itt röviden arról van szó, hogy azt a fajta belterjes gondolkodást, ami jellemzi teológiánkat, egy picit a valósággal szorosabb kapcsolatba kell hozni. Így például az Isten-kérdést is. Az Isten a lehetőségek Istene, aki sem nem jó, sem nem rossz. Istent erkölcsi értelemben leírni, meghatározni nem lehet, és nem is érdemes. A teremtet világ ennek a lehetőség-istennek a megjelenése, amit kijelent önmagából. A létezés így Isten zárt rendszere, amiből semmi nem hull ki, és semmit nem lehet behozni. A rossz és a jó erkölcs, teológiai fogalomként, átalakult, főleg a 20. század történései után. Itt a kollektív bűnözés és a faji ideológiák következményeire gondolok. A nemzetállamok problémái az Európai Unióban a nemzeti identitás és a vallási identitás újrafogalmazásához vezethetnek. Ez a probléma az unitárius teológiában is jelen van: a nemrég megjelent nyilatkozat a házasság fogalmáról éppen ide vezet. Így értem tehát azt, hogy a valósággal közvetlenebbül kell egy demitizált teológiának kapcsolatban állnia.

A liturgiánk reformjáról egyre több szó esik. A teológiai gondolkodásban látom a liturgiai változás igazi reformját. A liturgia az egyház nyelve. Elmond valamit az egyház tartalmáról, ami a teológia. Véleményem szerint az 1920-as években az Ürmösi József és köre által elkezdett liturgiai reform sem tudott a 20. század végére sem beérni, éppen azért, mert nem állt mögötte a teológiai gondolkodás megreformálása.

Mondom mindezt egy olyan korban, amikor a teológiának egyre kevesebb hatása van a társadalomra. Egyre kevesebb valóságformáló ereje van a teológiának mint a tudományok királynőjének. Az orgona is a hangszerek királynője volt egykoron, és a párhuzam kedvéért egy személyes élménnyel zárom ezt a szöveget. Nemrég voltam egy orgonakoncerten. Elektromos orgona volt, három manuális. Hordozható. Egy kivetítőn követtük, néztük, hogy játszik az organista. A hangszert behozta a nézők közé. Nem abban állt a nagyszerűsége ennek a koncertnek, hogy a hangszerek királynője valahol fent van a karzatban. És nem látszik. Hang és kép is volt egyszerre. Követhető volt, látható volt az, amint az organista játszik. Zenetörténeti ismertető is volt a darabok között. Demitizálta az orgonát, s mégis volt valami megkapó benne. Az volt a megkapó, hogy közvetlen volt és szakszerű. Nem kérte ki magának az organista, hogy ő világhírű.

Dávid Ferenc

DE FALSA ET VERA UNIUS DEI PATRIS, FILII ET
SPIRITUS SANCTI COGNITIONE LIBRI DUO.
(KÉT KÖNYV AZ EGYEDÜLVALÓ ATYAISTENNEK,
A FIÚNAK ÉS A SZENTLÉLEKNEK HAMIS ÉS IGAZ
ISMERETÉRŐL)*

(részlet)

Ajánlás

II. Jánosnak, Magyarország, Dalmácia, Horvátország etc. választott királyának, a felséges és kiválóan jámbor fejedelemnek az egyetértő egyházak papjai Istentől kegyelmek és békességet kívánnak

Szép szavak mindenféle csábítgatása nélkül, mint Alkibiadész Szilénoszt, alázatosan Felségednek ajánljuk e kiváló férfiaktól származó különféle töredékeket, amelyeket miután mindenki nagyon is kívánta már, most végre könyvvé szerkesztettünk az egy Atyaistennek, a Fiúnak és a Szentléleknek hamis és igaz ismeretéről. Célunk nem az, hogy e munkával magunkat az áspiskígyók mardosásaitól vagy a claudiusi mennydörgésektől megvédelmezzük, hiszen a káromkodó nyelv még a teremő Istent sem kíméli, hanem az, hogy az egyházat az igazság kutatásának szükségességére figyelmeztetve utódaink számára a nagyobb vállalkozások útját egyengessük, s előőrsök módjára várunkból kitörjünk, ellenségeinknek elvágva az ürügyeket a gyalázkodásra: hadd bújjék ki a csirke abból a tojásból, amelyen oly régen kotlottak már! Mert ez csupán előjáték lesz és előcsatározás, alkalmas arra, hogy a félénk újoncok végigharcolva őket fokozatosan fellelkesüljenek, s akik mélyen aludtak eddig, felserkenjenek. Azt kérjük tehát, hogy kegyeskedj jóindulatú lélekkel fo-

* Dávid Ferenc és munkatársai 1568-ban jelentették meg először az unitarizmus alaptételeit taglaló munkát latin nyelven. A közölt ajánlást Pirnát Antal fordította.

gadni ezeket az írásokat, amelyeket számos tudós férfi egybeszemeltetett, s amelyeket mi most néked ajánlunk.

Az Atyaistennek az ő Fia, Krisztus által örökös hálát adunk azért, hogy az egyháznak ilyen megviselt állapotában minékünk olyan mecénást adott az Úr, aki azt tartja, hogy Isten igazságát nem tűzzel-vassal vagy átkozódással kell előmozdítani, hanem a két Testamentumból vett szilárd bizonyítékokkal, csendes megbeszélésekkel és írásokkal, s arra kérjük Felségedet, hogy Gamaliel tanácsát követve ügyeljen arra, hogy az ügy érett megfontoláson alapuló megismerésének helyét az éretlen előítélet ne foglalja el, s egyensúlyt tartva ne azt kívánja vizsgálni magas trónusán, hogy akik szólnak, miféle rendűrangú emberek, hanem azt, hogy mit írnak és tanítanak. S ha e próbakő segítségével alaposan megismerte azt, hogy mi mit akarunk, biztonságosan kiválaszthatja azt, ami inkább célravezető lesz majd.

Egyébként pedig, mivel itt nekünk sokféle hiányosság is felróható – nincs meg az összefüggés, mint ez szükséges volna, az egyes részek között, nincsen minden megfelelő részletességgel kifejtve, s nem egy dolog a szerzőknek, akik a munkát írták, rokon gondolkodása miatt többször is megismétlődik, bizonyos dolgok pedig hibásan lettek nyomtatva a nyomdász halála után – a jámbor olvasót arra kérjük, hogy ezeket tulajdonítsa a körülményeknek, és bocsássa meg nekünk; ellenfeleinktől pedig azt kérjük, hogy figyelmen kívül hagyva mindenféle mellékes dolgot és a vita tárgykörén kívül eső tévedést, teljes erejükkel két kardinális tételük bizonyítására törekedjenek

Az első ezek közül: Isten tiszta igéjéből bizonyítsák be, hogy az Atya, a Fiú és a Szentlélek három reálisan megkülönböztetett személy, amelyek minden tekintetben egyenlők, egylényegűek s egy formán örökkévalók. Továbbá mutassák meg valahára, hogy a Szentírásban bárhol is világosan kifejezésre jut, hogy az Atya, a Fiú és a Szentlélek együtt az egy Isten; mert mindeddig mi úgy ítéltük, hogy ez az egész tanítás a maga profán terminusaival együtt a szent teológia borzalmas megszentetlenítése. Nincs értelme annak, hogy itt szokásuk szerint kötekedjenek velünk, mondván, hogy nem szükséges szörszálhasogató módon szótagokat vagy szavakat keresgélteni a Bibliában. Hogy ez igaz, nem tagadjuk, ahol az igazság bizonyosan tudható. Ki kezdene – kérdem – vitát a szavakról, amíg magát a dolgot tekintve egyetértés uralkodik? De amikor az alapkérdésről folyik a disputa, és az egy Isten megismeréséről vitatko-

zunk, azt mondjuk, hogy a legnagyobb mértékben óvakodni kell attól, hogy idegen terminusokat használjunk, és hogy akárcsak a legkisebb mértékben is eltérjünk Isten szentséges kifejezéseitől, mivel kiváltképpen az Istenről Isten ígésén kívül még igazat mondani is veszedelmes dolog, s minden, ami azon kívül kerestetik, átkozott. Ezért ellenfeinktől nem is csupán egyes szavak vagy szótagok előkeresését kívánjuk,

János Zsigmond

amelyek miatt egyébként magunk sem nyugtalankodtunk sokat soha, hanem teljes mondatokét, és pedig betű szerinti pontossággal, nehogy elvetve azt az egy Istent, a Krisztus atyját, akit a Szentlélek egyértelműen elibénk állított, Aiszópus kutyájának módjára egy új, négy dologból összetákolt bálványt, vagyis egy olyan istent állítsunk imádásra magunk elé, amely ismeretlen volt az atyák előtt.

A második sarkalatos kérdés, amelynek megoldásán méginkább izadni kell, mivelhogy ez az az egyedüli cél, amelyre irányítani kell elmenknek minden bizonyító erejét, a Fiúnak amaz örök nemzésével kapcsolatos, amely az Atya hiposztázisából történt minden örökkévalóság előtt; kiváltképpen, mivel az Isten – már amennyiben Isten – nem is tud nemzeni, legalábbis ellenfeleink hitvallása szerint Mutassák meg tehát nekünk, hol említette a Szentírás a Fiút a test előtt valaha is. Még pedig a szent és kanonikus könyvekből szeretnénk oktatást nyerni az örök Fiúnak ama bizonyos reális létéről, mielőtt létrejött volna a világ, és nem elégszünk meg az egyházatyákból, a zsinatok végzéseiből vagy a hitvallásokból vett bizonyítékokkal, mivel már gyakran kinyilvánítottuk, hogy ezek, ha nincsenek világosan megtámogatva Isten igéjével, a hit tanításainak bizonyítására nem alkalmasak.

Végül pedig, ami saját szemelvényünket illeti, Isten és az egyház előtt kívánunk tanúságot tenni, hogy mi az egyetértésre és az engedelmes-ségre mindenkor a legteljesebb mértékben készek leszünk, s arra is, hogy minden vonakodás nélkül aláírjuk bárkinek a nézeteit, aki valami jobbat tanít Tanulni vágyók vagyunk ugyanis, és olyanok, akik az Isten dicsőségét és az egyház épülését keresik.

Hogy pedig e mostani zavaros időben mi indítottuk-e e meghasonlást is, arról tudja Felséged, s tudja az ország, hogy ellenfeleink bizonyos rosszindulatú alkalmatlankodása miatt történt Azt kívánjuk tehát, miután a szükség és Istennek titkos szándéka minket akaratunk ellenére e küzdőtérre vont, hogy a történeteket minden jámbor ember jó szándékunknak tulajdonítsa, s értelmezze méltányosan.

A mindenható Isten adja meg Felségednek a bölcsesség és a kinyilatkoztatás lelkét az ő megismeréséhez.

Kelt Gyulafehérváron, augusztus 7-én 1567-ben.

ERŐS VÁR^{*}

Erős vár a mi Istenünk
és oltalom és fegyver;
a bajban ő segít nekünk,
mely ránk szakadt sereggel.
A régi gonosz
újra ostoroz;
fegyvere merő
csalárdság s nyers erő:
a földön nincs, ki bírja.

Erőnk erőtlen ellene,
ha hadával eláraszt,
de megküzd értünk Az vele,
kit Isten maga választ.
Ha kérded: ki az?
Jézus Krisztus az,
hadak hadnagya,
igaz Isten maga;
ő győzni fog a harcban.

S ha ördögök rontnak nekünk,
s ha elnyelni akarnak,
mi semmitről se rettegünk,
tudjuk a diadalmat.
Ha földi király
ijesztve kiáll,
nevetünk dühén:
ítélet van fején:
egy íge őt elejti.

^{*} A 46. zsoltár parafrázisa, feltehetőleg az 1520-as évek végén írhatta Luther. Énekeskönyvünk 213. éneke, amelyet Sztárai Mihály magyarított.

Az íge rontatlan megáll
a rontók közepette,
mert oldalunkon Isten áll
s szent lelkének kegyelme.
Elveszhet a rest
vagyon, hírnév, test,
fiúnk, asszonyunk, –
diadalmaskodunk:
miénk marad az Ország.

Szabédi László fordítása

IV. (NAVARRAI) HENRIK

Vízszintes: 1. A ... növelte Henrik esélyeit a francia korona megszerzésére III. Henrik után. 14. Befejeződik egy folyamat. 15. Tollforgató. 16. Már előre. 17. Halaszt. 19. Bibliai női név. 20. Borít. 21. A kilencedik hang. 23. Kis hely. 26. A magyar „atomváros” lakója. 28. Tangens, röviden. 29. Öreg bácsi. 30. Ógermán írás. 31. A rabság egyik jelképe. 33. Közepébe csüngő. 36. Kiss ..., magyar színésznő volt. 38. Hibásan jegyzetelő. 39. Nem dolgozó méh. 41. Egy anekdota szerint Henrik azt kívánta népének, hogy minden vasárnap minden francia faze-kában egy ... főjön. 42. Hosszú idővel ezelőtt. 43. E napi. 45. Nincs sem éjele, sem ..., nem ér rá semmire, sokat dolgozik. 46. Üres tér! 47. Sasztri egyik neve. 48. Kozmetikai márka. 49. Úgy szereti, mint ételben ..., szó-lás. 51. Régi magyar férfinév. 53. Központi csillagunk. 55. Kézben fog. 56. Járom. 58. Igeköto. 59. Portré. 60. Mássá formálódik. 63. Megszégye-nítő. 64. Az egyik apostol. 65. Elementáris. 66. A román pénznem rövi-dítése.

Függőleges: 1. A francia vallásháborúk legismertebb eseménye, 1572. augusztus 23-áról augusztus 24-ére virradó éjjel történt, a ka-tolikusok lemészárolták a hugenottákat. 2. Letétbe helyezett tárgy. 3. Tamási személyneve. 4. Liba. 5. Iljuszín gépjelzése. 6. Alapszámunk. 7. Szaglószer. 8. Francia város. 9. Magot hint. 10. ...-... valamiért, lel-kesedik. 11. Sonja ..., svájci színésznő (NEF). 12. ... Montand, francia san-zonénekes. 13. Francia királyné, Henrik anyósa. 18. Beteg gondozó. 22. Franz Kafka regénye. 24. Regényszerző. 25. A francia reformátusok neve, ez volt Henrik is, amíg át nem tért a katolikus vallásra, hogy ki-rály lehessen. 26. Becézett Pamela. 27. ... Kata, magyar színésznő. 29. Éppen csak. 32. Hosszabbodó. 34. Meg tud fogni. 35. Szlovákiai fo-lyó. 37. A professzionista teniszezők szövetségének angol névbetűi (ATP). 39. Folyón ível át. 40. Korai gyümölcs. 43. Fedett lovarda. 44. Fundamentumot készít. 47. Belső, egyenruhás szolga. 49. Ritka női név. 50. Jó eredmény versenyen. 52. A közepébe. 54. A katolikus egyház feje. 57. Föld alatti megvastagodott szár. 61. Lenti helyre. 62. A bani váltja.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14					15			16				
17				18		19				20		
21			22	23	24	25		26		27		
28		29			30				31		32	
33	34						35	36	37			
38					39			40	41			
42			43	44		45						
46		47			48				49	50		
51	52		53		54	55				56	57	
58		59			60		61	62				
63					64			65				
↙										66		

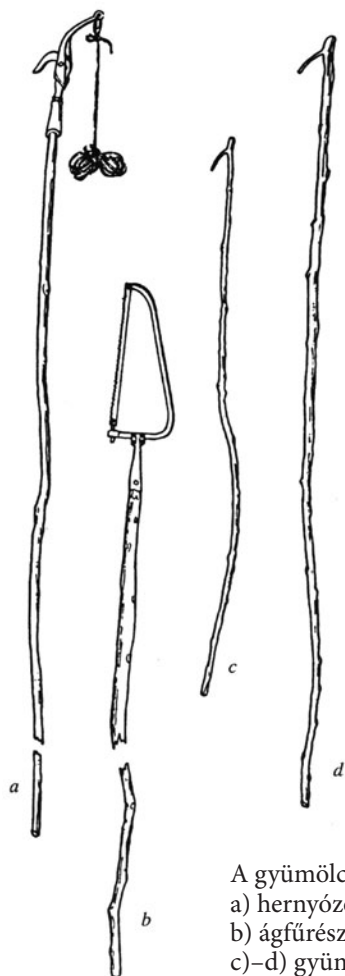
KERTÜNK TÁJÁN

Október közepére megteremnek a meleget igénylő növényeink, a betakarítást folyamatosan végezzük. A zeller, a sárgarépa jól tűri a hideget, a fagymentes napokon még tovább fejlődhet. Az áttelelő salátát érdemes kiültetni.

A rózsák esetében a legszebb eredményt az ősszel elültetett lombtalan-gyökeres tövekkel érhetjük el. Szaporíthatjuk a szedret az inda csúcsának az előkészített gödörbe dugásával.

Októberben az őszi talajelőkészítésről se feledkezzünk meg: szórjuk ki, majd dolgozzuk be a talajba az érett istállótrágyát vagy komposztot.

Növényvédelmi tennivalóink is akadnak még: a zöldségek betakarítása után a növényi maradványokat égessük el. Ez különösen fontos ott, ahol paradicsommész volt, mert a kórokozó nem tűnik el, s ha nem alkalmazzuk a vetésforgót, akkor nagy eséllyel jövőre is megbetegszenek a zöldségnövényeink.

A gyümölcsfagondozás eszközei:

- a) hernyózó olló
- b) ágfűrés
- c)-d) gyümölcsszedő kampók

Kisgyörgy Zoltán

BEDŐ ALBERT ÚJ-EMLÉKEZETE. EGY VÁNDORGYŰLÉS MARADANDÓ ÜZENETE

Jószerencsét! Üdv az erdésznek! – hangzott Selmec késői szelleme Sepsikőröspatakon és Kálnokon. A kettős történelmi köszöntés meg is illeti a nélkülözhetetlen tudományágbelieket, a bányászokat és az erdészeket. Most is baráti kapcsolat van közöttünk – mondták a zöld díszruhába öltözött erdészmérnökök a 2016 nyarán tartott sepsikőröspataki fórumon, mert a két szakma egymás mellett nőtte nagygyá magát. Csak úgy ontotta a kiválóan képzett szakembereket a Kárpát-medence minden irányában Selmecbánya: a Bedő Albert nagyságú erdészmérnököket azért, hogy őrizték a Kárpát-haza zöld erdőtakaróját, a bányamérnököket pedig azért, hogy alapos tudásbagázsijukkal a felszínre hozzák a kincseinket, a vasércet, a szenet.

– Őriztétek meg Bedő Albert emlékét, készítsétek már el a kálnoki Bedő-emlékházat, mert ezután kevesebbet jövünk ide – figyelmeztetett a 84. életévében levő Király Pál, Kőröspatak és Kálnok örök vendége, a Kétmilliomodik hektár magyar erdő emlékérem kitüntetettje (2015), erdőmérnök, szakújságíró, szerkesztő, aki közel kétezer szakcikk, önálló könyv megírásáért kapta a magyar erdészeti szaksajtó történetében a legtöbbet publikáló szakíródíjat. Gödöllő szülötteként, Sopron végzettjeként mindig ott van, ahol mi, székelyek megjelenünk. Háromszék szerelmeseként még a nyár elején a budapesti millenárisban a Székely fesztiválon is kezét szoríthattunk.

A kálnoki temetőben az Országos Erdészeti Egyesület 147. vándorgyűlési képviselte Bedő Albert teljesen felújított kálnoki síremlékénél helyezte el a késői emlékezés virágait. Munkájukba mi, a helybeliek is

besegítettünk – tájékoztattott a falu unitárus lelkésze, Szabó Adél. A figyelmes szemlélődőnek azt is észre kellett vennie, hogy a temetőbeli ösvény másik oldalán Bedő szeretett édesanyjának, Jancsó Annának sír- emléke is megújult. A kálnoki Bedő-sírok miliójében régi közvetlen és közvetett találkozások jutottak eszembe. Ugyanis a kálnoki emlékmű- zeum, a Bedő-emlékház megteremtésének gondolata nem mai. 1981 őszén e sír mellett tette tiszteletét itthoni látogatása alkalmával kisboros- nyói dr. Tompa Károly (1923–2002) okleveles erdőmérnök, az egykori mikós-diák, a nagy Bedő-tisztelő. Személyét Kálnok akkori jeles unitá- rius szónok-lelkésze, a ma Bodokon élő matuzsálem korú Nemes Dénes fogadta, aki elmondta, hogy Bedőt a kálnoki templomban helyezték ra- vatalra. A templomot a vándorgyűlés résztvevői is meglátogatták. Az unitárius Bedő Albertről a kálnoki templomban több alkalommal emlé- kezett meg az utókor, hiszen örökös alapítója volt a Dávid Ferenc Egy- letnek, édesapja kőröspataki lelkész volt, a szabadságharc résztvevője. A

Bedő Albert sírja a kálnoki unitárius temetőben

vándorgyűlés képviselte ez alkalommal sem felejtett el virágot helyezni a sepsikőröspataki unitárius lelkészi lakon álló emléktáblára, hiszen a jelenlegi parókia helyén álló régi papi lakásban ringatták Bedő Albert bölcsőjét. Az akadémikus Bedő gondnoka volt a budapesti unitárius egyházközségnek, tiszteletbeli elnöke a Dávid Ferenc Egyletnek. Konzervatív unitáriusként vált ismertté, aki inkább Blandrata szervező talentumának, mint Dávid Ferenc forradalmi szellemének volt híve. Neve az egyházi irodalomban is fennmaradt. Mint az Unitárius Közlöny munkatársa tanulmányaiban az unitárius vallás jellemképző erejét domborította ki.

Ünnepi kiadvány is született. Az Országos Erdészeti Egyesület alapításának 150 éves jubileuma alkalmából jelent meg Budapesten *Bedő Albert a székely erdész polihisztor* c. díszkiadvány, amely teljes keresztmetszetét adja a magyar erdőtörvény atyja sokoldalú munkásságának. E sorok írója *Itthoni gondolatok Bedő Albertről* című gondolatébresztő cikke mellett olvasható dr. Krizsán Józsefné Józsa Piroska írása is, aki Mezőtúr testvértelepülés képviselőjeként vett részt a vándorgyűlésen, és Bedő Albert személye révén írt az Árkossal, Sepsikőröspatakkal és Kálnokkal kapcsolatos emlékekről. Az ő érdeme ugyanis, hogy Bedő Albert portré-domborművével ellátott emléktábla díszíti a kálnoki elemi iskola homlokfalát, és kezdeményezésére emlékezhetnek Árkos mindenkorai tanulói iskolájuk névadójára, dr. Gelei Józsefre (1885–1952), a község szülöttére, unitárius egyházunk egykori főgondnokára, szegedi biológus egyetemi tanárra, akadémikusra.

A vándorgyűlés egyik eseményét a kálnoki unitárius temető évszázados tölgye alatt zárták. Szabó Adél kálnoki lelkész Isten áldását kérte, hogy méltó utódjai lehessünk a szürke eminenciásként, szerény székely emberként szolgáló Bedő Albertnek. „*Bedő Albert az erdő szerelmese-ként élt, az ott megtapasztalt életerő vezette útján*” – hívta fel a figyelmet Bálint Benczédi Ferenc beszédében. *A székely unitárius családból hozott istenfélelem, szolgálat jellemezte, de itt tanulta meg a felelős munkavégzést*

Áder János Kálnokon

is, és élete során az erdőben rejlő gazdagságot nemzetünk erősítésére használta – idézte meg a község nagy szülöttének szellemét unitárius egyházunk püspöke.

Bálint Benczédi Ferenc püspökünk emlékbeszédet mond

Emlékavató

MINDIG ÚTON, AVAGY
TEOLÓGUSKÉNT A PRÁGAI UNITÁRIUSOKNÁL

Az ember nyughatatlan teremtményként örökösen arra vágyik, hogy útra keljen. Néha mindenféle érvek és racionálisan megmagyarázható indíttatások nélkül csak úgy, egyszerűen menni akar. Maga mögött hagyva élete viszontagságait, elfelejtve a mindennapok megpróbáltatásait, kiszakadva azok rutinjából, saját határait is feszegetve menni akar, utazni szeretne. Úgy vélem, így jellemezhető az a belőlem is fakadó vágy, amely révén folyamatosan elindulok valamerre, olykor céltalanul is útra kelek. Teszem mindezt azért, mert hiszem, hogy minden állomáson tanulhatok emberit, és mindegyik kicsit többé, mássá formálhat, de talán azért is, mert keresek valamit, ami állandó, ami az *ez más érzést* ébreszti. Így indultam el idén is a teológiai hallgatók által szervezett külföldi kirándulásra, természetesen nem céltalanul.

Az idei kirándulásunk egy találkozástól vált különlegessé, ugyanis központi állomása a cseh főváros, Prága volt, amelyet több ok miatt is meg akartunk látogatni. A főváros szépségeinek megtekintése mellett a prágai unitáriusokkal akartunk találkozni. A készülődés ideje alatt különböző kérdések fogalmazódtak meg bennem. Kíváncsi voltam arra, hogy vajon hogyan élhet egy unitárius gyülekezet egy olyan kulturális és sokszínű városban, mint Prága. Vajon melyek azok az értékek, amelyek életre hívják és életben is tartják közösségüket? Talán tovább is sorolhatnám kérdéseimet, de ennél sokkal fontosabb mindaz, amit a cseh főváros szívében, ebben a gyülekezetben megtapasztaltam.

Tatiosz szerint „*minden emberi találkozás szent egymásra találás*”. Az a különleges ebben a mi prágai *egymásra találásunkban*, hogy bár rövidke egy napot töltöttünk együtt, mégis lehetőségünk volt a prágai gyülekezeten keresztül önmagunkat is meglátni, hiszen az ő jellemzőik, bár a világ két különböző pontján élünk, kicsit a mieink is. Unitárius vonások ezek, még akkor is, ha nem úgy jelentkeznek, mint itthon, nálunk. Találkozásunk fénypontja egy közös istentisztelet volt, amely, bár liturgiánk valamennyi elemét felmutatta, mégis különbözött a mi istentiszteleti formánktól, de amely csakhamar még így otthonossá vált.

Petr Samojski lelkész elmondása szerint gyülekezetük hagyományos, vallásuk megélésének középpontjában a vasárnap délelőtti istentisztelet áll. Emellett természetesen különböző körökbe csatlakozhatnak az érdeklődők, amelyek a közösségi vallási élmény erősítése mellett az egyéni vallási fejlődésre is lehetőséget teremtenek. A prágai unitárius gyülekezet 160 lelkes, ebből kb. 40-50 személy aktív tagja a gyülekezetnek. Azok alapján, amit a rövidke egy nap alatt a gyülekezeti életből megtapasztaltam, ha jellemeznem kellene őket, akkor azt mondanám, hogy az amerikai gyülekezetekhez hasonló az életmódjuk és az istentiszteleti formájuk.

Bár eltérő életmódjuk és vallásosságuk megélése attól, ami minket, erdélyi unitáriusokat jellemez, és ki-ki unitárius világunknak különböző formáit mutatja, mégis megérezhettük ezen alkalommal, hogy ezek a formák nincsenek is olyan messze egymástól, hiszen Isten szorosan egymásba fonta őket, hisz mindannyian unitárius emberek vagyunk, akik azt keresik, hogyan élhetnek teljesebb életet. Ezt azok a pillanatok tudatosították bennünk, amikor együtt meggyújtottuk és szétosztottuk a szeretet lángjait, amikor magyarul, illetve csehül egy időben felcsendültek a *Megpihenni, megnyugodni...* és *Hozzád megyek Uram, Hozzád közel...* című egyházi énekeink. Ezt erősítette továbbá az a beszélgetés, amely az istentiszteletet követte, és amelyen olyan kérdéseket próbáltunk közösen megválaszolni, hogy mit jelent, és hogyan éljük meg a saját világainkban unitárius hitünket. Kiderült, hogy a prágai gyülekezetet is olyan emberek alkotják, akiknek fontos a személyes hit megélése, akik a szeretet fontosságát igyekeznek tudatosítani minden cselekedetük révén. Úgy gondolom, hogy még mindig keveset tudunk, és keveset látunk a prágai unitáriusok életéből, de hiszem, hogy ez a találkozás egy olyan kapcsolat alapkőve lehet, amely idővel erős barátsággá alakulhat, amely révén jobban megismerhetjük a prágai unitáriusok életét.

Mindig úton lenni számomra azt jelenti, hogy az otthon kapott világképemet kibővítem önmagam ismeretével, az ismeretlent pedig egy lépéssel közelebb hozom magamhoz. Az úton a kérdéseimre kapott válaszok is gazdagabb értelmet nyernek...

ÉN LENNÉK A FÖLD SÓJA?

(rendhagyó filmajánló)

Két rendkívüli ember találkozása révén jött létre az a 2014-ben készült dokumentumfilm, amiről, de főként ami kapcsán megengedem magamnak gondolataim folyását. Az egyik különleges személyiség, az 1945-ben született német forgatókönyvíró és filmrendező: Wim Wenders, akinek filmjei megkerülhetetlen értékei a film- és kultúrtörténetnek. Ő ennek a filmnek a rendezője, amely Salgado, az 1944-ben született brazil fényképész és fotóriporter életéről és munkásságáról szól. A műalkotásokról vagy jó sokat érdemes beszélni vagy inkább semmit. Számomra mind a Salgado monumentális munkássága, mind Wenders filmje egy műalkotás, és nem szeretnék most egy klasszikus értelemben vett filmajánlót vagy filmkritikát írni (de aki erre vágyik, annak Benkő Attila alapos írását ajánlom: <http://www.kortaronline.hu/2015/03/film-az-ember-veszelyes-vadallat/26033>), a film tartalmát sem tárgyalnám, filmtechnikai eljárásait sem elemezném, inkább szemelgetnék néhány, a filmben elhangzó szöveg közül, hiszen amennyire a fényképek és a filmkockák beszédesek, sőt sokatmondóak, úgy a filmbéli mondatok is gyakran évtizedek alatt megszilárdult és letisztult éleslátásról és bölcsességről tanúskodnak, egy sokat tapasztalt, mélyen érző fotós lelkéből üzennek. És ezeken túl lényegében kérdezni szeretnék, kérdezni magamat, kérdezni másokat, hátha vannak válaszok, hátha van valahol bizonyosság és meggyőződés, de a nyitás, válaszkeresés, elgondolkodás is megteszi.

Wim Wenderst Sebastiao Salgado egyik képe – egy vak tuareg nő portréja – olyan mértékben megérintette, hogy megkereste a a fényképezőgép mögött álló személyt, és jóval többet talált, mint gondolta.

Ami pedig Salgado életmunkásságában engem megérintett, az három viszonyulás az élet(helyzetek)hez és az élőkhöz. (Az „életmunkásság” alatt azt értem, hogy: élete értelme a munkáján keresztül teljesedik ki.) Az egyik a *merészség*. Salgado közgazdásznak tanult, és közel harminc évesen döntött úgy, hogy sikeres karrierjét felhagyva a fényképezésnek

szenteli életét. A merész döntés, ami következetes, kitartó és teherbíró munkával társult, akkor is jellemezte Sebastiaót, amikor először elhagyta családját és Európát, hogy a Száhel övezet nyomor, háborúk, járványok és népvándorlások súlytotta területéről tudósítson a közönyre oly hajlamos európai köztudatnak. A legmélyebb és legemberpróbálóbbról való tudósítás meghozta munkája gyümölcsét, megtalálta hivatását szociális témákban járatos fotóriporterként, és fokozatosan nemzetközileg is elismert lett.

A merészség az életveszélyes helyzetekben való helytállásban is megmutatkozik: a brazil Sierra Pelada aranybányáiban ő is a több száz méter magas létrákon mászott, csak hogy súlyként nem a többnyire vak reményekbe és földi üledékekbe burkolt aranyat cipelte, hanem a fényképező felszerelését. Népiértékek és számos menekülés, számos értelmetlen és megrázó tömeghalál tanúja volt, Kuvaitban égő olajkutakat és áldozatkész kanadai tűzoltókat fényképezett, a délszláv háború borzalmait is dokumentálta. A bátorság, merészség akkor is jelen volt életében, amikor élete delén már jóval túlhaladva és telítődve, megundorodva az emberi vadságon és kegyetlenségen, a világhíres társadalomfotós, ismerősei figyelmeztetése ellenére, hogy ne váltson, mert kockázatos („Nem érdekel, csináljuk! Meg fogom tanulni fényképezni ezeket a dolgokat is.”), természetfotós lesz: a Földet körülutazva állatok, növények, és természeti népek kerülnek lencséjének pillanatnyi villanásai elé. A Salgado életéről készült filmnek Wim Wenders mellett társrendezője fia, Juliano is, aki apja éveket igénylő munkája miatt jóformán édesanyjával nőtt fel. Juliano fiatalságának egy adott pontján megértette, hogy az apjának el kellett mennie, de hogy a lelkében ő és Down-kóros öccse mennyire fogadta el ténylegesen az édesapai hiányt, az talán még nekik is kérdéses. És kérdés lehet mindannyiunk számára: egy megtalált élethivatás vagy a család? Van, amikor a kettő nem fér meg egymás mellett.

Elítélhető-e az a hivatását megélő és megvalósító személy, aki úgy tudja csak megvalósítani önmagát, ha hosszabb ideig elhagyja az ott-hont és a szerető emberek melegségét, azok folyamatos figyelem-, gondoskodásigényét? Van-e határ, és hol húzódik az egoista karrierépítés és az áldozatos, humanitárius önmegvalósítás-törekvés között?...

De nem csak Salgado merész, hanem felesége, Lélia Wanick Salgado is, aki minden döntésében támogatta, együtt találták ki többéves és többezer kilométereket is felölelő projektjeiket, ő rendszerezte Sebastio

képeit, és foglalkozott a kiadásokkal, kiállítások szervezésével stb. –, és nevelte gyermekeiket, azzal a közös hittel, hogy a Down-kórral is méltósággal és boldogan lehet élni. Életüket még egy csodálatos és már-már hihetetlenül eredményes „merészség” koronázta. Visszaköltöztek Brazíliába, Salgado őseinek földjére, amely az erdőirtások miatt kiszáradt, teljesen terméketlenné vált. Lélia ötlete volt, hogy ültessék újra az őserdőt. „A legcsodálatosabb dolog az ötlet: tud fejlődni és nőni, és többé nem egy ember gondolata, hanem mindenkié” – vallja, miközben kísérletük több éves kitartó munkával, pénzügyi áldozatokkal és bizakodással társulva, minden kezdeti nehézség dacára (először 60, utána 40%-a pusztult el az elültetett csemetéknek) – megvalósult.

Hol van az én merészségem az övékéhez képest? Mitől félek? Miért félek? Egyáltalában tudatában vagyok félelmemnek? És tulajdonképpen mit féltek, a vagyonomat, az életemet, mások életét? Mitől féltem, az élettől? A haláltól? Kényelmesnek lenni, gyávának lenni, fenntartani olyan élethelyezteteket, amelyekben nem érzem jól magam, de amivel mégsem merek szembenézni, inkább szenvedek miattuk, és vádolok, főleg másokat és főleg a körülményeket, mert kellemetlen belátnom, hogy kishitű vagyok, és nehezemre esik továbblépni.

Sebastiao életmunkássága még két fontos viszonyulást tanúsít. Az egyik az *empátia* és a vele szorosan összefüggő *alázat*. Olvassák csak szavait: „Minden halott emberrel együtt mindenki meghal egy darab.” – mondja az afrikai élményeire emlékezve. (Száhel, 1984–96) A *Munkások* (1986–1991) képciklusban, amely kb. 30 országban készült anyagot sűrített, tiszteletét akarta kifejezni „minden férfinak és nőnek, akik felépítették a világunkat.” Majd Az *Exodus* név alatt megvalósult projektben (1993–1999), amelyben a népességvándorlások drámáiból mutat be részleteket, a legnagyobb tragédiák között is megmutatja a fel-felcsillanó megnyugvást, reményt és derűt: „A szenvedés közepette valami nagyon megérintett... a kapcsolat az anya és gyermeke között, és a gyermek bizalma az anyja iránt.” A ruandai képekről (1995) ez jut eszébe: „Úgy éreztük, hogy az egész bolygót menekültsátrak borítják”. 1997-ben Kongóban járt: „Amikor távoztam, nem hittem semmiben, semmilyen megváltásban az emberiség számára. Nem lehet túlélni ezt. Nem érdemeltük meg, hogy tovább éljünk. Senki sem érdemelte az életet.” „Hányszor eresztettem le a kamerát, hogy gyászoljam, amit látok!”

Salgado mély humanizmusa, alázatossága, empátiája érződik a szakmájával kapcsolatos megnyilvánulásaiban is: „Az emberek jöttek a fényképezőgépem elé, és úgy éreztem magam, mint egy hangtechnikus. Úgy mondtak el nekem dolgokat, mintha felvenném a történeteiket.” [...] „Egy portré ereje abban áll, hogy a másodperc töredékében egy kicsit megértjük a fényképezett személy életét. A szemek köteteket beszélnek, a kifejezés az arcon. [...] „Amikor portrét készítesz, a felvétel nem egyszerűen csak a tiéd. Az a személy neked adja.”

A harmadik hozzáállás a dolgokhoz pedig, ami ezt az életmunkásságot fémjelzi, az az *egységtudat*, amely cselekvéssel társulva nyer értelmet, és válik felelősségteljessé és eredményessé. Salgado és felesége alázatos figyelmessége, nyitottsága nem csak az emberek felé tárja ki az univerzumot, hanem annak a szilárd meggyőződésnek hiteles képviselőivé avatja őket, miszerint az emberek a természet részeként teljes egységben és kölcsönhatásban vannak a világegyetemmel. Egyek vagyunk a teremtettségben, és emiatt egyenként felelősek vagyunk mindenért, ami a Földön történik és mindenkiért, aki a Földön él, bármilyen élőlény is legyen az.

A *Genesis* ciklust (2004–2013) az a Léliával közösen kitalált szándék hatja át, miszerint „*tisztelegnünk kellene a bolygó előtt*”. Ez kelt életre az élő, újjászületni képes zöld bolygót, a bibliai Genezis állapotát visszaidéző tájakakat és élőlényeket felvonultató *Genesis*-gyűjteményben. Salgado első útjai ebben a témában a Galapagos szigetére vitték, látni akarta azt, amit Darwin láthatott, miközben ilyen lenyomatok maradtak Salgado lelkében: „*Látom, hogy a leguán is az unokatestvérem, ugyanaból a sejtből származom. [...] Nyolc évig figyélssel töltöttem az időm. Megértettem a legfontosabb dolgot. Én éppen annyira a természet része vagyok, mint egy teknős, mint egy fa vagy mint egy kavics.*”

Hol vagyok én ettől az alázatosságtól és az egységtudatot megélő és tevékenyen képviselő magatartástól? Hol vagyok én attól az öntudattól, hogy cselekedeteim felelősségét és közömbösségét globális mértékkel számba vegyem. Miért nem akarom eléggé elhinni és elfogadni, hogy valóban rajtam is állnak és buknak az élővilág dolgai, és hogy nem csak a saját életemért vagyok felelős?

Ez is egy elgondolkodtató kijelentés, amolyan kérdés magától Sebastiótól: „*Arra gondolni, hogy ezek a három hónapos fák a csúcspontjukat*

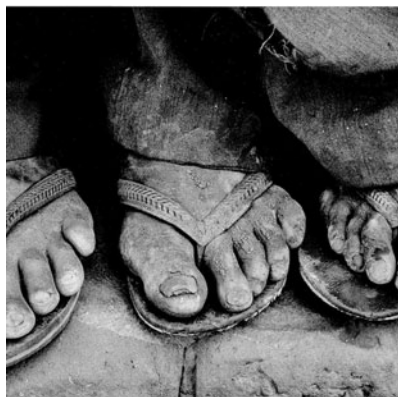
400 év múlva érik el. Talán itt tudjuk megragadni az örökkévalóság koncepcióját. Talán az örökkévalóság mérhető.”

Sebastiao fényképei fekete-fehérben tükrözik a valóság egy-egy szeletét, de ettől cseppet sem monoton a látvány, csupán olyan egyszerű és tiszta, mint Salgado kijelentése: „Nézd csak, esik az eső. Milyen szép!”

Zárásként pedig ideje elárulnom a film címét: *A Föld sója* (*The Salt of the Earth*).

És amolyan zsolozsmaként vagy mantraként újra és újra ezt mormolom, duruzsolom, makogom:

Én vagyok a Föld sója,
Te vagy a Föld sója,
Ő a Föld sója,
Mi vagyunk a Föld sója,
Ti vagytok a Föld sója,
Ők a Föld sója.

Mark Morrison-Reed

HADD HÁT, HOGY HALJAK MEG VIDÁMAN, NEVETVE

Mi mind a végét járjuk,
Mert az enyészet felé viszen
Mindenféle járt út.
Meg kell tanulnunk hát élni a halállal,
és meg kell értenünk mindazonáltal,
hogy nem a halál a legszörnyűbb eset.
Az élet a halálnál sokkal félelmesebb –
az élet, mely üres; mit szeretetlen éltek,
a tálumokban gazdag lét, mit elkótyavetyéltek,
az élet, mely élve elhantoltatott,
az élet, melyre idő sosem jutott,
hogy ízleljen, hogy méltányolva legyen,
az élet, mely nem állt meg, hogy lélegzetet vegyen.
Nem a szörnyű halától kell tehát félned,
hanem hogy e nagyszerű élted elfecsérled,
mely csodaként adatott meg nékem s tenéked.
Hadd hát, hogy haljak meg vidáman, nevetve,
az élet örült pillanatit sorra ízlelgetve.
Hadd haljak meg úgy, hogy szorítok egy kezet,
s merengés közben arra emlékezek,
hogy mindenkit próbáltam szívemből szeretni,
s jólesett e szeretetre másoktól szert tenni.
Hadd haljak meg úgy, hogy feleleveníthetem,
megtettem mindent, amit megtehettem
ebben a csodákkal átszőtt földi életemben.
Azonban ma még csupán arra figyelmeztess,
hogy halandó vagyok, kimúló, véges test.
Szólj, hogy napjaim eszerint élhessem,
a napoknak fényét eképp ízlelgessem,
S e világot teljes szívemből így szeressem.

(átdolgozta Albert-Nagy Ákos István)

A KIRÁLY ÉS BOLONDJA

(részlet)

– Testvéreim! – folytatta Gorenflot. – Íme, itt láthattok bennem egy igazi vértanút. Testvéreim, e percben is az én, illetve valamennyi jó katolikus ember ügyét védelmezték, de ti nem tudjátok, nem tudhatjátok, hogy mi történik a vidéken, és hogy mit forralnak ellenünk a hugenották! Lyonban kénytelenek voltunk megölni egy hugenottát, aki nyíltan lázadást szított. Amíg egyetlenegy hírmondójuk marad: addig nem lesz béke Franciaországban, addig nem lesz nyugtuk a jó embereknek! Irsuk ki tehát a hugenottákat! Fegyverre, testvéreim, fegyverre!

– Ugyan hallgattasd el ezt a részeg embert, Chicot! – mondotta a király. – Mert bizony még egy második Bertalan-éjt zúdítt a nyakunkba!

– Várj csak, várj, fiacskám! – szólt csitítóan Chicot. – Majd segíték én a baján!

És kikapva Quélus kezéből a fúvócsövet, Gorenflot háta mögé került és teljes erejéből akkorát vágott vele a szerzetes széles hátára, hogy csak-úgy puffant.

– Gyilkosok! – kiáltozta kétségbeesetten Gorenflot.

– Ah, te vagy az, Gorenflot? – mondotta Chicot s fejét annak hóna alatt keresztüldugva, rámosolygott. – Hát hogy vagy, te csuhás?

– Segítség, Chicot úr, segítség! – kiáltozta Gorenflot. – A vallás elleneségei meg akarnak ölni! De nem halok meg addig, amíg a szavamat meg nem hallgatják! Tűzre a hugenottákkal, máglyára a navarrai királlyal!

– Nem hallgatsz mingyárt, te részeg állat!

– Pokolra a gascogne-i legényekkel! – ordította a szerzetes.

Ebben a pillanatban egy második csapás érte Gorenflot vállát, de ezúttal nem ám az üres, puffogó fúvócső sújtott le rá, hanem egy vastag, suhogó bot, mire a szerzetes fájdalomában fölordított. Chicot is meglepetten tekintett széjjel, de biz' semmit se látott; az, aki a csapást a szerzetes vállára mérte, alighanem hamarosan elvegyült a tömegben, s nyoma veszett.

– Az ördögbe is! – mormogta Chicot. – Ki lehet az, aki így áll bosszút rajtunk? Ezt tudni akarom!

És ezzel ő is elvegyült a tömegben s arra felé tartott, amely irányban az a botos ember menekülhetett, aki most egyetlen társa kíséretében a kőpart mentén oldalgott tova...

Chicot-nak jó hosszú lába volt, s igyekezett is hasznát venni, hogy utólérje azt a férfit, aki Gorenflot pátert megbotozta; mikor azonban jobban szemügyre vehette azt a férfit, de még inkább a kísérőjét, akkor hirtelen ráeszmélt arra, hogy nem lenne tanácsos, ha ő most fölismerné őket, akik mindenáron meg akarják őrizni incognitójukat. És csakugyan, a két férfi igyekezett elvegyülni a néptömegben és csak akkor fordultak vissza, mikor az utcák szögleténél meg akartak győződni arról, vajon követi-e őket valaki. Chicot hamarosan belátta, hogy legjobb lesz, ha elébük vág, nehogy észrevegyék, hogy nyomon követi őket. Úgy is cselekedett, s már a Tirechappe utca szögleténél el is hagyta őket, s onnan tovább futva, a Bourdonnais utca végén lesbe állt. A két férfi, mélyen a szemükre húzott kalappal s arcukat a köpeny szélével eltakarva, katonás lépésben sietett a Ferronnerie utca irányában. Chicot mindenütt előttük járt. A Ferronnerie utca szögleténél a két férfi ismét széttekintett, mialatt Chicot az utca közepe táján lesbe állt. Az utca egyik düledező háza előtt egy gyaloghintót pillantott meg, amely két erős ló oldalára volt erősítve. A gyaloghintó vezetője bóbiskolt unalmában, az a hölgy azonban, aki a hintóban ült, türelmetlenül tekintgetett ki a leeresztett függöny mögül. Chicot nyomban eltalálta, hogy ez a gyaloghintó arra a két férfira vár; megkerülte tehát a hintót s a ház árnyékának védelme alatt sikerült észrevétlenül az egyik széles kőpad alá rejtőznie, amely a zöldségárosok rakodóhelyéül szolgált, akik hetenkint kétszer vásárt tartottak a Ferronnerie utcában.

Alig hogy Chicot elrejtőzött, a két férfi a hintó elejéhez ért s onnan még egyszer nyugtalanul tekintett szét maga körül; az egyik fölébresztette a mélyen alvó kocsist, aki hamisítatlan gascogne-i kiejtéssel szalasztotta ki a száján a „cap dé diou” káromkodást, mialatt a másik, szemmel láthatóan türelmetlenebb férfi, törének hegyével piszkálta meg az oldalát.

– Ohó! – mormogta magában Chicot. – Hát csakugyan nem csalódtam! Ezek itt hazámfiak, gascogne-i legények, s most már igazán nem

csodálkozom, hogy Gorenflot páteren végighúztak, aki olyan tiszteletlenül nyilatkozott a gascogne-iakról.

A fiatal hölgy, aki a hintóban ült, felismervén a két férfit, akire vára-
kozott, hirtelen kinyitotta a hintó ajtaját és kitekintett. Chicot ekkor ala-
posan szemügyre vehette a hölgyet: körülbelül húsz-huszonegy éves le-
hetett, nagyon szép és nagyon halovány hölgy; a haja aranyszőke, a keze
hófehér, és hogyha nappal lett volna, Chicot akkor azt is észrevehette
volna, hogy az ifjú hölgy érdekes állapotban van. Chicot azonban csak
annyit látott, hogy a hölgy fiatal, halovány és szőke.

A két férfi most a hintó ajtajához közeledett s ott megállott úgy, hogy
a hintó és a kőpad közt helyezkedett el, amely alatt Chicot rejtőzött. A
magasabb termetű férfi két kezébe fogta a hölgy kezét, amelyet az a hintó
ablakán át nyújtott oda neki, s lábát a hintó hágcsójára téve, így szólt:

– Nos, édesem, szivecském, drágám – hogy érzi magát?

A hölgy szomorú mosollyal felelt, megmutatva a kezében tartott
üvegcsét, melynek tartalmát olykor meg-megszagolta.

– Hát még mindig azok az ájulási rohamok, *Ventre-saint-gris*! – je-
gyezte meg a férfi. – Mennyire haragudnék én most önre gyöngesége
miatt, hogyha nem én magam volnék az, aki az ön betegségét okoztam!

Chicot feszült figyelemmel hallgatta a titokzatos három személy be-
szélgetését, és csakhamar rájött, hogy az a magasabb férfi, aki a szép höl-
gyet olyan becéző hangon szólított, senki más, mint Henrik navarrai
király, a hugenották vezére, aki egy évvel ezelőtt szökött meg a Louvre-
ből s azóta feleségével, Margot királynéval Pau-ban tartózkodik; de azt,
hogy miért jött vissza Párisba és miért éppen ezen a kritikus napon: arra
nézve a kihallgatott beszélgetés alapján nem tudott magának kielégítő
választ adni, valamint arra nézve sem, hogy miért hozta magával kedve-
sét, a szép Fosseuse-t. Kísérője, akit a navarrai király állandóan Agrippa
néven szólított, d'Aubigné volt, a navarrai király egyik legbizalmasabb és
leghívebb barátja, aki kissé darabos, szókimondó, de őszinte, nyílt jel-
lemű ember volt. Most is élénk szemrehányást tett a navarrai királynak,
hogy még erre a veszedelmes útra is magával hozta barátnőjét, s figyel-
meztette a királyt, hogy szálljon be a hintóba, nehogy még fölismerjék.
Henrik navarrai király szót fogadott, mire a hintó lassú lépésben elin-
dult; d'Aubigné gyalogszerrel követte a hintót, hogy szükség esetén meg-
védje királyát.

Mikor a hintó már jó messzire haladt, Chicot is kimászott a pad alól, s elgémberedett tagjait kinyújtóztatva, sokáig elgondolkodott arról, amit látott és hallott.

– De lássuk csak – mormogta magában Chicot –, vajon tapasztalataimat közöljem-e a királlyal! Ejh, nem árulom el! Végre is miről van szó: két bujkáló emberről, meg egy másállapotban levő nőről! Hát igazán kicsinyes ember lennék. Meg azután... ha navarrai Henrik csakugyan a francia trónra vágyik, akkor bizony előbb meg kell semmisítenie a három Guise herceget: Henriket, Lajost, a bíborost és Mayenne Károly herceget. Kiváltképpen ez utóbbira nekem is fáj a fogam! Én tehát egy szóval sem árulom el a királynak, hogy mit láttam és mit hallottam!

E pillanatban egy csapat részeg ember vonult el előtte, torkuk szakadtából ordítva:

– Éljen a mise... Halál a navarrai királyra!... Máglyára a hugenottákkal!... Tűzbe az eretnek protestánsokkal!

A FORDÍTÓ

Károli Gáspár emlékének

Alkotni könnyebb: a szellem szabad,
A képzelet csaponghat szerteszét,
Belekaphat a felhők üstökébe,
Felszánhatja a tenger fenekét,
Virágmaggal eget-földet bevethet,
Törvénnyé teheti a játszi kedvet,
Zászlóvá a szeszélyt, mely lengve lázad,
S vakmerőn méri Istenhez magát...
Az alkotás jaj, kísértetbe is visz.
A fordítás, a fordítás - alázat.
Fordítani annyit tesz, mint meghajolni,
Fordítani annyit tesz, mint kötve lenni,
Valaki mást, nagyobbát átkarolva,
Félig őt vinni, félig vele menni.

Az, kinek szellemét ma körülálljuk,
A Legnagyobbak fordítója volt,
A Kijelentés ős-betűire
Alázatos nagy gonddal ráhajolt.
Látom: előtte türelem-szövétnek,

Körül a munka nehéz árnyai:
Az Igének keres magyar igéket.
Látom, hogy küzd: az érdes szittya nyelv
Megcsendíti-e Isten szép szavát?
És látom: győz, érdes beszédinek
Szálló századok adnak patinát.

* Reményik Sándor (1890–1941) költő, lapszerkesztő. A transzilvanista líra jelentős alakja, a Pásztortűz irodalmi-művészeti lap szerkesztője.

Ó be nagyon kötve van Jézusához,
Félig ő viszi, félig Jézus őt,
Mígnem Vizsolyban végül megpihennek,
Együtt érve el egy honi tetőt.
Amíg mennek, a kemény fordítónak
Tán verejtéke, tán vére is hull,
De türelmén és alázatán által
Az örök Isten beszél – magyarul.

BELÉSZÜLETTEM

Lesz-e a moccanásból mozdulat?
lesz-e az akarásból akarat?
A példák fajzatát figyelgetem:
lesz-e közöttük vízem s kenyерem?

Mondják, itt erősek a példák
és megvetettek a próféták;
de csak moccan az agyvelő itt,
s az akarás csak fészkelődik.

A kiinduló pont hamis.
Gyengén hisz a próféta is,
s mert nem mer nagyot kezdeni;
maga bűnét másra keni.

Nincs tervük, és nincs céljuk,
egy krajcár száz felé jut,
s a végén sem tudják meg,
szép erejük hová lett.

S ezer év végzetén
is akad oly legény,
kinek kezd fájni a
felhagyott Ázsia.

Belészülettem,
s ezért szünetlen
ujjongok: Ó, szép
s nekem való nép!

1929

John Knox (ismeretlen, ?, részlet)

JOHN KNOX

Vízszintes: **1. Knox szülőhelye Skóciában.** 11. Kerület, röviden. 14. Transzformátor. 15. Házbérlő. 16. Nevezetes. 18. Az egyik művészet. 19. Híres perui énekesnő. 21. Ázsiai nép. 22. Magyar kártyajáték. 23. Piroska, becézve. 25. Hevesen ide-oda mozgat. 26. Amerikai indián törzs. 29. Eszes. 30. Amerikai milliomos család. 31. A földben keresgél. 34. Sort! 35. Balek a szélein! 37. Orosz folyam. 39. Recept, röviden. 41. Női hangnem. 43. Újpesti Torna Egylet, röviden. 44. Kurta. 45. Féltucat. 46. Meteorológiai műszer. 47. Iskolai foglalkozás, melynek keretében egy szláv nyelvet tanulnak. 49. Puha fém. 50. Becézett Attila. 52. Cári rendelet. 54. Mond valamit. 55. Azon a helyen népiesen. 57. Földrészünk. 59. Zálogot visszaszerző. **61. Ennek az irányzatnak volt egyik angliai úttörője.**

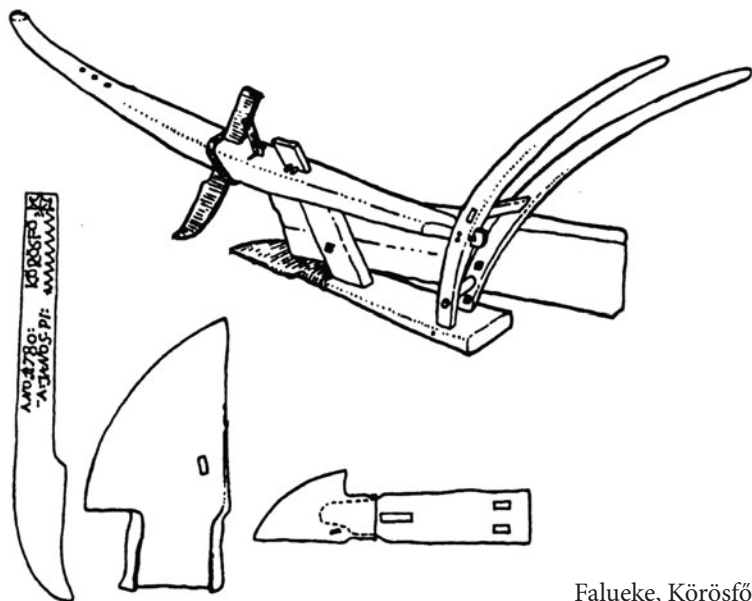
Függőleges: **1. Ez is volt Knox francia fogsága idején.** 2. Futamodás. 3. Vízet csal elő. 4. Mosópormárka. 5. Tetejére csap. 6. A szélein dönt! 7. Fukar. 8. ... Baldvin, filmszínész. 9. Magyar őszvezér volt. 10. Európa Kupa, röviden. 11. Vízben kiválik. 12. Szicíliai vulkán. **13. Ezt a püspökséget utasította vissza Knox.** 17. Fohász. 18. Lepusztít. 20. Édes mártás. 21. Koreai autómárka. 23. Platina vegyjele. 24. Hangjegyzírás. 27. Tizenhárom vértanú városa. 28. Pokolra jutás. **32. Medici ..., királyné, többek között ellene irányult Knox egyik műve.** 33. Nem mozgó. 34. A lét határozza meg. 37. Mértani test. 37. Védő. 38. Az udvarra hint. 40. Műhaj. 42. Írófolyadékkal összeken. **44. Ebben a francia városban volt fogoly Knox.** 48. Félzsák! 51. Öves állat. 53. Portéka. 55. Dedó. 56. Sürgetés. 58. Értéke: 3,14. 60. Alma közepe!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14												
15				16	17				18			
19			20					21				
22							23				24	
25			26	27	28				29			
30					31		32	33		34		
35	36	37	38		39	40	41		42	43		
44					45			46				
47				48				49		50	51	
52		53		54				55				56
57				58		59				60		
	61											

KERTÜNK TÁJÁN

Novemberben meglegházban még veteményezhetünk salátát, metélőhagymát, de a zöldségtermesztés szempontjából nem igazán van már ten-nivalónk a kertben. Dísznövényeink azonban igényelhetnek törődést. A szívós élő növények (harangvirágfélék, gyöngyvirág, hunyorfélék, havasi gyopár, sarkantyús árvácska) elvetett magját igyekezzünk óvni talajtakaró növényekkel. Ha fákat és cserjéket szeretnénk kertünkbe, szintén e hónapban érdemes elültetni őket. A káposztaféléket, ha még a kertben vannak, takarjuk le, nem csak a fagy ellen védekezzhetünk így, hanem a madarak ellen is, amik szívesen bele-belekóstonak a fejekbe.

Tegyük rendbe mindent kertünkben, de figyeljünk a betakarított termésre is, rendszeresen válogassuk át.

Faluke, Körösfő

Koppándi Botond

TANÁRSZEMMEL

Minden évben, a teológiai felvételi alkalmával, különös érzés kerít hatalmába. Várákozással és a tőlünk telhető legnagyobb nyitottsággal tekintünk azokra, akik úgy döntenek, hogy teológiai hallgatók szeretnének lenni. Azt fürkésszük, hogy vajon mi készíti ezeket a tiszta tekintetű fiatalokat arra, hogy – mostanság igencsak szemben az árral – azt a hivatást tűzzék ki célul, hogy „a szó falusi miniszterei” (Sütő), a „nemzet napszámosai” legyenek. Vajon közvetlen vagy közvetett elhívás miatt jönnek? Fehér hajú pap bácsi szelíd szava érintette meg a lelküket? A JZSUK vagy a Berde Mózes rátermett vallástanárainak életvitele volt a döntő, netán az ODFIE konferenciáin és találkozóin érezték meg, hogy a közösségért papként is sokat lehet tenni? – Nézzük, hogy miként szól ajkukról az édes, ékes anyanyelv, figyelgetjük, hogy megvan-e bennük a „P”-faktor (ti. papnak született-e a lelkem?), és minden évben reménykedünk, hogy a Jóisten balázsfերenceket és gellérdimréket küld az Ő aratásába.

A hat év alatt aztán van időnk alaposan megismerni egymást. Megtanulják faksznijainkat, kiismerik habitusainkat, és tudják, hogy mire gondolunk.

Fordítva is így van: fantasztikus érzés látni, hogy mekkora változáson mennek át! Hogyan válnak tizenéves kislányokból és kislányokból érettebb, felnőttébb fiatalokká. Hogyan érik meg bennük annak felelőssége, hogy falvaink jövője az ő prédikálásuktól, lelkük szépségétől és emberiségüktől is függ. Hogyan csiszolják egymást, miként formálja a közösség őket, és eközben hogyan lehetnek utánozhatatlan egyéniségek.

Mi ebben a folyamatban megpróbálunk bábáskodni – igyekszünk nem siettetni a születést, de megpróbálunk ott lenni, amikor kell. Szavaink sokszor kemények, máskor elmegyünk értük a harmadik mér földig is. Próbáljuk sugallni, hogy a jellemük itt alakul, és később, „az életben”, szilárdsága perdöntő lesz. Ezért „lecke” a mindennapi felkelés a précesre, ezért próbakő a prédikáció beadásának határideje.

Persze, mindeközben tudjuk, hogy – amint a Berkeley-i Starr Kingen mondták – azáltal tanítunk, amik vagyunk. Azaz a sok beszéd helyett a példa ereje lehet ragadós. Ezért igyekszünk jól prédikálni, jó reggeli imákat mondani az áhítatokon, és jó órákat tartani. Ezért fontos a saját lelki életünk, és mindazt, amit megjelenítünk. Tudjuk, hogy visszatetsző, ha kiderül, hogy a király mezítelen.

Van közöttünk egy íratlan szerződés: tudják, hogy ha valakit kirúg a barátnője/barátja, éjfélkor is felhívhatja bármelyikünket. Vagy felugorhat egy kávéra, meccsnézésre, vagy urambocsá! egy hideg sörre. De azt is tudják, hogy ha másnap nem tudnak számot adni a prédikáció textus-szerűségének felettébb fontos voltáról, akkor az bukta. Ilyen egyszerűen! Mert „az életben vannak dolgok...”, és Isten országa is ilyen „apróságokból” épül fel. És hogy mi ezekhez – ebben a néhány évben – valamiért makacsul ragaszkodunk.

Remélem, hogy érzik, hogy sokszor imádkozunk értük. Hogy a lelki nevelői beszélgetésekben őszinték vagyunk. Hogy az órákon megszólaló vízió a jövő egyházáról nagyon is komoly. Hogy úgy tekintünk rájuk, mint jövőbeli kollegákra. Hogy azt reméljük, hogy velük, együtt fogjuk valahogy átrángatni az egyházat arra a bizonyos túlsó partra.

Amikor aztán hat munkás esztendő végén elérkezik az utolsó közös istentisztelet, döbbsen látjuk, hogy ott állnak előttünk Isten újabb munkatársai. Már nem a Kolozsvárra érkező riadt tekintetű gyermekek, hanem a szakmát kitanult, munkára kész emberpalánták. Pappá egy gyülekezet teszi majd őket, lelkésszé „az öregek” kézzelvezetése által szenteli majd a Jóisten. A mi munkánk itt véget ér. Áldást úgy kérünk rájuk, hogy azt reméljük, időnként megsimogatja homlokukat az Úr. Amikor nehéz a palást, és súlyos a teher, akkor tudni fogják, hogy mit tanultak „mentálból”, mit ír a Biblia, „hogy vót” ez az egyháztörténetben, mit jelent hittanilag, és hogyan lehetne minderről egy jót prédikálni.

AZ ŐSI FALAKON BELÜL

Lassan három éve, hogy kezdődött. Felvételt nyertem a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karára. Teológiai hallgató lettem. Azóta talán kicsit másképp néznek rám az emberek – mintha valami jót tettem volna a világgal, mintha más lennék, mint azelőtt, mintha nagyobb bizalmat érdemelnék ki tőlük azáltal, hogy ezt a pályát választottam. És talán nem csak én, hanem sorstársaim is éreztek már ehhez hasonlót.

Amikor átléptem ennek a kapunak a küszöbét, Reményik Sándor gondolataival fejemben akartam, hogy „...fontos ne legyek magamnak./ A végtelen falban legyek egy téglá,/ Lépcső, min felhalad valaki más,/ Ekevas, mely mélyen a földbe ás,/ Ám a kalász nem az ő érdeme...” Az évek során a téglához habarcs társult, a lépcső szívekhez vezetett, és az ekevas nyomán a mag kicsírázott és szárba szökken, maga sem tudta hogyan. (Mt 4,27b)

Ez ősi falakon belül sok mindennel találkoztunk, jöttünk, láttunk, szóltunk, és volt úgy, hogy a vakációnak nevezett időben, a nyugalom és boldogság kis kunyhójában elfogott az érzés, hogy visszamennénk már erre a helyre. Olyan életet választottunk, amelyben nem ismeretlen számunkra a könyvek rejtélyes birodalma, a gitárhúrokon megpendülő dallam, az utak ismeretlenbe vezető pora és az emberek hozzánk intézett kedves szava. A könyvek sorai visszaröptének egyházunk történelmébe, a dalokban rátalálunk újra a közösen átélt emlékeinkre, az ismeretlen vidékek otthonunkká alakulnak, és a lelket simogató szavak erőt adnak az út folytatásához.

Kifestődünk itt a világ minden színével, a sárga igazságával, a piros komolyságával, a zöld reménységével, a kék nyugalomával, a fehér tisztaságával, és a feketének titokzatosságával. Ezen a helyen a tanárok nem csak jól öltözött, öltönyös alakok, akik elvárják, hogy visszaadd az anyagot, hanem szülők helyett szülők, nagy gondunkban segítők, és sikereinkben velünk együtt örvendők. A diáktársak nem jegyzetekre szomjazó emberek, hanem társak, akikkel közösen tanulva, éjjeleket nevetéssel átvirrasztva telik meg az index jó jegyekkel. Persze van itt is civakodás, csipkelődés, de van egy béketeremtő szigetünk, a „fumi”, ahol újra egy-

másra hangolódnak a lelkek, és elfelejtődnek a nézeteltérések. Ünnepek-kor az édesanyáink kalácsából maradt harmadnapos száraz sarok szokott emlékeztetni a családi együttlétre, de helyette hatalmas becsomagolhatatlan lelki ajándékokkal térünk haza minden egyes alkalommal, amikor a szíveknek az evangéliumi örömhírt hirdetni elküldetünk messzsi vidékekre. Hétköznapiokon Kincses Kolozsvár felett a nap imák szavaira, zsoltárok hangjaira kel fel, a kiadós reggeli perec nélkülözhetetlen és megunhatatlan élelemmé minősítődik, a délelőttök tanórákban bővelkednek, a délutánok álmok tengerén eveznek, és az éjszaka érkezével a csillagoknak fénye megannyi hálától pislog, azokért az emberekért, akik lehetővé teszik, hogy mindez így legyen.

Formálódunk e helyen, és válunk Bibliát szívünkhöz közel tartó, palástot vállunkon hordó, és szeretetet szívünkbe záró alkotássá.

A kapuk nyitva állnak. Tárt karokkal várják a messziről érkezőt, aki csatlakozni szeretne vagy éppen csak meggyőződni saját szemével is arról, hogy ezen ősi falakon belül a téglákat összekötő habarcsot tudományból és érzésekből keverik, a lépcső minden egyes fokán az emberek kézfogásai töltik be a felsegítő karzat szerepét, és az ekének szarvát egy láthatatlan kéz vezeti végig a gyomokkal teli barázdákon.

HÁLÓ^{*}

(részlet)

Mikoron írának Krisztus urunk születése után 1538: bírja vala az két országot, Magyarországot és Erdélt az boldogemléközetű Nagy János király, urunknak őfelségének az idesatyja. Akkoron kedig a kegyelmes Isten mind lecsendesítötte vala a mű felséges királyunknak, János királynak minden ellenségít, annyira, hogy Segesvárott az urak előtt az asztalhoz támaszkodván mondá:

– Istennek hála, az én ellenségim annyira lecsépelve vannak, hogy senkitől immár semmit nem tartok. Hanem a két nagy bakot bocsátom immár össze: aki nyerheti, megvállik.

Akkoron kedig tiltúl villámní kezdé mind Magyarországba, mind Erdélben az Űristennek ígéje. De miért hogy a többi közett nyilvánban kezdé prédikállani a Szántai István mester: arra inkább dühödtek vala az piléses^{**} pápa darabanti. Fráter György ez okáért, az váradi pispék és kécncstartó etc. (mert egy pokolbeli akasztófára eleget rakott vala fel az titalokba) és ama herélt Statilius, gyulafejejvári pispék, a szent szűzességnek nagy patrónusa, és a nagykapájú egri érsek, a Frangepán a több piléses társokkal egyetembe addig kalapálának a felséges János királyon, hogy végre nem tehete egyebet benne: hanem bé kelle hozatni a szegény jámbor István mestert. Segesvárott reája a királyra túdulának a sok piléses háрпиák és mind könyörgésekkel, mind fenyegetésekkel arra akarják vala vinni a királyt, hogy mindjárást megégettetnéje minden törvénytétel nélkül, miért hogy Luther volna. De a király, miért hogy istenfélő és eszes vala, nem akará kedveket tönni, hanem disputációra

* A mű 1570-ben jelent meg, Reginaldus Gonsalvius Montanus 1567-es, az inkvizíció tetteiről szóló munkájának átdolgozásaként. A János Zsigmond pártfogásával elkészült fordítást az teszi különlegessé, hogy az ekkorra már unitárius Heltai az erdélyi viszonyokról is megemlékezik művében.

** Tonzúrás. A hitviták korában a katolikusokra vonatkozó, pejoratív tartalmú jelzőként használták.

engedé a dolgot. Elbolondulának ebbe a piléses háрпиák. De mikoron soha el nem vonhatnák a királyt az ő kimondott szentenciájáról, úgy küldének Váradra ama füncses csácsogó fráter Gergelért és több barátokkal, papokkal béhozatak azt Segesvárra. A király kedig két arbitert szörze, a bódogemléközetű Adrián doktort, a fejérvári vikáriust és Kálmáncsei Mártont, ki akkor fejérvári oskolamester vala. Mert tudja vala a király, hogy mindenik tudós ember volna. És titkon vélek traktálván, megértötte vala még azelőtt, hogy a pápaság ördögi lelemén volna. Segesvárott lón az disputáció. És sok varjúk: barátok, papok egy ártatlan galamb ellen, az jámbor István mester ellen harkalának. És minden ügyeközetek és fő álnakságos mesterkedések ez vala: hogy a sok és szünetlen való csácsogásokkal bedugnák szegénynek a száját, hogy semmit nem szólhatna. [...]

Estve három órakort a sok pispekek és pap urak mind udvarhoz menének. És előállván Fráter György kécncstartó, a többiek orátora lévén, rövid beszéddel szóla a királynak:

– Felséges urunk! Mű vagyunk a lelkipásztorok. Műnekünk kell vigyáznunk az anyaszentegyházra. Ez okáért kívántuk tefelségedtől, hogy ide hozattatnád az heretneket és megöletnéd, hogy a többi megrötnenne és ne kezdenének a római szentegyház ellen tanyítani. De tefelséged nem a mű akaratumk és kívánságumk szerént cseleköszik, mert itt disputáltatja felséged az heretnek latrot, és egyebek is beszíjják ezt e mérget tőle. Bizon, mű ezt tefelségödnök nem tudjuk szolgálni. A szentséges pápa atyánk is nem jó néven veszi tőled. Nem kellene itt semmi disputálás. Mert az anyaszentegyház régen elkárhoztatta efféle heretnek latrokat. Fejekén hordozzák készen a szentenciát. Nem kellene ezekkel még mulatni, etc.

Mikoron Fráter György orációját elvégezte volna, mondá a király:

– Törvéntelen nem akarok senkit megölni. Adjatok bünt hozzá, ím törvént láttatok reá. És amit a törvény hoz, ügy bűnhődjék meg.

Mondá Statilius, a gyulafejérvári pispek:

– Nem elég bűn-é ez, hogy a számár ezt mondja, hogy az áldott szentmise semmi, hanem ördögnek találmanya? Ezt is mondja az heretnek számár; hogy két szömély alatt kell kommunikálni a paraszt népnek. Maga csak a szentséges papoknak rendelte ezt e szentséges áldozatot a Krisztus.

Felelé a király:

– Pispek uram. Egy kérdést kérdek tőled. A görögöknek gyülekezete igaz keresztyéni szentegyház volt-é?

Mondá Statilius:

– Igaz.

Mondá a király:

– A görögöknél nem volt a mise, most sincsen. Mire nem lehetnénk mű is anélkül? És a görögök mindnyájan kommunikálnak két szövény alatt és úgy tanyították őket a szent pispekek, Krizosztómus, Cyrillus és a többi. Ha a görögök azért bünt nem vallnak, miért nem kommunikálhatnánk mű is két szövény alatt?

[...]

És nagy haraggal mind elmenének a király elől. Éjjel kilenc órakor elhivatá a király az István mestert és Bácsi Ferenc és Kassai János jelenlétebe mondá neki:

– István mester: micsoda új tudománt találtál?

Felelé István mester:

– Felséges uram, kegyelmes fejedelmem, nem új tudománt találtam, hanem találva és készen leltem az Istennek nagy kegyelmességéből. Mert a prófétáknak, Krisztus urunknak és az apastaloknak tudománya. Akinek szükség volna az üdvösség, nyilván ezt kellene követni.

Mondá a király:

– Jó atyámfia, István mester! Ha mű azt akarjuk követni, nem tudom, mint jársz, mind te s mind önmagam. De hagyjuk az Istenre: ő tudja, mint kell lönni. Jó atyámfia, ne maradj az én országomba, mert az urak megfognak és megölnek. Mert én meg nem oltalmazhatlak ellenek. Talán magamnak is valami bűm támadna belőle. Ez okáért menj el. Add el minden marhádat és menj más fejedelem alá.

És bőv költséget néki adván, erősen parancsolá Ötves Kristófnak és a többi kassai polgároknak, kik elhozták vala is, hogy éjjel az István mestert elvinnék és békével hordoznák. És ekképpen menekődék meg az ördeg Hárpiáknak közeiből az jámbor és eszes királynak jóakaratiából.

[...]

KARÁCSONYI ÓDA

Csöndes az éj és csöndes a világ is,
Caesar Augustus aranyos mosollyal
Zárta be Janust, Mars fegyvere rozsdás:
Béke a földön.

Hallgat a germán és hallgat a pártus,
Néma az indus és néma a hellén,
Herkules távol oszlopa se rendül,
Thule se mozdul.

Már az aranykor új eljövétének
Hírnökeit, a szomorú szibillát
S a szűzi Virgilt földi földi sír és
Hír koszorúja.

S messzi mezőkön nyájaikat őrző
Pásztori népek nézik a derengő
Új csillagot, mely aranyát előnti
Jászoli almon,

Hol mosolyogva és fázva az éjben,
Szókehajú és szelíd anya keblén,
Most mutatod meg magad a világnak,
Isteni gyermek!

* Juhász Gyula (1883–1937) katolikus származású költő, tanár, a 20. századi magyar líra jelentős alakja.

JOHN WESLEY

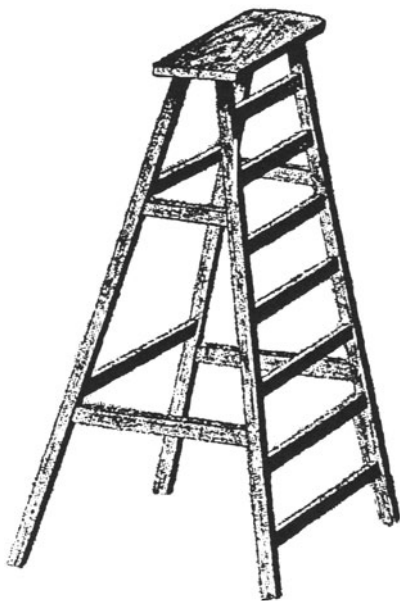
Vízszintes: 1. Kezdetben ennek a vallásnak volt a lelkésze. 9. Ennyi évig tartott amerikai missziója. 14. Becsukódó. 15. Tanzánia elnöke volt (Julius). 16. Otthon valakinél. 19. Undor. 21. Pedagógus. 23. ALLE. 24. Hóhér. 26. Nem is ezt! 27. Ritka férfinév, Veress Zoltán versében Kelemen kakas ellenfele. 29. Hargita megyei falu Székelykeresztúr közelében. 30. Ilyen a sáros út szárazságban. 33. Magyar szobrász volt (Miklós). 35. Büdös ..., a muskátli népies neve. 36. Előleg. 38. Bársonyfajta. 40. Fontos fém. 41. Kishegyesi (Vajdaság) magyar énekesnő. 44. Mely személyt? 45. Pajta. **46. Ez volt Wesley ragadványneve.** 49. Vízparti nővény. 52. Ragadozó halfajta, balin. 53. Parányi anyagi részecske. 57. Pipázik, népiesen. 59. Az első világháborúból ismert olasz folyó. 61. Női művésznév. 62. Tengeri halfajta. 63. Tetőfedő mesterember. 65. Magad. 66. Vuk nevelője. 67. Állam Védelmi Osztag, röviden.

Függőleges: 1. Attól az időtől. 2. Kunyhót mocsári növényvel fed be. 3. Amerikai színész (Cary). **4. A Brit-szigeteken kb. 400 000 kilométert tett meg igehirdetőként, így közlekedve.** 5. Regényét Gárdonyi Géza írta meg. 6. Knock out, röviden. 7. Dátumrag. 8. Tapsifüles. 9. Iskolai szolgálatos. 10. Ellenérték. 11. Viszonylagos. 12. Időmérő eszköz. **13. Oxfordban működő csoportjának adott jelző.** 17. Törvénytelen gyermek. 18. Női név. 20. Tamási hőse. 22. Nagy lyukakkal rendelkező szita. 25. ... Simon, magyar krónikaíró. 28. Földet forgató. **30. Wesley híres, szállóigévé vált mondása.** 31. Az esetből való tanulás. 32. Becézett Rozália. 34. Kitüntetés. 37. Rossz előjel. 38. Van ilyen orvosság is, gém is. 39. 504, római számmal. 42. Kétes! 43. Iglu közepe! 44. Nagy kósár. 47. A leggyengébb minőségű szén. 48. ... tesz, megemlíti. 50. Görög sziget. 51. Hannibal ... portas, Hannibál a kapuk előtt van (latin szállóige). 54. Alaktalan, rút. 55. Északi férfinév. 56. Félmajom fajta. 58. Nem áll biztosan. 60. Minden rendben! 62. Lapos edény. 64. Kalcium vegyjele.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14						15						
16					17	18	19		20			
21				22	23				24		25	
26			27				28		29			
30	31	32			33			34	35			
36					37	38			39	40		
41			42				43			44		
45		46		47							48	
49		50	51	52		53	54	55	56	57		58
59					60	61				62		
63	64		65		66					67		
												

KERTÜNK TÁJÁN

Decemberben adódik a legkevesebb munka a kertben. Figyeljünk a benti cserepes növényeinkre, a melegebb napokon öntözzük meg őket. Ha enyhe a hónap, fás növényeket e hónapban is ültethetünk még, alaposan öntözzük őket, amikor a nappali hőmérséklet magasabb.

Gyümölcszedőszék, Kecskemét

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára

I. FŐHATÓSÁGOK, EKT ELNÖKSÉGE, FŐHATÓSÁGI HIVATALOK, FŐHATÓSÁGI SZINTŰ ÁLLANDÓ SZAKBIZOTTSÁGOK, EGYHÁZI BÍRÓSÁGOK

ZSINAT, FŐTANÁCS, EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Székhely: Kolozsvár, 1989. december 21. utca 9. szám

Postacím: 400750 Kolozsvár / Cluj-Napoca, postafiók: 24.

Tel.: 0264/593236, tel./fax: 0264/595927

Tel./fax: 0364/405557, mobiltelefon: 0742/356036

Elektronikus postacím: ekt@unitarius.org

Honlap: www.unitarius.org

<http://www.facebook.com/magyarunitariusegyhaz>

AZ EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS ELNÖKSÉGE

Bálint Benczédi Ferenc püspök

Farkas Emőd főgondnok

Boros János főgondnok

Gyerő Dávid főjegyző

Kovács István közügyigazgató

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök

Elekes Botond Áron egyházkerületi főgondnok

FŐHATÓSÁGI SZINTŰ HIVATALOK

PÜSPÖKI HIVATAL

Pap Mária püspöki titkár

FŐHATÓSÁGI HIVATAL

Gyerő Dávid hivatalvezetéssel megbízott főjegyző

HITÉLETI, MISSZIÓI ÉS NEVELÉSI ÜGYOSZTÁLY
Székely Kinga Réka hitéleti és missziói előadó-tanácsos
dr. Czire Szabolcs valláserkölcsi-nevelési előadó-tanácsos
Márkó László médiareferens

FEJLESZTÉSI ÜGYOSZTÁLY
Szabó László fejlesztési előadó-tanácsos, szeretetszolgálati koordinátor

KÖZIGAZGATÁSI ÜGYOSZTÁLY
Bálint Róbert Zoltán közigazgatási előadó-tanácsos
Molnár Lehel levéltáros
dr. Andorkó Júlia Eszter kiadványszerkesztő
Végh Péter rendszergazda
Mezei Melinda Kinga titkárnő, iratterjesztő
Bulbuka Csaba gépkocsivezető

GAZDASÁGI ÜGYOSZTÁLY
Dácz Tibor gazdasági előadó-tanácsos
Baka-Bálint Imola Éva főszámvevő
Török Dalma pénzügyi ellenőr, személyzeti ügyek felelőse
Dózsa Éva pénztáros
dr. Furu Árpád építészeti és műemlékvédelmi tanácsadó, turizmus-szervező
Furu Xénia építészeti és műszaki tanácsadó
Gáspár Péter háznagy
Kis János karbantartó
Kovács Noémi, Gáspár Csilla, Lőrincz Mónika altisztek
Bárdos Attila, Boros Tibor, Vass Ferenc Csaba, Vancea István kapusok

OKTATÁSI ÜGYOSZTÁLY
Andrási Benedek oktatási előadó-tanácsos

EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Hivatalbeli tagok: Bálint Benczédi Ferenc (püspök), Farkas Emőd, Boros János (főgondnokok), Gyerő Dávid (főjegyző), Kovács István (közügyigazgató), Kászoni-Kövendi József (püspöki helynök), Elekes Botond Áron (egyházkerületi főgondnok); Dimény József, Kecskés

Csaba, Szentgyörgyi Sándor, Lőrinczi Lajos, Simó Sándor, Török István (esperesek); dr. Mihály Noémi, Nagy László, Nagy Zsigmond, Czerán József, Bálint Sándor, Dombi Gyula, Gazdag Géza (egyházkerületi és egyházköri képviselők); a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, a János Zsigmond Unitárius Kollégium, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium, az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, az Unitárius Nők Országos Szövetsége, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és a Gondviselés Segélyszervezet egy-egy képviselője

Választott tagok: Vónya László, Czimbalmos Kozma Csaba, dr. Sándor Krisztina, Kolumbán Gábor, dr. Barabássy Sándor, Ilkei Árpád, Solymosi Zsolt, Rácz Norbert Zsolt, Jakabházi Béla Botond

FŐTANÁCSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: a főhatósági szintű állandó szakbizottságok egy-egy képviselője

Választott tagok: Fazakas Lajos Levente, Gál Zoltán, Gergely János, Kiss Sándor-Loránd, Jenei László Csaba

FŐHATÓSÁGI SZINTŰ ÁLLANDÓ SZAKBIZOTTSÁGOK

HITÉLETI, MISSZIÓ- ÉS VALLÁSERKÖLCSI-NEVELÉSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: dr. Czire Szabolcs (valláserkölcsi-nevelési előadó-tanácsos), Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos), a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának és az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének egy-egy képviselője

Választott tagok: Rácz Norbert Zsolt, Bartha Márta, Fekete Levente, Lakatos Sándor, Kászoni-Kövendi József

TEOLÓGIAI ÉS SZAKKÉPESÍTÉSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos), dr. Czire Szabolcs (valláserkölcsi-nevelési előadó-tanácsos), Andrási Benedek (oktatási előadó-tanácsos); dr. Rezi Elek, dr. Kovács Sándor, Koppándi Botond (a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának teológiai tanárai); az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének képviselője

Választott tagok: Popa Márta, Farkas Emőd, Demeter Sándor Loránd

OKTATÁSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Andrási Benedek (oktatási előadó-tanácsos); a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, a János Zsigmond Unitárius Kollégium és a Berde Mózes Unitárius Gimnázium egy-egy képviselője

Választott tagok: id. Szombatfalvi József, Vörös Alpár István Vita, Gazdag Ildikó, Lakatos Sándor, dr. Rüszt Fogarasi Enikő

SZOCIÁLIS ÉS EGYHÁZTÁRSADALMI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Szabó László (fejlesztési előadó-tanácsos), Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos); az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, az Unitárius Nők Országos Szövetsége, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és a Gondviselés Segélyszervezet egy-egy képviselője

Választott tagok: Páll Krisztina, Orbán Árpád, Tóthné Erdő Mária

JOGÜGYI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Bálint Róbert Zoltán (közigazgatási előadó-tanácsos), Szabó László (fejlesztési előadó-tanácsos); a Felsőfokú Fegyelmi Bírószág képviselője

Választott tagok: dr. Mihály Noémi Klára, dr. Sztranyiczki Szilárd, Nagy Zsigmond

MÉDIA- ÉS KIADÓBIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Pap Mária (püspöki titkár), Márkó László (média-referens), dr. Kovács Sándor (a Keresztény Magvető főszerkesztője), dr. Czire Szabolcs (az Unitárius Közlöny főszerkesztője), dr. Andorkó Júlia Eszter (az egyetemes egyházi kiadványok szerkesztője)

Választott tagok: Rácz Mária, Farkas Wellmann Endre

GAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Dáczy Tibor (gazdasági előadó-tanácsos), Baka-Bálint Imola Éva (főszámvevő)

Választott tagok: Csongvay Attila, László János, Zoltán Csaba, Ferenczi Júlia, Osváth Ilona

EGYHÁZI BÍRÓSÁGOK

FELSŐFOKÚ FEGYELMI BÍRÓSÁG

Tagok: Gyerő József, Fóri Hajnal, Gergely János, Binder Csilla, Soly-mosi Alpár, Szabó Előd, Lakatos Adél Csilla

KÖZÉPFOKÚ FEGYELMI BÍRÓSÁG

Tagok: Dombi Zsuzsánna Júlia, dr. Haltek Rozália, Forró József At-tila, Csécs Márton, Szász Ferenc

II. BELSŐ INTÉZMÉNYEK

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltára

Levéltáros: *Molnár Lehel*

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Nagykönyvtára

Megbízott könyvtáros: *dr. Kovács Sándor*

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének Könyvtára és Levéltára

Könyvtáros: *Muszka Ibolya*

III. NYUGDÍJINTÉZET

Elnök: *Nagy László*

Alelnök: *id. Szombatfalvi József*

Jegyző: *Máthé Sándor*

Főkönyvelő: *Király Tünde*

A NYUGDÍJINTÉZET TANÁCSA

Nagy László, id. Szombatfalvi József, Máthé Sándor, Pap Mária, Csete Árpád, Józsa István Lajos, Farkas Dénes, Vass Mózes, Kiss Gergely, Benczédi Ágnes

A NYUGDÍJINTÉZET ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGA

Baka-Bálint Imola, Dimény József, Szentgyörgyi Sándor

IV. EGYETEMES EGYHÁZI TULAJDONBAN LEVŐ VÁLLALKOZÁS

Konviktus Kft. (diákétkeztetés, ételkiszállítás, rendezvények, bisztró)
Ügyvezető: *Balázs András*

V. EGYHÁZTÁRSADALMI ÉS SZAKMAI SZERVEZETEK

Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége
Elnök: *Csete Árpád*. Titkár: *Solymosi Alpár*

Unitárius Nők Országos Szövetsége
Elnök: *Dimény Csilla*. Titkár: *Asztalos Klára*

Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet
Elnök: *Fülöp Júlia*. Főtitkár: *Popa Ilona*

Gondviselés Segélyszervezet
Elnök: *id. Szombatfalvi József*
Alelnök: *Zoltán Csaba*
Ügyvezető elnök: *Szabó László*
Központi munkatárs: *Vagyas Attila*

Lókodi Kiss Rozália Ökumenikus Öregotthon
Igazgató: *Zakariás Klára*
Könyvelő: *Ciuskov Emőke*

VI. TANINTÉZETEK

Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara
dr. Rezi Elek, a rendszeres teológia tanára
dr. Czire Szabolcs, a bibliai teológia tanára
dr. Kovács Sándor, az egyháztörténelem tanára
dr. Koppándi Botond Péter, a gyakorlati teológia tanára
dr. Ferenczi Enikő, a gyakorlati teológia megbízott tanára

János Zsigmond Unitárius Kollégium (Kolozsvár)

Popa Márta igazgató és fizikatanár, Solymosi Zsolt igazgató és vallástanár, Almási Ildikó biológiatanárnő, András Ákos testnevelő tanár, Apa-Herdlicska Kinga tanítónő, Apáczai Csilla református vallástanár, Balon-Ruff Andrea református vallás- és angoltanár, Bartha Bea német- és angoltanár, Bárdos Réka tanítónő, Bicăzan Silvana Luminița román-tanár, Bilegan Ionela román-tanár, Boda Attila testnevelő tanár, Bodor Lídia Emese unitárius vallástanár, Boér Ágota tanítónő, dr. Bucur Tünde Csilla magyartanár, Boldizsár-Zeik Anna angol- és némettanár, Borsos Ágota óvonó, Caia Loredana Anca román-tanár, Cserei Botond angol- és némettanár, Deritei Katalin óvonó, Dénes Biborka tanítónő, Dénes Éva magyartanár, Raț-Dioszegi Tímea Orsolya tanítónő jelenleg gyereknevelésen, Ercsey-Ravasz Ferenc zenetanár, Farkas Enikő tanítónő jelenleg gyereknevelésen, Finta Erika tanítónő, Gózner Gabriella óvonó, dr. Selyem Tünde angoltanár, Hegedüs Kornélia angoltanár, Jakabházi Annamária matematikatanár, Jakab Melinda tanítónő, Józsa Izabella fizikatanár, Kaupert Melinda informatikatanár, Keresztesi Polixéna pszichológus-tanár, Kintzel Krisztina magyartanár, Kiss Biborka angol- és némettanár, Kocsis Ildikó képzőművészet- és rajztanár, Komjátszegi-Fábián Réka tanítónő, Korodi Alpár történelemtanár, Kovács László technológiatanár, Máthé Ildikó magyartanár, Miklós Márta angoltanár, Nagy Tünde filozófiatanár, Nyitrai János matematikatanár, Orbán-Kalamár Alíz Mária római katolikus vallástanár jelenleg gyereknevelésen, Kind Csilla római katolikus vallástanár, Pálfi Levente tanító, Pásztori-Kupán Zita tanítónő, Péter Rozália kémiatanár, Popescu Teodora román-tanár, Ruzsa-Kis Adél óvonó, Szász Miklós Botond testnevelő tanár, Szekernyés Réka földrajztanár, Szegedi Emőke óvonó, Szentandrás Lídia biológiatanár, Timár Mária Magdolna matematikatanár, Török Melinda tanítónő, Türkösy Erzsébet-Szidónia óvonó, Varga Gabriella tanítónő, Varga Ildikó tanítónő, Albert Hajnalka főkönyvelő jelenleg gyereknevelésen, Amabarus-Egyed Andrea főkönyvelő, Lakatos Gabriella titkárnő, Rayka Daniela orvosnő, Bálint Imola asszisztens, Drădici Amália asszisztens Keresztesi Polixéna pszichológus, Vitus-Bulbuk Emese logopédus, Ágoston-Jancsi Anna laboráns, Maneszes Sándor Levente adminisztrátor, Pálfi Csaba bentlakás igazgató, Sánta Krisztina pénztáros, Feischmidt Ildikó könyvtáros, Balázs Anna altiszt, Balázs Rozália altiszt, Csete Rozália altiszt, Csete Zsófia altiszt, Dezső Rozália

altiszt, Farkas Piroska altiszt, Szabó Magda altiszt, Szalontai Klára altiszt, Zsigmond Erika altiszt, Szabó Melinda altiszt, Varga Erzsébet altiszt, Köpeczi Sándor karbantartó, Vári Csaba karbantartó, Vincze-Minya Szilárd karbantartó, Bárdos Attila kapus, Boros Tibor kapus, Vancea István kapus, Vass Csaba kapus

Berde Mózes Unitárius Gimnázium (Székelykeresztúr)

Varró Margit igazgató és matematikatanár, Balázs Kinga római katolikus hitoktató, Bálint Rozália tanítónő, Bán Eszter biológiatanár, Bartha Márta tanítónő és lélektantanár, Bíró Mária tanító, Bölöni László tanító és buszvezető, Csiszér-Rajti Tibor-Sándor informatikatanár és rendszergazda, Czire Alpár testnevelő tanár, Demeter Annabella román- és magyartanár, Farkas Ágnes némettanár, Gagyí Dénes matematika- és fizikatanár, Gedő Ibolya kémia tanár, Józsa Levente néptáncoktató, Kacsó Eszter földrajztanár, Kovács Péter római katolikus plébános, Lakatos Sándor unitárius lelkész, vallástanár, lelki nevelő és könyvtáros, Lukács Éva magyartanár, Marosi Tünde református segédlelkész, Nagy Emese Tímea angoltanár, Nagy Levente zenetanár, Pál Izabella román tanár, Paniti Imola testnevelő tanár, Pap Katalin tanítónő, Sántha Delinke-Beáta angoltanár, Simó Bernadett, fizikatanár, Sipos István történelemtanár, Székely-Tiboldi Anikó-Ida magyartanár, Szócs Annamária történelemtanár, Vornicu Mónika román tanár, Zsidó Csaba matematikatanár, Fazakas Katalin főkönyvelő, Lőrincz Hajnal nevelőnő, Lőrincz Sándor éjszakai felügyelő, Patakfalvi Erika titkárnő, Szilveszter Aranka gondnok, Balázs Mária főszakácsnő, Bölöni Anna szakácsnő, Gagyí Julianna altiszt, Gyarmati Judit altiszt, Mátéffy Ágnes raktáros, Sófalvi Anna altiszt, Sófalvi Levente kapus, Szali István karbantartó, Szali Lília altiszt, Szabó Erzsébet altiszt

Kolozsvári Unitárius Óvoda és Bölcsőde

Kolozsvári Unitárius Óvoda

Ruzsa-Kis Adél vezető óvónő, Deritei Katalin, Dobri Erika, Góznér Gabriella, Györffy Orsolya, Halmágyi Júlia, Kúrtósy Szidónia, Mikó Zsuzsa, Tamás Éva, Vass Gyöngyi óvónők, Fogarasi Gyöngyi logopédus, Láposi Edit, Szabó Melinda és Varga Erzsébet gyermekgondozók

Kolozsvári Unitárius Bölcsőde

Szilágyi Izabella vezető óvónő, Pethő Kinga és Szabó Beáta óvónők,
Balázs-Márton Katalin, Fülöp Réka, Moldvai Anna-Mária és Szász
Andrea gyermekgondozók, Felméri Cecília ápolónő, Butyka Ildikó al-
tisz

VII. EGYHÁZKÖRÖK ÉS EGYHÁZKÖZSÉGEK

1. KOLOZS-TORDAI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Dimény József*

Egyházköri felügyelőgondnokok: *Fodor Dorottya, Novák György*

Egyházköri jegyző: *Fekete Béla*

Egyházköri közügyigazgató: *Csécs Márton*

ALSÓFELSŐSZENTMIHÁLY

Lelkészi család: *Dimény József és Csilla Júlia*

Gondnok: *Domokos Béla*

Énekvezér: *Dimény Csilla Júlia*

ARANYOSRÁKOS

Lelkészi család: *Vass Károly és Gyöngyi Mária*

Gondnok: *Gadó Károly*

Énekvezér: *Lőrinczi Károly*

BÁGYON

Lelkészi család: *Fekete Béla és Keresztesi Polixéna*

Gondnok: *Kiss Dezső, Csép István*

Énekvezér: *Csegezi Ildikó*

DÉLNYUGAT-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Koppándi-Benczédi Zoltán és Ildikó*

Székhely: Déva – gondnok: *Balázs Dénes*

Vajdahunyad – kapcsolat: *Kofity Magda*

Arad – kapcsolat: *Major Csaba*

Temesvár – gondnok: *Szász Enikő*

ÉSZAKNYUGAT-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

Lelkeszi család: *Pálffy Annamária és Tamás Szabolcs*

Székhely: Szatmárnémeti – gondnok: *Sándor Gyula*

Nagybánya – gondnok: *ifj. Csiki Árpád*

Zilah – gondnok: *Fejér László*

Nagykároly – beszolgáló lelkész: *Bartha Mária Zsuzsánna*

gondnok: *Imreh András*

Máramarossziget – gondnok: *Gál András*

KOLOZS

Lelkeszi család: *Gyerő Dávid és Bak Ágnes*

Gondnok: *Deák Erzsébet*

KOLOZSVÁR 1 – BELVÁROS

Lelkeszi család: *Rácz Norbert Zsolt és Mária*

Segédlelkészek: *Rácz Mária, Jobbágy Júlia*

Gondnok: *dr. Haltek Rozália*

Énekvezér: *Kiss Erika*

KOLOZSVÁR 2 – ÍRISZ

Lelkeszi család: *Mezei Csaba és Melinda Kinga*

Gondnok és énekvezér: *Csete Rozália*

Kide – szórvány. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*

Gondnok: *Szabó Lenke*

Dés – szórvány. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*

Gondnok: *Panaiot Mária*

KOLOZSVÁR 3 – MONOSTOR

Lelkeszi család: *Rüsz-Fogarasi Tibor és Enikő*

Gondnok: *Pál András*

Énekvezér: *Kertész Rozália*

Alsójára – leányegyházközség. Gondnok: *Fodor Lőrinc*

Énekvezér: *Árkosi Alfréd*

KÖVEND

Lelkeszi család: *Székel Miklós és Ilona*

Gondnokok: *Egei Endre, Nagy István*

Énekvezér: *Székely Surányi Ilona*

Gongápuszta – szórvány. Gondnok: *Nagy András*

LUPÉNY

Lelkés: *Gyerő Attila*

Gondnok: *Kovács Sándor*

Vulkán – leányegyházközség. Gondnok: *Balázs Dénes*

MAGYARSZOVÁT

Lelkészi család: *Balázs Tamás és Katalin*

Gondnok: *Bodor István*

Énekvezér: *Kádár Annamária*

MÉSZKŐ

Lelkészi család: *Bálint Róbert Zoltán és Réka*

Gondnok: *Szél Gyula*

Csegez – leányegyházközség. Gondnok: *Szilágyi Dezső*

Szind – leányegyházközség. Beszolgáló lelkész: *Szabó László*

Gondnok: *Vajas István*

NAGYENYED

Lelkészi család: *Sándor Botond és Erzsébet Éva*

Gondnokok: *Kelemen Ferenc, Makkai Béla*

Marosújvár – szórvány. Gondnok: *Gálffy Endre*

NAGYVÁRAD-BIHAR

Lelkész: *Molnár Imola*

Gondnok: *dr. Ellenés-Jakabffy Zoltán*

Nagyszalonta – szórvány. Gondnok: *Vaszkán Katalin*

PETROZSÉNY

Lelkész: *Kardos József*

Gondnok: *Szőcs Andrea*

Aninószabányatelep – szórvány. Gondnok: *Bokor János*

SINFALVA

Lelkészi család: *Pálfi Dénes és Ildikó*

Gondnok: *Nagy Dezső*
Énekvezér: *Pálfi Ildikó*

TORDA

Lelkészi család: *Józsa István Lajos és Emese Rozália*
Gondnok: *Fodor Béla*
Gazdagondnok: *Gombási Ferenc*
Énekvezér: *Szabó Mária*

Aranyosgyéres – szórvány. Gondnok: *Nagy Csongor*

TORDATÚR

Lelkészi család: *Bodor Rozália Piroska és Csete Márton*
Gondnok: *Wekerle Tibor*

Komjátszeg – leányegyházközség. Gondnok: *Szabó Ferenc*
Algondnok: *Wekerle Zsófia*

TOROCKÓ

Lelkész: *Csécs Márton Lőrinc*
Gondnok: *Király Ferenc*
Énekvezér: *Simándi Teréz*

TOROCKÓSZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Finta Emese Erzsébet és Csaba*
Gondnokhelyettes: *Nagy Sándor*
Énekvezér: *Imre Elvira*

VÁRFALVA

Lelkészi család: *Barabás Zsolt és Barta Alíz*
Gondnok: *Kolozsi Ernő*
Énekvezér: *Fodor Melinda*

VERESPATAK

Lelkészi család: *Pálfi Árpád és Margit*
Gondnok: *Pálfi Árpád Levente*

Kolozsvári kórházlelkész: *dr. Ferenczi Enikő*
Ifjúsági és egyetemi lelkész: *Fülöp Júlia*

2. MAROSI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Kecskés Csaba*

Felügyelő gondnokok: *Nagy Zsigmond, Barabás Lóránt*

Egyházköri jegyző: *Jenei Sándor Levente*

Egyházköri közügyigazgató: *Fazakas Lajos Levente*

BÖZÖD

Lelkészi család: *Fazakas Lajos Levente és Angéla Melinda*

Gondnok: *Kádár József*

CSÓKFALVA–ERDŐSZENTGYÖRGY–BÖZÖDÚJFALU

Lelkészi család: *Tőkés Lóránt és Csilla*

Gondnok: *Szoboszlai Kálmán*

Erdőszentgyörgy – *Osváth Árpád*

Gyulakuta – leányegyházközség. Gondnok: *Széll Pál*

Havadtő – szórvány. Gondnok: *Kis Albert*

IKLAND–NAGYERNYE

Lelkészi család: *Kiss Zsuzsanna és Sándor Lóránd*

Gondnokok: **Ikland** – *Áchin Sándor*

Nagyernye – *Szakács Klára*

JOBBÁGYFALVA–NYÁRÁDSZEREDA

Lelkészi család: *Sándor Szilárd és Éva*

Gondnokok: **Jobbágyfalva:** *Balla István*

Nyárádszereda: *Csíki Zsolt*

Énekvezér: *Szász Angéla*

MAGYARZSÁKOD

Lelkész: *Balázs Sándor*

Gondnok: *ifj. Hegedűs Béla*

Énekvezér: *Fülöp Tibor*

Bordos – leányegyházközség. Gondnok: *Bernád János*

MAROSSZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Kis János Csaba és Tünde*

(*Pálffy Tamás Szabolcs a Marosi Ítéltábla 1482/R. sz. ítélete alapján*)

Gondnok: *György László*

Szászrégen – leányegyházközség. Gondnok: *Fekete Tas Tamás*

MAROSVÁSÁRHELY – Bolyai tér

Lelkészi család: *Nagy László és Gizella*

Irodavezető: *Nagy Gizella*

Vallástanár: *Kedei Ibolya*

Gondnok: *Szabó Zoltán Győző*

Énekvezér: *Szabó Hajnal Imola*

Beszterce – leányegyházközség. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*

Gondnok: *Bencze Mária*

MAROSVÁSÁRHELY – Kövesdomb

Lelkészi család: *Kecskés Csaba és Andrea Noémi*

Irodavezető: *Kiss Matild Paula*

Gondnok: *Vónya László*

Énekvezér: *Kecskés Gyöngyvér*

NYÁRÁDGÁLFALVA

Lelkész: *Jakabházi Béla Botond*

Megbízott gondnok: *Csécs Albert*

Énekvezér: *Tar Imre*

NYÁRÁDSZENTLÁSZLÓ–NYOMÁT

Beszolgáló lelkész: *Jakabházi Béla Botond*

Gondnokok: **Nyárádszentlászló:** *Benke Csaba*

Nyomát: *Cseh József*

Süketdemeterfalva – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth Péter*

NYÁRÁDSZENTMÁRTON–CSÍKFALVA

Beszolgáló lelkész: *Kiss Sándor Loránd és Zsuzsanna*

Gondnokok: *Fazakas Csaba, Csont Sándor*

Búzaháza – leányegyházközség. Gondnok: *Szabó Enikő*

RAVA

Beszolgáló lelkész: *Balázs Sándor*

Gondnok: *Andrási Sándor*

Énekvezér: *Nagy Ágnes*

SZABÉD

Lelkész: *Jenei Sándor Levente*

Gondnok: *Jakab László*

Énekvezér: *Szabó Júlia*

SZENTGERICE

Lelkeszi család: *Varró-Bodoczi Barna és Ilona*

Gondnokok: *Sánta Boros József, Paizs Ernő*

Énekvezér: *Sánta Boros József*

Ákosfalva – szórvány. Gondnok: *Berei Ákos*

Nyárádszentbenedek – szórvány. Gondnok: *Pásztor Jenő*

SZENTHÁROMSÁG

Lelkeszi család: *Hegedűs Tivadar és Erika*

Gondnok: *Moldován Mihály*

Énekvezér: *Csiki Izabella*

Kisadorján – leányegyházközség. Gondnok: *Borbély Beáta*

SZÉKELYKÁL

Lelkeszi család: *Molnár Attila és Mónika*

Gondnok: *Mihály Ignác*

Iszló – leányegyházközség. Gondnok: *Fogarasi Sándor*

Kisillye – leányegyházközség. Gondnok: *Nagy József*

Marosjára – szórvány. Gondnok: *Csók Mihály*

SZOVÁTA

Lelkeszi család: *Varga M. Sándor és Edit*

Gondnok: *Fazakas János*

VADAD

Beszolgáló lelkész: *Kiss Sándor Loránd*

Gondnok: *Marton Sarolta*

Marosvásárhelyi kórházlelkész: *Pavelka Attila*

3. KÜKÜLLŐI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Szentgyörgyi Sándor*

Felügyelő gondnokok: *Nagy Ferenc György, Czerán József*

Egyházköri jegyző: *Jenei László Csaba*

Egyházköri ügyigazgató: *Veress Ferenc László*

ÁDÁMOS

Lelkeszi család: *Fülöp D. Alpár és Erika Anna*

Gondnok: *Miklós József*

Énekvezér: *Szilágyi Pál*

BETHLENSZENTMIKLÓS

Lelkeszi család: *Veress Ferenc László és Tímea*

Gondnok: *Vincze Zoltán*

Énekvezér: *Szabó Hunor*

Magyarszentbenedek – szórvány

DÉSFALVA

Lelkeszi család: *Szentgyörgyi Sándor és Tünde*

Gondnok: *Kiss László*

Harangláb – leányegyházközség. Gondnok: *Jakab Attila*

DICSŐSZENTMÁRTON

Beszolgáló lelkész: *Péterfi Sándor*

Gondnok: *Udvar Miklós*

Énekvezér: *Nagy Rozália*

Radnót – szórvány. Kapcsolat: *Szakács Magdolna*

KÜKÜLLŐDOMBÓ

Lelkeszi család: *Péterfi Sándor és Erika*

Gondnok: *Szabó Zsuzsánna*

Énekvezér: *Péterfi Erika*

KÜKÜLLŐSÁRD

Beszolgáló lelkész: *Jakab Zsolt Mihály*

Gondnok: *Kádár Erzsébet*

MAGYARSÁROS

Lelkészi család: *Jenei László Csaba és Ildikó*

Gondnok: *Balázs József*

Énekvezér: *Dezső Margit Hajnalka*

MEDGYES

Lelkész: *Márkos Hunor Elemér és Erzsébet Zita*

Gondnok: *Fehér László*

Nagyszeben – leányegyházközség. Gondnok: *Bárbat Rodica*

PIPE-SZÁSZNÁDAS

Lelkész: *Orbán F. Dezső*

Gondnokok: *Orbán Vencel, Gergely János*

Énekvezér: *Jenei Ildikó*

SEGESVÁR

Lelkészi család: *Benedek Jakab és Enikő*

Gondnok: *Sánta Mózes*

Énekvezér: *Benedek Enikő*

Fehéregyháza – leányegyházközség

Gondnok: *id. Oroszhegyi Ernő*

SZŐKEFALVA

Lelkész: *Szász Tünde*

Gondnokok: *Bacsó István, Czirmai Gyöngyi*

Énekvezér: *Magyar István*

Küküllőszéplak – leányegyházközség. Gondnok: *Bordi András*

Vámosudvarhely – leányegyházközség. Gondnok: *Kristály Attila*

4. SZÉKELYKERESZTÚRI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Lőrinczi Lajos*

Felügyelő gondnokok: *Bálint Sándor, Kibédi Emil*

Egyházköri jegyző: *Gál Zoltán*

Egyházköri közügyigazgató: *ifj. Szombatfalvi József*

ALSÓBOLDOGFALVA

Lelkészi család: *Vida Rozália és Zsombor Ferenc*

Gondnokok: *Gagyi József, Gagyi Lőrinc*

BENCÉD

Lelkészi család: *Makkai-Ilkei Ildikó és Csaba*

Gondnokok: *Mózes László, Pál Ferenc*

CSEHÉTFALVA

Lelkészi család: *Lőrinczi Lajos és Tünde*

Gondnok: *Szentpáli Imre*

Énekvezér: *Deák Dénes*

CSEKEFALVA

Lelkészi család: *Moldován-Szeredai Noémi és Gergely*

Gondnokok: *Nagy Levente, Jánosi Jenő*

Rugonfalva – leányegyházközség. Gondnok: *Márton Dezső*

ÉNLAKA

Lelkészi család: *Nagy-Mátéfi Tímea és István*

Gondnok: *Kolumbán Gábor*

Etéd – szórvány. Gondnok: *Nagy Zoltán*

FIATFALVA

Lelkészi család: *iff. Szombatfalvi József és Erika*

Gondnok: *Vas Mihály*

Énekvezér: *Gagyai Attila*

FIRTOSMARTONOS

Lelkészi család: *Szász-Cserey Katalin és Botond Árpád*

Gondnok: *Kibédi Emil*

Firtosi ház – szórvány. Gondnok: *Tóth Judit*

FIRTOSVÁRALJA

Lelkészi család: *Sipos László és Mónika*

Gondnok: *Bálint Sándor*

GAGY

Lelkészi család: *Gál Zoltán és Magdolna*

Gondnok: *Pál Mihály*

Énekvezér: *László Attila*

Kismedesér – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth Ernő*

KADÁCS

Lelkészi család: *Lőrinczi-Vass Zsuzsánna és Lőrinczi Domokos*
Gondnok: *Csutak Sándor*

KEDE

Beszolgáló lelkész: *Moldován-Szeredai Noémi*
Gondnok: *Vass Zoltán*

KISSOLYMOS

Lelkészi család: *Lőrinczi Levente és Lőrinczi-Simó Orsolya*
Gondnok: *Nagy Gyula*
Énekvezér: *Buzogány Lajos*

Nagysolymos – leányegyházközség. Gondnok: *Szilágyi Márton*

KOBÁTFALVA

Lelkészi család: *Csáki Levente és Melánia*
Gondnok: *Bálint Endre*

KOROND

Lelkészi család: *Lázár Levente és Demeter Erika*
Gondnok: *Bíró Lajos*
Fenyőkút–Pálpataka – leányegyházközség
Gondnok: *Tófalvi Lajos*

KŐRISPATAK

Beszolgáló lelkész: *Szász-Cserey Katalin*
Gondnok: *Péter Géza*

NAGYMEDESÉR

Lelkészi család: *Sipos Mónika Rebeka és László*
Gondnok: *Solymosi Sándor*

SIMÉNFALVA

Lelkészi család: *Szén Sándor és Csilla*
Gondnok: *Bíró József*
Énekvezér: *Bálint Hortenzia*

SZENTÁBRAHÁM

Lelkészi család: *Berei István és Enikő*

Gondnokok: *Mátéfi Domokos, Kerestély István*

Énekvezér: *Benkő Béla*

Magyarandrásfalva – leányegyházközség

Gondnok: *Keresztes István*

SZÉKELYKERESZTÚR

Lelkészi család: *Tódor Csaba és Éva*

Gondnokok: *Palkó Zoltán, Demeter Domokos*

Énekvezér: *Bak Erzsébet*

Betfalva – szórvány. Gondnok: *Szécsi Irén*

SZÉKELYSZENTMIHÁLY

Lelkészi család: *Tófalvi Tamás és Kinga Juliánna*

Gondnok: *Varga Dénes*

Gondnokhelyettes: *Péter Dénes*

SZÉKELYSZENTMIKLÓS

Beszolgáló lelkész: *Csáki Levente*

Gondnok: *Bálint Sándor*

TARCSAFALVA

Lelkészi család: *Mikó Ferenc és Amália*

Gondnok: *Benczédi András*

Énekvezér: *Székely Mónika*

TORDÁTFALVA

Beszolgáló lelkész: *Lőrinczi Lajos*

Gondnok: *Boros Etel*

ÚJSZÉKELY

Lelkészi család: *Jakab Zsolt Mihály és Borika*

Gondnok: *Buzogány József*

Énekvezér: *Jakab Borika*

5. SZÉKELYUDVARHELYI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Simó Sándor*

Felügyelő gondnokok: *Dombi Gyula, Mezei Domokos*

Egyházköri jegyző: *Andorkó Attila*

Egyházköri közügyigazgató: *Kelemen Szabolcs*

ABÁSFALVA

Lelkeszi család: *Barabás Áron és Edit*

Gondnok: *Gergely Attila*

CSÍKSZEREDA

Lelkeszi család: *Solymosi Alpár és Erika*

Gondnok: *Dombi Gyula*

Hargitafürdő – szórvány.

GYEPES

Lelkész: *dr. Pál János*

Gondnok: *László Lajos*

Énekvezér: *Gyarmathy Boglárka*

GYERGYÓSZENTMIKLÓS

Lelkeszi család: *Tőkés-Bencze Zsuzsánna és Tőkés Lehel*

Gondnok: *Székely Erzsébet*

Csíkszentdomokos – szórvány. Gondnok: *Román Erzsébet*

Balánbánya – szórvány. Gondnok: *Pap Rozália*

HOMORÓDALMÁS

Lelkeszi család: *Csete Árpád és Tordai Tímea*

Gondnok: *Csíki Áron*

Énekvezér: *Kádár Vencel*

HOMORÓDJÁNOSFALVA

Lelkeszi család: *Simó Sándor és Melinda Tímea*

Gondnok: *Benedek István*

Énekvezér: *Timár Dénes*

Homoróddaróc – leányegyházközség

Gondnok: *György Izabella Zsófia*

HOMORÓDKARÁCSONYFALVA

Lelkészi család: *Benedek Mihály és Enikő*

Gondnok: *Szentpáli Géza*

Énekvezér: *Benedek Tímea*

HOMORÓDKEMÉNYFALVA

Beszolgáló lelkész: *Barabás Áron*

Gondnok: *Tódor Zakariás*

Énekvezér: *Vass Pál*

HOMORÓDSZENTMÁRTON

Lelkészi család: *dr. Pál János és Andorkó Orsolya Mária*

Gondnok: *Szász Barna*

Énekvezér: *ifj. Zsombori Levente*

HOMORÓDSZENTPÁL

Lelkészi család: *Léta Zsolt és Piroska*

Gondnok: *Burján József*

HOMORÓDSZENTPÉTER

Lelkészi család: *Székely Kinga Réka és Zsolt Csaba*

Gondnokok: *Bató Áron, Csomor Imre*

Énekvezér: *Máthé Ilona*

HOMORÓDÚJFALU

Beszolgáló lelkész: *Benedek Mihály*

Gondnokok: *Dávid Géza, Benedek Dénes*

Énekvezér: *Kelemen Hunor*

Székelyzsombor – leányegyházközség. Gondnok: *Jobb Margit*

KÉNOS

Lelkészi család: *Andorkó Attila és Andorkó-Gál Kinga*

Gondnok: *Gál Attila*

Lókod – leányegyházközség

OKLÁND

Lelkészi család: *Kelemen Levente és Éva*

Gondnok: *Bartha Dénes*

Algondnok: *Gólicza János*
Énekvezér: *Kovács Irén*

RECSENYÉD

Lelkész: *Nagy Adél és dr. Gidó Csaba*
Gondnokok: *Nagy Elemér, Dáné Mihály*

SZÉKELYDERZS

Lelkeszi család: *Demeter Sándor Loránd és Újvárosi Katalin*
Énekvezér: *Pál Ákos*

SZÉKELYMUZSNA

Lelkeszi család: *Újvárosi Katalin és Demeter Sándor Loránd*
Gondnok: *Mester Sándor*

Zetelaka – leányegyházközség. Gondnok: *Kolumbán-Antal József*

SZÉKELYUDVARHELY 1.

Átmeneti megbízatású lelkész: *Kedei Mózes*
Gondnokhelyettes: *Kozma Kati*
Énekvezér: *Orbán Gyöngyvér*

SZÉKELYUDVARHELY 2.

Lelkeszi család: *Rüsz Domokos és Kovács Éva*
Vallástanár: *Varga István*
Gondnok: *Littasi Gyula*
Énekvezér: *Bán Miklós*

SZENTEGYHÁZA

Lelkész: *Kelemen Szabolcs*
Gondnokok: *Berki Sándor, László Zoltán*

VÁROSFALVA

Lelkeszi család: *Lőrinczi Botond László és Krisztina*
Gondnok: *Csáka Csaba*
Énekvezér: *Demeter Dénes*

Székelyudvarhelyi kórházlelkész: *Katona Dénes*

6. HÁROMSZÉK–FELSŐFEHÉRI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Török István*

Felügyelő gondnokok: *Erdő-B Vilmos, Demeter Zoltán*

Egyházköri jegyző: *Szabó Előd*

Egyházköri közügyigazgató: *Buzogány-Csoma István*

ALSÓRÁKOS

Lelkészi család: *Szabó József és Mária*

Gondnok és énekvezér: *Szász András*

Kaca – leányegyházközség. Gondnok: *Pál István*

ÁRKOS

Lelkészi család: *Bíró Attila és Annamária*

Gondnok: *Barabás Géza*

Énekvezér: *Márk Attila*

Tusnádfürdő – leányegyházközség

Beszolgáló lelkész: *Székely János*

Gondnok: *Máthé Attila*

BARÓT

Lelkészi család: *Kiss Alpár és Aranka*

Vallástanár: *Nagy Réka*

Gondnok: *Fazakas László*

Énekvezér: *Ilkei Tünde Gabriella*

Köpec-Köpecbánya – leányegyházközség. Gondnok: *Zoltán Éva*

Olasztelek – leányegyházközség. Gondnok: *Péter Erzsébet*

Bardoc – szórvány. Gondnok: *Gáspár Mária*

BÖLÖN

Lelkész: *Kozma Albert*

Gondnok: *Uzoni István*

Énekvezér: *id. Kozma Albert*

Földvár – szórvány. Gondnokok: *Dombi Gábor, Dombi Eugénia*

BRASSÓ 1 – ÓVÁROS

Lelkészi család: *Andrási Benedek és Erika*

Gondnok: *Erdő-B Vilmos*

Feketehalom – leányegyházközség. Gondnok: *Bács Juliánna*
Vidombák – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth János*

BRASSÓ 2 – ÚJVÁROS

Lelkeszi család: *Szász Ferenc és Bokor Katalin*

Gondnok: *Huszár Sándor*

Négyfalu – leányegyházközség. Gondnok: *Kádár András*

DATK

Lelkeszi család: *Major László és Orsolya Beáta*

Gondnok: *Kallos Incze*

Énekvezér: *Kovács Éva*

DÉL-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

FOGARAS-BUKAREST

Beszolgáló lelkész: *Székely János*

Gondnokok: *Sofletea Marosi Ágnes, Ács Beáta*

FELSŐRÁKOS

Beszolgáló lelkész: *Szabó Előd*

Gondnok: *Pető Elemér*

Énekvezér: *Fábricz Emília*

KÁLNOK

Lelkész: *Szabó Adél Júlia és Furus Levente*

Gondnok: *Ütő Judit*

Sepsibodok – leányegyházközség. Gondnok: *Deák Ferenc*

Étfalva-Zoltán – szórvány

KŐHALOM-HOMORÓD

Lelkész: *Márkos Ervin Sándor*

Gondnokok: *Toró Zoltán, Nagy József*

Énekvezér: *László Attila*

KÖKÖS

Lelkeszi család: *Bartha Alpár és Éva*

Gondnok: *Ilyés János*

NAGYAJTA

Lelkészi család: *Fekete Levente és Judit*

Gondnok: *ifj. Barabás András*

Miklósvár – leányegyházközség. Gondnok: *ifj. Balázs Sándor*

Középajta – szórvány. Gondnok: *Gazdag Levente*

OLTHÉVÍZ

Lelkészi család: *Török István és Lőrincz Melinda*

Gondnok: *Bálint Ágoston*

Énekvezér: *Balázs Mózes*

SEPSIKÖRÖSPATAK

Lelkészi család: *Tordai Ernő és Melinda*

Gondnok: *ifj. Költő Sándor*

SEPSISZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Kovács István és Ágnes*

Segédlelkész: *Péterfi Zita Ágnes*

Gyakorló segédlelkész: *Györgyilyés Izolda*

Vallástanár: *Pál Tünde*

Gondnok: *Gazdag Géza*

Énekvezér: *Hurubás János*

Kovászna – leányegyházközség

Gondnok: *Murvai Buzogány László*

Sepsikilyén – leányegyházközség. Gondnok: *Füzi Imre*

SEPSISZENTKIRÁLY–BOTFALU

Lelkészi család: *Adorjáni Levente és Gyöngyvér*

Gondnokok: **Sepsiszentkirály:** *Kiss Ernő*

Botfalu: *Bálint György*

SZENTIVÁNLABORFALVA–KÉZDIVÁSÁRHELY

Lelkészi család: *Buzogány-Csoma István és Csilla Mónika*

Gondnokok: *Gábor Vilmos, Bucs Ildikó*

ÜRMÖS

Lelkészi család: *Szabó Előd és Kata*

Gondnok: *Bódi Béla*

Énekvezér: *Urák János*

Apáca – szórvány. Gondnok: *László Ilona*

VARGYAS

Lelkeszi család: *Ilkei Árpád és Judit*

Gondnok: *Sütő Gábor*

Énekvezér: *Varga Réka*

Székelyszáldobos – leányegyházközség

Gondnok: *Kolumbán Erzsébet*

Sepsiszentgyörgyi kórházlelkész: *Buzogány-Csoma Csilla Mónika*

7. MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZKERÜLET

EGYHÁZKERÜLETI KÉPVISELŐK TANÁCSA,

EGYHÁZKERÜLETI HIVATAL

Püspöki helynök: *Kászoni-Kövendi József*

Egyházkerületi főgondnok: *Elekes Botond Áron*

Egyházkerületi jegyző: *dr. Szent-Iványi Ilona*

Egyházkerületi felügyelőségondnok: *dr. Barabássy Sándor*

Egyházkerületi közügyigazgató: *Máté Ernő*

Egyházkerületi főszámvevő: *Szekeres Piroska*

Sajátos munkakörű lelkész: *Szabó Csengele*

BARTÓK BÉLA UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG

Lelkeszi család: *Léta Sándor és Erika*

Gondnok: *Gergely Felicián*

BUDAPESTI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG

Lelkeszi család: *Kászoni-Kövendi József és Mária*

Gondnok: *dr. Vajda László*

Énekvezér: *Mészáros Nóra*

DEBRECEN

Lelkeszi család: *Pap Gy. László és Margit*

Gondnok: *Csíki József*

DUNÁNTÚLI SZÓRVÁNY

Lelkész: *Máté Ernő*

Gondnok: *Bandi András*

FÜZESGYARMAT

Lelkeszi család: *Balázsi László és Mária*

Gondnok: *Kovácsné Ceglédi Mária Tünde*

Gyula és Környéke Szórványegyházközség

Szórványgondnok: *Kispálné Romvári Etelka*

ÉSZAK-DUNÁNTÚLI UNITÁRIUS

SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG (GYŐR)

Beszolgáltatásért felelős lelkész: *Kászoni-Kövendi József*

Megbízott gondnok: *Budai László*

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

Lelkeszi család: *Kiss Mihály és Tünde*

Gondnok: *dr. Ravai Elek*

Szeged – leányegyházközség. Gondnok: *dr. Kiss Tibor*

Duna–Tiszaközi Szórványegyházközség

Gondnok: *Balázs Mihály*

Énekvezér: *Turcsányi Katalin*

KOCSORD

Lelkeszi család: *Bartha Mária Zsuzsanna és Károly*

Gondnok: *Jakab Gyula*

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS

SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG (MISKOLC)

Lelkeszi család: *Kriza János és Lakatos Csilla*

Gondnok: *Elekes Huba*

PESTSZENTLŐRINC

Lelkész: *dr. Szent-Iványi Ilona*

Gondnok: *Giba Ferenc*

VIII. GYERMEKNEVELÉSI SZABADSÁGON LÉVŐ LELKÉSZEK

Mikó Amália lelkész

IX. NYUGDÍJAS LELKÉSZEK NÉVJEGYZÉKE

Andorkó Ferenc, Andrási György, Bálint Imre, Bencző Dénes, Benedek Sándor, Bíró Mihály, Dimény András, Egyed Dániel, Farkas Dénes, Farkas László, Fazakas Endre, Ferencz Gábor, Kecskés Lajos, Kedei Mózes, Keresztes Sándor, Kibédi Pál, Kiss Gergely, Kiss Mihály, Kotecz József, Kozma Albert id., Lakatos Gyula, Lőrinczi Károly, Máthé Sándor, Nagy Endre, Nemes Dénes, Nyitrai Levente, Nyitrai-Németh Csongor, Pál Ádám, Pálffy Tamás, Szabó Zoltán, Szathmáry Incze Kornél, Szombatfalvi József id., Török Elek, Vass Mózes

REJTVÉNYPÁLYÁZAT

Kedves Olvasóink!

A 2017-es könyvnaptárunkban, szokásunkhoz híven, Forrai Tibor rejtényszerkesztőnk munkája nyomán rejtvenypályázatot hirdetünk. A 12 rejtvényben olyan adatokat rejtettünk el, amelyek a reformáció neves személyiségeihez kapcsolódnak. A rejtvenypályázatra 51 helyes megfejtéssel lehet jelentkezni. Felhívjuk kedves Olvasóink figyelmét arra, hogy a Philipp Melanchtonhoz kapcsolódó rejtvényben a Függőleges 1. pontban megadott RERUM szót nem kell a rejtvénybe beilleszteni, de a megfejtésben tüntessék majd fel.

Kérjük Olvasóinkat, hogy töltsék ki a *Kalendárium* 299–300. oldalán található listát, és május 1-jéig küldjék be a kivágott szelvényeket az *Unitárius Közlöny* szerkesztőségébe, az alábbi postacímre: 400105 Cluj/Kolozsvár, b-dul 21 Decembrie 1989, nr. 9.

A helyes megfejtés beküldői között 2016 júniusában értékes tárgyi nyereményeket sorsolunk ki. A sorsolás eredményét az *Unitárius Közlöny*ben tesszük közzé.

Jó fejtörést, eredményes rejtvényfejtést kíván

Forrai Tibor és az *Unitárius Kalendárium* szerkesztője

TARTALOM

Bálint Benczédi Ferenc: <i>Előszó a 2017. évi kalendáriumhoz</i>	5
Keresztnevek és névnapok az Unitárius Naptárban.....	30
Egyházi ünnepeink 2017-ben	38
Nemzeti ünnepeink.....	38
Húsvét időpontja a nyugati és a keleti szertartású egyházaknál (2017–2027).....	38
Jelentős évfordulók 2017-ben	39

JANUÁR

Jobbágy Júlia: <i>„Ami egyszer megtörtént, többé nem bontható fel nincse”</i>	46
Márton Ildikó Beáta: <i>JZSUK: együttlét, pörgés, csiszolódás</i>	48
Kovács Lajos: <i>Miért kellett az unitárius hitfelfogásnak kifejlődni a reformációval kapcsolatban?</i>	50
Fekete Levente: <i>Ki bontja ki az ujjakat?</i>	54
<i>Adjon Isten</i> (Háromszéki népköltés)	55
Reményik Sándor: <i>Az óriás</i>	56

FEBRUÁR

Fekete Edda: <i>Berde-mese</i>	62
Szász-Cserey Katalin: <i>Visszaemlékezés a gimnáziumi évekre</i>	66
Pesti Gábor: <i>Új testamentum magyar nyelven</i> (részlet)	68
Sylvester János: <i>Az magyar nípnek</i>	70

MÁRCIUS

Szalay Zsuzsanna: <i>Boldogság kéznyújtásnyira</i>	76
Gergely Edó: <i>A kis batul almafa két meséje</i>	80
Bornemisza Péter: <i>Tragédia magyar nyelven, a Szophoklész Élektrájából</i> (részlet)	83
Bornemisza Péter: <i>Az ítéletről. Az konkolyos búza példázatjának magyarázatjából</i> (részlet)	87

ÁPRILIS

Molnár Imola: <i>Kirakós</i>	92
------------------------------------	----

Ferenczi Enikő: <i>Belső erőforrások felfrissítése: megújult, hiteles élet</i>	95
Heltai Gáspár: <i>Ponciánus császár históriája (részlet)</i>	99
Bornemisza Péter: <i>Cantio optima</i>	104

MÁJUS

Sánta Edit: <i>Ahol még a madár sem jár</i>	108
Gál Zoltán: <i>Imaterápia</i>	110
Fekete Levente: <i>Terápia</i>	111
Szabédi László: <i>Szavak</i>	118
Balassi Bálint: <i>A te nagy nevedért</i>	119

JÚNIUS

Farkas Dénes: <i>Nyikorgós túróspuliszka</i>	124
Molnár Margit: <i>A hagyományos és a reformkonyha</i>	128
Pál János: <i>Pütkösdi csoda</i>	134
Szenczi Molnár Albert: <i>Ajánlólevél az Oppenheimi Bibliához (részlet)</i>	135
Kecskeméti Vég Mihály: <i>55. zsoltár</i>	136

JÚLIUS

Andorkó Orsolya M.: <i>Egészségről</i>	144
Koppándi Éva: <i>Egészség a reflexológus szemével</i>	148
Bartha Mária Zsuzsánna: <i>Zsír</i>	154
Oláh Miklós: <i>Hungária</i>	155
Szenczi Molnár Albert: <i>I. Zsoltár</i>	158

AUGUSZTUS

Györgyilyés Izolda: <i>Megújulás folyamatban</i>	164
Nagy Gizella: <i>A reformációtól a rezilienciáig, a személyes vallomástól az általánosig</i>	168
Kisgyörgy Zoltán: <i>Lányok-asszonyok a negyvennyolcas önvédelmi harcban</i>	174
II. Lajos magyar király levele V. Károly német-római császárhoz (részlet)	180
Szabédi László: <i>Percek</i>	181

SZEPTEMBER

Rezi Elek: <i>Reformációi ismeretidezés</i>	186
Ősz Sándor Előd: <i>Reformációs klisérombolás</i>	191
Gárdonyi Géza: <i>Egri csillagok</i> (részlet)	194
Bözödi György: <i>Őszi hálaadás</i>	199

OKTÓBER

Rácz Norbert: <i>Vérité oblige, avagy az igazság nemes kötelessége</i>	204
Jakabházi Béla Botond: <i>Borotvaélen</i>	211
Tódor Csaba: <i>A megújulás szükségességéről</i>	216
Dávid Ferenc: <i>Két könyv az egyedül való Atyaistennek, a Fiúnak és a Szentléleknek hamis és igaz ismeretéről</i> (részlet)	220
Luther Márton: <i>Erős vár</i>	224

NOVEMBER

Kisgyörgy Zoltán: <i>Bedő Albert új-emlékezete. Egy vándorgyűlés maradandó üzenete</i>	230
Magyari Zita: <i>Mindig úton, avagy teológusként a prágai unitáriusoknál</i>	234
Kocsis Tünde: <i>Én lennék a Föld sója?</i>	236
Mark Morrison-Reed: <i>Hadd hát, hogy haljak meg vidáman, nevetve</i>	241
Alexandre Dumas: <i>A király és bolondja</i> (részlet)	242
Reményik Sándor: <i>A fordító</i>	246
Szabédi László: <i>Belézülettem</i>	248

DECEMBER

Koppándi Botond: <i>Tanárszemmel</i>	254
Márton Edit: <i>Az őszi falakon belül</i>	256
Heltai Gáspár: <i>Háló</i> (részlet)	258
Juhász Gyula: <i>Karácsonyi óda</i>	261

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára	265
---	-----

Rejtvénypályázat	294
Pályázati lap a rejtvényekhez	299

ÁLYÁZATI LAP A REJTVÉNYEKHEZ

A megfejtő neve:

Pontos lakcíme:

Postai irányítószám:

1. Luther Márton

Luther szülővárosa:

Itt tanult:

1521–1534 között fordítja:

Ennek volt tagja Luther is:

Itt is járt 1510-ben:

Itt tűzi ki a kapura 95 tételét:

2. II. Bölcs Frigyes

Felesége neve:

II. Frigyes egyik címe:

3. Ulrich Zwingli

Ez volt Zwingli II. Gyula pápa zsoldjában:

Itt is tanult:

Ez ellen jelent meg első irata:

Svájci város, itt is volt lelkész (I.):

Svájci város, itt is volt lelkész (II.):

Itt született:

4. Kálvin János

Kálvin szülőházaja:

Itt tanult teológiát:

Kálvin szülővárosa:

A Kálvin által alapított egyház:

Svájci város, itt is tevékenykedett:

Ebben a templomban tartott előadásokat:

5. Münzer Tamás

A kivégzés neve, amelyre Münzert ítélték:

Münzer foglalkozása:

6. Philipp Melanchton

Vízszintes 3.:

Vízszintes 34.:

Függőleges 1.:

Függőleges 13.:

7. VIII. Henrik

VIII. Henrik egyik lefejezett feleségének neve.:

A pápa által VIII. Henriknek adományozott cím:

8. Szervét Mihály

Szervét szülőházaja:

Ezt a mesterséget is kitanulta:

Itt is dolgozott:

Ógörög tudós, földrajzi munkáit Szervét adta ki Franciaországban:

Ezt a nyelvet is tanulta:

Így lelte halálát:

9. Antoine de la Roche Chandieu

A francia város neve, ahol Chandieu jogot tanult:

A svájci város neve, ahol elhunyt:

Emiatt menekült Chandieu Svájcba:

10. IV. (Navarrai) Henrik

Vízszintes 1.:

Vízszintes 41.:

Függőleges 1.:

Függőleges 13.:

Függőleges 25.:

11. John Knox

Vízszintes 1.:

Vízszintes 61.:

Függőleges 1.:

Függőleges 13.:

Függőleges 32.:

Függőleges 44.:

12. John Wesley

Vízszintes 1.:

Vízszintes 46.:

Függőleges 4.:

Függőleges 13.:

Függőleges 30.: